

Országos múzeum teljesítményértékelő lapja

INTÉZMÉNY / TAGINTÉZMÉNY NEVE* : Néprajzi Múzeum
 ANYAINTEZMÉNY NEVE, AMENNYIBEN TAGINTÉZMÉNY A KITÖLTŐ:
 INTÉZMÉNY / TAGINTÉZMÉNY VEZETŐJE*: Dr. Kemecsi Lajos
 VEZETŐI MEGBÍZÁS (-TÓL – IG): 2018.02.01. - 2023.01.31.

Kérjük, hogy az adatok rögzítése során törekedjenek a hivatalos kulturális statisztika keretében (OSAP) szolgáltatott adatokkal való összhangra!

A tagintézményi kitöltőket kérjük, hogy kizárólag a tagintézmény szempontjából releváns adatokat rögzítsék a feltöltés során, a többi mezőt hagyják üresen.

- I. Szervezeti kérdések és intézményi stratégia
- II. Gyűjteménygyarapítás, nyilvántartás, hozzáférés
- III. Műtárgyvédelem
- IV. Tudományos kutatás
- V. Kiállítási tevékenység
- VI. Közönségkapcsolat, kommunikáció
- VII. Pályázati tevékenység

I. Szervezeti kérdések és intézményi stratégia

1. Szervezeti kérdések

1.1. Az elmúlt évi szervezeti átalakítások, személyi változások, az intézményi alapszabályzatok, az intézményi alapszabályzatok módosításának szükségessége, indokai stb.), max. 2000 karakter:

Az intézmény jogállását meghatározó jogszabály módosult a kulturstratégiai tevékenység miatt, s ezzel összefüggésben a munkavállalók foglalkoztatási jogviszonya is változott (Munka Törvénykönyve). Az új épületekbe költözéssel és a kulturstratégiai megnövekedett és kibővült feladatrenddel szoros összefüggésben elindult a szervezeti átalakítás előkészítése. Belső munkacsoport alakult és a SZMSZ átalakításával összefüggésben átmeneti működési struktúra kialakítása zajlott. Az átmeneti rendszer bevezetésének és működésének tanulságai beépülnek a végleges új szervezeti átalakítás programjába. A legfontosabb változás a múzeum feladatrendjében egy második főigazgató-helyettes (gyűjteményi) felelősségi és jogosultsági feltételeinek kidolgozása volt az év során. Az Alapító okirat módosult az EMMI intézkedésének megfelelően.

1.2. Az intézményben közfoglalkoztatás keretében alkalmazott dolgozók és az általuk elvégzett tevékenységek bemutatása, max. 500 karakter:

Az intézmény költözése miatt közfoglalkoztatás keretében nem alkalmazott dolgozókat.

1.3. Az intézmény közzétételi kötelezettségeinek teljesítése érdekében megvalósult feladatok az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról szóló 2011. évi CXII. törvény alapján, max. 500 karakter:

A Múzeum közzétételi kötelezettségét 2021. évben maradéktalanul teljesítette. A jogszabályoknak megfelelően közzétételre kerültek a szervezetre vonatkozó adatok, a tevékenységre, működésre vonatkozó adatok, valamint a gazdálkodási adatok is.

1.4. Állami Számvevőszéki ellenőrzés utókövetése, amennyiben releváns: a számvevőszéki javaslatok és az intézkedési terv alapján az elmúlt évre tervezett feladatok megvalósulása, max. 1000 karakter:

Nem volt az intézményben Állami Számvevőszéki ellenőrzés.

A dolgozói létszám táblázatos bemutatása

Dolgozói létszám (fő)	150
Ebből magasabb vezető vagy vezető (fő)	4
Ebből szakmai munkakörben foglalkoztatottak (fő)	93
Ebből nem szakmai munkakörben foglalkoztatottak (fő)	43

2. Az intézmény elmúlt évi továbbképzési tervének teljesülése

A képzés jellege	A képzés pontos megnevezése	A képzés szervezője	A képzésen résztvevő munkatársak száma (fő)
Akkreditált képzés	„Az intézményi publikációs vagy nyilvántartása a Magyar Tudományos Művek Tárában”	Országos Széchenyi Könyvtár, Könyvtári Intézet	1
PhD képzés	Doktori Iskola	ELTE, Pécsi Tudományegyetem	7
Akkreditált képzés	3OKJ (gyalogkísérő, vezető üléses, vezető állásos targonca) + 5 gépcsoport; OKJ emelőgép + 2 gépcsoport (mobil szerelőállvány, mobil szerelőkosár) Targoncavezetői tanfolyam: Építő és anyagmozgató gépezetű tanfolyam, targoncavezető és emelőgép kezelői szakirány öt géptípus	Federal Trust Company	1
Szakirányú továbbképzés	Mérlegképes könyvelők részére előírt kötelező éves továbbképzési program	Wolters Kluwer Hungary Kft.	4

A képzés jellege	A képzés pontos megnevezése	A képzés szervezője	A képzésen résztvevő munkatársak száma (fő)
Szakirányú képzés	Állományvédelem alapjai 1-2.	Állományvédelmi Bizottság, MNM OMMIK, Néprajzi Múzeum.	52
Szakirányú képzés	Gyűjteménymenedzsment és gyűjteménykezelés 1-2	MNM OMMIK, Néprajzi Múzeum	51
Szakirányú képzés	Analog objektumok digitalizálása (Közgyűjteményi Fehér Könyv képzés 1.)	MNM OMMIK, Néprajzi Múzeum	17
Szakirányú képzés	Bevezetés a Múzeumi Spektrumba	MNM OMMIK	1
Akkreditált képzés	Megelőző műtárgyvédelem a múzeumokban	Múzeumi Állomány védelmi Bizottság	2
Egyéb képzés	E-kölcsönzési modellek és perspektívák	Magyar Könyvtárosok Egyesülete	1

3. **Az intézmény szakmai stratégia elmúlt évi kiemelt céljainak és a megvalósítást szolgáló intézkedések a bemutatóban, max. 5000 karakter:**
- Egyéb: Stratégiaalkotás WORKSHOP_középvezetők részére
- Az intézménynek a szakmai feladatokat tekintve két meghatározó, kiemelt célja és meghatározó feladata van: az épületből és az új állandó kiállítás elkészítése. 1. A Kossuth téri őrzött műtárgyak a Kerámiagyűjtemény kivételével határidőre átköltöztek a Néprajzi Múzeumból a Gyűjteményközpontba. A múzeum restaurátorai, gyűjteménykezelői és muzeológusai munkatársaival működtek együtt, mind a be- és kicsomagolás, mind pedig szállítások során, ahol ez megvalósítható volt. A határidő teljesítése érdekében számos költözési feladatot a Museum Complextől függetlenül végeztük el: a kerámiagyűjtemény 62%-át saját munkatársaink csomagolták be, 9,6%-át pedig saját járművekkel szállítottuk át a célhelyszínre. Az átköltöztetett gyűjtemények kicsomagolása és pozíciója folyamatosan zajlott. Párhuzamosan a becsomagolásokkal és a szállításokkal. 90 %-ban a pozícióra helyezés is 2021. szeptember 30-ig megtörtént. Mindössze hat gyűjteményben maradt még raktárrendezési, pozíciózási feladat, részben a raktárkapacitás tervezés és raktártechnológia kivitelezés hibáinak következtében. A Kerámiagyűjtemény ideiglenes raktárba költöztetése 2021. júniusában zárult le. A műtárgyak szállítási csomagolásban várják a végleges helyükre szállítást. A műtárgyak csomagszám és polcpozíció alapján kereshetők. 24 esetben történt műtárgysérülés, ezek közül 12 volt olyan szintű, hogy a Museum Complex és a múzeum részéről közösen aláírt, iktatott jegyzőkönyv készült. 2021 folyamán részben saját erővel, részben MC közreműködéssel megkezdődött a törökbálinti külső raktár műtárgyainak költöztetése is, elsősorban bútorok, ill. nagy méretű műtárgyak (hajók, szekerek, szövőszékek, mezőgazdasági eszközök) mozgatásával. Év végére közel 2000 tárgy célhelyszínre szállítása történt meg, a Városliget Zrt által ideiglenesen bérelt raktárhelyiséget teljes egészében kiürítettük és átadtuk. Az Etnológiai Archivumban 2021-ben a költözés előkészítési munkák keretében 1900 költözési egység, doboz adatának rögzítése készült el a Monari nyilvántartó rendszerének mozgási napló adatbázisában, ami a qr kódos költözés-adminisztráláshoz volt nélkülözhetetlen. A költözéssel összefüggésben közel 500 levéltári doboznyi irat került ki a munkaszobákból, raktárakból, amelyek előrendezése, csomagolása is 2021 első negyedévében zajlott. Az Etnológiai Archivum 2020-ban megkezdődött költözése 2021 január 21-én folytatódott, a 4V Trans közreműködésével, a 2. ütemmel, ami az érzékeny gyűjteményeket érintette. Így a Mozgóképtár teljes állományát, 1535 filmes dobozt 220 kartondobozban, Film-szekrénykataszter tételeit, valamint a videógyűjteményt (190 doboz, 4500 kazetta) és a Technikatörténeti gyűjteményt (445 eszköz). A Hangtárból a hanglemezek (233 dobozban) és a magnószalagok, kazetták (101 dobozban) teljes állományának költözése valósult meg ekkor. Április 19.-én elkezdődött az Etnológiai Archivum költözésének utolsó üteme: maradék kéziratok, a hangtár fonográfhengeres állománya és a fényképgyűjtemény üvegnegatív állománya (kb. 75 ezer db, 900 dobozban). A legérzékenyebb üvegnegatívok szállítása a műtárgyvédelmi szempontok maximális érvényesítése mellett folyt, így minden üvegnegatív sértetlenül került elhelyezésre a Kozma utcai klimatizált raktárban. Április végére az archivumi raktárak és munkaszobák minden gyűjteményi és kutatószolgálati állománya, segédlete a Kozma utcában volt. 2021-ben összesen 6259 doboz, költözési egység költöztetése valósult meg. 2. A terv szerint a 2021. év feladata az állandó kiállítások előkészítésére vonatkozóan a Gyűjteményi kiállítás, a Kerámiatér, az Ifjúsági kiállítás és a MÉTA kiviteli tervekig való eljuttatása volt, 2021. novemberben kezdődött volna a kiállítások fizikai építése. Év közben – a Városliget ZRT döntésének megfelelően – leállt az IFIKI szervezése, szeptemberben pedig a gyűjteményi kiállítás is. Két kiállítási egység: a Kerámiatér és ZOOM, valamint a MÉTA tervezési munkálatai folytatódtak, illetve kezdődött meg a kivitelezés

A kiemelt stratégiai célok megvalósulásának táblázatos bemutatása

Kiemelt stratégiai cél megnevezése	Tárgyi feltételek	Személyi feltételek	A megvalósítás felelőse (név, beosztás)
Műtárgygyűjtemények költöztetése a Szabolcs utcai gyűjteményi központba		A múzeum valamennyi munkatársa és külső szolgáltató	Dr. Kemecsi Lajos főigazgató
Archivumi gyűjtemények költöztetése a Kozma utcai ideiglenes raktárba		A múzeum valamennyi munkatársa és külső szolgáltató	Dr. Kemecsi Lajos főigazgató
Állandó kiállítások elkészítése (tárgyválogatás, szövegek, látványterv)		A múzeum valamennyi muzeológus munkatársa	Dr. Kemecsi Lajos főigazgató

4. A Kultv. 42. § (4) bekezdés b) pont szerinti stratégiai dokumentumok

Dokumentum	Rendelkezésre áll (igen/nem)	Kelt	Fenntartói jóváhagyás (igen/nem)	A stratégiaalkotás felelőse (név, beosztás)
Múzeumi küldetésnyilatkozat	igen	2021.10.28.	nem	Dr. Kemecsi Lajos főigazgató
Stratégiai terv	igen	2021.10.01.	nem	Dr. Kemecsi Lajos főigazgató
Állományvédelmi terv	igen	2021.10.01.	nem	Tumpek Eta fősztályvezető
Gyűjteménygyarapítási és revíziós terv	igen	2021.01.04.	nem	Dr. Veres Gábor főigazgató-helyettes
Múzeumi digitalizálási stratégia	igen	2021.10.16.	nem	Odler Zsolt fősztályvezető

A rendelkezésre álló dokumentumokat kérjük feltölteni.

5. **Az intézmény alapfeladatai körében kiemelt feladatainak elmúlt évi megvalósítása az országos múzeum, az országos szakmúzeum, a nemzeti könyvtár, az országos szakkönyvtár és az állami egyetem könyvtárának kiemelt feladatairól szóló 30/2014. (IV. 10.) EMMI rendelet alapján, max. 1500 karakter:**

A Néprajzi Múzeum több területen is országos szakmai kompetencia központként működik. 1. A Múzeumi Állományvédelmi Bizottság 2021-ben elindította a vegyszermentes kártevőkezelést előtérbe helyező próba projektet. Továbbá akkreditált képzés szervezett, a képzés online változatát elkészítette. 2x4 órás országos online állományvédelmi alapképzést szervezett (MNM/OMMIK-al együttműködésben), konzultációkat tartott, szakmai anyagokat fordított. Beszerzésre kerültek műtárgykörnyezetszabályozó berendezések, mérőkészülékek, valamint fém bútorzat. Megtörtént az ország különböző területein lévő muzeális intézményekbe kihelyezett 240 darab adatgyűjtő TFA mérőkészülék által szolgáltatott adatok összegyűjtése. A mérési adatok részletes statisztikai kiértékelése megtörtént. 2021-ben elérhetővé vált a megújult MAP honlap. 2. A Néprajzi tartalmak digitális fejlesztése országos kompetenciafeladat keretében folytatódott. ÖRÖKSÉGVÉDELMI MINTAPROJEKT A SZÉKELYFÖLDI MÚZEUMOKBAN. A mintaprojekt kezdeti 4 székelyföldi múzeum mellé újabb partner, egy megyei intézmény csatlakozott. A Néprajzi Múzeum munkatársai által vezetett mintaprojekt részeként Székelyudvarhelyen és Gyergyószentmiklóson mobilstúdiókban folyt a digitalizálás és a két helyszínen párhuzamosan az oktatás, aminek eredménye 500 fénykép síkagys és 200 műtárgy digitalizálása. 3. A MaDok-program mint a jelenkutatás és dokumentálás múzeumi programja kompetenciafeladatként, 2021-ben a kutatási modulban a Múzeum állandó kiállításához

6. Lezárult, illetve folyamatban lévő hazai és nemzetközi projektek, együttműködési programok megvalósítása, a fenntarthatósági hatások bemutatásával, max. 2000 karakter:

A pannonhalmi Bencés Főapátsággal kialakított sikeres együttműködés keretében 2021-ben közös kiállítást valósítottunk meg az apátság időszaki kiállítótermében Láthatatlan spektrumok címmel. Folytatódott a Görögkatolikus Metropóliával a görögkatolikus vonatkozású műtárgyaink közös kutatása, restaurálására, melyek eredményei a szeptemberi Nemzetközi Eucharisztikus Kongresszuson kerültek bemutatásra. Az egyetemmel kialakított, megállapodásokban rögzített kölcsönös együttműködés főként az oktatás, a képzés, a kutatás, a kiadványok, a múzeumi gyakorlatok, szakmai és oktatási programok keretében jelent meg. Az ELKH BTK Néprajztudományi Intézet, ELTE BTK (Néprajztudományi Intézet, Régészettudományi Intézet, Kulturális Antropológia Tanszék, Finnugor Tanszék, Kulturális Örökség szak), a MOME (tárgytervezői, design- és művészetelmélet szakok), a MKE, a METU (integrált művészeti gyakorlatok), a DE BTK, az ELTE PPK, BTK, a PTE BTK és a kolozsvári Babes-Bolyai Egyetem Magyar Néprajzi és Antropológia Intézete, az Eszterházy Károly Egyetem Kulturális Örökség Tanszéke, a Nemzetstratégiai Kutatóintézet, Kriza János Néprajzi Társaság, a Honismereti Szövetség, a Magyar Néprajzi Társaság, az Országgyűlési Hivatal aktív partnerintézményei a Múzeumnak. A Mozaik Múzeumtúra program megvalósításában gesztorként szereplő Néprajzi Múzeum közreműködő partnere az Örökség Kulturpolitikai Intézet Nonprofit Kft.-nek. Az intézmény Erasmus + együttműködése is tovább folytatódott az év végéig, külföldi partnerekkel a felnőttkori múzeumi tanulás témakörében. Megkezdődtek az egyeztetések újabb a külföldi partnerekkel az új épület megnyitását követő középtávú időszak együttműködésével összefüggésben. Tovább folytatódott a korábban megkezdett Örökségvédelmi Mintaprojekt a székelyföldi múzeumok partnerségében. Az együttműködés segítségével valósult meg Székelyudvarhelyen a Maszelka János életművét bemutató kiállítás, amely 2022. januárjában a Magyar Kultúra Napján nyitotta meg kapuit.

7. Az intézményi ingatlanok állapotának szöveges bemutatása, max. 1500 karakter:

A Múzeum által használt épületeken felújítási munkákat nem végeztet az intézmény, az üzemserű működés biztosítása volt a cél. A Kossuth téri ingatlanban az üzemserű és a biztonságos működés eléréséhez az általános karbantartási és tisztítási munkákat (pl. gázérzékelő, gázjelző, lift, riasztórendszer stb.) kellett elvégezni. További feladatunk volt a költözés fázisainak megvalósulása érdekében felmerült egyes feladatok teljesítése (pl.: erősáramú elektromos rendszer bontása, tűzjelző hálózat részleges bontása). Az épület átadása az MNV Zrt. részére november hónapban megtörtént. Az intézmény vagyonkezelésében november 26. követően csak a törökbálinti bázis volt. Az NM Gyűjteményi Központ vonatkozásában a garanciális javítások rendszeresen megtörténtek. Folyamatosan beépítésre kerültek a törökbálinti raktárból, a költözés miatt felszabadult eszközök, állványok, tárolók, polcok. A Kozma utcai raktárban biztosítottuk az ott dolgozók számára a melegvíz használatának lehetőségét, elektromos átfolyós vízmelegítő beépítésével. A költözés előtt a Váci úti irodaházban lévő szünetmentes áramforrások bevizsgálása megtörtént. Mobil falak létesítése vált szükségessé, amiket az év folyamán megépítettünk.

A legfontosabb megvalósult infrastrukturális fejlesztési munkák táblázatos bemutatása

Az ingatlan megnevezése, helyszíne	Az elvégzett felújítási munka rövid leírása	A megvalósításhoz tervezett anyagi forrás (Ft)	A megvalósításhoz felhasznált anyagi forrás (Ft)
-	-	0	0

II. Gyűjteménygyarapítás, nyilvántartás, hozzáférés

1. Összefoglaló az intézmény elmúlt évi gyűjteménygyarapítási tevékenységéről, max. 2000 karakter:

2021-ben a költözési munkák és az állandó kiállítások miatt a gyarapodás tervszerűen elsősorban az állandó kiállítási projekt gyűjteményfejlesztési igényeinek kielégítését szolgálta (műtárgyak és demonstrációs tárgyak). Az intézmény ugyanakkor számos megkeresést, felajánlást kapott, tovább erősítve azt a tapasztalatot, hogy a néprajzi, etnológiai tárgyak, archívumi anyagok közgyűjteményi elhelyezésére folyamatosan növekvő igény mutatkozik, elsősorban magángyűjtők, de a lakosság részéről is. A tárgyi gyűjtemény gyarapodásai közül értékében és kutatási lehetőségeiben is kiemelkedik az 22 tételből álló kalotaszegi bútoregységek, amely a 20. század első felét jellemző, a népi kultúrára irányuló polgári-értelmiségi érdeklődés kiváló példája, s ily módon a múzeum egyik fontos kutatási tematikájának fontos csomópontja lehet a jövőben. Az Etnológiai Archívum két nagyrértékű, tudománytörténeti szempontból nagy jelentőségű hagyatékot vásárolt meg 2021-ben az egyik Györfly István néprajztudós teljes szakmai levelezése, mintegy 6000 darab, amit kiegészített nagy mennyiségben egyéb irat, nyomtatvány, kézirat. K. Kovács Péternek az Etnológiai Adattár megszervezőjének kézirat hagyatékának tudomány és múzeumtörténeti értéke felbecsülhetetlen, a több helyszínről összegyűjtött állomány mintegy 75 levéltári dobozt tesz ki

Az elmúlt évi gyűjteménygyarapítás táblázatos bemutatása a szakanyagok megnevezésével

A gyarapítással érintett szakanyag megnevezése	A gyarapítás módja	A gyarapítás egyedileg nyilvántartott műtárgyak esetén (tétel)	A gyarapítás szekrénykataszteri nyilvántartás esetén (tárolási egység)	Felelős (név, beosztás)
Néprajz	adásvétel	23 tétel Dokumentum 4 tétel	Dokumentum: 2 egység	Farkas –Ludmány Borbála
Néprajz	ajándékozás	46 tétel Dokumentum 6 tétel	Dokumentum: 1 egység	Farkas –Ludmány Borbál
Néprajz	helyszíni gyűjtés	2 tétel	-	Farkas –Ludmány Borbála
Néprajz	törzssanyag	16 tétel	Dokumentum: 1 egység	Farkas –Ludmány Borbála
Néprajz	hivatalos átadás	2 tétel	-	Farkas –Ludmány Borbála

Az elmúlt évi gyűjteménygyarapítás összefoglaló táblázatos bemutatása

Tárgyévi régészeti és őslénytani feltárások alapterületének nagysága (m ²)	0	
Az éves gyűjteményfejlesztési tervben meghatározott egyéb gyűjteménygyarapítási alkalmak száma (db)	2	
A régészeti és őslénytani feltárás nyomán feldolgozott állomány nagysága 1. összesen (db, vagy egyéb jellemző mutató) 2. a tárgyévben (db, vagy egyéb jellemző mutató)	0	0
A feldolgozandó egyéb műtárgyállomány nagysága 1. összesen (db) 2. a tárgyévben (db)	2866	14556
A tárgyévben régészeti és őslénytani feltárás nyomán a múzeumba került tárgyak száma (db, vagy egyéb jellemző mutató)	0	
A tárgyévben ajándékozással bekerült tárgyak száma (db)	268	
A tárgyévben adásvétellel bekerült tárgyak száma (db)	1546	
A tárgyévben egyéb, a fentiekén kívüli gyűjteménygyarapodással bekerült tárgyak száma (db)	368	
A gyűjteménygyarapítási tervben meghatározott éves gyarapodás teljesülésének aránya (%)	100	

2. Nyilvántartás

2.1. A muzeális intézmények nyilvántartási szabályzatáról szóló 20/2002. (X. 4.) NKÖM rendelet előírásainak teljesülése

- Gyűjtemények nyilvántartása (N: nincs, H: hagyományos, Sz: számítógépes)

Gyűjtemény megnevezése	Gyarapodási napló N/H/Sz	Szakleltárkönyv N/H/Sz	Leírókarton N/H/Sz	Szekerény-kataszter N/H/Sz	Duplum-napló N/H/Sz
Műtárgy gyűjtemény	Sz	Sz	H+Sz	Sz	N

- Segédgyűjtemények (N: nincs, H: hagyományos, Sz: számítógépes)

Segédgyűjtemény megnevezése	Adattári leltárkönyv N/H/Sz	Adattári fénykép-leltárkönyv N/H/Sz	Kiállítási segéd- és technikai eszközök leltárkönyve N/H/Sz
Adattári fényképgyűjtemény	N	H	N

- Külön nyilvántartások (N: nincs, H: hagyományos, Sz: számítógépes)

Az őrzésében lévő, de nem saját gyűjteményeihez tartozó kulturális javakról	N/H/Sz
letéti napló	Sz
kölcsönvett tárgyak naplója	Sz
birálati napló	Sz
restaurálásra átvett anyagok naplója	Sz
A gyűjteményeiből, illetve a birtokában lévő egyéb anyagból ideiglenesen kikerült (kiállításra vagy más célra kölcsönadott, vizsgálatra, restaurálásra átadott stb.) kulturális javakról	N/H/Sz
mozgatási napló	Sz
kölcsönadott tárgyak naplója	Sz

- Törlés a nyilvántartásból (A tárgyévben kérelmezett törlési engedélyek bemutatása)

Sorszám	Gyűjtemény	Törlés oka	Törölt kulturális javak száma	Miniszteri engedély száma, kelte
1	Kerámiagyűjtemény	Intézményi átadás (SZNM)	943	Min. iktatószám: VI/3386-2/2021/MUZEUM Múz. ikt.sz. NM/287-5/2021 2021.09.02.

2.2. Összefoglaló az intézmény elmúlt évi nyilvántartási feladatainak elvégzéséről, különös tekintettel a számítógépes nyilvántartásra, max. 2000 karakter:

A Néprajzi Múzeum legfontosabb nyilvántartási feladata a költözés során mintegy 130 000 műtárgy mozgatásának adminisztrálása jelentette, a gyűjteményi és a nyilvántartási főosztály munkatársai számára. Ugyanilyen nagyságrendű feladat volt műtárgy célpozícióját rögzíteni a műtárgykezelő adatbázisban. Folytatódott a szakmai adatbázis metaadatainak revidálása, illetve a rekordok és az adatbázis költözésének előkészítése, egy hosszú folyamat első lépéseként. 2020-ban együttműködési megállapodás keretében kötelezte el magát a Néprajzi Múzeum, valamint a Szabadtéri Néprajzi Múzeum, hogy a több évtizede fennálló nyilvántartási anomáliákat rendezik. Elsősorban a Kerámiagyűjteményre, azon belül is azokra a tárgyakra került a fókusz, amelyek már korábban átkerültek Szentendrére, ott megtörtént a nyilvántartásba vételük. Ennek eredménye összesen 943 leltári szám törlése a nyilvántartásból. Erdemi kurátori és nyilvántartási feladat volt a 2020-ban indított Karanténtárgyak gyűjtőkampány eredményeinek arciváló adatbázisba szervezése. Az Etnológiai Archívumban a költözés adminisztrálásán túl a munka hangsúlya a nyilvántartási adatbázis ellenőrzésén, rendezésén és az adatregisztráción volt. Utóbbi a fényképgyűjteményben volt kiemelkedően jelentős, hiszen az új rekordok száma mellett a mutatózott, tárgyszavazott tételek száma is több ezerrel növekedett. Másik kiemelendő teljesítmény a Rajz- és festménygyűjtemény nyilvántartásának teljes rendezése és a leltárkönyv nyomtatása. Az egyedi leltározás a Kéziratgyűjteményben a tervben felüli mennyiségben valósulhatott meg, ahol a Képarchívumhoz és Fényképtárhoz hasonlóan jelentős gyűjteményrendezési feladatok is teljesültek. A Kozma utcai raktár szűkössége és a kényszerűen vállalt egy polcon kétsoros tárolás (pl. a kéziratgyűjtemény dobozainak), nagyban leszűkítette a helyszínen végezhető nagyobb rendezési munkákat, így egyes munkatervi feladatok áttervezésére volt szüksége (Hangtári iratgyűjtemény rendezése). (Részletek: mellékletben)

A nyilvántartási feladatok részletes bemutatása

A szakanyag megnevezése	A nyilvántartási feladat leírása	Az elmúlt évben feldolgozott anyag mennyisége (tétel)	Az elmúlt évben feldolgozott anyag mennyisége (tárolási egység)	Felelős (név, beosztás)
Néprajzi	Egyedi nyilvántartásba vétel	1455 Dokumentum: 1217	Tétel	Farkas-Ludmány Borbála, adattáros Odler Zsolt, főosztályvezető Granasztói Péter, főosztályvezető
Néprajzi	Törzskönyvi nyilvántartás	89	Gyarapodási szám tétel	Farkas-Ludmány Borbála, adattáros Odler Zsolt, főosztályvezető Granasztói Péter, főosztályvezető
Néprajzi	Törlés egyedi nyilvántartásból	943	leltári szám	Farkas-Ludmány Borbála, adattáros Odler Zsolt, főosztályvezető Granasztói Péter, főosztályvezető

2.3. Összefoglaló az intézmény elmúlt évi revíziós feladatainak megvalósításáról, max. 2000 karakter:

A revízióra vonatkozó jogszabályok EMMI eljárásrendben történt módosítása miatt a közelmúltban lezárult 4 tárgyi gyűjteményi revízió (Óceánia, Táplálkozás, Alltartás és pásztorkodás, Egyházi) jegyzőkönyveit még sem nyújtottuk be. A rendelet értelmében kilátásba helyeztük, a hiányzó tárgyakat érintő hatósági vizsgálatot a költözés és a Covid-19 járvány megterhelő időszakában nehezen megvalósíthatónak ítéltük meg. Új revízió a költözés időszakában (a tervnek megfelelően) nem indult. A költözési folyamat során megvalósult állományellenőrzés tételes jegyzőkönyve még nem zárult le, erre leghamarabb 2022-ben, a Kerámiagyűjtemény és a törökbálinti Depó-ban őrzött tárgyak célhelyszínre költöztetése után kerülhet sor

A revízió alá vont gyűjtemény megnevezése	A revízió jellege (teljes / szűrőpróbaszerű)	A gyűjtemény összes tételszáma (db)	Szűrőpróbaszerű revízió esetén az átnézett leltárkönyvi tételek száma (db) és aránya a gyűjtemény összes tételszámához viszonyítva (%)	Felelős (név, beosztás)	A feladat teljesítésének státusza

A nyilvántartási feladatok összefoglaló táblázatos bemutatása

A tárgyévben gyarapodási naplóba vett kulturális javak száma (tétel)	104
A tárgyévben szakleltárkönyvbe vett kulturális javak száma (tétel)	2672
A tárgyévben szekrénykataszteri nyilvántartásba vett kulturális javak száma (tárolási egység)	44
A tárgyévben revízió alá vont kulturális javak száma (tétel)	0
A tárgyév végén nyilvántartásba vett teljes állomány száma (tétel) és aránya a teljes műtárgyállományhoz képest (%)	225107 100

3. Összefoglaló az intézmény elmúlt évi digitalizálási feladatainak megvalósításáról és illeszkedéséről a digitalizálási stratégiájához, max. 2000 karakter:

A digitalizálási tevékenységet az év első felében szinte teljes egészében az archívumi (negatívok, diák, fényképek, kéziratok) gyűjteményre helyeztük. A Néprajzi Múzeum Gyűjteményi Központjában kialakítottuk és üzembe helyeztük az intézmény új fotóműtermét, amely nagyságrendi változást hozott az múzeum fotóműtermének fejlődéstörténetében. 2021. szeptemberétől kezdődött el az állandó kiállításba szánt műtárgyak fotózása, illetve a digitális tartalomként megjelenő archívumi gyűjtemény reprodukciós eljárással történő digitalizálása valósult meg. 2021-ben átdolgozásra került a Néprajzi Múzeum Digitalizálási Stratégiája. A módosítást egyrészt, a jogszabályi környezethez történő igazítás tette szükségesszerűvé, másrészt a korábbi dokumentum több olyan tételt tartalmazott, amelyek relevanciája mára érvényét veszítette. Az Etnológiai Archívumban a Hangtár magnószalagos állományából 350 szalagot külső szolgáltatóval digitalizáltattunk. A 2021-es évben a digitalizálási munkák fő hangsúlya az adatögzítésén és az adatgazdagításon, ellenőrzésen volt, amelynek nagyobb munkáit a nyilvántartási táblázat tartalmazza. A tervezett Acheophon fonográf lejátszó és digitalizáló készülék beszerzése sikeresen megvalósult. A készülék képes mindegyik típusú fonográf-henger átjátszására. Folyamatosan zajlott a hangtári online gyűjteményeinek adatokkal való feltöltése, javítása, így pl. bartok.neprajz.hu szlovák felületéhez vagy a Pátria hanglemezek adatbázisának előkészítői munkái. A Képarchívum kiemelt feladata volt a 2020-ban elkészült motívumok vektoros adatbázisának átvétele a MOON 42 cégtől, javítása, bővítése, több ezer tag beírásával Nem tudott viszont teljesülni, az év egyik vállalása, a fényképgyűjteményi állományok nagyobb mennyiségű online publikálása. Ennek oka, hogy az állandó kiállítási munkák az előrelátható mértéknel is nagyobb leterheltséget jelentettek, továbbá komolyan támaszkodott volna egy rész munkaidős munkatársra, aki szintén állandó kiállítási feladatot kapott.

A digitalizálási feladatok részletes bemutatása

A digitalizálással érintett gyűjtemény megnevezése	Az elmúlt évben digitalizált anyag mennyisége (tétel) és aránya a teljes gyűjtemény tételszámához képest (%)	Az elmúlt évben digitalizált anyag hazai vagy nemzetközi adatbázisban történő közzététele (tétel)	Felelős (név, beosztás)
Fényképgyűjtemény	6984 0,02	1724	Bata Tímea muzeológus
Kéziratgyűjtemény	31 0,01	25	Kovács Evelin, muzeológus
Hangtár	350 10	0	Pálóczy Krisztina, muzeológus
Képarchívum	54 0,01	0	Tasnádi Zsuzsanna, muzeológus
Nyilvántartási anyag	1315 0,5	0	Farkas-Ludmány Borbála, Odler Zsolt
Műtárgyfotó	1455 0,5	306	Sarnyai Krisztina, Odler Zsolt

A digitalizálási feladatok összefoglaló táblázatos bemutatása

A tárgyévben digitalizált kulturális javak száma (tétel)	14600
A tárgyévi mennyiséggel együtt a digitalizált kulturális javak száma összesen (tétel) és aránya a teljes műtárgyállományhoz képest (%)	378438 66,35
A tárgyévben digitálisan született kulturális javak száma (db)	3710

Műtárgynyilvántartó adatbázisban kereshető kulturális javak száma összesen (tétel) és aránya a teljes műtárgyállományhoz képest (%)	498242	79
A műtárgynyilvántartó adatbázis felhasználóinak száma (fő) és a használatok száma (db)	130	
Az intézményi honlapon hozzáférhető kulturális javak száma (tétel) és aránya a teljes műtárgyállományhoz képest (%)	166164	29
Nemzetközi adatbázisban kereshető kulturális javak száma (tétel) és aránya a teljes műtárgyállományhoz képest (%)	206	0,09
Digitális nyilvántartást használó, auditált gyűjtemények száma (db) és aránya az összes gyűjtemény számához képest (%)	1	100

III. Műtárgyvédelem

Összefoglaló az intézmény elmúlt évi megelőző és aktív állományvédelmi feladatainak megvalósításáról, max. 5000 karakter:

A Néprajzi Múzeum számára 2021 a költözés éve volt. A rendelkezésre álló erőforrásokkal, a feladatok végrehajtására fordítható maximális idő kihasználásával folytatódott a műtárgyak előkészítése, csomagolása, szállítása, valamint az állandó és ideiglenes helyszíneken történő biztonságos elhelyezése. A folyamatok az intézményi munkaterven belül az állományvédelmi munka változatlanul magas arányát jelentették. A sérült, nagyon rossz állapotú, vagy speciális igényű műtárgyak kiemelése kerültek a gyűjteményekből, a tárgyak szakrestaurátorok általi tisztítása, konzerválása, megerősítése, vagy/és speciális csomagolása megtörtént. Teljes restaurálásokra a nagy tárgymennyiség és a korlátozott idő miatt csak egyes esetekben volt lehetőség. A költözési folyamat során a múzeum legfontosabb célja, hogy az összes műtárgy lehetőleg megtisztítva, megerősítve, épségben és biztonságosan érkezzen meg a célállomásokra. A biztonságos szállítás és tárolás érdekében a különleges igényű, gyenge megtartású tárgyak számára egyedi kialakítású konzolok, kalodák, tárolók készülnek. Jelentős állományvédelmi munkák valósultak meg az Ethnológiai Archívum gyűjteményeiben is, a műtárgyállományon kívül további 632 fénykép, rajz, nyomat, kézirat, térkép, negatív tisztítása, 433 db konzerválása, 28 db restaurálása valósult meg. A költözési előkészületek során új savmentes dobozokba helyeztük át a 28 000 darabos üvegnegatív gyűjteményt, átsomagolásra került 12 610 db biztonságifilm, 1200 db negatív és 100 pozitív. A költözési munkacsoporthoz szorosan kapcsolódott számos más szakterület munkájához, összetett és nehezen koordinálható folyamatot jelentett. Részt képezte az induló helyszín feltérképezése, a manipulációs terek kialakítása, az épület kiürítési keresztmetszetének (lépcsőház, lift) felmérése, a közlekedési útvonalak megtervezése, a csomagolóanyagok tárolására alkalmas terek kijelölése. Fontos munkafolyamat volt az összeállított műtárgy csomagok/raklapok deponálásának megszervezése, az induló és a fogadó helyszíneken dolgozó munkatársak szoros, naprakész együttműködése, a biztonsági előírások betartásának felügyelete és a műtárgyak mozgásának pontos követése, nyilvántartása is. Szükséges volt az egyes területek előkészítése, az akadályok eltávolítása, a kiköltözéssel párhuzamosan a kiürült műtárgyraktárakból a megüresedett bútorzat eltávolítása, mely révén újabb manipulációs vagy deponálásra alkalmas hely lett nyerhető. Mindezen munkafolyamatok koordinálása elengedhetetlenül fontos volt a műtárgyak biztonságos költözésének érdekében. Az állományvédelmi munka az év során egyrészt a műtárgyak állományvédelmi eddig elért eredmények megőrzésére irányult, ebben további előre lépéseket is hozott a költözés előkészítő folyamatok révén, másrészt a műtárgyakkal történő munkatevékenységek mellett az új állandó és ideiglenes helyszínek megfelelő elhelyezését biztosító biztosítást, szabályozást, ellenőrzést, a mérési adatok dokumentálását és a kártevők elleni védekezést jelentette. A Gyűjteményi Központban a légállapotok ellenőrzése központilag zajlik, e mellett minden raktárban saját mérőkészülékek kihelyezése történt meg az esetleges meghibásodások gyors észlelése érdekében. Bizonyos műtárgyak raktározásához (higanyos tükörképek) külön önálló hűtéssel rendelkező speciális elhelyezést biztosító beltéri konténer beszerzése valósult meg. A Kozma utcai ideiglenes raktárbázison, a könyvtári és archívumi terekben szintén mérőkészülékek segítségével biztosított a műtárgykörnyezeti paraméterek folyamatos felügyelete, a mért értékek dokumentálása. Az értékek változása alapján, pársítító és páramentesítő készülékek beüzemelésére történik meg. A raktárak rendszeres ellenőrzése, a műtárgykörnyezet szabályozó berendezések feltöltése, üritése, a berendezések karban tartása folyamatos feladatot jelentenek a múzeum szakemberei számára. Szintén rendszeres ellenőrzést igényel a nitrátos filmek hűtött tárolását biztosító konténer és az üvegnegatívok elhelyezésére szolgáló „kapszula” klímájának és beépített pársítító rendszerének működése is. Az átmeneti helyszíneken a légállapot és hőmérséklet ellenőrzés mellett kiemelt feladat a kártevő monitoring tevékenység. A múzeum könyvtári és adattári anyagának elhelyezése előtt a terület vegyszeres kártevő mentesítése, majd rovar és rágcsáló csapdák kihelyezése megtörtént, a csapdák ellenőrzése folyamatos. Kártevő mentesítő kezelésekre a Gyűjteményi Központ erre a célra kialakított karantén helyiségében van lehetőség, a beépített kártevő mentesítő, fagyasztó és oxigén megvonásos kamrákban. A Múzeum állományvédelmi feladatokat ellátó munkatársai a Kossuth téri költözéssel párhuzamosan folyamatosan végezték el a veszélyeztetett műtárgyak megelőző kezeléseit. A Gyűjteményi Központba megérkező gyapjú és szőrősbőr műtárgyak csak fertőtlenítő kezelést követően kerülhetek be az új raktárakba, ezáltal jelentősen csökkenthető a későbbi fertőzések kialakulásának esélye.

Az állományvédelmi feladatok részletes bemutatása

Állományvédelmi feladat meghatározása	A feladatban érintett műtárgyak száma (db)	Felelős (név, beosztás)	A feladat teljesítésének státusza
tisztítás	4339	Tumpek Eta Műtárgyvédelmi és Restaurátor főosztály vezetője	megvalósult
konzerválás	363	Tumpek Eta Műtárgyvédelmi és Restaurátor főosztály vezetője	megvalósult
aktív restaurálás	524	Tumpek Eta Műtárgyvédelmi és Restaurátor főosztály vezetője	megvalósult
tárolási körülmények meghatározása	16699	Tumpek Eta Műtárgyvédelmi és Restaurátor főosztály vezetője	megvalósult

Az állományvédelmi feladatok összefoglaló táblázatos bemutatása

Megelőző állományvédelemre szoruló összes műtárgy száma (db)	225107
A tárgyévben megelőző állományvédelembe vont összes műtárgy száma (db)	225034
Aktív állományvédelmi kezelésre szoruló összes műtárgy száma (db)	111469
A tárgyévben aktív állományvédelmi kezelésbe vont összes műtárgy száma (db)	21924
Állományvédelmi beavatkozás alá vont és az állományvédelmi kezelést igénylő teljes állomány aránya (%)	16,21

IV. Tudományos kutatás

1. Összefoglaló az intézményben folyó tudományos munka fő irányairól, a tudományos stratégia célkitűzéseinek megvalósulásáról, max. 3000 karakter:

A Néprajzi Múzeum 2021-es kiemelt tudományos tevékenysége és feladata, amiben a szakmai munkatársak mindannyian részt vettek, az új állandó kiállítás koncepciójának megvalósítás volt. A terv szerint a cél a Gyűjteményi kiállítás, a Kerámiatér, az Ifjúsági kiállítás és a MÉTA kivitelű tervekig való eljuttatása volt, 2021. novemberében kezdődött volna a kiállítások fizikai építése. Ev közben viszont tavasszal – a Városliget Zrt döntésének

megfelelően – leállt az IFIKI tervezése, szeptemberben pedig a gyűjteményi kiállítás is. Két kiállítási egység: a Kerámiatér és ZOOM, valamint a META tervezési munkálatai folytatódtak, illetve kezdődött meg a kivitelezés. Az előkészítő munkálatok projekt munka keretében folytak a projekt-koordinációs team irányításával, szakmai kérdésekben a forogatókönyv-fejlesztő munkacsoport döntési kompetenciájával. A tartalmi munka kisebb munkacsoportokban zajlott, ezekben a múzeum szinte valamennyi muzeológus munkatársa részt vett. Ennek a munkának a következő eredményei voltak: Befejeződtek a kiállításokhoz kapcsolódó kutatómunkák, terep- és archívumi kutatások. Elkészültek a gyűjteményi kiállítás 8 témájának téma- és altémaszövegei, ezeknek fordítása is megtörtént, illetve a kiállítás 80%-ának résztema és esetszövegei is véglegessé váltak, nagy hányaduknak elkészült a fordítása is. Ez a szövegkorpusz mintegy 300.000 karakter. Nemesak a kiállításokba kerülő tárgyak száma vált véglegessé, hanem többé-kevésbé összeállt a fotó-, rajz- és egyéb archívumi anyag is. Nagyon fontos eredmény, hogy óriási munkával létrejött egy olyan online felület, ami lehetővé teszi, hogy a kiállítás készítői – belső és külső szereplők egyaránt – folyamatosan figyelemmel kísérhessék a kiállításba kerülő műtárgyakat és archívumi anyagokat. A MONARI-ra épülő felület rendkívül fontos segítség a kurátorok és a látványtervező számára egyaránt a kiállítási előkészületek során, egyfajta online forogatókönyv létrehozását teszi lehetővé. Ennek elkészült és folyamatosan frissült és angol nyelvű változata, majd a partnerváltást követően a magyar változat került előtérbe, ennek frissítése is folyamatosan történik. A kiállítási előkészítőmunka rendkívül intenzív folyamatát megakasztotta az a döntés, hogy a tervezett határidőben csak néhány kiállítási elem valósulhat meg. Bár ezekben az egységekben felgyorsult a munka, a többi rész bizonytalan időre való elhalasztása lelassította a gyűjteményi kiállítás tereiről való gondolkodást. Szeptembertől a munka elsősorban a három megvalósuló elem (Kerámiatér, Zoom, META) szakmai előkészítésére összpontosult.

1. feltöltési lehetőség: A munkatársak publikációs listája, formátum: PDF.

2. feltöltési lehetőség: A tudományos tevékenység részleteinek bemutatása, formátum: PDF.

2. A tudományos munkatársak kutatónapjával kapcsolatos munkáltatói intézkedések bemutatása (a kutatónapban részesülő tudományos munkatársak és az engedélyezett kutatónapok száma, az engedélyezés szempontjai), max. 2000 karakter:

A kutatónapok rendjét az állandó kiállításokhoz szükséges kutatómunka és a költözési feladatrend összehangolása szabta meg, az érintett főosztályok és munkacsoportok, illetve a feldolgozandó témák egyedi adottságaitól függően. Az intézmény tudományos munkatársai átlagosan havi 1-2 kutatónapot tudtak igénybe venni. Felhasználó összes kutatónapok száma: 106 nap.

3. A jelenleg raktáron lévő saját múzeumi kiadványok, valamint a remittenda kezelésére vonatkozó intézkedések táblázatos bemutatása

Kiadvány címe	Kiadás éve	Eredetileg gyártott példányszám (db)	Megmaradt / raktáron lévő példányszám (db)	A remittenda tervezett kezelése
Mellékletben				A megnyíló múzeumi könyvesboltban és webáruházban tervezzük értékesíteni.

A tudományos kutatási feladatok összefoglaló táblázatos bemutatása

Kutatási témák száma (db)	21	
Hazai és nemzetközi kutatási programokban történő részvételek száma (db) és a résztvevők száma (fő)	7	12
A múzeum által megrendezett, offline megvalósult tudományos konferenciák száma (db)	0	
A múzeum által megrendezett, online megvalósult tudományos konferenciák száma (db)	0	
A múzeum dolgozói által saját és külső konferenciákon tartott előadások száma (db)	22	
A múzeum dolgozói által jegyzett magyar nyelvű tudományos kiadványok száma (múzeumi kiadványban és külső kiadványban egyaránt, db)	0	
A múzeum dolgozói által jegyzett idegen nyelvű (külön feltüntetve a nemzetiségi nyelveket) tudományos kiadványok száma (múzeumi kiadványban és külső kiadványban egyaránt, db)	0	
A múzeum dolgozói által jegyzett magyar nyelvű publikációk száma (múzeumi kiadványban és külső kiadványban egyaránt, db)	78	
A múzeum dolgozói által jegyzett idegen nyelvű (külön feltüntetve a nemzetiségi nyelveket) publikációk száma (múzeumi kiadványban és külső kiadványban egyaránt, db)	10	
Kiállítási forogatókönyvek száma offline megvalósult kiállításokhoz (db)	2	
Kiállítási forogatókönyvek száma online megvalósult kiállításokhoz (db)	0	
A tárgyévben nyomtatásban megjelent tudományos kiadványok összes példányszáma (db) és a remittenda aránya (%)	500	81

V. Kiállítási tevékenység

1. Összefoglaló az intézményben az elmúlt évben megvalósult kiállításokról, a kiállítások illeszkedéséről az intézmény küldetésnyilatkozatához és kiállítási stratégiájához, max. 6000 karakter:

A költözés miatt az intézménynek nem volt lehetősége új kiállítások építésére, viszont szinte az egész múzeumi kollektívát érintő módon folyt az új állandó és időszakos kiállítások tervezése, kivitelezés előkészítése, kapcsolódó programstruktúra felépítése. A Néprajzi Múzeum és a Pannonhalmi Főapátság intézményi együttműködésében valósult meg a Főapátság kulturális és spirituális évadjához illeszkedve, az emlékeztet témájában a Láthatatlan spektrumok című, kutatás alap művészeti tárlat és a szerzetesközösséggel együttműködésben létrehozott szubjektív archívum. A kutatók, kurátorok, művészek és szerzetesek (összesen 20 fő) együttműködésében létrejövő, két fejezetből álló kiállítás alapja a Főapátsági gyűjteményekből (múzeum, könyvtár, levéltár, iskolai gyűjtemények) és a szerzetesközösség tudásából merített munka volt. A forráskutatásra és beszélgetésre épített munka alapvető módszertani alapját az elmúlt években megvalósított ...NYITOTT MÚZEUM... kézikönyv adta. A közös munkában részt vevő kutatók is ebből a munkacsoportból kerültek ki, és ez egészült ki 7 képzőművésszel és 10 bencés szerzetessel. A projekt megvalósítását lassította a járványhelyzet (ami nem kedvezett a csoportos munkának), a kiállítás májusban vált látogathatóvá. Szeptember és november között egy négy alkalomból álló tematikus tárlatvezetési sorozat zajlott le: a kurátorok, a művészek és a szerzetesek részvételével. A kiállítást jelölték a Pulszky Társaság Az Év Kiállítás díjára. Végül a 12 jelölt közé került a kiállítás és oklevelet kapott. A kiállításához kapcsolódó katalógus nem készült el 2021-ben, a szerkesztése folyamatban, várható megjelenés: 2022 február vége. A kutatás és a kiállítás a MaDok-program (integrált művészeti kutatás moduljában) valósult meg, módszertanában pedig illeszkedik az intézmény kultúrstratégiájában vállal intézményi együttműködésre épített kortárs kutatás és reflexió irányvonalhoz. Egyben a készülő állandó kiállítások múzeumi kutatások módszertani próbájának is számított. Évek óta tartó együttműködésünk második mérföldköveként a Görögkatolikus Metropóliával közös kiállítást készítettünk az Eucharisztikus Világkongresszus alkalmával a Vigadó Galériában, amely egy hónapig volt látogatható. A tárlat emblematis tárgyai a Néprajzi Múzeum Egyházi gyűjteményéből kerültek ki a tárlatra, muzeológusok és restaurátorok közreműködésével. A költözés időszakában a műtárgykecsösznést szüneteltettük, azonban kiemelt kultúrstratégiai partnereink kiállítási tevékenységét négy esetben támogatni tudtuk: Petőfi Irodalmi Múzeum - Rézbőrű volt az alkony c. kiállítás Ózd Digitális Erőmű, Forum Hungaricum roma festménykiállítás Reguly Antal Múzeum – „Regulyverzum - mindent Regulyról” c. állandó kiállítás Magyar Zene Háza - állandó kiállítás

A kitöltött 1. mellékletet kérjük PDF formátumban feltölteni.

A kiállítási tevékenység összefoglaló táblázatos bemutatása

Állandó kiállítások száma és összesített látogatószáma (db fő)	0	0
Időszaki kiállítások száma és összesített látogatószáma	0	0
1. saját épületben (db fő)	2	
2. más intézményben (db fő)		
3. külföldön megrendezett (db fő)	0	0
Vándorkiállítások száma és látogatószáma		
1. hazai (db fő)	0	0
2. külföldön megrendezett (db fő)	0	0
Befogadott kiállítások száma és látogatószáma (db fő)	0	0
Virtuális állandó kiállítások száma és látogatószáma (db fő)	1	
Virtuális időszaki kiállítások száma és látogatószáma (db fő)	9	
A nemzetiségek anyaországában megrendezett kiállítások száma és látogatószáma (db fő)	0	0
A tárgyévben megvalósult állandó és időszaki kiállításokban bemutatott műtárgyak becsült aránya a teljes műtárgyállományhoz képest (%)		0
A tárgyévben látványtárban, tanulmányi raktárban bemutatott műtárgyak becsült aránya a teljes műtárgyállományhoz képest (%)		0
A tárgyévben az interneten hozzáférhető műtárgyak becsült aránya a teljes műtárgyállományhoz képest (%)		
Magyar nyelvű katalógusok, kiállítási vezetők száma, példányszáma és a hasznosított példányok száma (db db db)	0	
Idegen nyelvű katalógusok, kiállítási vezetők száma, példányszáma és a hasznosított példányok száma (db db db)	0	
Múzeumpedagógiai foglalkozással kiegészített kiállítások száma (db)		0

2. Látogatottsági adatok

Összes látogatószám (fő)	0
ebből: teljes árat fizető látogató	0
kedvezményes árat fizető diák látogató	0
kedvezményes árat fizető egyéb látogató	0
ingyenes látogató	0
külföldi látogató (becsült százalék)	0
Az összes látogatóból az elmaradott térségekkel kapcsolatos programokon résztvevők száma (fő)	0
A virtuális kiállítások és események látogatószáma	956

3. Nyitvatartás

Elmúlt évi nyitvatartási napok száma: 0

Díjtalan látogatás hétfői napjai: 0

4. Összefoglaló a látogatószám és a múzeumi szolgáltatások minőségének növekedését elősegítő új kezdeményezésekről, a látogatói elégedettség méréséről, max. 2000 karakter:

A hatályos kormányhatározat értelmében az intézmény zárva tartott

5. Összefoglaló az intézmény bevételeiről, a profitnövelést célzó stratégiai intézkedések megvalósulásáról, max. 3000 karakter:

A hatályos kormányhatározat értelmében az intézmény zárva tartott

A bevételek táblázatos bemutatása

Jegyár-bevétel (Ft)	0
Intézményi terek bérbeadásának bevétele (Ft)	4572000
Saját üzemeltetésű múzeumi bolt, kávézó bevétele (Ft)	0
Múzeumpedagógiai foglalkozások bevétele (Ft)	0
Egyéb rendezvények, programok bevétele (Ft)	0
Fenntartói támogatás (Ft)	260423316
Régészeti tevékenységből adódó bevételek (amennyiben releváns, Ft)	0
Egyéb bevételek (amennyiben releváns, Ft)	122008072

6. Összefoglaló az intézmény fizikai és infokommunikációs akadálymentesítésének aktuális helyzetéről, valamint a fogyatékkal élők fogadása

érdekében megvalósított intézkedésekről, max. 2000 karakter:

A hatályos kormányhatározat értelmében az intézmény zárva tartott. Az új épület és a kiállítások tervezése az akadálymentesítés feladatainak figyelembevételével történt.

VI. Közönségkapcsolat, kommunikáció**1. Közönségkapcsolatok****1.1. Összefoglaló az intézmény elmúlt évi közművelődési tevékenységéről, a megvalósult programok illeszkedése az intézmény küldetéséhez és stratégiájához, max. 3000 karakter:**

A Néprajzi Múzeum költöztetése prioritásként jelent meg a 2021-es évben, melybe bevonásra kerültek a közművelődés, tudásátadás területén foglalkoztatott szakemberek is. Az intézménynek nem voltak a rendezvények szervezésére alkalmas terei, de ezt a világiárvány egyébként sem tette volna az év jelentős időszakában lehetővé. Több program került az online térbe. A múzeumi honlapon a az Ethnológiai Archivum Fénykép, valamint Rajz- és festménygyűjteményének anyagából jelentek meg sorozatok. A Gyűjteményi Központ közös használatban lévő konferenciatermében a VII. Nemzetközi Népismereti Filmszemle díjnyertes filmjeiből szerveztünk vetítést. A Láthatatlan spektrumok kiállításban a kutatók, a művészek és a szervezetek részvételével szeptember és november között egy négy alkalomból álló tárlatvezetőssorozat valósult meg: szeptember 25., október 16., 30., november 14. (<https://www.neprajz.hu/hirek/2021/lathatatlan-spektrumok-tarlatvezetes-sorozat.html>) A tárlatvezetések mindig egy-egy témát, néhány fogalmat emeltek ki a kiállítási és kutatási koncepcióból, és eszerint négyféle nézőpontból, négy hangsúly szerint tárgyalta a kiállítást. A tematikus tárlatvezetés-sorozat megvalósításán kívül a Főapátság kérésére, a turisztikai, kulturális és spirituális tevékenységekhez kapcsolódóan három kuratori tárlatvezetés volt még: július és augusztus folyamán.

A saját szervezésű rendezvények táblázatos bemutatása

A rendezvény megnevezése	A rendezvény dátuma (programsorozat esetén az alkalom száma)	A rendezvény célkitűzése	A rendezvény célcsoportja	Országos rendezvény-sorozat megnevezése, amennyiben ahhoz kapcsolódik	Megvalósulás módja (offline vagy online)	Felelős (név, beosztás)
Tárlatvezetés Láthatatlan spektrumok	szeptember 25., október 16., 30., november 14. (4 alkalom)	Szakmai és közönségrendezvény	Elsősorban felnőtt látogatók	-	offline	Frazon Zsófia, muzeológus
VII. Nemzetközi Népismereti Filmszemle díjnyertes filmjeinek vetítése	október 21.	Szakmai és közönségrendezvény	Szakmai érdeklődők és meghívott vendégek	Nemzetközi Népismereti Filmszemle	offline	Nagel Edith főosztályvezető

1.2. Összefoglaló az intézmény önkéntes stratégiájáról, az önkéntesekkel ellátott múzeumi tevékenységek bemutatása, max. 1500 karakter:

Az intézményben a költözés miatt önkéntes tevékenységet nem tudunk szervezni. Egy fő korábban is itt dolgozott munkatársunk júniusig önkéntesként segítette a munkát.

A közönségkapcsolati tevékenység táblázatos bemutatása

Offline megvalósult közművelődési rendezvények és a rendezvények résztvevőinek száma (db fő)	2	200
Online megvalósult közművelődési rendezvények és a rendezvények résztvevőinek száma (db fő)		
A hátrányos helyzetűeket (kiemelten a romákat), valamint a fogyatékkal élőket célzó, a társadalmi együttélést és a felzárkózást elősegítő programok és a programok résztvevőinek száma (db fő)		
Nemzetiségi közösségi identitást erősítő programok és a programok résztvevőinek száma (db fő)		
Ismeretterjesztő előadások és a résztvevők száma (db fő)		
Ismeretterjesztő kiadványok száma, példányszáma és a hasznosított példányok száma (db db db)		
Önkéntesek és az általuk ledolgozott munkaórák száma (fő óra)	1	416

2. Köznevelési hasznosítás**2.1. Összefoglaló az intézmény elmúlt évi múzeumpedagógiai tevékenységéről, az intézményi stratégiához való illeszkedéséről és a kiemelt feladatok bemutatása, max. 3000 karakter:**

A 2021-es esztendő során múzeumpedagógiai munkánk egyik fő célja volt, hogy az intézmény jelenleg épülő új gyűjteményi, időszaki, ifjúsági kiállításaiiban, interaktív közösségi térben (MÉTA) a múzeum gyűjteményeihez, műtárgyaihoz méltó reprezentációs formákat tervezzünk meg, amelyek megfelelnek a szakmai, a kulturális és a múzeumoktól elvárt társadalmi igényeknek. Kiemelt figyelmet fordítottunk a gyermek- és ifjúsági korosztály számára tervezett digitális- és analóg ismeretkövetítési eszközök tartalmi fejlesztésére. A folytatni kívánt módszertani munkáink legfontosabb elemei egyrészt, a MÉTA térbe szánt digitális panelek tartalmi tervezése (digitális játékok, illetve az egyéb interaktív elemek), másrészt az analóg eszközök grafikai tervezése és kivitelezése (taktilis fali panel, Kárpát-medence tájegységei mágnes térkép a hozzá tartozó játékelemekkel, óriás társasjáték, valamint sztorikoocka készlet a múzeum vektorizált motívumaival.) voltak az év során. Meetingek voltak az kiállítások kivitelezését végző ATB-vel, a kért dokumentumokat, reflexiókat folyamatosan készítettük és küldtük a részükre.. Raktárberendezéssel kapcsolatos feladatok is jelentkeztek és a Méta térhez szükséges beszerzéseket is segítették munkatársaink szakmai oldalról. A múzeumpedagógusok részt vettek a Gyermek- és ifjúsági kiállítás (IFIKI), és az állandó kiállítás Örökség témáját kidolgozó munkacsoportokban. Gyermek- és ifjúsági kiállítás (IFIKI) kapcsán a Játéktervezés az elérés/játék témához a grafikusokkal történtek folyamatos egyeztetések. A Digitális tartalomfejlesztéshez az alábbi témákban végeztek munkatársaink jelentős szakmai munkát: Paprikázás - Törökoppányi népijáték c. ismeretterjesztő kisfilm, a Keep calm! Türelművegek. (Ismeret és játék) - online ismeretterjesztő játék, Zoom. Tekintsünk be egy tervezési folyamatba rendhagyó módon - online digitális játék, valamint Népi mesterségek - digitális játék. Folytatódott az ismeretkövetítési tevékenységhez kapcsolódó Demonstrációs gyűjtemény gyarapítása is: Tárgyak gyűjtése a Hortobágyon, Mezőkövesden. Interjúk az eladókkal. A MOZAIK Múzeumtúra szakmai csapatával kétszer működtünk együtt online múzeumpedagógiai alkalmakon. Az egyik ilyen alkalommal a Néprajzi Múzeum motívumkincseit megismertető és feldolgozást segítő anyagot állítottunk össze, a másik alkalommal pedig a múzeumi tárgyak költözését mutattuk be egy online óra keretében. Idén is csatlakoztunk a Múzeumok Őszi Fesztiválja programsorozathoz, mely során 4 alkalommal tartottunk különböző programokat. ERASMUS+ ösztöndíj keretében két múzeumpedagógus észtországi tanulmányúton vett részt andragógiai programok, lehetőségek megismerése témában.

2.2. A célzottan a külföldi magyaroknak szóló programok bemutatása, valamint a tehetséggondozást, illetve a korai iskolaelhagyás csökkentését segítő programok, együttműködések bemutatása, max. 2000 karakter:

Követve az intézmény közel másfél évszázadnyi szellemiségét, a Néprajzi Múzeum egy örökségvédelmi mintaprojektet fogalmazott meg a Nemzeti Összetartozás Éve alkalmából. A szimbolikus projektkezdesi éven túl, az intézmény folyamatosan működteti az akkor vállalt feladatrendszert. Jelen vállalkozás, egy esztendőön átnyúló munka, ahol a végső cél elérése csak hosszú években mérhető. A nemzeti értékmentő, feltáró tevékenység elindításának és tevékeny folytatásának eredményeként létrejön a teljes magyar nyelvterület néprajzi tartalmú kulturális örökségének a számbavétele, és bemutatása. A Néprajzi Múzeum mint kultúrstratégiai intézmény, illetve a „néprajzi muzeológia területén keletkezett digitális tartalmak fejlesztése és koordinálása” országos kompetenciafeladat felelőse, feladatának és küldetésének érzi a jelenlegi határon túli ágazati intézmények támogatását. Az elköteleződés gyakorlati megvalósulási formája, az a szakmai alapokon nyugvó partneri gondolkodás és feladatmegosztás, amely a bemutatott vállalat gerincét képezi. A teljes magyar nyelvterület néprajzi gyűjteményeinek egységes rendszerbe történő nyilvántartását és digitalizálását célzó örökségvédelmi program évszázados adósság lerovását teszi lehetővé. A Néprajzi Múzeum székelyföldi digitalizációs projektje során ismeretátadás is zajlott. A helyszínen dolgozó munkatársak a székelyföldi magyar nyelvű sajtó (tv, print, online) segítségével végeztek ilyen feladatot, valamint a Néprajzi Múzeum közösségi média felületén (Facebook) folyamatosan közzétették a legérdekesebb információkat.

2.3. Az iskolai közösségi szolgálati tevékenység, valamint a középiskolás korosztály megszólítását célzó intézkedések bemutatása, max. 2000 karakter:

Ebben az évben az Iskolai Közösség Szolgálat keretében a múzeum költözése miatt nem fogadtunk diákokat.

A múzeumpedagógiai kezdeményezések, programsorozatok táblázatos bemutatása

A foglalkozás megnevezése	Egyszeri alkalom vagy sorozat (sorozatnál az alkalomok száma, db)	A foglalkozás célkitűzése	A foglalkozás célcsoportja	Együttműködő intézmény / partner (amennyiben releváns)	Megvalósulás módja (offline vagy online)	Felelős (név, beosztás)
Tárgyak, amelyek összekötnek	2021. június 11-én 10-13-ig.	A Néprajzi Múzeum költözésének körülményei, tárgyakon keresztül	középiskola	MOZAIK Múzeumtúra	offline	Rosta Helga múzeumpedagógus
DEMO 4: Rajzgyűjtemények és motívumkincsek határon innen és túl csupán egy-két kattintásnyira tőletek	2021. 05. 06.	A Néprajzi Múzeum motívumkincseinek bemutatása	általános iskola	MOZAIK Múzeumtúra	online	Rosta Helga múzeumpedagógus
Fonódás – Csendes alkotás az Anifactoryval (közös makramézás)	2021. szeptember 30. 17 óra	Kapcsolódás a MÖF tematikájához és Néprajzi Múzeum kapcsolódó gyűjteményi anyagának bemutatása	felnőtt látogatók	Múzeumok Őszi Fesztiválja	offline	Rosta Helga múzeumpedagógus
Hangszerkesztő – Közös alkotás a Bélaműhellyel (hangszerkészítés és közös zenélés)	2021. október 1. 17 óra	Kapcsolódás a MÖF tematikájához és Néprajzi Múzeum kapcsolódó gyűjteményi anyagának bemutatása	családok, egyéni látogatók		offline	Rosta Helga múzeumpedagógus
Városi konzervkertek (kertismeret és konzervkert készítés)	2021. október 2. 10-13 óra	Kapcsolódás a MÖF tematikájához és Néprajzi Múzeum Gyűjteményi Központ kertjének bemutatása	családok, egyéni látogatók		offline	Rosta Helga múzeumpedagógus

A köznevelési tevékenység összefoglaló táblázatos bemutatása

A gyűjteményre és a kiállításokra alapozott múzeumpedagógiai foglalkozások száma, a foglalkozások résztvevőinek száma, a honlapon elérhető múzeumpedagógiai foglalkozások száma (kiemelten a kerettantervhez illeszkedő foglalkozásokra) (db fő db)	2	150	15
Múzeumpedagógiai kiadványok száma, példányszáma és a hasznosított példányok száma (db db db)	0	0	0
Célzottan a külföldi magyarok számára szervezett programok száma és a programok résztvevőinek száma (db fő)		0	0
Iskolai tehetség gondozást segítő programok száma és a programok résztvevőinek száma (db fő)		0	0
A korai iskolaelhagyás csökkentését segítő programok száma és a programok résztvevőinek száma (db fő)		0	0
Iskolai közösségi szolgálat kapcsán köznevelési intézményekkel kötött megállapodások száma, az iskolai közösségi szolgálaton résztvevő diákok száma és az általuk a múzeumban eltöltött órák száma (db fő óra)	0	0	0

3. Oktatási tevékenység

Összefoglaló a felsőoktatási intézményekkel megvalósult együttműködésekről, max. 2000 karakter:

A Néprajzi Múzeum 2021-ben is együttműködött a tudományegyetemek különböző tanszékeivel, kiemelten a néprajz és kulturális antropológiai, muzeológiai, múzeumpedagógiai képzést folytatókkal. A négy tudományegyetem néprajz tanszékeivel (ELTE, Debrecen, Pécs, Szeged) nyolc kiadvány megjelentetésében működünk együtt a kultúrstratégiai tervnek megfelelően. Speciális mütárgyvizsgálatok folytak (halcsontok) az ELTE Régészeti Intézetével együttműködve. A Múzeum munkatársai közül többen (7 fő) rendszeres oktatói, kurzusvezetői egyetemi óráknak. (Babes-Bolyai Tudományegyetem, Budapesti Metropolitan Egyetem, ELTE, Eszterházy Károly Egyetem, Képzőművészeti Egyetem) A Magyar Képzőművészeti Egyetemnek a korábbi gyakorlatnak megfelelően 2021-ben is biztosítottunk mütárgyakat (illetve az anyagköltséget fedező hozzájárulást) a hallgatók vizsgamunkájához.

A felsőoktatási és felnőttképzési tevékenység táblázatos bemutatása

Felsőoktatási tevékenységben oktatóként résztvevő munkatársak száma (fő)	7
Felnőttoktatásban oktatóként résztvevő munkatársak száma (fő)	1
Az intézmény által nyilvántartott képzési tematikák száma (db)	0
A képzési tematikák közül az EMMI által adott nyilvántartási számmal rendelkező vagy a Pedagógus Akkreditációs rendszerben vagy egyéb jogszabály alapján nyilvántartott képzési tematikák száma (db)	0
Az intézmény felnőttképzési nyilvántartási számmal rendelkezik bejelentésköteles képzési tevékenység folytatásához (igen/nem)	nem

Bejelentésköteles képzési turnusok száma és az összes résztvevő száma (db fő)	0	0
Az intézmény felnőttképzési engedéllyel rendelkező engedélyköteles felnőttképzési tevékenység folytatásához (igen/nem)	nem	
Engedélyköteles képzési turnusok száma és az összes résztvevő száma (db fő) (db fő)	0	0

4. Hozzáférés

4.1. Összefoglaló a kutatószolgálat tevékenységéről, max. 1500 karakter:

Kutatószolgálatunk a gyűjtemények költözése miatt hivatalosan csak 2021. december 1-el indult el újra, részlegesen. Ugyanakkor a korábbi (bezárt) évek gyakorlatához hasonlóan idén is a kutató kérdéseket megválaszoltuk, az érdeklődőket tanácsokkal, fotókkal, adatszolgáltatással segítettük. A tárgyi gyűjteményekben továbbra is nagyon korlátozottan tudunk kutatókat fogadni. Sikeresen támogattuk két civil szervezet hagyományörző tevékenységét műtárgymásolatok készítésben (Textilgyűjtemény, Bútorgyűjtemény). 2021 utolsó hónapjaiban elkezdtük a felkészülést a 2022. márciusi nyitással várhatóan megnövekvő kutatói érdeklődés kiszolgálására: új kutatási platformokat, kutatószolgálati munkacsoportokat terveztünk. Személyes kutatás a tárgyi gyűjteményben: 3 alkalommal, Elektronikus, illetve szóbeli adatszolgáltatás: 15 alkalommal volt Az Etnológiai Archívumban a helyszíni kutatás a köztes, Kozma utcai raktár adottságai miatt nem lehetséges, csak az online állományok hozzáférhetőek és felhasználásuk is lehetséges. Ugyanakkor érthető módon folyamatosak a gyűjteménnyel kapcsolatos megkeresések, amelyekre minden esetben a kutató-érdeklődővel való egyeztetés, tájékoztatás során próbálunk megoldásokat találni. Az Etnológiai Archívumban 92 közlési engedélyt (szerződést) készítettünk. A szerződések előkészítése illetve az egyéb megkeresések, érdeklődések és válaszok, a levélváltások száma ennél sokkal több, utóbbi 3-400 darabra tehető.

4.2. Összefoglaló a múzeumi könyvtár tevékenységéről, max. 2000 karakter:

Folyamatosan végeztük a napi feladatokat (beszerzés, feldolgozás, olvasószolgálat, könyvtárközi kölcsönzés, Magyar Néprajzi Bibliográfia szerkesztése, kiadványcsere). Folytattuk a visszamenőleges etnikai és földrajzi tárgyszóptást az online katalógusba, 14.221 kötethez rendeltük hozzá. Megkezdjük az egyes gyűjteményrészek felülvizsgálatát duplum példányok, fizikai állapot szempontjából. A mikrofilm gyűjtemény és a kismennyiségű gyűjtemény vizsgálata került sorra. A Múzeum új épületbe költözése növekvő létszámmal, bővülő feladatokkal, különböző működési helyszínekkel és megváltozó szervezeti felépítéssel jár. Ezért áttekintettük a Könyvtár változó helyzetét és feladatait. Megkezdjük a könyvtári küldetésnyilatkozat, garapítási szabályzat, használati szabályzat, ügyrend, szervezeti és működési szabályzat aktualizálását. Megterveztük a költözés utáni újra nyitást, és a korábbi külsős látogatókkal és könyvtárakkal történő kapcsolatfelvételt. Tekintettel arra, hogy a Könyvtár új épületbe költözésének időpontja még nem ismert, a terv nem végleges. Feltérképeztük az új múzeumépület környezetében található potenciális partnereket és használati csoportokat. Befejeződött és adminisztratív lezárult a teljeskörű állományrevízió. Az OSZK Könyvtári Intézet „Minősített Könyvtár cím és Könyvtári Minőségi Díj pályázatok” online szakmai napján 2 fő vett részt. A Magyar Könyvtárosok Egyesülete MKE Akadémia keretében megrendezett „E-kölcsönzési modellek és perspektívák” napon 1 fő vett részt. Az OSZK Könyvtári Intézet akkreditált továbbképzésén „Az intézményi publikációs vagyont nyilvántartása a Magyar Tudományos Művek Tárában” 1 fő vett részt. Az EMMI „Összközgyűjteményi Fehér Könyv” képzési napon 4 fő vett részt.

Az intézményi hozzáférés táblázatos bemutatása

A kutatószolgálatot igénybe vevő kutatók és a kutatási alkalmak száma (fő db)	110	330
A múzeumi könyvtár könyvtárhasználóinak száma és a múzeumi könyvtárlátogatások száma (fő db)	43	284
Honlap-látogatások száma (db)	130000	

5. Kommunikációs tevékenység, arculattervezés

5.1. Összefoglaló az intézmény elmúlt évi kommunikációs tevékenységéről, kiemelt arculatépítési feladatairól, az intézményi stratégiához való illeszkedés bemutatása, max. 3000 karakter:

A Néprajzi Múzeum 2021-es kommunikációs tevékenységében kiemelt szerepet kapott a költözés és az új épület kommunikációja a Városliget Zrt. szakembereivel folyamatosan egyeztetve. A témában az intézmény YouTube oldalára feltöltött videó készült (az állandó kiállítások munkálatainak bemutatására), közösségi média posztok, híryanagok kerültek nyilvánosságra. A vírushelyzet miatt személyes jelenlét igénylő sajtóeseményt azonban nem szerveztünk, a Városliget Zrt. megvalósításában két alkalommal az új épület sajtóbejárására került sor. Újdonság volt egy a költözéssel kapcsolatos információátadást és a múzeumi ismeretközvetítést összehangoló videósorozat indítása. A Bútorgyűjtemény tárgyai a múzeum törökbalinti raktárából méltó helyükre, az OMRK-Néprajzi Gyűjteményi Központba kerülnek. Ez adta az apropót néhány különleges, figyelemfelkeltő tárgy kiemelésére, ismertetésére és a hozzájuk kapcsolódó muzeológusi és restaurátori munka bemutatására. A „legcifrább”, „legfigurálisabb” és „legmagasabb” szekrény, a „leghosszabb” padláda, a „legretróbb” konyhakredenc vagy a legrégebbi elektromos eszköz (kiszáradó) figyelemfelkeltő, érdekes, informatív mozgóképes bemutatása az új arculat bevezetését követően történik meg, kiegészítve érdekességekkel és archív anyagokkal. 11 tárgyat mutatunk be, szakmai és kommunikációs szempontok szerint 11 kisfilmben. A filmeket november végétől 2022 februárjáig folyamatosan publikáljuk a múzeum YouTube csatornáján. 2021. októbertől a kommunikációs és marketing feladatok új szerepe kerültek a Néprajzi Múzeumban. Két főosztály látja el az ezzel kapcsolatos teendőket. A Kommunikációs Főosztály közvetlenül a főigazgató irányítása alatt, a Marketing Főosztály a Gazdasági Hivatal részéket folytatja a munkát. A szervezeti változás hatékonyabb tette az intézmény területre vonatkozó stratégiai célkitűzések megvalósítását. Az előző évben meghirdetett pályázat eredményeire építve elkészült a múzeum új arculata, amely egy nagyszabású sajtóbejelentéssel egy időben került bevezetésre. Az új arculati elemekkel készült az intézmény jövő évi naptára, valamint számos olyan merchandising termék, amely a leendő intézményi shopban kerül árusításra. Az intézményi kommunikációban fontos szerepet töltött be a Pannonhalmi Főapátsággal együttműködésben megvalósított láthatatlan spektrumok kiállítás. A múzeum sajtóutatót szervezett, valamint célzott közösségi média kampányt indított a látlatvezetések és a kiállítás népszerűsítése érdekében. Hasonlóan a kommunikáció hangsúlyos elemévé vált már kultúrstratégiai intézményként a székelőföldi múzeumokban zajló digitalizációs projekt bemutatása. Az intézmény 2021-ben a belső kommunikációt is fejlesztette: szeptembertől heti megjelenésű belső hírlevelet indított.

5.2. Összefoglaló az intézmény virtuális térben való megjelenéséről, a honlap és a közösségi platformokon való jelenlét fejlesztésének bemutatása, max. 2000 karakter:

Zárva tartó múzeumként a Néprajzi Múzeum életében jelentős teret tölt be az online kommunikáció. Az intézményi portálon (neprajz.hu) folyamatosan frissültek a hírek, a Hónap műtárgya sorozat. Új fejlesztés 2021-ben a majd 2022-ben induló Etnofotó blog, amely kifejezetten a múzeum fényképgyűjteményének, az ahhoz kapcsolódó tudás, kutatói eredmények publikálására törekszik, közérthető módon. A honlap legfontosabb átalakulását az intézményi arculat változása jelentette, az új vizuális elemek azonnal megjelenek a felületen. Átalakult az intézmény hírlevélküldő rendszere is, hogy az újraindítás előtt, már a legkorszerűbb infrastruktúrával érhesse el az intézmény a közönségét. Az online tér felhasználóinak az elérése szempontjából kiemelt figyelmet kap a social media. A Néprajzi Múzeum közösségi média tevékenységének origója a Facebook-tartalomszolgáltatás. A csaknem 21 ezer követővel, jelentős aktivitást elérő felület tartalmihoz kapcsolódó elemzése lehetővé teszi, hogy a magas eléréssel bíró tartalmakat a többi közösségi média felület sajátosságai szerint optimalizáljanak hasznosítsuk. A Facebook elemzési adatai nyomán Instagramra a legkedveltebb képes tartalmak kerülnek, rövidített magyar és angol szöveggel. A Magyarországon kevésbé használt, de a nemzetközi múzeumi kommunikációban meghatározó, 2021 októberében elindított Twitter-csatornára csak angolul szöveggel. A YouTube felületére feltöltött videók önmagukban is értékes közösségi média tartalmak, de támogatják a Facebook és az egyéb tartalomszolgáltatást, a linkek beágyazhatósága révén az egyéb online tartalmiaink hipermediaális kontextusát. A Néprajzi Múzeum ezen a felületen is arra törekszik, hogy egyéni hangon, a gyűjteményét, a gyűjteményéhez kapcsolódó tudást közvetítve szólaljon meg. Ezt az intézményi részlegeket képviselő Facebook-csoport segíti. A közösségi média fejlesztése szempontjából cél, hogy a platformok ne csak tartalomszolgáltatást nyújtsanak, hanem a látogatókkal való párbeszéd többszámú tere

5.3. Összefoglaló az intézmény baráti köréről, a hazai és külföldi partnerekkel történő együttműködéseiről, valamint a szponzoráció fejlesztése

érdekében megtett lépéseiről, max. 2000 karakter:

A Külügyminisztérium felkérésére részt veszünk a brazíliai városi nagykövetség és a moszkvai Magyar Kulturális Intézet belsőépítészeti tervezésénél a szakmai koncepció kialakításában. A V4 magyar elnökség időszakához konferencia programot szerveztünk. Látogatást tett a múzeumban Amina Shafikova baskír kulturális miniszter, akivel több együttműködési lehetőséget készítettünk elő. (Baskír Nemzeti Múzeum és Baskír Hagyományok Háza) A külképviseletek kérésére különböző témájú anyagokat állítottunk össze az egyiptomi, azeri és az USA-beli együttműködési lehetőségekről. Kiállítások előkészítését végeztük a kulturális attasékat, intézet igazgatókat is bevonva a Szöuli Történelmi Múzeummal és a pekingi Kínai Néprajzi Múzeummal. Együttműködési megállapodást kötöttünk a lengyelországi Poznan Nemzeti Múzeummal, az észtországi Tallin Történelmi, Szabadtéri Néprajzi és a Tartui Nemzeti Múzeumokkal. Valamint a svédországi Stockholmi Nemzeti és Városi, valamint a Göteborgi Nemzeti Múzeummal. Megtörtént a 2022. májusban rendezendő nemzetközi konferencia programjának kialakítása és a külföldi előadók felkérése.

A kommunikációs tevékenység táblázatos bemutatása

TV megjelenések (fizetett hirdetések nélkül, db)	170	
Rádió megjelenések (fizetett hirdetések nélkül, db)	285	
Írott sajtó megjelenések (fizetett hirdetések nélkül, db)	1003	
E-sajtó megjelenések (fizetett hirdetések nélkül, db)	1780	
Fizetett hirdetések száma (becsült érték, db)	0	
A hivatalos facebook oldal követőinek száma (fő)	20328	
Egyéb múzeumi online platform megnevezése és a követőinek száma (fő)	Instagram	2611
Egyéb múzeumi online platform megnevezése és a követőinek száma (fő)	YouTube	1390
Egyéb múzeumi online platform megnevezése és a követőinek száma (fő)		

VII. Pályázati tevékenység**Összefoglaló az intézmény elmúlt évi pályázati tevékenységéről, max. 3000 karakter:**

2021-ben zárult az Erasmus+ pályázatunk, melynek keretében Wales, Észtország és Svédország közgyűjteményeinek jó gyakorlatait ismerték meg a projektsoport tagjai. A disszemináció aktív volt a projekt honlapja angol nyelvű felülettel bővült, A felnőtt kori tanulás a projektben vállalt kapcsolódó tervezte elkészült.

A hazai pályázatok táblázatos bemutatása

Hazai pályázatok megnevezése (megvalósult/folyamatban lévő)	Pályázott összeg (Ft)	Elnyert támogatás (Ft)	Felelős (név, beosztás)
NKA - A Néprajzi Értesítő CI. számának megjelentetésére	950000	500000	Dr. Szarvas Zsuzsanna projektvezető
NKA – 2020.73.1 leltári számú kaukázusi díszpuska restaurálására	1000000	700000	Tumpek Etelka fősztályvezető

A Széchenyi 2020 program pályázatainak táblázatos bemutatása

Széchenyi 2020 program keretében megvalósuló pályázatok megnevezése (megvalósult/folyamatban lévő)	Pályázott összeg (Ft)	Elnyert támogatás (Ft)	Felelős (név, beosztás)

Egyéb, nem hazai forrásokra épülő pályázatok táblázatos bemutatása

Egyéb, nem hazai forrásokra épülő pályázatok megnevezése (megvalósult/folyamatban lévő)	Pályázott összeg (EUR)	Elnyert támogatás (EUR)	Felelős (név, beosztás)
Erasmus+ A megújuló Néprajzi Múzeum felnőtt tanulás stratégiájának szakmai előkészítése	14025	14025	Dr. Veres Gábor általános főigazgató helyettes

A Néprajzi Múzeum gyűjteményi stratégiája 2021–2024

Készítették:

Bata Tímea
Csorba Judit
Foster Hannah Daisy
Földessy Edina
Főzy Vilma
Fülöp Hajnalka
Gebauer Hanga
Granasztói Péter
Gyarmati János
Katona Edit
Kemecsi Lajos
Kerecsi Ágnes
Kiss Margit
Lackner Mónika
Máté György
Sedlmayr Krisztina
Szuhay Péter
Szarvas Zsuzsanna
Tasnádi Zsuzsanna
Vida Gabriella
Wilhelm Gábor

Budapest, 2021. január 4.

Dr. Kemecsi Lajos
főigazgató

Tartalom

Bevezető

Kemecsi Lajos: Változó múzeum – új gyűjteményi stratégia

Történet és struktúra: Tárgyi gyűjtemények

Az Etnológiai Archívum gyűjteményei

Gyűjteményi stratégia

A tárgyi gyűjtemények lehetőségei

Háztartásgyűjtemény

Textil-és viseletgyűjtemény

Rítusgyűjtemény

Gazdálkodás gyűjtemény

Technológiagyűjtemény

Regionális (nemzetközi) gyűjtemények

Az Etnológiai Archívum gyűjteményfejlesztési stratégiája

Fényképtár

Kézirattár

Képarchívum

Mozgóképtár

Hangtár és Hangszergyűjtemény

Felhasznált irodalom

Bevezető

Kemecsi Lajos: Változó múzeum – új gyűjteményi stratégia

A múzeumi gyűjteményeket alakító formációs folyamatok elemzése, illetve a gyűjtemények értelmezésének metodikája az utóbbi években új lendületet nyert. Annak ellenére igaz ez, hogy felismerhető egy nemzetközi „trend”, amely a múzeum és a saját gyűjtemény közötti viszonyrendszert radikálisan vitatja, feltételezve akár gyűjtemény nélküli múzeumok létjogosultságát is. Felmerült már az a lehetséges megoldás is (még csak külföldön!), hogy napjainkban egy múzeum lemond az állandó és az időszakos kiállítások „hagyományos” alkalmazásáról, s ezek helyett megbíz egy sztárépítész egy épület megteremtésével. Egy olyan, akár kiállítás nélküli jellegzetes épülettel, amelyben divatos étterem működik, tárlatok és gyűjtemények helyett.¹ Ez tehát egy olyan folyamat víziója, melynek során a műtárgyak őrzésére létrehozott épületektől eljutunk a műtárgyként értékelhető épületekig.

Az utóbbi évek nyilvánvaló fordulópontot jelentettek a vonatkozó érvényes múzeumi paradigma megvalósításában. A múzeumi munka új formájaként bontakozott ki a WEB2. A „*New collecting – új gyűjteményezés*” elve szerint a múzeum nem tárgyakat gyűjt, hanem interakciókat, a múzeum a kulturális örökségi közösségben egyenrangú félként vesz részt, a múzeum platformként szolgál az egyének és csoportok számára saját örökségük gyűjtéséhez.²

Az új gyűjtés a közösséggel mint társkurátorral való együttműködést is jelenti. Az új örökség diskurzus támogatja az együttalkotást és a megosztott kurátori gyakorlatot. Ezen folyamatok kiteljesedésével a kortárs muzeológiában a figyelem középpontjában már nem a gyűjtés, hanem a gyűjteményfejlesztés áll.

A múzeumok története a gyűjtés intézményesülésének története. Évszázados folyamatként változott a gyűjtési rendszerhez való hozzáállás: a gyűjtemények használati értékének megítélésében, kapcsolódva az intézményi küldetéshez. A 21. században új múzeumi modell terjed. A korszerű folyamatok és eljárások kulcsszavai a részvétel és az együttalkotás.³ A gyűjtemények alapvető jelentőségűek a múzeumok számára. Sir David Wilson, a British Múzeum egykori igazgatója így összegzi meghatározó véleményét: „*Az a múzeum, amelyik nem gyűjt, halott múzeum.*”⁴ Szerencsés lenne, ha egyértelműen leszögezhető tételként fogadnánk el, hogy Wilson megfogalmazása összhangban áll a magyarországi múzeumok gyűjteménygyarapítási felfogásával. A múzeumi műtárgy egyszerre az emberi teremtő érték végtelen megőrzésének eszköze, így szimbolikus érték hordozója, ugyanakkor pedig anyagi értéket is akkumulál. Ennél azonban összetettebb a helyzet.

A szerzeményezést alapvetően befolyásoló elemként kell tekintenünk arra a Lakner Lajos által már 2008-ban megfogalmazott jellemzőre, hogy a múzeumoknak a jövő szempontjából kell dönteniük, de csak a jelen érdekei alapján tudnak szelektálni. A jelenkori előítéletek, koncepciók alapján döntünk a gyarapításról, miközben a későbbi nemzedékek jövőbeni szempontjait természetesen nem ismerhetjük.⁵ A 2008-as helyzetértékelés szerint a magyarországi intézmények nem rendelkeznek tényleges és valódi gyűjteményi stratégiával, koncepcióval. Annak ellenére igaz ez, hogy az érvényes múzeumi vezetői képzésen a résztvevők számára számos

¹ Kemecsi 2010. 169.

² Meijer – van Mensch 2012. 123-126.

³ Meijer – van Mensch 2012. 97.

⁴ Keene 1999. 25.

⁵ Lakner 2009. 98.

⁶ Lakner 2009. 95.

tananyagban kiemelten hangsúlyosan szerepel a vonatkozó dokumentáció megvalósításának elengedhetetlen volta.⁷ S ezen túl számos szakmai fórumon, konferencián tárgyalták a különböző szakágak képviselői a gyűjteményi stratégiák szükségességét, a teljes szféra jövőképe szempontjából elengedhetetlen jellegét.⁸ Még az sem segítette érdemben a múzeumi stratégiák megfogalmazását, hogy a szinte egyetlenként elérhető központi gyűjteménygyarapítási támogatást biztosító Nemzeti Kulturális Alap által kiírt pályázat is évek óta kötelező mellékletként igényli a vonatkozó gyűjteményi koncepció csatolását a pályázathoz. Természetesen születtek és születnek olyan dokumentumok, melyek a címükben szerepeltetik a gyűjteményi stratégia illetve koncepció, vagy terv megjelölést, de valójában akár csak egyetlen tárgy- műhely- tárgytípus megszerzéséhez szolgálnak igazoló háttérként, illetve kipipálható feltételként gyarapítják az intézmény adminisztrációs eszköztárát. Csak éppen azt a célt nem töltik be, amelyre a gyűjteményi stratégiáknak eredendően irányulniuk kell. Az érintett intézmény működését alapvető szinten formáló és hitelesítő eszközként tekintenek a nemzetközi szinten a gyűjteményi stratégiákra.⁹ Olyan, az intézményi küldetésnyilatkozatok mellett hasonlóan fundamentális jelentőségű és éppen ezért ugyancsak átgondolt és komplex dokumentumként, melynek rendszeres felülvizsgálata érdemi segítséget kínál a múzeum számára saját hiteles pozicionálásában.

A gyűjteményi stratégiák kidolgozása ellen a kapcsolatos források tervezhetőségének hiányát rendszeres érvként fogalmazzák meg az érintettek.¹⁰ Valóban minden koncepcionális programnak fontos eleme a háttérét biztosítani képes finanszírozás. A viszonyrendszer azonban megfordítható. Eredendően előnyösebb helyzetből indul az egyes gyűjteményfejlesztési projektek megvalósítása a rögtönzések helyett a gondosan és átgondoltan előkészített környezetben. A marketingszempontrú gyűjteményezési projektek hozadékaként rendszeresen kezelhetetlen raktározási, nyilvántartási és különösen súlyos állományvédelmi problémák generálódnak az intézményekben. A gyűjteményi stratégiák megfogalmazását bonyolítja és nehezíti az egyes intézmények gyűjteményeinek komplexitása.

Gyűjteményi stratégia kialakítására, szerencsésebb esetben korszerűsítésére illetve aktualizálására számos alkalmat talál egy-egy múzeum. A nemzetközi tapasztalatok alátámasztják, hogy külső körülmények kényszere, illetve a belső folyamatok egyaránt eredményezhetik a vonatkozó komplex elemző és programalkotó munka elindítását. A budapesti Néprajzi Múzeum számára mindkét feltételrendszer jellemzőinek változása különösen indokoltá teszi a gyűjteményi stratégia rögzítését.¹¹

Az 1872-ben alapított budapesti Néprajzi Múzeum több, mint 250 ezer műtárgyat gondoz, ennek egynegyedét teszi ki a nemzetközi anyag; működteti a szaktudomány legnagyobb archívumát, amely több millió oldal archivális anyagot, több mint 400 ezer képi dokumentumot tartalmaz, továbbá hangarchívumot, filmtárat. A Néprajzi Múzeum könyvtára európai rangú szakkönyvtár. A múzeum nemzeti jellegű hagyományos néprajzi anyaga nemzetközileg kiemelkedő, kerámia-, valamint textil- és viseletgyűjteménye a kontinens legnagyobb ilyen jellegű kollektívái közé tartozik. S miközben mindezen adatok által is érzékelhető az intézmény tevékenységének

⁷ Bereczki 2010.

⁸ Luger 2005. 46. korai előzményként tanulságos Irányelvek 1976. Segédlet 2000.

⁹ Felmerült intézményi szinten alkalmazandó mérhető értékelőrendszer működtetése, amely mértékegységek segítségével jelezne egy-egy gyarapítás indokoltságát, mellékletként kiegészítve a stratégiát. Horváth 2009.

¹⁰ Lakner 2009. 96.

¹¹ Szarvas 2013. 9.

társadalmi és tudományos jelentősége, az is ismeretes, hogy soha nem működött olyan épületben melyet eredendően a szükséges funkciók figyelembe vételével, sajátos igényeihez igazodva építettek volna. Jelen bevezető írásban nincs lehetőség részletes intézménytörténeti összefoglalásra, de ezek korábban már elkészültek és elérhetőek az érdeklődők számára.¹²

A jelenleg a Kossuth téren működő intézmény elhelyezésére vonatkozóan a Városliget fejlesztésével kapcsolatban kidolgozott koncepció és ennek megvalósítását támogató és szabályozó kormányhatározatok döntő jelentőségűek.¹³ A kiemelt jelentőségű kulturális és turisztikai projekt egyik meghatározó elemeként szerepel a Néprajzi Múzeum számára szükséges új elhelyezés feltételeinek megteremtése a Városligetben. A költözés előkészítése már több éve zajlik, a szakmai koncepció kidolgozásával párhuzamosan. Sikeresen megvalósult az elhelyezési tervpályázat, mely rögzítette a múzeum tervezett helyszínét,¹⁴ a terveknek megfelelően folyik az építkezés és várhatóan a 2021 év végére elkészül a Néprajzi Múzeum új épülete. Ezzel párhuzamosan szintén elkészült az intézmény raktári és restaurálási funkcióinak korszerű megoldást biztosító Szabolcs utcai komplexum is. A bevezető fogalmazásakor már több, mint egy fél éve zajlik a műtárgyak beköltöztetése a Néprajzi Múzeum új Gyűjteményi Központjába.¹⁵

A kultúrpolitikai döntések eredményeként megindult költözés előkészítési és költözési folyamat nyilvánvalóan lehetőséget kínál a Néprajzi Múzeum számára strukturális változásokra is. Az új Néprajzi Múzeum a létező gazdag és sokrétű gyűjteményi adottságot kívánja hasznosítani a mai nemzetközi múzeumi tendenciákkal összhangban álló szemléletmód érvényesítésével és a legkorszerűbb muzeográfiai technikák alkalmazásával. Az új intézmény kiemelkedően épít a közönséggel való együttműködés, a nyitottság és a társadalmi felelősség, a fenntarthatóság elveire. Ezeket a jellemzőket képviselik a műszaki tervezés során megfogalmazott területi igények – messzemenően építve a jelenlegi állapotból származó tapasztalatokra. Az új múzeum semmi esetre sem jelenti a meglévő intézmény változatlan áttelepítését, hanem minden szempontból az intézmény újragondolását igényli. Az új Néprajzi Múzeumnak meg kell haladnia a jelenlegi kötöttségeket, korlátozottságokat, a pillanatnyi működési adottságokból adódó rossz kompromisszumokat. A gyűjteményekre messzemenően építő tervezési folyamatnak szerves részét kell, hogy képezze az intézmény gyűjteményi stratégiájának pontosítása és rögzítése. Az új épület lehetőséget teremt a Néprajzi Múzeumnak arra, hogy a hagyományos osztályozási kategóriákon túllépve, átfogó állandó-félállandó-időszakos kiállításon mutassa be az emberiség kulturális sokszínűségét, egymás mellé állítsa a hagyományos társadalmak tárgyi kultúráját és napjaink szokásvilágát és tárgyi kontextusát. Az új állandó kiállítás koncepciója nyilvánvalóan befolyásolta és befolyásolja az elkövetkező időszakban a gyűjteményezés folyamatát, miként az utóbbi két évtizedben megvalósult jelentős időszakos tárlatok is esetenként kardinális jelentőségű gyarapításokat, illetve korábban akár teljesen ismeretlen gyűjteményi területeket eredményeztek. A célzott szerzeményezés az aktív gyűjtés arányát javíthatja az intézmény működésében. Sajátos lehetőséget kínált az intézmény

¹² Fejős 2000. Gráfik 1997.

¹³ <http://www.ligetbudapest.org/index.php?page=page&id=27> 2015. március 24.

¹⁴

http://www.szepmuveszeti.hu/data/cikk/877/cikk_877/ZaroJkv1OsszefoglaloVeglegesFTP.pdf 2014. október 14.

¹⁵ Sasvári Áron – Vasáros Zsolt (szerk.) 2014. <http://www.ligetbudapest.org/> 2015. március 24.

gyűjteményi stratégiájának alakító elemeként az új Ifjúsági Kiállítás koncepciójának megvalósítása. A Néprajzi Múzeum eltökélt szándéka, hogy a legfiatalabb látogatók számára maradandó, kifejezetten az ő érdeklődési körüknek szóló programot biztosítson, a megfelelően inspiratív környezetben. Ennek kereteit a létesítendő „IFIKI” biztosíthatja. A Magyarországon precedens nélküli intézmény belsőépítészetének és programjának megvalósításához inspiráló példákat jelentenek a nemzetközi párhuzamok.¹⁶ Az ifjúsági kiállításban tartalmilag a kultúra és a gyermek, ifjúsági kultúra néprajzi megközelítése áll a középpontban, de azt a múlt és a jelen viszonylatában, hazai és nemzetközi témák felvonultatásával, a gyerekkiállításokban mindig egyfajta viszonyrendszert szemléltetve és az összehasonlítást, a párhuzamok és eltérések felmutatását, kibontását inspirálva tervezzük megvalósítani. A gyermekeknek, ifjúságnak szóló állandó kiállítás a szórakozás és a játék mellett az ismeretszerzés, tapasztalás, sőt a kreativitás, művészi önkifejezés változatos helyszíne is lesz majd.¹⁷ A fenti koncepcionális jellemzők alakítják a célzott szerzeményezést egyrészt a tervezett állandó kiállítás, másrészt az időszakos tárlatok megvalósításának részeként.

Terveink szerint erőteljes tematikai bővülés jellemzi az új helyszínre költöző intézmény időszakos kiállításait is. Évtizedes kísérletek mentén formálódik az új kiállítási stratégia, nyilvánvaló figyelemmel a társadalmi múzeumi küldetésből adódó lehetőségekre és kihívásokra.¹⁸ Ennek megfelelően korábban soha nem gyűjtött és figyelmet nem kapott anyagok múzeumba kerülése válik szükségessé. A múzeumi szerepvállalás módosulásának korszerű aspektusai kitüntetett figyelmet kölcsönöznek az ilyen tárgyú archívumi és műtárgy anyagoknak.¹⁹ A várható időszakos tárlatokhoz kötődő gyarapodás, a tematikus gyűjteményfejlesztés egyik meghatározó súlyú eleme lesz az elkövetkező években. Ezáltal egyes speciális gyűjteményi egységek is kialakulnak a múzeumban, melyek egy-egy időszakos kiállításhoz kötődnek elsősorban. Az így formálódó gyűjteményezés messzemenően igényli az állományvédelmi, nyilvántartási és raktározási szempontok összehangolását.

A Néprajzi Múzeum adottságainál fogva nem lokális, hanem társadalmi jellemzőkkel és kontextussal rendelkezik – a magyarországi néprajzi muzeológia terepén egyedülként. Ennek megfelelően a tervezett fejlesztés az újrapozicionálásban meghatározó jelentőségű. A Múzeum legerősebb identitása történeti öröksége: a gyűjteménye; feladata pedig ennek az örökségnek a továbbvitele, ami már önmagában is lehetőséget teremt arra, hogy saját tárgyát – a kultúrát és a társadalmat, annak hétköznapi és populáris jelenségeit – átfogóan, nemzetközi kitekintésben tárgyalja. Ezt korszerű, jelenre nyitott, közérthető és kritikai módon képes közönsége számára láthatóvá, érthetővé, élvezhetővé és élményszerűvé tenni.

A Városligetben épülő új Néprajzi Múzeum két tartalmi és módszertani pillérré épül: az egyik a múzeum gyűjteménye, a másik az intézmény tudományos és társadalmi küldetése. Az Archívum feladatai már az utóbbi években is érezhetően módosultak, elsősorban a megnövekedett közönségszolgálati igények, a kiállítások kiszolgálása és a számítógépes adatbázis, a digitalizálás miatt.²⁰ Várható, hogy az új

¹⁶ Ilyenek a Please Touch Museum (Philadelphia, USA), amely 2013-ban elnyerte a The Children's Museum Award díjat, azaz a legjobb gyermekmúzeumnak járó szakmai díjat, a Kindermuseum (Bécs, Ausztria), a Tropenmuseum junior (Amszterdam, Hollandia), valamint a Joods Historisch Kindermuseum (Amszterdam, Hollandia).

¹⁷ Néprajzi Múzeum Tervezési Program 2014. 17-18.

¹⁸ Pl. a Műanyag kiállítás kutatási és gyűjteményi tanulságairól összefoglalóan Fejős 2007, Frazon 2007.

¹⁹ Vö. Frazon 2011. 49.

²⁰ Vö. Granasztói 2009.

múzeumba költözést követően ez az irány tovább erősödik. Az archívumi gyűjteményeknek a városligeti főépületben tartása, a kutatószolgálat helyszíni tervezett színvonal emelése messzemenően támogatja ezt a folyamatot. A gyarapítás mellett a megőrzés és a megóvás feltételeinek biztosítása is kiemelt feladat az Archívummal kapcsolatban is. Az ilyen irányú igények, a korszerű műtárgyvédelmi megoldások figyelemmel kísérése továbbra is elengedhetetlen. Egyes intézményi forráscsoportok átvételében hangsúlyos szerepet kap, hogy a megőrzés feltételei kiemelten jók legyenek az új Néprajzi Múzeumban. Az intézményi tevékenységet alapvetően befolyásoló tényezőként utalok a múzeumban dolgozó szakemberek szerepére. Elsőrendű érdek, hogy elkötelezett, fölkészült munkatársak tevékenykedjenek a gyűjteményezés területén is. Ez az a múzeumi működési terület, ahol kevésbé érvényesülhetnek a nemzetközi viszonyok között már ismert, az időszakosan foglalkoztatott munkatársi körre építő projektszerű megoldások. A humán erőforrás fejlesztés szorosan kapcsolódik a gyűjteményi tevékenység számos eleméhez is.

A Néprajzi Múzeum, mint társadalmi múzeum elsősorban a társadalom mozgásaival, a mindennapi élettel foglalkozik, és ezeket a – múltra és jelenre egyaránt vonatkozó – tapasztalatokat és tudásokat illeszti be a múzeum prezentációs gépezetébe, a társadalmi elkötelezettség hangsúlyozásával. A múzeumok az időbeliség raktárai, felhalmozzák a történeti hagyományokat és a jövőbe vetítik őket. Az emberi idő archívumai, a jövő archívumai. Ha nincs kapcsolat, vagyis a múzeumok pusztán archívumok és projekciók, akkor elveszítik a kapcsolatot az élettel. A kultúra mauzóleumai lesznek, nem pedig a kommunikáció eszközei. A múzeum feladata, hogy összekapcsolja az élő kultúrát, a jelen gyakorlatát, a kulturális örökséggel – az emberi tapasztalás számos területén.²¹ A korábbi egyértékű igazság múzeuma helyett a gyűjtemények sokszólamúsága, az alternatívák és problémafelvetések fóruma a korszerű múzeum. A kortárs kulturális kontextus és a találkozási hely jelleg az egyik legfőbb üzenete a jelenlegi múzeum építészetnek is.²² Ezeket az elveket képviseli a Néprajzi Múzeumhoz született győztes építészeti terv is – összhangban az intézmény által megfogalmazott elvárásokkal.

Az új Néprajzi Múzeum koncepciójának kidolgozásához az egyik első és alapvető jelentőségű feladatunk volt az intézményi küldetésnyilatkozat megfogalmazása. A gyér hazai példák ismeretében, kitekintéssel a nemzetközi tapasztalatokra kiérlelt küldetésnyilatkozatot fogalmazott meg, majd fogadott el a Néprajzi Múzeum tudományos munkatársainak közössége:

A Néprajzi Múzeum Európa egyik legkorábbi néprajzi múzeumaként 1872 óta gyűjti, archiválja, óvja, kutatja és közvetíti a magyarországi, az európai és az Európán kívüli közösségek hagyományos és modern kulturális emlékeit. Tárgyak, képek, szövegek, hangok és gondolatok gyűjteménye, amely a világ megismerésének gazdag és sokrétű forrása. A Néprajzi Múzeum társadalmi múzeumként a múltbeli és a jelenkori tárgykultúra, valamint a társadalmi jelenségek kutatásának és bemutatásának reflexív helyszíne. A néprajztudomány, az európai etnológia, a kulturális antropológia első számú magyarországi intézménye, múzeumtudományi műhelye. Gyűjteményének és tudáskészletének köszönhetően a Múzeum más tudományok és a művészet számára is kiindulópontot jelent a kulturális emlékezet, a kulturális sokszínűség és a változó identitások megértéséhez, elfogadásához és

²¹ Castells 2012. 37-38.

²² György 2003. 20,122.

*tiszteletéhez. A tudás, az élmény és a tapasztalat összhangjával lehetőséget teremt a közösségi és egyéni értelmezések, viszonyulások megfogalmazására.*²³

A fentiekben tömören jelzett elvek és trendek mentén indult el, történt meg és zajlik jelenleg is a Néprajzi Múzeum új épületéhez kapcsolódó koncepcionális tervezés. A korábbi tervek, előzetes felmérések alapján a Néprajzi Múzeumnak az összes területi igénye több mint 30 ezer négyzetméter. A jelenlegi elfogadott nemzetközi múzeumépítészeti standardok általában 40 százalékot számítanak a műtárgyak elhelyezésére, raktározására, 40-et kiállítások és közönségszolgálati terek elhelyezésére, a maradék 20 százalék a munkaszobák, a kiszolgáló és épületüzemeltetési funkciók ellátására szolgál. Ez az alapmegoszlás az új kettős elhelyezést előíró, külön raktárkomplexumban (Szabolcs utca, NMGYK) és külön múzeumépületben (Városliget) megvalósuló építészeti koncepciónak megfelelően némiképp módosult, hiszen bizonyos infrastrukturális feltételeket nyilvánvalóan nem megduplázva, de mindkét épületben biztosítani szükséges. A Múzeum hiteles háttérét jelentő gyűjtemények elhelyezése kiemelt jelentőségű. A világszínvonalú új tárolási rendszerek tervezése az ideális helykihasználást, a biztonsági előírásokat és a tárgyak állagvédelmi szempontjait maximálisan szem előtt tartva történik. Meghatározó volt az intézmény jövőképe szempontjából a prognosztizált folyamatos gyűjteménygyarapodás figyelembe vétele az új raktár tervezésénél, s ez a szempont is szorosan kapcsolódik jelen gyűjteményi stratégia aktualitásához.

A most megfogalmazásra kerülő gyűjteményi stratégia nyilvánvalóan nem előzmények, komoly előtanulmányok nélkül készült. Több évtizedes elemei is vannak a stratégiai tervezés előmunkáinak a Néprajzi Múzeumban. Messzemenően ilyenek értékelhető Fejős Zoltán főigazgató tudatos és átgondolt gyűjteményfeltáró programja. A Néprajzi Múzeum Gyűjteményei című kötetben az egyes részletesen elemzett és bemutatott gyűjteményi fejezeteknek a főszerkesztő szándékai szerint markáns külön egysége volt az érintett gyűjtemények jövőjének, fejlesztési irányainak a rögzítése. Természetesen az így született – és a 20. század végének állapotaira reagáló – rendkívül heterogén mélységű és terjedelmű fejezetrészek automatikus összeolvasztása korántsem lett volna/lenne alkalmas egy korszerű, az egész intézményre vonatkozó hiteles stratégia helyettesítésére vagy kiváltására. Anélkül, hogy az egyes gyűjteményekre vonatkozó anyagok részletes elemzésével alátámasztanám állításomat, leszögezhetem viszont, hogy mindenképpen fontos adalékként kell, hogy szerepeljenek a másfél évtizede megfogalmazottak, a formálódó új koncepció háttérében.²⁴ 2008-ban a Néprajzi Múzeum által szervezett országos néprajzos muzeológus konferencia tematikája is a gyűjteményi – gyűjteménygondozási stratégiákkal foglalkozott. Az elhangzott előadások válogatott tanulmányai megjelentek a Néprajzi Értesítőben.²⁵ 2012-ben is a gyűjteményfejlesztési stratégia lett a néprajzos muzeológus továbbképzés fő témája. Az akkor elhangzott előadások is megjelentek a Néprajzi Értesítőben jelezve a vonatkozó intézményi tevékenység fejlődési irányait.²⁶ Az intézményi szintű koncepció kialakításában a rendszeres szakmai fórumok és alkalmak szintén érdemi segítséget jelentettek. A tematikus program részeként megvalósuló szakmai műhelymunka során gyakorlatilag a hazai és nemzetközi tapasztalatok felhasználásával az intézmény tevékenységének gyakorlati tapasztalatait és az ebből adódó kérdéseket tárgyalták meg a résztvevők. Közel két

²³ <http://www.neprajz.hu/tartalom.php?menu2=17> 2014. október 14.

²⁴ Vö. Szarvas 2013. 10.

²⁵ Néprajzi Értesítő 2008. XC. Budapest, 2009.

²⁶ Szarvas 2013.

éves folyamat eredményeként számos aktuális kérdést és ami még inkább előremutató, válaszokat is sikerült megfogalmazni a Néprajzi Múzeum szakembereinek.

Szintén több éves előkészítés eredményeként a 2014-ben elfogadott Szervezeti működési Szabályzat már formálisan is az új és korszerű gyűjteményi struktúrát tartalmazza. A struktúra eredményeként tematikus rendben új gyűjteményi csoportokat hozott létre az intézmény, melyeken belül megőrizte a gyűjteményi egységeket a korábbi felosztásnak megfelelően.²⁷

A Néprajzi Múzeum gyűjteményi stratégiájának kialakításához további eredményes támaszt kínálnak az intézmény által rendszeresen megrendezett újszerű időszerű tárlatok. Ennek a kiállítástípusnak a megítélése korszakonként és intézménytípusonként is erőteljesen változó. A kényszerű pótcselekvési kategória, illetve közvetlen tájékoztató és pozitív visszacsatolást biztosító fórum időről időre megfogalmazódik a hazai múzeumok, illetve az érdeklődő és látogató közönség részéről egyaránt. További szempontként értékelhető egy országos múzeum megoldásaként esetenként egy egész szakág fejlődési szempontokat és irányokat generáló eszközeként értékelni az ilyen tematikájú vegyes anyagot összefogó tárlatokat. A Néprajzi Múzeumban – az utóbbi években rendszeresen a Múzeum Napjának (március 5.) programelemeként – megvalósított újszerű kiállítások elemzése érdemi segítséget kínál a gyűjteménygyarapítási tendenciák, az esetlegességek és a koncepcionális távlati programok terén is.

Az intézmény napi működésének tapasztalatai szintén közvetlen segítséget kínálnak a valószerű és hiteles stratégiai tervezés számára. Ekként értékelem az intézményben működő Tárgyvásárlási Bizottság működését. Az átgondolt szabályzatnak megfelelően rendszeresen működő bizottság évtizedes hagyományokat is figyelembe véve dolgozik, viszont nem korlátozódik a tevékenysége a korábbi rutinok automatikus ismételtetésére. Szakmai vitákat, alapos és felkészült a gyűjteménybe kerülést alátámasztó véleményeket igényel a bizottsági döntések megalapozottsága. Számos olyan a gyakorlatban fölmerült kérdés szerepel a stratégiában, melyre a bizottság tevékenysége során derült fény, vagy merült föl a rendezésére igény. A Tárgyvásárlási Bizottságnak természetes és indokolt okokból aktív tagja az intézmény Műtárgyvédelmi és Restaurátor főosztályának a vezetője. Az állományvédelmi szempontok érvényesülése nem merül ki az adminisztratív feladatok keretei között. A Néprajzi Múzeum különlegesen komplex jellegű gyűjteményei, hasonlóan összetett és specializált állományvédelmi tevékenységet igényelnek. A formálódó modern gyűjteményi tevékenység eredményeként a Múzeumba kerülő kortárs tárgyak (pl. műanyag) komoly kihívást jelentenek a szakemberek számára. Az állományvédelem más szempontok szerint is befolyásoló tényezőként jelentkezik a gyűjteményezés terén. Speciális információs adatbázis az intézményi iratok között a restaurálási dokumentációké. Ezek korai vonatkozó részletei megtalálhatóak az archívumban, és a modern számítógépes adatbázis is intenzíven gyarapszik összefüggésben a műtárgyvédelmi tevékenység intézményi koordinálásával. A preventív állományvédelem országos kompetencia központjaként a Néprajzi Múzeum középtávú fejlesztési koncepció mentén formálja a széleskörű hálózatos együttműködést és központi koordináló, szakmai ellenőrző tevékenységét. A Néprajzi Múzeum Gyűjteményi Központ korszerű épülete, világszínvonalú gyűjtemény elhelyezési és restaurálási körülményei lehetőséget és kötelezettséget jelentenek a Néprajzi Múzeum számára. Az országos feladathoz méltó és megfelelő feltételek lehetőséget

²⁷ Szarvas 2013. 10-11.

biztosítanak arra, hogy információs bázist képezzünk a vonatkozó szakirodalom, illetve a kapcsolódó dokumentációk archiválása segítségével.

A Néprajzi Múzeum bizonyos szempontból kivételes helyzetben lesz műtárgygyűjteményét illetően. Az épülő új helyszínen akkora százalékban nyílik lehetősége – s egyben kötelezettsége is! – a tárgyai bemutatására, mint soha korábbi működési helyszínein. Ehhez például az új főépületben a kerámia gyűjteményre épülő Látványtár biztosítja a feltételeket.

A múzeumoknak megvan a maga egyedi, sajátos profilja: a történeti tárgyakkal való találkozás semmivel össze nem hasonlítható lehetősége. Ezt a „tárgy-kompetenciát” tudja kihasználni, hogy a mai ember történeti és kulturális tudásának gyarapításából kivegye a részét. Az elkövetkezendő időkben munkánk középpontjában a Néprajzi Múzeumban is ezen szakmai-tartalmi tudások közvetítése áll majd, a maguk sokrétűségében és összetettségében. S ennek a feladatnak elengedhetetlen feltétele a megbízható nyilvántartása a gyűjteményeknek. A megújulás, új lendületű fejlesztés keretében az új kérdésfelvetések érvényesítéséhez a gyűjteményt, nemcsak összetételében, de az egyes darabok jelentéstartományaira is figyelve, felül kell vizsgálni, és ki kell egészíteni. Ez a tevékenység egyértelműen a működőképes nyilvántartásra épül.

A 2015 tavaszától akkreditált formában működő Monari rendszer megbízható és korszerű bázist biztosít a gyűjtemények nyilvántartása és a feldolgozó – feltáró tevékenység számára is. Ezen túl olyan fejlesztési kompetenciákkal rendelkezik a Monari, melyek segítségével a költözés komplex informatikai menedzselése, kiállítási megoldások egyaránt megvalósíthatók. A gyűjteményi stratégia szempontjából tehát egyértelműen pozitív és innovatív elem a megbízható intézményi nyilvántartási rendszer. Ez a szintén évtizedes komoly intézményi koncepciót, erőforrás csoportosítást és tudatos fejlesztési programot igénylő jelenlegi állapot teszi lehetségessé a Néprajzi Múzeum számára a 2015-től további országos kompetencia feladatának kiteljesedését. A néprajzi tartalmi digitalizációs folyamatok, adatbázisok és online közzétételük az előttünk álló években az egyik kiemelt súlyú területeként értékelhetők a múzeumi szerepvállalásnak. Az informatikai környezet folyamatos fejlődése a következő években szükségessé teszi a jelenleg használt, megbízható nyilvántartó rendszerek megújítását, fejlesztését és amennyiben a meglévő keretek között az elvárt igényekhez már nem adaptálhatók, a rendszerek megváltoztatását is.

Minden valódi stratégiai tervezés, koncepcionális elveket rögzítő dokumentum esetében alapkövetelmény a következetes alkalmazást és iránymutató jelleget biztosító elfogadottság. Azonban amennyiben egy stratégia nem képes aktuális kérdésekre releváns válaszokat adni, akkor elengedhetetlen a felülvizsgálata, akár a szabályozási kritériumok átalakításának árán is. Ennek megfelelően a Néprajzi Múzeum új gyűjteményi stratégiájának is képesnek kell lennie a felmerülő új, korábban előre nem látható kihívásokra reagálni.

Napjainkban a szűken vett szakmai körökön kívül is zajlik az eszmecsere a múzeumok változó szerepvállalásáról. Megállapítható, hogy ma még többnyire előítéletek és nem logikai kép él a közvélekedésben a múzeumokról. Egyre elfogadottabbá válik az a megítélés, hogy az intézmény nyilvánosságot kiszolgáló funkciója szempontjából, a társadalom tudásának élő forrása, ezért a kortárs jelenségekre is nyitottan kell reagálnia. Ehhez a jellemzőhöz kapcsolódik a probléma érzékenység, melynek a múzeumok tevékenységet alapvetően befolyásolóvá kell válnia. Evidenciaként hangsúlyozzák – hazai és külföldi szakmai fórumokon, hogy a múzeumi küldetést folyamatosan szükséges a társadalmi, gazdasági és tudásbeli

keretekhez igazítani, érzékenyen figyelve annak jelzéseire.²⁸ A múzeumi feladatok egymásra épülő rendszerekként működnek szerencsés esetben. A múzeum szó hazánkban és külföldön is a hitelesség és a komolyság garanciája is az intézmények küldetésében. A múzeumnak a megbízhatóság tehát az imázsához tartozik, ezáltal szerepvállalásait fokozott figyelem kíséri. Egyre elfogadottabb a nézet, hogy a tudásrendszerek permanens újra rendeződésének és társadalmi-politikai világképekbe történő beágyazódásának alapvető eszközei a múzeumi kiállítások.²⁹ Az intézmények küldetését támogató egyediség és a különlegesség ma a virtuális világok korában a múzeumok valódiságában van: a valós környezet, valódi emberekkel való találkozás és együttlét, valódi beszélgetések biztonságos találkozási helyeként működik a múzeum.³⁰ A klasszikus értelmező keretrendszerek felbomlását követően, a korábbi nagy narratívák már nem adnak hiteles válaszokat. A Néprajzi Múzeum működésének tapasztalatai megerősítettek abban a meggyőződésben, hogy a múzeumok 21. századi tevékenységének legfontosabb mérföldkövei: a magas színvonalú szakmai alapokra épülő hitelesség és autentikusság, valamint kérdésfelvetéseink aktualitása.³¹ A problémaérzékenység és az aktualitásokra reagálni képes magas színvonalú következetes szakmai tevékenység kell, hogy érvényesüljön az intézményi gyűjteményi stratégia meghatározó elvei között is.³² Ennek megfelelően elengedhetetlen a gyűjteményezés szempontjainak rendszeres fölülvizsgálata s amennyiben szükséges módosítása/változtatása. A komplex gyűjteményi tevékenység szoros kapcsolatban van az intézményi aktuális tudományos projektekkel. S bár a múzeumokban zajló tudományos kutatás megítélése átalakulóban van az utóbbi években, meggyőződésem, hogy a múzeumok számára alapvető és inspiráló jelentőségű kell, hogy maradjon ez a tevékenységi forma. A múzeumi tudományos kutatások feltételeivel kapcsolatban általánosan megállapítható, hogy egyre kevesebb a szférában a köztámogatás és egyre magasabbak a látogatói igények. Ez új tevékenységekre sarkallja a múzeumokat; bevétel növelés, látogatói attrakciók növelése, fejlesztések és az egyediség kihangsúlyozása terén. Ez a folyamat egyértelműen akadályozza a múzeumok hiteles tudományos műhelyként való szerepvállalását. A hagyományos módszerek napjainkban már kiegészülnek másokkal, s az így megismert eredményeket az életmód dokumentált változásaival kapcsolatban konfrontálni kell a többi társadalomtudomány eredményeivel.³³ Kérdéses, hogy magunknak kell-e megteremtünk az összes elméleti és gyakorlati feltételét a tudományos munkának? Nem várhatunk más tudományágak kezdeményező segítségére vagy a tudomány- és művelődéspolitikai részletkérdésekben állásfoglalást könnyítő ösztönzéseire. Nagyon fontos, hogy a néprajzi szakmuzeológiában is csak kollektív erőfeszítések révén lehet komoly és korszerű eredményeket elérni. Az nyilvánvaló, hogy minden szaktudomány számára időről időre szükséges a feladatok új meghatározása, a szemlélet és a módszerek megújítása. Leszögezhetjük, hogy az európai néprajztudomány megőrzésre érdemes erénye kell, hogy maradjon a diakron szemlélet (a jelent is gyorsan múlttá váló idősíknak tekintő történeti közelítés). Miközben szorgalmazzuk a módszeres jelenkutatás megerősítését, nem feledkezhetünk meg arról, hogy az is része a történelmi folyamatnak, s rövid időn belül múlttá válik. Az elemzés, az

²⁸ Vö. pl. Rentzhog 2007.

²⁹ Korff 2003. 10.

³⁰ Kemecci 2010. 171.

³¹ Kemecci 2010. 102.

³² Kemecci 2013. 126-127.

³³ Vö. Nagyné 2014. 119-219.

értelmezés során továbbra is meghatározó marad a diakron szemléletmód, a levéltárak, így a múzeumi Archívum is hosszú évtizedekig még kimeríthetetlen forrásanyagot kínálnak az etnográfusnak.³⁴

A jelenben zajló gyűjtések igazolják azt a nemzetközi példákon is alapuló igényt, hogy folytatni kell a tárgytípológiára épülő tárgytörténeti kutatásokat, a gyűjteményeket feltáró gyűjteményi katalógusok kiadását. Ezen feladatok szervezésekor és kivitelezésekor az eddiginél is szorosabb együttműködésre kell törekedni a régészet, a művészet- és a művelődéstörténet, a technikatörténet s a többi tárgytörténetben érintett szak tudományos műhelyeivel. A Néprajzi Múzeum élenjár a hazai intézmények között a gyűjteményfeltáró publikációk és projektek megvalósításában. A korszerű gyűjteményi stratégiának erre az intézményi feladatrendben markáns szerepet betöltő tevékenységekre is figyelemmel érdemes lennie.

A társadalmi múzeumi tevékenység részeként tovább erősödő kortárs jelenségekre is koncentráló tudományos kutatás egyértelmű hozadéka, hogy a forrásnak tekinthető információs bázis gyakorlatilag kezelhetetlenül kitágul.³⁵ Olyan médiumok is megjelennek a korszakra vonatkozó információkhoz kapcsolódva, melyek a korábbi évszázadokban természetesen ismeretlenek voltak. Az írásbeliség robbanásszerű bővülése, vagy a hang és képrögzítés többszörös forradalmainak eredményeire gondolunk, egyértelmű, hogy ezen produktumok gyűjteménybe integrálása komoly kihívást jelent az eredendően 19. század közepi struktúrára épülő múzeumoknak. A modernizáció hatásmechanizmusait egyedül a modern technikai eszközök következetes alkalmazása képes kezelni. A digitalizálás és a korszerű archiválási technikák teszik lehetővé az archívumi gyűjteményfejlesztést ezen a téren. Az ilyen irányú nemzetközi tapasztalatok alapján célszerű kialakítani és rendszeresen felülvizsgálni és kialakítani az intézményi középtávú terveket, szoros összhangban a MaDok országos kompetencia feladat középtávú koncepciójával. Egyértelmű a lehetősége és egyben a felelőssége is a Néprajzi Múzeumnak azon a téren, hogy mintát és megoldási lehetőségeket mutasson a hazai, illetve egyes területeken - így a kortárs tematikájú gyűjteményezés terén - kiemelten hangsúlyosan regionális szinten is. A városi közösségekre irányuló néprajzi érdeklődés (skandináv és további német illetve svájci példák alapján) a kulturális folyamatok és a városi tradíciók terén szintén gyakorlati előnyben vannak a néprajzi muzeológia kutatói a mindennapi élet városi jelenségvilágának rendszerezésében és értelmezésében.

Az intézményi gyűjteményi stratégiának reagálóképesnek kell lennie a folyamatosan alakuló intézményközi együttműködések, a meghatározó kultúrpolitikai irányok által megjelölt feladatrenddel kapcsolatban. S nyilvánvaló, hogy egészséges együttműködés alapján lehetséges olyan releváns tematikákra megfelelő válaszokat találnia az intézménynek, mint pl. az új népművészet, népi iparművészet, vagy a roma képzőművészeti tárgyakhoz való viszonyrendszer.

Az intézmény országos és számos téren határokon is túlnyúló kompetencia szerepének, tudásközvetítő feladatainak kibővülése is szükségessé teszi a gyűjteménygyarapítási és –gondozási koncepció újragondolását. Kiemelt jelentőségű, hogy a látogatók megtartásához, sőt számuk növeléséhez új ismeretet, tudást, életerzést kell közvetítenünk, úgy, hogy a hagyományból származó javak megismerésének és megtartásának igényét teremtsük meg, vagy erősítsük látogatóinkban. S persze, nem elegendő ezt a gyakorlatban megvalósítanunk, hanem egyszerre, egy időben kell mindezekhez alap- és kiegészítő történeti-néprajzi,

³⁴ Paládi-Kovács 2005. 5.

³⁵ Vö. Granasztói 2013.

néprajzi, antropológiai, módszertani kutatásokat végeznünk, adattárunkba, könyvtárunkba gyűjteni és feldolgozni az e feladatok ellátásához szükséges és alkalmas dokumentációkat. A gyűjteményfejlesztési stratégia természetes összhangban kell, hogy legyen az intézmény kidolgozott tudományos stratégiájával, illetve a közép- és hosszú távú kiállítási tervekkel is.

A stratégia szintjén nem megkerülhetőek olyan kérdéskörök, mint a gyűjteményezés – gyűjtési módszerek jellemzői, illetve a múzeumi gyarapodás új elemei – strukturális változások. Bármilyen tárgy akkor válhat forrássá, ha fennmarad, kutatható és értelmezhető. Ehhez különféle formációs folyamatokra van szükség, amelyek által a múlt információi adattá válnak. Ilyen formációs eljárás a gyűjtés is. Az eljárásban az egyik legfontosabb tényező, hogy mindez választás eredménye.³⁶ A szelekciót minden intézményben más és más tényezők határozzák meg. *„Muzeológiai kontextusban szelekción az összvalóság azon tárgyainak célzott kijelölését és kiválasztását értjük, amelyek a muzealitás potenciális hordozói lehetnek.”*³⁷ A szelekció célja a leírás, megőrzés és az öröklítés, ez a teremtő folyamat kötött értékrend mentén zajlik, de a muzeológus személyes döntése alapján.³⁸ A muzeális objektumok társadalmi értékek bizonyítékai és képviselői.³⁹

Az aktív és passzív szerzeményezés, mint a gyűjteményezést befolyásoló tényező egyértelműen meghatározó körülményként működik. A stratégiai tervezéshez elengedhetetlen a korábbi időszakok jellemzőinek feltárása és megismerése. Ebben komoly segítséget jelent a 2000-ben megjelent Fejős Zoltán főszerkesztésével készült összefoglalás az egyes gyűjteményeket illetően.⁴⁰ Hosszú ideig az esztétikum, a szépség és a ritkaság értékrendje befolyásolta az etnográfia tárgyfeldfogását. Napjainkra egyre elfogadottabb az a nézet, hogy bonyolult és esetenként változó hosszúságú formációs folyamatok eredményeként születik meg egy-egy tárgy üzenete. Ennek megfelelően a múzeumba került/lő tárgyak életrajzi elemzése lényegesen növelheti azok muzeológiai értékét. A néprajzi tárgygyűjtés mai szükségletei, lehetőségei, követelményei és a néprajzi gyűjtemények jövője is igényli a tudományos elemző munkát. A Néprajzi Múzeum jelenlegi tárgyállományát hiba lenne rendszeres gyűjtőmunka eredményének tekinteni, nyilvánvaló, hogy gyarapodása nem volt független az ötletszerűségtől s más hiányosságoktól sem.⁴¹ A műkereskedelemmel való viszony elemzése része szaktudományunk önreflexiójának, a tárgygyűjtést leíró kritikai elemzéseknek. A múzeumi eljárások megteremtették az értelmezés, a tudás bázisát, mindazt aminek jegyében saját tevékenységük zajlik.⁴²

A kereskedőkkel kapcsolatos felvetések sok szálon kötődnek a magángyűjtők és a múzeum közötti kapcsolathoz is. A magángyűjtők esetében tapasztalati tény, hogy számos esetben csak a gyűjteményt létrehozók életében van kiemelt jelentősége a gyűjteménynek, s a tulajdonos változásával a státusza megváltozik. A Néprajzi Múzeum szakembereinek tudományos és gyűjteményezési szempontból is érdeke a magángyűjtemények megismerése, a gyűjtőkkel való korrekt kapcsolat kialakítása illetve fönntartása. A legfontosabb rendező elv, ami azonban a fentiekben röviden jelzett a magángyűjtők és a kereskedőkhöz az intézmény szempontjából érvényesítendő, az, hogy elsőrendű a Néprajzi Múzeum szempontjainak következetes

³⁶ Fejős 2003. 41-42. Frazon 2011. 73.

³⁷ Waidacher 2011. 91.

³⁸ Pearce 1996. 18. Kirschenblatt 1991. 387. idézi Nagyné 2014. 162.

³⁹ Waidacher 2011. 91-92.

⁴⁰ Fejős 2000.

⁴¹ Fejős 2000. 18.

⁴² Fejős 2003. 22. Csiszér 2005. 85.

és maradéktalan érvényesítése. Ezen a téren ugyanis a múzeum kezdeményező szerepet tud vállalni. Más a helyzet viszont az esetenként a múzeumtól függetlenül szélesebb kultúrdiplomáciai összefüggésből származó gyarapodásokkal. Ezek olyan ajándékozásoként is értékelhetők esetenként, melynél a szelekció érvényesítésére korlátozottan nyílik alkalmuk az intézménynek. Meggyőződésem, hogy a Néprajzi Múzeumban működő és szabályozott szerzeményezési folyamatok következetes alkalmazására ezen kollektív esetekben is törekednünk kell.

A 21. században az információ adatbázisok ellenőrzése/gyarapítása kulcskérdéssé válik. A megfelelő biztonsági garanciákkal a Néprajzi Múzeum számára az egyik potenciális értékmérő a speciális és megkerülhetetlen adatbázis lesz. Az átgondolt és a változásokra is reagálni képes gyűjteményfejlesztési stratégia egyik fontos eredménye a különböző gyűjtemények és kiállítások-feldolgozási megoldások közötti átjárhatóság és összekapcsolódási pontok megvalósíthatósága.

A Néprajzi Múzeum 19. századi princípiumok alapján létrehozott, hagyományaira büszkén tekintő, de a 21. század kihívásainak megfelelő, napjaink társadalmát tanulmányozó és megismertető intézmény. Megvalósuló új épülete egyedülálló lehetőséget kínál, hogy az intézmény újrafogalmazza teljes tevékenységét, azaz gyűjtőkörét és vezérelveit, s hangsúlyos módon gyűjteményi stratégiáját. Az új térben megnyíló új Néprajzi Múzeum számára a történeti örökség továbbvitele lesz az egyik fontos szerep, ami szándékaink szerint kiegészül az új kutatási és kiállítási témák és nézőpontok megfogalmazásával. A történeti kontextusban való gondolkodás kiteljesedik napjaink globális folyamatainak megértésével és bemutatásával. Ezáltal az új Néprajzi Múzeum az eddigi eredményekre építve, azokat továbbgondolva új múzeumtípussal bővíti a magyar múzeumi intézményrendszert, amelyben a néprajzi muzeológia kezdeményező és érzékeny kontaktzóna és interkulturális központtá válik. S ez az a cél melynek eléréséhez a korszerű és hiteles gyűjteményi stratégia elengedhetetlen feltétel.

Történet és struktúra Tárgyi gyűjtemények

A néprajzkutatás kezdeti időszakában a tudományos megközelítés központi intézményei a múzeumok voltak. Kis túlzással a néprajztudomány legjelentősebb eredményei a múzeum(ok) falain belül születtek meg.

Ez a helyzet az intézményrendszer átalakulásával nagyjából az 1960-as évektől kezdve gyökeresen megváltozott nemcsak Magyarországon, hanem szerte a világban. Nálunk a Néprajzi Kutatóintézet létrejötté, az egyetemi hálózat megerősödése a múzeumokat is más kontextusba helyezte, szerepük, fontosságuk csökkent, a kutatásban elfoglalt pozícióik háttérbe szorultak. Az elméleti kutatás, a terepmunka fontosságának hangsúlya a múzeumoknak más szerepet biztosított. Egyfajta erőteljes hangsúlyeltolódás ment végbe. A gyűjteményekből kikerült a kutatás fókuszsa, a tárgyak szerepe is már kevésbé volt fontos.

De a helyzet talán megváltozóban van. Ennek két különböző okát látom: Az egyik a tudományos megközelítés hangsúlyváltásaiból adódik. Az úgynevezett „új muzeológia” irányzatainak megjelenésével és megerősödésével ez az egyensúly talán visszabilenni látszik. A néprajzi, antropológiai kutatás egyik hangsúlyos elemévé váló irányzatok elméleti keretet, sokrétű tudományos hálót vonnak a múzeumi anyag kutatása és feldolgozása köré.

A másik – és ettől nem teljesen független – folyamat az intézményrendszerek napjainkban történő átalakulása. Itt szeretném hangsúlyozni, hogy megint csak nem csupán nálunk zajló jelenségről van szó. Az intézményi struktúra változása napjaink – úgy tűnik – egyik igen égető kérdése, amelyhez a tudományos gondolkodás szintjén is viszonyulnunk kell. Gondoljunk itt a kutatóintézet, az egyetemi tanszékek sorsára, a vidéki és országos múzeumok teljesen bizonytalan helyzetére. Újra átrendeződés folyik – tudományon belüli és azon kívüli okokból egyaránt.

Ebben a közegben kell megtalálni a Néprajzi Múzeum helyét és szerepét. Ennek lehet egyik fontos stratégiai eleme a gyűjtemények kérdése, a gyűjteményi struktúrák újra gondolása. A néprajztudomány helykeresésével és az intézményrendszer átalakulásával együtt a tárgyaknak is új helyet (nem fizikai értelemben), szerepet kell keresni, új rendszer, az eddigiek átgondolása szükséges. Most van itt az ideje és helye újra a szerepek újragondolásának, amikor az egész intézményrendszer mozgásban, változásban van.

Nemcsak a kiállítási koncepciók változásával, hanem a gyűjteményi rendszer újragondolásával, átrendezésével is a tárgyak új szerepet kaphatnak, előkerülhetnek a raktárak mélyéről, hangsúlyos feladatuk lehet.⁴³

Ugyanakkor azt is világosan kell látnunk, hogy a „zöld könyv” bevezetőjében megfogalmazott gondok, problémák egy része ma is érvényes: az anyagi kérdések, a raktározási nehézségek, az anyagok kezelhetőségének kérdései, a muzeológusok felkészültsége. Az, hogy az egyetemi képzés, s ezen túl az egyéni érdeklődés következtében a muzeológusok nagy része elsősorban továbbra is a hagyományos kultúra kutatásában járatos. Számukra sem könnyű az átállás, a gondolkodásmód megváltoztatása

Ma már nem kérdés az, hogy a néprajzi múzeumoknak a jelenbeli foglalkozás is fontos feladatuk. Az viszont továbbra is problémákat vet fel, hogy a mai

⁴³ Fejős 2000, Árgus

kor társadalmi problémáinak kutatását a kiállításokon túl hogy lehet muzealizálni, hogyan lehet és kell a tárgyi anyagot gyűjteni.⁴⁴

Az sem megoldott probléma, hogy még ha vannak is tárgyaink, azok hogyan illeszthetők bele a merev, történeti múltban, a tudomány kialakulása idejére visszanyúló gyűjteményi struktúrába?

A tárgyelméleti kutatás különböző irányai nem a múzeumok falai között folynak elsősorban. A hagyományos néprajzi múzeumok elsősorban kultúrtörténeti irányultsága, a speciális gyűjteményfeldolgozási irányok szűkebbek, nem tudják lefedni a kortárs világ teljes anyagi kultúráját.⁴⁵

A kortárs életvitel és életvilág materiális vonatkozásait és a társadalmi, antropológiai irányultságú mai múzeumokat a tárgyak olyan mai megközelítései kapcsolhatják egybe, mint a fogyasztás-, a design- vagy technológiaelmélet, a szimbolikus jegyek, a jelentések vizsgálatai, s legtágabban a tárgyfogalmak alapvető revíziója.

A létező gyűjteményekből kiindulva sem a kultúrák egykori teljessége, sem a mai élet jellemző jegyei, alapkérdései nem megismerhetők. Az így létrehozott kiállítások az egész helyett csak a részleteket, töredékeket képesek előállítani.⁴⁶

A Néprajzi Múzeumnak a kezdetektől fogva kettős gyűjtőköre volt, egyszerre gyűjtötte a magyar és az Európán kívüli népek anyagát. Az alapító elődöknek megvolt a maguk koncepciója: Xántus János egy „kézműipari múzeum” létrehozásán fáradozott, Herman Ottó elsősorban az ősfoglalkozásokhoz kapcsolódó munkaeszközöket helyezte a középpontba, Jankó János a saját nemzet geográfiai és etnográfiai alakulásának múzeumi tanulmányozását preferálta, ugyanakkor fontosnak tartotta az egész országra kiterjedő (beleértve a nemzetiségeket is), a rokon népek és a távoli népek kultúrájára vonatkozó gyűjtéseket is.

Bátky Zsigmond 1906-ban csoportosította először a múzeumi gyűjteményeket.⁴⁷ A következő csoportokat különítette el:

- Gazdálkodás
- Pásztorkodás – állattenyésztés
- Halászat és vadászat
- Szobabútorzat
- Konyhaszerszámok
- Fonás-szövés szerszámai
- Népviselet
- Női kézimunkák
- Utenziliumok (apró, kisebb eszközök)
- Kismesterségek
- Népélet
- Zene
- Gyerekjátékok
- Céhemlékek

⁴⁴ Fejős, Árgus

⁴⁵ Fejős Árgus 118.

⁴⁶ Fejős: Árgus 16

⁴⁷ Bátky 1906

Tanulságos ezt összevetni a magyar néprajz kézikönyve, a Magyarország Néprajza témacsoport-rendszerezésével, ami a magyar néprajztudomány tématerületekre való felosztását szinte a mai napig meghatározza⁴⁸:

- Földművelés
- Állattartás
- Halászat, vadászat
- Bútorzat
- Táplálkozás
- Viselet
- Mesterkedés
- A hagyomány tárgyai
- Gyűjtögetés, teherhordás, közlekedés, jeladás)
- Építkezés-település
- Világítás
- Díszítőművészet

A Néprajzi Múzeum gyűjteményei is többé-kevésbé e kategóriák mentén alakultak, és a 2000-ben megjelent „Zöld Könyv” is ezeket rögzítette.⁴⁹ (2000)

- Földművelés
- Állattartás-pásztorművészet
- Gyűjtögetés
- Halászat
- Közlekedés
- Építkezés
- Bútor- és világítóeszköz
- Textil és viselet
- Kerámia
- Táplálkozás
- Kosár
- Mesterség
- Szokás és játék
- Egyházi
- Átány

A magyar néprajztudomány 1997–2001 között megjelent új kézikönyve, a Magyar Néprajz⁵⁰ már egy kicsit más felfogásban csoportosította az egyes témákat, összefoglaló tematikákat is megjelölve.

- Gazdálkodás
  - Természeti gazdálkodás:
    - Vadnövények gyűjtése, Vadászat, Méhészet, Halászat
  - Paraszti gazdálkodás
    - Parasztagdaság, Paraszti üzem, Erdőgazdálkodás, Rétgazdálkodás, Földművelés, Állattartás, Pásztorkodás

⁴⁸ Györffy-Bátky-Viski 1933-37

⁴⁹ Fejős (főszerk.) 2000

⁵⁰ Paládi (főszerk) 1997-2001

- Állattartó gazdaságok
- Fejezetek állatfajták szerint
- Közlekedés, szállítás
  - Híradás, közlekedés, Szállítás, Vízi közlekedés, szállítás
- Kézművesség (= mesterség)
- Életmód
  - Település
  - Építészet
  - Lakáskultúra
  - Táplálkozás
  - Öltözködés

Ilyen múzeumi és tudományos előzmények után került sor a múzeumi gyűjteményi struktúra újragondolására. Nyilvántartási, kereshetőségi és a régóta érvényben lévő gyűjteményszerkezet megtartásának szempontjai alapján fontos volt szem előtt tartani az eredeti struktúra valamilyen módon való megtartását. A gyűjteményeknek meg kellett maradniuk az eddigi felosztásnak megfelelően, illetve a hagyományosan kialakult raktári rendhez sem akartunk hozzányúlni. (Erre az új múzeum-, illetve az új raktárépületben sor fog kerülni) Ezért azt a megoldást választottuk, hogy egyfajta tematikus ernyőt vontunk az eddigi gyűjtemények fölé, s ilyen módon gondoltuk újra a tárgyi gyűjtemények szerkezetét. Mindez egyfajta tematikai átgondolást, újfajta fogalmi rendszer kialakítását, a kortárs anyag integrálhatóságát jelenti, s a jövőbeli gyűjteménygyarapítási, kutatási koncepciók alapjául szolgálhat. Mindezek alapján az alábbi gyűjteményi struktúra alakult ki, amelyben a nagyobb egységek magukban foglalják a korábbi szegmentált gyűjteményeket is:

- Gazdálkodás
  - Földművelés, Állattartás, Vadászat, Halászat, Gyűjtögetés
- Háztartás
  - Bútor, Világító eszközök, Kerámia, Táplálkozás, Kosár
- Viselet, textil
  - Viselet, Háztartási textilek
- Technológia, kommunikáció
  - Mesterség, Közlekedés, Építkezés
- Rítus
  - Egyház, Szokás, Hangszer
- Regionális
  - Európa, Ázsia és Indonézia, Amerika, Afrika, Óceánia

Az Etnológiai Archívum gyűjteményei

Az Etnológiai Adattár (Etnológiai Archívum névelődje) kialakítását az 1930-as években Bátky Zsigmond és Györfy István is szorgalmazta és Keszi Kovács Lászlót bízták meg – skandináv országok gyakorlatát, példáját alapul véve – a program megalkotásával. Addig ugyanis a fotó és népzenei dokumentáláson és így a fényképek ill. fonográfhangok gyűjtésén és a megfelelő gyűjtemény kialakításán kívül, más dokumentumtípus gyűjtése nem volt része a múzeumi munkának. Ezért Keszi Kovács László, először 1938-ban, Györfy Istvánnak Észtországból írt hosszú levelében a tárgyak egyoldalú gyűjtésének ellensúlyozására fogalmazta meg a kéziratok, fotók, hangzóanyagok, filmek gyűjtését, de leginkább készítését dokumentációs céllal. Ennek néprajzkutatói indíttatása és célja az eltűnőben lévő hagyományos paraszti kultúra terepmunkákon, néprajzi gyűjtésekkel a „totális” dokumentálása és archiválása volt. A néprajzi gyűjtést a középpontba állító programnak a megvalósítása során történt meg az archívumi-adattári gyűjtemények kialakítása, aminek alapját az addig múzeumba került ill. a gyűjteni tervezett, gyűjtések folyamán keletkező dokumentumtípusok jelentették.

Az Etnológiai Archívum első szervezeti, kialakítása, ami első gyűjteményi struktúráját is tartalmazza 1947-re esik, ekkor a következő gyűjteményekből állt az Etnológiai Adattár:⁵¹

- gyűjtésszervezés,
- tárgyi anyag írásos (leírókartonok, utaló kartonok) kiegészítése (korábbi központi nyilvántartási katalógus),
- folklóranyag (kézirattár),
- fényképtár,
- rajz- és térképgyűjtemény,
- kliségyűjtemény.

Ez a felosztás azonban még mindig nem fedte le az Adattárba került dokumentumok egy részét. Az 1950-es évek elején K. Kovács Péter vezetésével elkezdődött a kézirattár szakmutató-rendszerének kidolgozása, s ekkor vették tervbe, "hogy a néprajzi leírásokat nem tartalmazó dokumentumanyagot ki kell emelni."⁵²

Ez adta meg a kezdő lökést egy új nagy gyűjtemény az Etnológiai Adattár Dokumentációs gyűjteményének (EAD) kialakítására. De ebben az időben létrehozott Nyilvántartási osztályra kerültek át a tárgyak nyilvántartásához szükséges dokumentumok is.

1953-ban kialakultak az Etnológiai Adattár fő gyűjteményei, egységei:⁵³

- kézirattár
- fényképgyűjtemény
- rajz- és festménygyűjtemény
- dokumentumgyűjtemény (EAD),
- kliségyűjtemény
- térkép- és statisztikagyűjtemény
- országos gyűjtőhálózat

A különböző hordozójú dokumentumok rendezése és feldolgozása során viszont további adattári gyűjtemények is keletkeztek, így az 1960-as évek elején a diapozitív-gyűjtemény és a nyomtatványgyűjtemény. A legfiatalabb gyűjteményt, az

⁵¹ NMI 46/1947 – Vargha László körlevele a múzeum gyűjteménycsoportjainak beosztásáról.

⁵² KOVÁCS–MORVAY 1951

⁵³ EAD EA2/1953 – Kovács Péter: *Az Adattár 1952. évi munkabeszámolója*.

inventáriumgyűjteményt pedig egy nagy kutatási projekt során felhalmozott levéltári másolatok gyűjtésére, nyilvántartására hozták létre.

A népzenei gyűjtések már a 20. század első felében is zajlottak, de gyakran változó szervezeti keretek között. Az Adattár 1940-60-as évekbeli megszervezésének idején önálló Népzenei osztálya volt a Néprajzi Múzeumnak és végleg csak az 1990-es évek végétől lett az Ethnológiai Adattárba tartozó gyűjtemény.

Az Ethnológiai Adattár utolsó szervezeti átalakulása során (2008) az azonos hordozójú, típusú dokumentumok integrálása valósult meg, aminek fő célja az egységes, koordinált nyilvántartásuk és gyarapításuk volt, akárcsak a tárgygyűjtemények esetében. Az így, új nevet is kapó Etnológiai Archívumon belül kialakított gyűjteményegységek a következők:

- Kézirattár
  - Kéziratgyűjtemény
  - Tudománytörténeti dokumentációs gyűjtemény (EAD)
  - Statisztika gyűjtemény
  - Inventáriumgyűjtemény
- Képarchívum
  - Rajz- és Festménygyűjtemény
  - Nyomatgyűjtemény
  - Térképgyűjtemény
- Fényképtár
  - Fényképgyűjtemény
  - Diapozitív-gyűjtemény
- Mozgóképtár
  - Film- és videogyűjtemény
- Hangtár (hangzóanyagok gyűjteménye)
  - Népzenei gyűjtemény (hangzóanyagok és lejegyzések)
  - Prózai hangfelvételek, interjúk

A Hangtár és a Gyűjteményi Főosztályhoz tartozó Hangszergyűjtemény tudomány szempontról összetartoznak.

Az Etnológiai Adattár (ma Archívum) a néprajztudomány egyetlen központi archívuma volt az 1970-es évek végéig. Bár ez a központi és főleg központosított szerep megszűnt az 1980-as évekre, az Etnológiai Archívum gyűjteményei jelentik a hagyományos paraszti kultúra, a magyarországi korai etnológiai kutatások továbbá a néprajztudomány történetének legnagyobb forrásbázisát.

Gyűjteményi stratégia

A tárgyi gyűjtemények lehetőségei

Feladatunk a közös intézményi csapások megtalálása, a gyűjtés fő irányainak kijelölése, más intézményekkel való összehangolása.

Le kell számolni azzal az illúzióval, hogy a gyűjtemény fehér foltjainak tudatos kiegészítése lehetséges. Ezen túllépve, más irányokba kell elindulni. Az ajándékok ésszerű elfogadása vagy éppen elutasítása: a szelektálás igénye egyre fontosabbá kell, hogy váljon. Alapvető feladat még a valódi gyűjtés és dokumentálás helyes arányainak megtalálása, a történeti és kortárs anyag egyidejű gyűjtése. Lehetőség szerint a tervszerű gyarapításnak mindig kutatással kell összekapcsolódnia. Törekedni kell arra, hogy minél több tárgyat terepmunka révén – a terepet a legszélesebb értelemben véve – tudjunk behozni a múzeumba.

Az egyedileg bekerülő tárgyakat involválni kell a gyűjtemények szövetébe, csakúgy mint a kortárs kutatás révén bekerülő tárgyakat, melyeknek be kell épülniük a múzeumi anyagba és struktúrába. A minél pontosabb adatolás most is, mint mindig, elengedhetetlen követelmény. Fontos – mint ahogyan már szó volt róla a tényleges tárgygyűjtés és a dokumentálás helyes arányainak megtalálása.

Háztartásgyűjtemény

A Háztartásgyűjtemény a háztartások tárgyi világát jellemző eszközök gyűjteményeit foglalja magába. Ide sorolódnak a Bútor, és világító eszközök, az eredetileg anyagcsoport szerint létrehozott kerámiák és kosarak, valamint a táplálkozás eszközkészletét felölelő különböző típusú tárgyak.

Jellemzők

A Bútor- és világítóeszköz-gyűjteményben elsősorban a történelmi Magyarország területéről származó bútorok, világítóeszközök találhatók: a lakberendezés, a lakásdíszítés tárgyai (órák, tükrök, pipatartók, családi és emlékképek), az alkalmi gyermekbútorok, valamint a hétköznapi élet (tisztálkodás, mosás, fűtés) használati tárgyai, kellékei. A gyűjteményben jelenleg mintegy 5000 műtárgy található. Összetétele elsősorban a K. Csilléry Klára által képviselt gyarapítási elvet tükrözi, miszerint a kiállítások a gyűjtemény anyagára támaszkodva hiteles képet tudjanak nyújtani a magyar népi bútorművességről, a köznépi lakáskultúra alakulásáról, egy-egy tárgytípus használatának társadalmi differenciáltságáról.

A történeti és társadalmi folyamatokat, változásokat, általános és egyedi, az elfogadott, olykor az elutasított jelenségeket is figyelembe vevő gyarapításnak köszönhetően egyedülállóan gazdag anyaggal rendelkezünk a legjelentősebb hazai készítő központok és az ezek nyomán alakult kisebb műhelyek stílusát és stílusuk történeti átalakulását (modernizálódását) szemléltető, részben datált tárgysorozatokból. Az anyag legnagyobb része 19. századi, ezek mellett kisebb számú, de tudományos szempontból annál jelentősebb a korai, 14-15. századi ácsolt (templomi ládák), a 17-18. századi asztalos bútorok illetve az ún. „átmeneti” (ácsolt és asztalos technikát ötvöző) bútorok aránya.

Az elmúlt évtizedekben a bútorgyűjtemény jelentősebb számban, – a közelmúlt és jelenkor felé irányuló kutatásoknak köszönhetően – a falusi, kisvárosi, városi lakáskultúra változását reprezentáló kisipari, gyári, népi és népies berendezéseivel gyarapodott.

Az egyedi tárgyak gyűjtése mellett fontos tematikus irány a **társadalmi különbségeket és a kultúra változását szemléltető enteriőrök megszerzése**. A 19. század végétől a 20. század végéig terjedő időszakból származó bútoregyüttesek bekerülésével jelentősen kiszélesedett a lakáskultúra tárgyainak köre: megjelentek a higiénia, a tisztálkodás eszközei, a csillárok, és a háztartások egyre inkább nélkülözhetetlen tárgyai, a műszaki cikkek (tv, rádió, mosógép).

A Kerámiagyűjteményben 29119 db kerámia és üveg tárgy van. Valamennyit a történelmi Magyarország területén köznépi háztartásokban, testületekben, egyesületekben használták, koruk társadalmának nem a vagyonos rétegét reprezentálják. Származási idejük döntően a 18. század második felétől a második világháború kitörése előtti korszakig terjed.

Nemcsak a fazekasság, a népi kerámia emlékanyaga található meg benne, hanem minden szilikátalapú műtárgy, amely az egykori történelmi Magyarországon készült vagy ott volt használatban. A fazekasmunkák mellett tehát a kályhacsempe, a gyári keménycserép és a porcelán, az ónmázás fajansz, a sómázás kőedény és az üvegtárgyak egyaránt. A kerámiagyűjtemény őrzi a türelemüvegeket is.

A gyűjtemény elsősorban használatból közvetlenül a múzeumba kerülő tárgyakból áll, de már kezdetben is vásároltak piacokon és fazekas műhelyekben is alkotásokat, és mindvégig jelen volt a műgyűjtőktől való vásárlás is a gyarapítás irányai között.

A sokféle gyarapodási szempont szerint létrejött gyűjtemény funkciója, hogy **tudományos gyűjteményként** technikatörténeti (a kerámia- és üvegtárgyak készítésének különböző korszakaiból, válfajairól), társadalomtörténeti (tárgyi ellátottságról, életmódról) és művelődéstörténeti (művészettörténeti, népművészet-történeti információk) forrást őrizzen. Emellett a magyarországi **népi kerámia legjelentősebb népművészeti műtárggyűjteményeként** is értékelhető, azaz esztétikai nívója alapján minősített egyedi tárgyak gyűjteménye.

A Táplálkozásgyűjteménybe a különböző élelmiszerek tárolásának, feldolgozásának és tartósításának, valamint az asztali terítékek azon darabjai találhatóak, amelyek anyaguk szerint más gyűjteménybe (textil, kerámia) nem sorolhatók.

A gyűjtemény mintegy 6300 tárgya a történelmi Magyarország valamennyi vidékét többé-kevésbé reprezentálja. Mivel Bátty Zsigmond a táplálkozás tárgyainak rendszerét az építkezésből vezette le oly módon, hogy a tűzhely szerepét tekintette kiindulópontnak, a **gyűjtemény gerincét az archaikus főzési eljárások tárgyai** alkotják. A későbbi gyarapodásokban a funkció szerint rendezett tárgyak legfontosabb csoportjai, az **ételkészítés, -tárolás és -fogyasztás** kategóriái kerültek előtérbe. Anyaguk szerint fém- és faeszközöket találunk itt, az egészen egyszerű fakészésegtől a fejlett fémipart feltételező, a teríték részét képező, ónból készült kupákig, tányérokig. Az utóbbi idők gyarapodásai során megjelentek a zománcozott gyáripari termékek és a műanyag tárgyak is. A gondosan adatolt tárgycsoportok esetében múltunk konyhaeszközei sokat elárulnak eleink életformájáról.

Sajátos állagvédelmi szempontokat követve vált 1961-ben önállóan kezelt egységgé a több mint ezer darabos **kosárgyűjtemény**. A gyűjtemény tárgyai **funkció szempontjából rendkívül sokrétűek**: az állattenyésztéshez kötődő abrakolók, csirkeborítók, tyúkültetők, a termények szedésére, mérésére és szállítására alkalmas különféle kosarak és vékák, gabona, liszt, kenyér, húsfélék, hüvelyesek, tojás, dohány tárolására alkalmas tárolókosarak, a szállítást segítő hátikosarak, a

konzerválójelöljárások eszközei az aszaló- és szárítókosarak. Nagy számban található a gyűjteményben a kenyértészta kelesztésére szolgáló szakajtók. Önálló egységet képviselnek a különféle, gyékényből, vesszőből és csuhéból készült szatyrok és kézitáskák. A lakáskultúra ide tartozó fonott tárgyai az evőeszköztartók, edényalátétek, lábtörlők, falvédők, fésűtartók.

A kosárgyűjteménynek több mint a fele gyékényből és szalmából spiráltechnikával készült, több mint harmada vesszőfonat, és csak töredékét képviselik a nádból, kéregből, gyökérből és kukoricacsuhéból font készségei. Különleges csoportot képeznek az újabb keletű, fémből és műanyagból készített tárgyak.

Gyarápítási lehetőségek

A gyűjteményi csoport egészét tekintve az egyik legfontosabb feladat a **20. század 2. felének és napjaink lakáskultúrájának, tárgyegyütteseinek dokumentálása, a tárgygyűjtés mellett virtuális, digitális lakáskultúra képgyűjtemény létrehozása** mely hiteles dokumentumtárként kiegészíthetné tárgygyűjtéseinket, emlékeztetőként is szolgálva pl. a tárgyak szokásos elhelyezésének módjáról vagy éppen egyedi megoldásokról. A gyűjtemény gyarápításánál elsődleges szempont a típusok megőrzése, azaz nem a kivételek dokumentálása, hanem olyan tárgyak gyűjtése, melyek készítési és használati korukat, használójuk társadalmát, történelmi és társadalomtörténeti folyamatok lényegét szimbolizálják. A legfontosabb cél a közös sajátosságok dokumentálása, a változatokban is a jellemző, a tipikus megőrzése.

A bútorok további gyarápításában a hazai bútorművesség történeti rétegeinek feltárásához további adalékkal szolgáló, hiánypótló, illetve a meglévő tárgyak készítés technikájának, használati módjának értelmezését segítő darabok megszerzése célszerű. A gyűjtés és kutatás „hagyományos” irányú továbbfolytatását a Csilléry Klára által megkezdett, de korántsem befejezett feldolgozó munka szükségessége teszi fontossá, amelynek elvégzésére mindmáig mutatkozik külsős és múzeumon belüli szakmai igény. A külső igény a társtudományok: részben a művészettörténészek, részben a műtárgyakat helyreállító/rekonstruáló restaurátor szakma részéről mutatkozik, de ide sorolható az utóbbi időben egyre nagyobb számban jelentkező amatőr bútorrestaurálók/festők vagy egy-egy tárgytypus készítésével foglalkozó (lásd pl. ácsolt láda) népművészek érdeklődése is.

Szükséges a népi bútortörténeti előzmények feltárása, egyúttal az egyházi gyűjtemény Törökbálinton lévő anyagának „életre keltését”, továbbélésük, történetük feldolgozását elősegítő tárgyak beszerzése (ennek hasznossága az Umling és a reneszánsz kiállításán is megmutatkozott). Hasonlóan komplex, a meglévő anyagot tárgygyűjtéssel is kiegészítő kutatást, terepmunkát igényelnek a révkomáromi, a hódmezővásárhelyi, a miskolci bútorkészítő központok.

A 20. századi tárgyak vagy tárgycsoportok megszerzésénél a legfontosabb kritériumok, a megfelelő adatoltság (történet), illetve a meglévő gyűjteményi anyaghoz való kapcsolódás (azonos készítőhely, díszítésmód, stb.). A korszak gyarápításában fontos tematikai irány a „magyar szobák” tárgyainak, adatainak gyűjtése, kutatása. Nemcsak a használat adatai gyarápítják a néprajzi tudásbázist, hanem a már korábban megszerzett anyag segítségével az egykor Budapesten működő, festett bútorokat készítő, falusi mestereket (is) foglalkoztató nagyüzem tevékenysége is körvonalazható. Tervszerű tárgyvásárlásainkat ebbe az irányba mindenképp ki kellene terjeszteni, különös tekintettel a látókörünkbe került, budapesti polgári otthonokban még fellelhető, a két háború közötti időszakról napjainkig fennmaradt, de rohamosan csökkenő számú enteriőrre.

A 20. század második feléből származó tárgyak gyűjtésekor mindenképp tekintettel kell lenni a társintézmények által már beszerzett anyagra. Nem cél a műszaki cikkek vagy a polgári otthonok műbútorasztalos által készített berendezésének megvásárlása, de fontos a **jellegzetes, a megváltozott életmódot is reprezentáló típusok** (pl. falusi kockaház, városi lakótelep) **gyűjtése, dokumentálása.**

A **Kerámiagyűjtemény** esetében a gyarapítás fontos célja a meglévő gyűjtemény teljesebbé tétele. Nagyobb hiányok csak az üveg tárgyak körében vannak: kevés jól adatolt edény van a különböző készítőhelyekről, nagy hiátusok vannak a történeti korszakok üvegtárgyai közt.

A népi fazekasközpontok, típusok, formák megnyugtató számban reprezentáltak, egyedi hiányok előfordulnak, nagyszámú pótlásra nincs szükség.

A gyarapítás legfontosabb iránya a 20. század második felének háztartásaiban használt üveg- és kerámia termékek dokumentálása. Ebből a korból alig van tárgy a gyűjteményben, minden szempontból (használt formák, típusok, dísz- és használati tárgyak, használó rétegekhez köthető tárgykollekciók) teljes pótlásra szorul. Konceptiózus, anyagi eszközökkel megtámogatott tervszerű gyűjtésre van szükség.

Emellett fontos irány a népi fazekasságnak a 20. század második felében való továbbélésének (éltetésének) tárgyi dokumentálása, a népi iparművészet kerámiai, népi iparművészek termékei és vásári, bolti áruk, mint a népi fazekasság utóéletének tárgyai. A gyarapításban fontos az együttműködés a Népi Iparművészeti Múzeummal. Cél, hogy a tárgyakat maguktól a készítőktől, utódaiktól, lehetőség szerint kollekciókban, nem egyedi tárgyként szerzeményezni. Ennek az iránynak fontos kiegészítője, hogy ezeknek a termékeknek a különböző társadalmi rétegeknél való megjelenése, használata (lakásdísz, ajándék) dokumentálva legyen.

Az egyedi tárgyak gyűjtése csak esetenként lehet cél, kiemelkedő színvonalú népművészeti tárgyak megszerzésénél, egyedi, nem típusos, az önmegvalósítást szolgáló tárgyak esetében azonban nem. A Kerámiagyűjtemény a magyar nyelvterület első világháború előtti időszakból való legteljesebb népművészeti kerámiagyűjteménye, népművészet-tezaurusz. Pótolhatatlan, megismételhetetlen. Az egyre ritkábban felbukkanó, magas esztétikai értéket hordozó tárgyakat lehetőség szerint össze kell gyűjtenünk. Kimagasló színvonalú népművészeti tárgyak, megszerezhető magángyűjtemények ritkán kerülnek a gyarapítás fókuszába, a költségigényük rendkívül nagy, de teljesen nem mondhatunk le az ilyen jellegű gyarapításról a jövőben sem.

A **Táplálkozásgyűjtemény** esetében a gyűjteményi hiányok esetlegesen felbukkanó kiegészítésén túl a 20. század második felének, 21. század első felének a táplálkozáskultúra eszközkészletében is megnyilvánuló életmódváltásainak feltérképezése a cél, a különböző lokális jellemzők, illetve társadalmi rétegek táplálkozáskultúrájának megőrkítése.

A **Kosárgyűjtemény** tárgyainak döntő része a kosárfonást kiegészítő tevékenységként űző parasztemberek által készített egyszerű háztartási eszköz. Ez az anyag sok és változatos példával dokumentált, csakúgy, mint a tárgyak használata is megfelelően dokumentált a gyűjteményben.

A gyarapítás legfontosabb lehetséges iránya a specialisták által készített, magasabb technikai tudást, nagyobb gyakorlatot mutató készítmények megszerzése. Hiányoznak a különböző időszakokból a háziipari mozgalmakhoz köthető, a háziipari szövetkezetekben készített darabok, csakúgy, mint a rabmunkaként készített, értékesített darabok. Cél a falusi és városi háztartásokban használt, a háziipari szervezetekben készült szalma-, csuhé-, vesszőfonással előállított változatos

funkciójú háztartási eszközök, kosarak gyűjtése. Az utolsó 60-80 évben a specialisták által készített kosarak mintakollekciójának célzott gyarapítása összekapcsolódna kosárfonó szövetkezetek dokumentációjának begyűjtésével. A használatból származó tárgyakat a lehető legteljesebb adatolással együtt szabad csak gyűjteménybe emelni.

Textil-és viseletgyűjtemény

Jellemzők

Néprajzi Múzeum közel 50 000 műtárggyal rendelkező Textil- és viseletgyűjteménye a Néprajzi Múzeum legnagyobb darabszámú és legnagyobb mértékben gyarapodó kollekciója. A gyűjtemény a történeti Magyarország nemzetiségekre is kiterjedő anyagát foglalja magába, továbbá a bukovinai székely, a moldvai csángó, valamint az emigrációban élő magyarság textilemlékeit is tartalmazza.

A gyűjteményben a falusi, mezővárosi parasztságon, iparosságon és pásztorságon kívül a tágabb értelemben vett köznép, így a városi kispolgárság és értelmiség tárgyi világa is megjelenik. Az utóbbi időben különösen hangsúlyos annak dokumentálása, hogy a népművészet milyen hatást fejtett ki más társadalmi rétegek kultúrájára. Ezért került sor a háziipari mozgalmak termékeinek, a magyaros öltözködés ruhadarabjainak szerzeményezésére is.

A textil- és viseletgyűjtemény tematikailag három fő részből tevődik össze: a **ruhadarabok/öltözetgyűjtések**, a **lakás- és háztartási textíliák** köre, valamint a **gazdasági textíliák**. A gyűjtemény nem tartalmazza a szóban forgó tárgyak készítésének eszközkészletét.

A tárgyak döntő hányada a 19-20. századból való, kevés a 17-18. századi példány. Az elmúlt évtizedben figyelem fordult napjaink egyes új jelenségeinek, mint például a műszálas textilek és műanyagok térhódításának dokumentálására is.

A gyarapodás kezdetétől érvényesülő **népművészeti célzatú gyűjtésből** fakadóan a gyűjteményben nagyon magas az ünnepélyes alkalmakhoz illő, díszes tárgyak aránya, és jelentős számban került be olyan textil is, amely töredéke egy ruhadarabnak vagy lakástextíliának.

A történeti szemléletű és népművészeti célzatú gyűjtés mellett a 20. század második felében jelentkező életmódkutatással a parasztság átalakuló környezetének dokumentálására, a nagyobb tárgyegyűjtések, például hozományok megvásárlása révén a teljes élet megragadására is történtek kísérletek.

Gyarapítási lehetőségek

Az elkövetkezendő néhány év még lehetőséget ad a hagyományos paraszti népviselet adatokkal kiegészített gyűjtésére, mert egyes vidékeken még megszólítható a **viseletben járó nők utolsó nemzedéke**. A helyszínek, a táj viselettípusának és az adatközlő-eladó személyének átgondolt kiválasztásával olyan tárgyi kollekcióval gazdagítható a gyűjtemény, amely hitelesen dokumentálja nemcsak a helyi viseletet, az öltözködési szabályokat, az öltözködés karakterét meghatározó ízlést, valamint mindezek változását, hanem az **egyéniesség** szerepét is. Ez a **terepmunkához kötött kutatás-tárgygyűjtés** az egyes daraboknál, öltözeteknél, valamint a nagyobb viselet-egyűjtéseknél egyaránt hasznosnak bizonyulna. Egyes esetekben indokolt a megközelítőleg „teljesnek” mondható ruhatár szerzeményezése is, ez ugyanis alkalmas arra, hogy az egyéni életpálya, annak korszakolása révén az innovációknak az öltözködésbe való beépülésének motivációit, körülményeit, az öltözködésben rejlő

kommunikációs lehetőségekben a közösségi elvárások és az egyéni motivációk összefüggéseit megvilágítsa.

Ugyancsak behatárolt az ideje a hagyományos paraszti viseletek **felajánlott hagyatékokból** adódó gyarapításának. Ez a forrás különösen akkor jelent fontos gyarapítási irányt, ha a helyi öltözködési szabályokat ismerő adatközlőt sikerül bevonni az adatolásba. Ennek során életkor és alkalom szerint variálódó hiteles öltözetek állíthatók össze.

A nemzetiségek közül **a cigányság népviseletének alakulása** jelenben zajló folyamat, amelynek dokumentálása általánosabb érvényű tanulságokkal is járhat.

A **népviseletek továbbélésének** dokumentálása paraszti és polgári környezetben fontos gyűjtési lehetőséget jelent. Az **alkalmi öltözetként használt népviselet** (pl. Kalotaszegen a fiatalabb generáció körében) jelenségének dokumentálása alkalmat ad arra, hogy a népviseletet fenntartó erőket, az identitás kifejezését is megjeleníthetővé tegyük.

Hasonlóan fontos tematikai irány **a jelmezzé váló népviselet dokumentálása** is. Elsősorban ott indokolt a népdalkörök és néptánc-együttesek szereplőinek ruházatából egy-egy öltözet begyűjtése, ahol a népviselet alakulásmenete a gyűjteményi anyag segítségével jól illusztrálható. Feladat azokat a tendenciákat rögzíteni, amelyek mentén ezek az együttesek megvalósítják a „helybeli paraszti öltözetük” ideálját, a településen még összeszedhető régi, illetve újra varratott darabokból, illetve alkotják meg a vidék közös vonásaiból összegyűrt változataiban. Ennek keretében kell dokumentálni azt is, hogy azokon a településeken, ahol a népviselet elhagyása már a 19. végén 20. század elején megtörtént, hogyan **teremtik meg újra a „népviseletüket”**, sokszor távolabbi tájak még élő viseltének átvételével, illetve átformálásával. A távoli tájak közül például az Amerikában élő magyar közösségek **„magyaros viselete”** a gyűjteményben képviselve van.

A nemzetközi és az országos divatban időről időre előtérbe kerül **a néples stílus** adatokkal és tárgyakban való dokumentálása feladata a gyűjteménynek. Az utóbbi évtizedekben több ilyen jellegű tárgyegyüttes került a gyűjteménybe, de továbbra is hiányoznak az 1970-es évek nomád nemzedékének tárgyi kultúráját reprezentáló darabok, vagy napjaink **„matyókalocsai”** stílusú tömegterméke. Ez a tematika a helyi intézményeken kívül a Magyar Nemzeti Múzeum és a Budapesti Történelmi Múzeum gyűjtőkörét is érinti, ezért a stratégia kialakításában a párbeszéd elkerülhetetlen.

A népművészek, népi iparművészek újonnan tervezett, de igazából divattá nem váló termékeinek gyűjtése a Népi Iparművészeti Múzeum feladata, ebből gyűjteménybe emelni csak nagyon erősen válogatva, előzetes koncepció kidolgozása alapján indokolt.

A divattervezők által tervezett népies ihletésű ruhák módszeres gyűjtése sem tartozhat igazából a Néprajzi Múzeum profiljába, hiszen a gyűjtési alapelv esetünkben az „utcai” divattá válás. A gyűjteménybe emelni csak nagyon erősen válogatva, előzetes koncepció kidolgozása alapján indokolt ebből a tematikus irányból, népies stílusú öltözködést népszerűsítési mozgalomnak (Gombold újra pályázatok) dokumentálására, valamint Magyarországot az öltözetükben is reprezentáló közéleti személyek ruházata esetén.

A Néprajzi Múzeum Textilgyűjteményének feladata **a közelmúlt és a jelenkor dokumentálása** is. Komoly dilemma azonban, hogy az egyre egységesülő, de ugyanakkor egyre szerteágazóbb, és mind több hatást magába olvasztó öltözködési módokból mit emeljen ki és őrizzen meg az utókor számára. A koncepció kidolgozását nehezíti, hogy ugyanezzel a problémával szembesül a Magyar Nemzeti Múzeum, és

a vidéki múzeumi hálózat is, tehát a párhuzamos gyűjtések elkerülése végett egy közösen kidolgozott stratégia szükséges. **Az egységesülő divat tárgyainak gyűjtése a Néprajzi Múzeumban életmódkutatással összekapcsolva képzelhető el, mert az alapos adatgyűjtés, fényképes-filmes dokumentáció révén válhatnak az így bekerülő, általánosan használt „utcai” öltözékek a mai kor reprezentánsává és ugyanakkor nagyon is személyessé. Ilyen módon tud a gyűjtés kiemelkedni más intézmények eltérő indíttatású és tartalmú gyűjtései közül.**

Fontos szempont az országosan népszerűvé váló ruhadaraboknak, öltözet-együtteseknek, azaz egy-egy kisebb korszak emblematikus tárgyainak, mint például az otthonka, mackó-/tréningruhának, farmernek, terepszínű katonaruhának használatból való kiemelését. A korábbi múzeumi gyűjtésekben a tárgysorozatok kiemelt jelentőséget kaptak, amelyek kiegészítése a modern változatokkal szintén a gyarapítás egyik iránya lehet.

Fontos tematikus irány a munkaruhák csoportja, ezek szerzeményezésével korábban általánosan használt öltözetdarabok modernebb megfelelőivel kerülnek gyűjteménybe. (Ezeket sokszor olyan, nagy múltú foglalkozást folytatók használják, mint például a legeltető pásztorok, akik ma már farmerban, katonai egyenruhában, rossz időben esőkabátban, illetve a szűr utódjaként tekinthető viharkabátban, télen a jól bevált kucsmában és gypjas juhbőr mellényben dolgoznak.)

A modern szubkultúrák tárgyi világának gyűjtése megkerülhetetlen, a kiválasztás azonban nagy körültekintést kíván.

A gyűjtemény egy része a magyar kézműves ipartörténet fontos forrásbázisa is. A gyarapításban tehát továbbra is fontos irány a magyar textilművesség falusi fogyasztók számára dolgozó céhes illetve céhen kívüli iparosok (szűcs, szűrszabó, kékfestő, szabó, takács, kelmepestő), specialisták tárgyainak megszerzése, akár hiánypótlásként, akár a gyűjtemény fontos kiegészítéseként, egyedi tárgyak és tárgyegyüttesek formájában, lehetőleg adatokkal, de kiemelkedő tárgyak esetén a műkereskedelmi megszerzés sem kizárt.

Aktív gyakorlat keretében szükséges megszerezni a falusi lakosságot érintő háziipari szervezetek, mozgalmak, szövetkezetek emlékanyagait, a késztermékeket, mintadarabokat, mintagyűjteményeket.

Mivel a gyűjtemény tárgyainak nagy része női textiles kézimunka, fontos tematika a gyarapításban a jövőben is a kézimunka-oktatás szerepe, a kézimunka és a nők kapcsolata, professzionális illetve hobbytevékenységként egyaránt. A kézimunka-kereskedelem, kézimunka-tevékenységeket kiszolgáló kisiparok dokumentációja szintén fontos irányt jelöl a gyűjtemény számára.

A Textilgyűjtemény gyarapításának egyik fontos szempontja a múltban és jelenben egyaránt a tárgyak társadalmi és kommunikatív tartalmának megragadására való törekvés Fél Edit kezdeményezésére az 1950-es évektől terepmunkával összekötött gyarapítások során teljes szobabelsőket, összetartozó tárgyakat, tárgy-együtteseket vásároltak. Ezzel a gyűjtési módszerrel a tárgyi világ tér- és időbeli, valamint a vagyoni különbségek szerinti differenciáltságát kívánták dokumentálni, majd bemutatni. Ennek a munkának a folytatása a jövőben is fontos, részben a lakószobák, konyha és a tisztaszoba vizsgálata révén összekapcsolódik a Háztartásgyűjtemény gyarapítási, dokumentációs stratégiájával is.

A kelengyék anyagának elemzése nem egyszerűen a lakáskultúra alakulásának vizsgálata, sokkal inkább a helyi társadalom, a helyi stratégiák és normák érzékeny mutatója lehet. Dokumentálásuk lehetővé teszi, hogy a tárgyak történetén keresztül hiteles képet kapjunk a család történetéről, a rokonsági rendszer és öröklési rend sajátosságairól, a családi dinamika alakulásáról, az

életstratégiák és a kapcsolatháló változásairól. A különböző korú **presztízstárgyak** pontosan elmondják egy évszázad helyi divatváltozásaink történetét, ezen keresztül rávilágítanak a helyi közösség **gazdaságtörténetére, az értékrend változására** is. Különösen izgalmasak ezek a kérdések a paraszti kultúra felbomlásának hosszú és időben-térben változatosan zajló folyamatában vizsgálva: ahogyan a falusi családok termelő funkciója fokozatosan háttérbe szorult a fogyasztó funkció rovására, az iparban dolgozó falusiak „parasztosították” a kívülről átvett mintákat. Egyre több nő a háztartáson kívül is vállalt munkát. Megváltozott a gyermekek helyzete a családban: középpontba kerültek, érzelmi hatalmuk a szüleik fölött megnőtt. A társadalmi, gazdasági változások egyre inkább hatottak az értékrend, a tárgykultúra, így a kelengye változására is. A kelengye kiegészült modern ipari termékekkel, helyenként megkettőződött: az aktuális divatnak megfelelő tárgyak elsősorban hétköznapi használatba kerültek, míg a hagyományos, egyre inkább csak ünnepi, nagyünnepi funkciójú tárgyak a család presztízst, gazdagságát, a közösségi identitást jelentették meg. A tárgyi világ változásának (és a változások mögött meghúzódó mentalitásváltozás) dokumentálása továbbra is kiemelkedő szempont kell, hogy legyen a Textilgyűjtemény gyarapításakor. Ennek érdekében egyrészt **érdemes lenne visszatérni és családtörténeti adatfelvétellel jelenkutatást végezni azokon a gyűjtőpontokon, ahonnan évtizedekkel korábban kerültek be jól adatolt tárgyegyüttesek.** Szintén érdemes lenne olyan régiókban terepmunkát végezni, tárgyakat vásárolni, ahol korábban nem történt hasonló szemléletű kutatás, de még készítenek és őriznek kelengyét vagy kelengyeszerű tárgycsoportokat. A **reprezentatív tárgycsoportok mellett a használatba kerülő tárgyak** életének dokumentálására is mindenképpen szükséges lenne. Kérdés, hogy a felszámolódó régi kelengyék tárgyai milyen csatornákon és hová tűnnek el adott családból, hol és hogyan hasznosulnak később (hogyan illeszkednek be esetleg távoli vidékek, más társadalmi csoportok tárgykultúrájába)?

A Textilgyűjtemény gazdag anyagában is kimutathatók hiányok, ezek pótlása szintén feladat, bár nem elsődleges cél. Ilyen hiányok az egyes vidékek, városok polgárosultabb öltözeteinek gyűjtése, ez szintén életmód-, és családkutatással összekötve kívánatos.

A történeti anyag gyarapításában elkerülhetetlenek a magángyűjtők, népművészeti tárgyak gyűjtésére szakosodott műkereskedők, valamint az alkalmi eladók gyakran pontos adatok nélkül felkínált tárgyai, amelyek azáltal hordozhatnak különleges értéket, ha a népviselet történeti fejlődésében egy fontos láncszemet képviselnek. Az alkalmi felajánlásokkal való foglalkozás azért is bizonyulhat hasznosnak, mert napjainkban is már egyre inkább elérhetetlen múlttá váló időből (19. sz. vége – 20. sz. első fele) származó hiányzó tárgyakat pótolhatják a gyűjteményben. Ugyanakkor sok olyan új gyűjtési területekre irányíthatják a figyelmet, mint például a kézimunka oktatás, a varrótanfolyamok szerepe az öltözködés formai és díszítésbeli alakulásában, amelyek korábban nem képezték részét a gyűjtési koncepcióknak.

Ezek a körvonalazott gyűjtési irányok sohasem jelenthetnek szigorú határvonalakat, hiszen a tárgyakat kísérő nagyon gazdag dokumentáció, egy nagy hatósugarú országos jelenség, vagy mozgalom dokumentálása felülírhatja azokat. A nagyobb monografikus kutatások részeként is bekerülhetnek olyan, a stratégiában elsődlegesen kizárt objektumok, amelyek az adott kutatás, és a vele reprezentált általános jelenségek szempontjából mégiscsak fontosak.

Rítusgyűjtemény

Jellemzők

Eredetileg azokat a „népélet alkalmi megnyilvánulásaihoz kapcsolódó tárgyakat” sorolták egy csoportba, amelyek az **ünnepi népszokások és a vallási gyakorlat** során, illetve a **népi hitvilág** babonás képzeletéhez köthetően keletkeztek. Ide tartoztak a **gyermekjátékok**, a **vigalom** és a **mulatság** alkalmainak tárgyai is. Ebből a nagyon szerteágazó, az ünnepi és köznapi élet számos területét felölelni kívánó múzeumi tárból az 1969-1970-ben levált és önállósult a vallásosság tárgyi anyaga, és alkotott külön gyűjteményi egységet a Szokás-és játékgyűjtemény. Az új gyűjteményi struktúrával a két gyűjtemény újra egyesült, kiegészült a hangszerek tárgyi gyűjteményével. A Hangszergyűjtemény fejlesztése a népzenei gyűjtemény gyarapodásával áll összefüggésben, emiatt az Etnológiai Archívum gyarapodási tervei között szerepel.

A Szokás- és Játékgyűjteményben mintegy tízezer tárgy található a történeti Magyarország különböző földrajzi területeiről, magyar és nemzetiségi népcsoportoktól, falvakból és nagyvárosi környezetből. Alapjait a falusi, népi kultúrából származó tárgyak jelentik, majd a 19. század végén - 20. század elején megindult a tervszerű, tudományos módszerekkel megalapozott tárgygyűjtés is. A gyarapítás sokat köszönhet a gyűjtésre buzdító felhívásoknak, amelyek eredményeként tanítók, tanárok, értelmiségiek, laikus gyűjtők, kereskedők kapcsolódtak a gyarapításba, hogy felkutassák a régi falusi élet hagyományos szokásaiban a még használt vagy korábról megőrzött tárgyakat.

A II. világháború után fellépő muzeológus nemzedék a tárgykör gyarapításában részben az etnográfiai kutatás újonnan feltárt szokásjelenségeinek bemutatására, illetve a korábbi gyűjtési irányok módszertanilag kidolgozottabb folytatására helyezte a hangsúlyt. Fontosnak tartották a **régi jelenségek továbbélésének követését**. Előtérbe kerültek a **társadalmi szempontokra és az életkori sajátosságokra** figyelő gyűjtések. Az 1980-as évektől követhető a **modern, városi populáris kultúra** területéről származó tárgyak megjelenése és megjelentek a jelen kulturális folyamatainak különleges alkalmait reprezentáló és a **népi kultúra átértelmezéséből születő új típusú tárgyféleségek** a gyűjteményben.

Az utóbbi évek egyik kiemelkedő gyűjteménygyarapítási programja a vándorhintások egyetlen családtól származó eszközkészletének megszerzésére törekedett.

A gyűjtemény három nagyobb egységre, illetve néhány, kevesebb tárggyal rendelkező kisebb csoportra tagolható. Az egyik jelentős témakör a **népszokások gyűjteménye**, amely a **naptári év rendjéhez kapcsolódó fontosabb ünnepek, Jeles napok** (karácsony, farsang, húsvét, aratás, szüret stb.) alkalmával használt, illetve azokat a tárgyféleségeket tartalmazza, amelyek az **emberi életút** egy-egy meghatározó szakaszát jellemzik (gyermek- és ifjúkor, esküvő, öregkor, halottkultusz). A másik nagy gyűjteményi egység a **játékok**. A falusi gyermekkultúrát jellemző egyszerű játékszerek tartoznak ide, többnyire természetes anyagok felhasználásával készültek (fiú- és lányjátékok: labdák, golyók, papírhajtogatások, állat- és emberfigurák, babák, a felnőtt világ tárgyait kicsiben utánzó).

Külön kezelést és megkülönböztető figyelmet érdemel a gyűjtemény több ezer példányos díszített, **húsvéti tojás** kollekcója.

A vallásos élet tárgyainak együttese, az **Egyházi gyűjtemény** 1968-ban, a szokásgyűjteményből vált önálló egységgé. A népi szakralitás iránti érdeklődés és a tematikába sorolható tárgyak gyűjtése a Néprajzi Múzeum legkorábbi korszakától fogva jelen volt, így önállósága idejére igen kialakult struktúrával rendelkező kollekcióvá vált. A következő évtizedekben a gyűjtemény karakteres koncepcióval rendelkező vezetői részint a már meglévő tárgycsoportokat bővítették és tárták a tudományos- és nagyközönség elé, részint - egyéni érdeklődésüknek megfelelően - új területeket is bekapcsoltak. A **szakrális élet tárgyainak** gyarapodása mindig érzékenyen követte a változó társadalmi környezet által kínált lehetőségeket: a régi **templomi berendezések "lecserélése"** a 19-20. század fordulóján, az egyéni vallásosság tárgyainak megszakadó átörökítése a második világháború után, e tárgyak megjelenése az állami régiség-kereskedelemben az 1970-es években adott alkalmat az intenzív fejlesztésre.

A vallásos élet templomi, közösségi tárgyai mellett a gyűjteményben hangsúlyosan jelen vannak a szakralitás **egyéni, családi használati tárgyai** is. A templomi berendezések elsősorban a római és görög katolikus, református és görögkeleti felekezetek liturgikus tereiből kerültek a gyűjteménybe. Az otthoni vallásgyakorlás tárgyai ezek mellett evangélikus, zsidó és krisnás közösségekből is származnak. Templomi berendezések megszerzésére ma kevés lehetőség kínálkozik, az elmúlt két évtizedben a gyűjtemény fejlesztésére tett törekvések többnyire az egyéni vallásgyakorlás - történeti és jelenkori - tárgyi formáinak megszerzésére irányultak.

A mintegy 15 000 darabot számláló gyűjtemény legkorábbi tárgya az 1526-ból származó festett templommennyezet-kazetta az adámosi templomból. Jelentős a gyűjtemény 18. századi református, festett templombelső/berendezési anyaga és az ugyanebből az időből származó görögkeleti és görög katolikus ikonosztáz-részek, ikonok gyűjteménye. Nagyobb együttes az **üvegkép-gyűjtemény**, amely jól képviseli a közép- és kelet-európai műhelyeket. Kiemelkedő a gyűjtemény 18-19. századi szobor- és táblakép kollekciója. Jelentős a 18-19. századi kolostormunkák együttese, valamint a búcsús tárgyak csoportja is, amelyben kis kegyszobor-másolatok, szentképek, illetve olvasók, votív képek és offerek találhatók. A gyűjtemény tárgyainak döntő többsége kézműves-munka, de a gyári termékek is jelen vannak, és számuk - értelemszerűen - egyre növekszik.

Külön gyűjteményként kezelhető az úgynevezett Paszternák-szentképgyűjtemény, amely egyetlen gyűjtő kis emlékképekből, szentképekből álló, mintegy 11 000 tárgyból álló anyagát foglalja magában a 18. századtól a 20. század közepéig.

Gyarapítási lehetőségek

Bár a gyűjteménybe már az 1980-as évektől kerülnek darabok, amelyek a kortárs tárgykultúra részei, tematizálásuk még némi figyelem-ráfordítást kíván. A **Játékgyűjtemény** nagy mennyiségű, főleg 19. századi és 20. század eleji, természetes anyagokból, házilag készült, a **világot gyerekméretben leképező darabokból** áll (állatok, bútorok, gazdálkodási eszközök, miniatürizált használati tárgyak). A gyűjtemény súlyos hiányossága, hogy ezek időbeli változásával nem foglalkozott, nem reflektál ipari, tömeges előállításukra, a felnőtt világ egyre tökéletesebb és valóságosabb, kicsiben való leképezésére. Így nincsenek a gyűjteményben műanyag állatok, legók és gyárilag előállított babaházak és berendezések, műanyag konyhakészletek, autópályák, farmok stb. Mivel ez a lépcső kimaradt, így a legújabb trendekre reflektáló, természetes, környezetbarát, műanyag

alkatrészeket mellőző, először az alternatív pedagógiában megjelenő játékszerekkel sem rendelkezik a gyűjtemény. Ezek pótlása fontos feladat és megvalósítása óvodákkal való együttműködésben valósítható meg, játékkészletük felvásárlásával. Ez egy komolyabb lélegzetvételű projekt lenne, amelyben különböző pedagógiai szemléletmódot képviselő óvodák, esetleg alsó tagozatot működtető általános iskolák kerülnének kiválasztásra, és az oktatási- és játékmódszereik fényében választanánk ki legrelevánsabb eszközeiket, játékaikat.

További kiegészítést kíván, és így a gyűjteménygyarapítási terveknek is része a Játékgyűjtemény **társasjátékokkal** foglalkozó részének feltöltése. Jelenleg a múzeum mindössze 3 db társasjátékkal rendelkezik, mindhárom játék Magyarország politikai és társadalmi helyzetére reflektáló, az egymás után következő generációkat és államigazgatási struktúrákat jól szemléltető példányok. Mivel a Néprajzi Múzeumnak nem közvetlenül profilja a társasjáték gyűjtés, hiszen az más, erre (is) specializálódott játékmúzeumok hatásköre, a gyűjtemény ilyen irányú gyarapítását leszűkíteném a valamilyen társadalmi berendezkedésre, szociális és kulturális kérdésekre reflektáló darabokra. Így a gyűjtemény foglalkozni fog a magyar játékkultúrában (is) alapvetőnek számító társasjátékokkal (gyűjteményi profil), de olyan **társadalmi-kulturális témában**, ami a néprajztudomány, és ezáltal a Néprajzi Múzeum profiljába illeszkedik.

A legújabb gyarapítási irányok között még egy nagyobb tematikus blokk kiemelhető, amely a benne foglalt tárgyak formája miatt jelenleg a játékok közt szerepel, de a további gyarapítási terveket figyelembe véve érdemes volna külön tematikus egységként kezelni: ezek a **szuvenírek**, amelyek egyelőre főleg díszbabákat jelentenek. Gyűjtésük az 1990-es évek második felében indult meg. Tematikája a különböző viselettípusokra és az eltérő babakészítési technikákra koncentrál, célja egy lehető legteljesebb paletta felállítása. Így előfordul, hogy egy azonos viseletet ábrázoló baba-soron be lehet mutatni a babagyártás technikáit a rongybabától, a porcelánon és más technikákon át egészen a gumitestű babáig és Barbiekig. A tervezett gyűjteménygyarapítás ennek a gyűjteményi egységnek a teljessé tételét is célozza, amely főleg a múzeumnak adományozott babák közötti szelektálásból fog megvalósulni. További terv a szuvenírek gyűjtésének kitágítása olyan formán, hogy fókuszba kerüljenek a népszokásokat feldolgozó, azokat kommodifikáló, kommercializáló ajándéktárgyak gyűjtése.

Végül, tervben van egy, a **gyermekvilágokat feldolgozó**, időben tematizált **tárgygyűjtési akció** is. Múzeumunk dolgozik egy intézményen belül működő, néprajzi gyermekmúzeum létrehozásán, amelynek célja a gyermekek világának megmutatása, az abban való mozgás, egy gyermekeknek, gyermekek nyelvén, gyermekeket érintő témákról szóló múzeumi tér létrehozása. Ehhez kapcsolódóan, a működés megindulása után szükséges lehetőséget biztosítani önkéntes, tematikus tárgybehozatalra és azok múzeum részéről történő befogadására. A téma az adományozó gyermekvilágának, gyermekkorának jellegzetes, szimbolikus tárgyai, játékaik lesznek. Remélhetőleg így a gyűjtemény egy 1930-as évektől napjainkig terjedő (ma élő összes generáció), gyermekvilágokat bemutató tárgyanyaggal gyarapszik majd, amely szintén hiánypótló lesz, hiszen jelenleg gyűjteményünk ilyen témájú műtárgyai nagyrészt korábbi időszakokra koncentrálnak.

Mindezek mellett, természetesen állandó gyarapodást jelentenek az olyan, általában a népi kultúra tárgyköréből kikerülő darabok, amelyek ajándékozás során kerülnek hozzánk, és amelyeknek szelektálása a mindenkori gyűjteményi struktúra figyelembevételével történik.

A népi vallásosság különleges tárgyi emlékei a régiségkereskedelemben, aukciókon rendszeresen felbukkannak: a jellemzően jó állapotú, gyakran korai – 18-19. századi – darabok jól illeszthetők a múzeumi anyagunkhoz. Ezek közül ma a kegyhelyekről származó, népi használatba került tárgyak megszerzése a legfontosabb. Bár a gyűjtemény meglévő ilyen vonatkozású kollekciója rendkívül jelentős, szinte lefedi az egykori Magyarország teljes területét, annak kiegészítése, a helyszínek attribútumait erősen mutató tárgyak megszerzése mégis fontos. A téma – **zarándokút, vallási élmény, emléktárgy, emlékezés** – ma rendkívül időszerű és a fejlesztés egy későbbi nagyobb kutatás/kiállítás folyamatába is illeszthető.

A nagyobb aukciókon a népi vallásosság tematikus gyűjteményei is időről-időre felbukkannak. A műfajilag/ikonográfiailag összetartozó együttesek gyakran hosszú és szisztematikus gyűjtések révén jöttek létre, és bár a használatukról ez esetben nincs információnk, a kollekció a múzeumi gyűjtemény számára rendkívül értékes lehet. (Néhány példa az elmúlt évekből a Nagyházi Galéria aukciós kínálatából: munkácsi öntöttvas keresztek, szobrok és szenteltvíztartók, délcseh és osztrák tükörképek, Svatá horai Madonnák.)

A 20. század és napjaink köznépi kegytárgyhasználat, a kegytárgyak szerepe a mindennapi életben, az új típusok megjelenése olyan tematika, amely rendkívül alkalmas lehet a komplex, tárgygyűjtéssel összekapcsolt múzeumi kutatásra. Elsősorban a római katolikus és a zsidó felekezet gyakorlata kínál gazdag és viszonylag könnyen elérhető világot. Mindenképpen érdemes volna a **lubavicsi közösség** (Budapest, Reviczky utcai zsinagóga és központ) körében kutatást/gyűjtést kezdeni.

A régi templomi berendezések a gyűjtemény értékes részét képezik, de fejlesztés ezen a téren irreális célkitűzés volna. A templomok és egyházi közösségi terek egyedi felszerelésének dokumentálása, a változó trendek figyelemmel kísérése – különös tekintettel a népi és nemzeti tematikára – viszont hosszú távú programunk lehet. Természetesen itt is élesen vetődik fel az alapkérdés: szükség van-e teljes tárgyegyüttesek megszerzésére vagy elegendő az alapos dokumentáció. A jó válasz a két pólus között lehet: **néhány jellemző tárgy begyűjtése a kontextus rögzítésével.**

A **kisegyházak, alternatív vallási közösségek** vonzásának növekedése korunk tipikus jelensége. Tevékenységük vizsgálata a vallástudomány fontos feladata, ugyanakkor muzeológiai szinten a téma sokszor nehezen megfogható. A Hit Gyülekezete vagy az Evangéliumi Testvérközösség ugyanis nem, vagy kevéssé rendelkezik sajátos, csak a közösségre jellemző tárgyi kultúrával. A Krisna-tudatú hívők körében végzett remek somogyvámosi gyűjtés az ellenpélda, melyet érdemes volna kiegészíteni, folytatni. A buddhista kisközösségek tárgyi világa ugyancsak feltárásra és gyűjtésre érdemes.

Gazdálkodás gyűjtemény

A gazdálkodásgyűjtemény a népi gazdálkodás hagyományos formáit őrző gyűjtögetés-, halászat-, a földművelés-, valamint az állattartás- és pásztorkodás, gyűjteményt foglalja magába.

Jellemzők

A **gyűjtögetésgyűjtemény** a Néprajzi Múzeum kisebb egységeihez tartozik, mintegy ezer darabot számlál, három hagyományos tevékenység: **a gyűjtögetés, a méhészkedés, és a vadászat** tárgyait tartalmazza.

Kezdetben, a 19-20. század fordulóján a tárgyak szinte mellékesen kerültek a gyűjteménybe, olyan kutatók terepmunkáival, mint Xántus János, Jankó János, Rómer Flóris és Herman Ottó. A korai gyarapításában kiemelkedő az 1910. évi bécsi vadászati kiállításra gyűjtött kollekciónak, elsősorban értékes löfegyverek kerültek a múzeumba.

A tárgyak száma az 1930-as években ugrott meg, ekkor már tudatosabban gyűjtötték a népi vadfogás eszközeit és a méhészet tárgyi emlékeit is, ezeket az 1937-es berlini nemzetközi vadászati kiállításon mutatták be. Az 1950-es évek után újabb nagyobb léptékű gyarapodás volt tapasztalható Molnár Balázs, Hofer Tamás, Boross Marietta és Csermák Géza gyűjtéseinek köszönhetően.

A Néprajzi Múzeum a Halászatgyűjteményben őrzi a 19-20. század halászatának, népies halfogási módozatainak egyik legjelentősebb tárgyi emlékének, több mint kétezer tárgyat. A törzsgyűjtemény létrehozása szétválaszthatatlanul egybefonódott Herman Ottó halászati monográfiájának (1887) megjelenésével. A halászat kutatását a 20. század első felében egyik legfontosabb témájának tekintette a honi etnográfia, ez a tárgygyűjtésekben is megmutatkozott.

A tárgycsoportok közül kiemelkedik a szigonyok és azok tartozékainak jelentős száma; a rekesztőhalászat eszközei és a húzóhálók. Darabszámában a horgos halászat tárgyai és kellékei, a horogkésztségek, horgok, puttyogatók, fentők a reprezentáló tárgycsoportok.

Az utóbbi évek során inkább már az újabb kori horgászashoz kapcsolódó tárgyak kerültek be a múzeumba.

A Földművelés-gyűjtemény a Gazdálkodásgyűjtemény legnagyobb gyűjteménye, négy és félezer tárgyat foglal magában.

Kialakulása összekapcsolódik Jankó Jánosnak a millenniumi kiállításra összegyűjtött munkaeszköz-gyűjteményével. Az 1930-as évek településkutatásai és tematikus gyűjtései jelentősen hozzájárultak a tárgycsoport bővüléséhez, különösen Viski Károly erdélyi, Gunda Béla dunántúli, Tagán Galimdzsán észak-magyarországi, K. Kovács László alföldi terepgyűjtéseinek eredményeként.

Az 1950-es évektől főképpen Takács Lajos, majd Boross Marietta országos méretű, több témát is érintő kutatásai gyarapították a gyűjtemény állományát mind a szántóföldi, mind pedig a kertészeti kultúra területén. Ugyanebben az időszakban került a múzeumba Fél Edit és Hofer Tamás munkája révén az átányi (Heves megye) anyag, amelynek több mint hatszáz tételt számláló, a földművelés eszközkészletébe tartozó tárgya van. Ebben teljes gazdasági felszerelések, tárgycsoportok, különböző társadalmi rétegekre jellemző tárgyak találhatóak.

A gyűjtemény tematikailag arányos, tárgyaival különösen jól bemutathatóak a hagyományos paraszti gazdálkodás fontosabb mozzanatai, a szántóföldi művelés, az aratás, cséplés, a szőlőművelés, gyümölcstermesztés, vagy a kertészkedés különböző ágai.

A nyolc és félezer tárgyat magába foglaló Állattartás-pásztorművészet gyűjtemény a Néprajzi Múzeum egyik legkorábbi tematikus egysége. A tárgyaknak több nagyobb csoportja különíthető el. Az állattartás eszközállománya (terelés, szoktatás, igázás, állatgyógyászat) mellett itt találhatóak a pásztortársadalom különböző foglalkozási rétegeit és életmódját jellemző használati tárgyak (ostorok, fokosok, balták, juhászkampók, kásakavarók, bicskák). Utóbbiak közé sorolhatóak a művészkedő pásztorok alkotásai, a gazdagon díszített (faragás, spanyolozás, berakás), személyes használatra kialakított tárgyféleségek, illetve a pásztorgyökökkel rendelkező naiv faragók (botok, ivócsanakok, tükrösök, sótartók, borotva- és gyufatartók, dobozok, szobrok).

Az utóbbi évtizedek gyűjteményi gyarapodását a műkereskedelemmel és a privát gyűjtőkkel kiépített kapcsolat jellemzi. A hangsúly a régi pásztorművészeti tárgyak felkutatására, és a pásztorművészet későbbi fejleményeit (kispasztika) reprezentáló tárgyak megszerzésére került.

Gyarapítási lehetőségek

A raktározási nehézségek miatt is a középtávú gyarapítási stratégiában csakis átgondolt, a gazdálkodásgyűjtemény egészébe beleillő, terepen gyűjtött tárgygyűjtések jelenhetnek meg a gyűjteményfejlesztési célok között. A gyűjtemény gyarapítása csak a **magyarországi közgyűjteményi struktúra figyelembevételével történhet**, így a Szabadtéri Néprajzi Múzeum, Magyar Mezőgazdasági Múzeum és különböző regionális és tematikus gyűjteményeinek és gyűjtőkörének összehangolásával. **Nem feladata a gyűjteménygyarapításnak a magyarországi agrártörténet eszközkészletének, változásának teljes dokumentálása.**

A **Gyűjtögetésgyűjtemény** fejlesztésének tervezésekor nem lehet feladat a gyűjtemény esetlegességeinek legyőzése. A fejlesztése csak néhány tematikai ponton folytatható, így megfelelő dokumentáció (terepmunka) során a **méhészesszerek, kéregedények, virágszedők** mai használatának tárgyi emlékeinek gyűjtése, hiszen az erdei gyümölcsök, gombák, gyógynövények hasznosítása ma is népszerű, elterjedt tevékenység. Megfelelő, kidolgozott kutatási terv mellett annak dokumentálása is a gyűjtemény feladata lehet, ahogyan az **elszegényedés egyes társadalmi rétegek, csoportok körében gyűjtögető tevékenységeket** termel ujjá.

A gyűjtemény kiemelkedő egysége a **lőporszaruk** kollekciója, új, kvalitásos tárgyak felbukkanása akár a műtárgy-piacon is elképzelhető

A történetileg értékes **Halászatgyűjtemény** fejlesztése néhány témában jelölhető ki mindössze, **egy-egy kishalász, orvhalász, és a nagyhalász csoport teljes eszközkészletének** megszerzése, alapos dokumentáció mellett szükséges. A tárgygyűjtésnek elsősorban azoknak a tárgyaknak a megszerzésére kell törekednie, amelyek a **halászok és az orvhalászok innovációs készségét** bizonyítják.

A **Földművelés-gyűjtemény** gyarapításakor a 20. század második felének dokumentálására kell törekedni, az olyan gyűjteményi hiányosságok eltüntetésére, mint a modernizációs tárgyak: a tévesz-korszak, illetve a rendszerváltozás utáni időszak vizsgálatával kiemelhető tárgy-együttesek szerzeményezésében a terepmunkára, élettörténettel dokumentálható darabok megszerzése a cél.

A jelenkutatás fontos témája lehet az **ember és a növénytermesztés** (kiskert, balkon, telek, háztáji, stb.) típusainak módszeres dokumentálása, eszközkészletének, motivációinak és stratégiáinak megismerésével.

Az **Állattartás-gyűjteményben** kimutatható aránytalanságokat, az ún. „fehér foltokat” sem földrajzilag, sem egyéb értelemben már nem lehet kiegészíteni. Szükséges volna viszont gyűjtést folytatni az **egyéni állattartók** körében (pl. kecske, juh-sertéstartás, ezek termékei, illetve tárgyi eszközei). A gyűjtemény nagyon értékes része a **hegyvidéki juhtartás eszközkészlete** (tejfeldolgozás, sajtkészítés szempontjából), a tárgygyűjtés folytatása a jövőben is a gyűjtemény fejlesztésének egyik lehetséges, kívánatos ága.

A pásztorművészet gyűjteményi egység gyarapításában fontos irány a **név szerint ismert faragók** munkáinak megszerzése, a 19. század és a 20. századi faragók (Kapoli, Tüttö, Perczel, Bagol, stb.) alkotásai közül sok van magánkézen, magángyűjteményekben. Felbukkanásuk aukciókon is előfordulhat.

A **népi iparművészeti faragások**, napjainkban készült tárgyak gyűjtése alapvetően a Népi Iparművészeti Múzeum feladata, de egy-egy jellegzetes hagyaték,

gyűjtemény megvásárlása, megszerzése, **élettörténettel, dokumentációkkal a Néprajzi Múzeum gyűjtőkörében is helyet kell, hogy kapjon.**

A gyűjtemény fejlesztése összekapcsolódhat még az **állat és ember mai kapcsolatát feltáró terepmunka, kutatás kapcsán, a kutatási eredmények tárgyi dokumentációjaként.**

Technológiagyűjtemény

Jellemzők

Az új gyűjteményi struktúra alapján a Technológiagyűjtemény a Mesterséggyűjteményt, Közlekedésgyűjteményt és az Építkezésgyűjteményt foglalja magában. Olyan gyűjteményeket, melyek nem egységes szempontok alapján jöttek létre, így a közös gyarapítási irány sem dolgozható ki, az egyes gyűjtemények önálló gyarapítási irányok megfogalmazását igénylik.

A **Mesterséggyűjtemény** közel 13 000 tárgyat őriz a kézműves-tevékenységek témakörében, **céhes mesterségek, annak felbomlását követően a kisiparok valamint a háziipar műhelyfelszerelései, szerszámkészletei** kerültek a gyűjteménybe. Általában a kézműves tevékenységek során létrejött késztermékeket nem ez a gyűjtemény őrizi, de a gyűjtemény részét képezik az olyan, általában **díszített fafaragások** (guzsalyok, orsók, vetélők, vászonveszítők, mosósulykok, mángorlók, mézeskalács ütőfák, kékfestő nyomódúcok), melyeket háziipari vagy kisipari tevékenység során használtak.

Az 1950-es végétől az etnográfusok már **komplett műhelyek** (műhelyberendezések, felszerelések) **dokumentálását és megvásárlására törekedtek.** A mesterséggyűjtemény a különböző szempontokat tartalmazó gyarapítási törekvések ellenére **nem fedi le a magyar népi kézművészetek teljes körét.** A belső arányok egyenetlenségét az **egyes tárgytípusok túlzott reprezentációja** mutatja.

A **Közlekedésgyűjtemény** tárgyakat őriz az **úthálózat, személyi közlekedés, teherhordás emberi erővel, hátalás, málházás; csúszóeszközök; kerekes járművek, vízi járművek** témakörében.

A gyűjteményben szekerek, kocsik, szerszámok, szánok és ezek alkatrészeitől kezdve az állatok befogásához illetve megüléséhez használt eszközökön át a terhek háton, vállon, kézben vagy fejen történő cipekedéséhez szükséges tárgyak, kellékek találhatóak. A gyűjtemény kialakulásakor nagy számban kerültek be egy-egy tárgytípus nagyobb számú változatai is (zablák, kengyelek, csatok). A 20. század 2. felében Földes László hiánypótló gyűjtéseinek eredményeként kialakult a gyűjteményi csoport mai, egységesebb képe. Kiemelkedő egységét jelentik a gyűjteménynek az 1950-es években folytatott **Átány-kutatás** tematikailag kapcsolódó tárgyai, és a nyereg-kollekció

Az **Építkezésgyűjtemény** a Néprajzi Múzeum egyik legkisebb egysége, az építkezéssel kapcsolatos tárgyakat foglalja magában. Az alacsony darabszám abból is fakad, hogy az intézmény jellegét tekintve nem őrizhet teljes házakat, épületeket. Ezt a funkciót a Szabadtéri Néprajzi Múzeum tölti be, amely a Néprajzi Múzeum keretein belül jött létre. Ez az intézmény kapta a Néprajzi Múzeum gyűjteményének illeszkedő tárgyait, de a népi építkezés dokumentálására vonatkozó országos kutatási feladatot is.

A gyűjtemény legkorábbi tárgyai a **székelykapuk, emellett őriz épület-tartozékokat nagy számban, változatos formában (zárak, lakatok, kulcsok, vasalatok).**

Kiemelkedő egysége a gyűjteménynek a házilag- vagy falusi mesteremberek által készített ajtók, ablakok, kapuk változatai, díszítőelemek, faragott oszlopok, téglák és gerendák műves példányai, illetve ház körüli építmények (kukoricagóré, tyúklétra, köcsögfa). A gyűjteményben az alföldi település- és építkezéstípust képviselő tárgyak vannak nagy számban, elsősorban az Átány-kutatás eredményeinek is köszönhetően.

Gyarápítási lehetőségek

A gyűjtemény gyarápítása csak a magyarországi közgyűjteményi struktúra figyelembevételével történhet, így a Magyar Műszaki és Közlekedési Múzeum, a Szabadtéri Néprajzi Múzeum, Magyar Mezőgazdasági Múzeum, Vízügyi Múzeum és különböző regionális és tematikus gyűjteményeinek és gyűjtőkörének összehangolásával. **Nem feladata a gyűjteménygyarápításnak a magyarországi közlekedési- és szállítási technológia, illetve a népi építkezés széleskörű dokumentálása.**

A **Mesterséggyűjtemény** tárgyi anyaga tehát két nagyobb csoportra osztható. Az egyik csoportba a háziipar tevékenységeit szolgáló eszközöket (fonalkészítés, szövés, mosás, vasalás, kosárkötés, faragás) soroljuk, a másikba a **kisiparok műhely- és eszközkészletét**. A Frecskay János *Mesterségek szótára* (1913) által meghatározott kis- és kézműiparos foglalkozások eszköz és műhelykészletének nagy részét a gyűjtemény megfelelően dokumentálja (pl. az asztalos, a csizmadia, a fésűs, a kovács, a kőfaragó, a mézeskalácsos és gyertyamártó). **Vannak olyan mesterségek azonban, amelyek egyáltalán nem vagy alig dokumentáltak.** Ezek között vannak olyanok, amelyek a paraszti üzemszervezet és tárgyhasználat szempontjából nem fontosak, hisz sem művelői, sem termékeinek, szolgáltatásainak használói nem a falusi, mezővárosi, kutatásaink eddigi érdeklődési körébe tartozó mesterek voltak (zongorakészítő, az aranyverő, a fa és rézmetsző mesterségek), ezeknek a hiányoknak a pótlása nem célja a gyarápításnak. Hiányként jelentkeznek egyes mesterségek, akik művelőinek, mind vásárlóinak körét tekintve befolyással voltak a paraszti, vidéki életvilágokra (a kárpitos, a mázoló, a szobafestő, a kéményseprő, a hentes, a mészáros, a pék, vagy a hegedűkészítő). Van számos olyan mesterség, amely Frecskay szótárának elkészülte óta vált általánossá, népszerűvé: a borbély (fodrász), a kútásó (kútfúró), az útkaparó (aszfaltozó), a sírkőkészítő (műköves), a kályhás (kemence-, sparhelt-építő), a cukrász. Voltak olyan mesterségek, amelyeket nem tanult, mesterlevéllel rendelkező emberek műveltek, hanem specialisták, de tették mindezt a „legális térben”, s szolgáltak ki kisebb-nagyobb csoportokat (sütemény-, torta-, grillázs-készítők, pártá-, főköttő-készítők, varrónők).

A mesterségek **kortárs társadalomban betöltött szerepéhez** a TEAOR rendszerét kell alapul venni. A gyűjteményben dokumentált szakmák egy része él most is (modernizálódott vagy éppen változatlan formájában), egy része viszont már nem igazán él, régi mesterségek újraélesztésére is hozhatók példák (tarsolylemez-készítők, egyenruha-szabászokat), és egészen új kézműves szakmákkal is találkozunk.

A gyarápításban a **történeti hiányok pótlása** mellett a kortárs társadalom csoportjainak és rétegeinek kulturális viselkedésének dokumentálásához, a mindennapi élet - az ünnepi reprezentáció, a szabadidő és szórakozás, a tömegkultúra és a réteg, illetve szubkultúra, a modernizáció és a tudatos hagyományörzés és teremtés szempontjait érvényesítve történhet a fejlesztés. **A modern gyáripari tömegtermelési eszközeit nem gondoljuk tárgyi valóságában is automatikusan dokumentálni, de a modern társadalom hagyományos és új kézműves technikáit és munkafolyamatait, eszközkészletét igen.** Meg kell találni a kutatás és tényleges gyűjteménybe fogadás ideális arányait. A volt és jelenlegi mesterségek taxatív felsorolásával kell felmérni a készítői műhelyeket. A kiválasztott szakmák közül jó

néhányról a vagy már meglévő **film/videó dokumentációt** be kell gyűjtenünk, vagy el kell készíteni azt, hogy a munkát és tárgyi eszközeit megszólaltathassuk. E szerint mind a lehetséges tárgyak előállítói mind használói körében kell adatgyűjtést végezni és filmdokumentációt készíteni. De az internet világa is segítségül hívható a **termelési és termékkínálati oldal felmérésére, megismerésére**, de egyes szakmák történeti múltjának feltárására is.

A gyűjtemény fejlesztése tehát együtt kell, hogy járjon a mesterségek széles hálóját mutató adatbázis-építéssel; szükséges a **fotó és film-dokumentáció gyűjtése**, a különböző mesterségek munkamenetének megörökítése. Csak **dokumentálással egybekötött terepmunka** során kívánatos tárgyegyütteseket, műhelyeket tárgyi valóságában gyűjteni, **tudatos mintavétel** alapján, akár a **hiányzó klasszikus mesterségeket**, a **hiányzó klasszikus specialisták munkaeszközeit**; illetve a korábban jól dokumentált **klasszikus mesterségek modernizálódását és az új, a tömegkultúrát kiszolgáló mesterségeket**.

A **Közlekedésgyűjtemény gyarapításának fő irányai között** megfogalmazható **hiányok pótlása** (különböző, falusi használatban volt vagy lévő kerékpárok és ahhoz kapcsolódó teherhordási eszközök). Általánosságban a Közlekedésgyűjtemény múzeumi struktúrában elfoglalt speciális helyzete miatt nem a részgyűjtemény speciális gyarapítási irányait kell meghatározni, hiszen a **mobilitás, migráció** kutatásával illetve terepkutatásokkal és dokumentációkkal együtt biztosan fog a gyűjtemény gyarapodni. A funkció, használat és a készítés dokumentálásával egybekötött fejlesztés elengedhetetlen a kortárs tárgyak gyűjtésénél („csettegők”, hátizsákok, bőröndök)

A nyereg-kollekció kiemelkedő helyzete miatt szükséges tárgygyarapodással egybekötött kutatást szervezni a **lovaglás, hagyományőrző lovas csoportok, nyeregkészítés- és használat témakörében**, tekintve, hogy ezek a területek a közelmúltban a magyar identitás, a kulturális örökség, hungarikum fontos tematikus egységeivé váltak.

Az **Építkezésgyűjtemény gyarapítása** továbbra is épületrészletekre, -díszekre korlátozódhat (a kerítések, kapuk, ajtók, ablakok különböző fajtája). Általánosságban az Építkezésgyűjtemény múzeumi struktúrában elfoglalt speciális helyzete miatt nem a részgyűjtemény speciális gyarapítási irányait kell meghatározni, hiszen egyes, **nagyobb átfogó háztartásvizsgálatok keretében**, az életmódkutatással együtt biztosan fog a gyűjtemény gyarapodni. A **székelykapuk** kortárs szerepe szükségessé teszi, hogy tárgygyarapodással egybekötött kutatás, dokumentálás szerveződjön.

Regionális gyűjtemények

A Néprajzi Múzeum regionális gyűjteményei az európai és az Európán kívüli kontinensek nem magyar tárgyi anyagát őrzik. A gyűjteményi egységek tagolása földrajzi alapon történt, a gyarapítás általában a kontinensek egyes etnikumaihoz kötődő kutatással és tárgygyűjtéssel párosult. A kutatás és gyűjtés célpontjai a távoli kontinensek főként premodern társadalmában élő, elkülönült, a modern ipari fejlődéstől részben még érintetlen, vagy a többségi társadalommal és a nemzetállammal éppen kapcsolatba kerülő etnikai közösségek voltak. A tárgygyűjtést áthatotta a gyarmatosítás, a modernizáció, a társadalmi átalakulás miatt elpusztuló vagy átalakuló közösségek hagyományos tárgyi anyagának felkutatása iránti elkötelezettség.

A helyzet mára megváltozott. A globális mobilitás, a nemzetközi munkavállalás, az utazási lehetőségek kiszélesedése, a turizmus, a kommunikációs technológiák fejlődése az ismeretszerzés új lehetőségeit kínálta fel az Európában lakóknak is. Ugyanakkor az egykori gyarmati területekről, valamint egyéb harmadik és negyedik világbeli országokból Európa felé irányuló gazdasági és politikai migráció alapvetően megváltoztatta az európai országok etnotájképét is. A távolról érkező emberekkel való kulturális találkozások a mindennapi tapasztalatok, élmények részévé váltak a késő modern társadalmakban.

Az újabb társadalomtudományi kutatások ezért a korábbi, adott kultúrterületekhez kötött megközelítéssel szemben a tér és a kultúra jóval bonyolultabb kapcsolatára világítanak rá.

Ma már egyre nyilvánvalóbb, hogy egy adott területhez kötött homogén, zárt kultúrafelfogás nem képes a társadalmi valóságban bekövetkezett változások leírására. Az egyes kontinensekre, régiókra, etnikai közösségekre jellemző kulturális vonások nem csupán földrajzi lokalizáltságukban vizsgálhatóak meg, hanem egy más földrajzi térben is, ahol az elvándorlók csoportjai egy számukra idegen társadalomban, kulturális közegben próbálnak etnikai, regionális, nemzeti vagy kontinentális közösségeket kialakítani, egyezkednek a befogadó társadalommal, kísérletet tesznek saját identitásuk megfogalmazására, és kialakítják saját kulturális reprezentációikat.

A társadalmi változások és az ehhez kapcsolódó társadalomtudományi szemléletváltás új kihívásokat és lehetőségeket jelent az etnográfiai múzeumok kutatási és gyűjtési tevékenységével kapcsolatban is.

Az eddig távoli helyekre irányuló etnográfiai kutatást szükséges kiegészíteni a saját társadalomban élő, más kontinensekről származó etnikai közösségek megismerésével és a közöttük végzett tárgygyűjtéssel. A **migráns csoportokban** végzett tárgyközpontú kutatások esetében a figyelmet nem elsősorban a tárgyak eredetiségére, egy hagyományos kulturális kontextusban betöltött szerepére kell helyezni, hanem a folyamatos és közvetlen kulturális kapcsolatok, párbeszéd, egyezkedések, ellenállások, integrációs szándékok, etnikai- és identitáspolitikák, reprezentációs kísérletek során létrejövő jelentéseire. Ezáltal a kultúra térbeli áramlása, az interakciók kiváltotta folyamatos változás, átalakulás, dialógus, az egyéni és közösségi stratégiák kerülnek a kutatás középpontjában. Így a muzeológiai kutatásokban is lehetőség nyílik arra, hogy a globalizáció kulturális diskurzusaiban meghatározó fogalmak, mint pl. a kreolizáció, hibriditás, glocalizáció, vagy a posztkoloniális diskurzushoz kapcsolódó fetiszizálás, egzotizálás, miszticizálás fogalmak alkalmazását egy tárgycentrikus kutatás keretében is kipróbáljuk.

A Néprajzi Múzeum Regionális gyűjteményeinek anyagát ezáltal lehetőség nyílik olyan tárgyegyüttesekkel is kiegészíteni, amelyek a budapesti bevándorló közösségek 21. századi mindennapi életét, reprezentációját, stratégiáit dokumentálják.

A gyűjtés mint múzeumi praxis elméleti alapja kidolgozatlan maradt ezidáig. Jelenleg számos kísérlet létezik. A megoldás pillanatnyilag a mozaikszerű esetkutatásokban, a **személyes tárgy- és élettörténetek** köré csoportosuló gyűjtésekben keresendő alapvetően.

A mai néprajzi, antropológiai anyagi kultúra kutatásának és gyűjtésének – főképpen, ám nemcsak a múzeumokban – fel kell tennie azt a kérdést, hogyan folytassa a kulturális tárgyak gyűjtését és dokumentációját. E problémakör részét képezi a korábbi gyűjtemények folyamatosságának kérdése, a kutatási és gyűjtési tematika jelen-, illetve múltorientációja, a dokumentáció, gyűjtés és kutatás koordinálása és kapcsolata. E kérdésekkel jelenleg valamennyi jelenlegi etnológiai és néprajzi múzeum szembesül.

A jelenlegi antropológiai és muzeológiai megközelítésben például – a korábbiaktól eltérően – az **etnikai perspektíva** már korántsem tekinthető dominánsnak.

A regionális gyűjtemény gyarapításában fontos szerepet kell, hogy kapjanak a **nemzetközi együttműködések, és a terepmunkákat, a célzott gyarapításokat segítő gyűjtési csatornákat** célszerű kiépíteni, amely a külföldön dolgozó intézményektől kezdve a külföldön élő és dolgozó magyarokig terjedhet. A gyarapítás tematikai és földrajzi kijelölésénél ugyanakkor számolnunk kell a **nemzetközi jogi korlátokkal, illetve a forrásterületként szóba jöhető országok kulturális örökségvédelmi törvényeivel** is.

A regionális gyűjtemény középtávú gyarapítási stratégiájában kiemelt szerepet kell, hogy kapjon az új múzeumépület, és az abban létesítendő új **állandó kiállítás koncepcióját segítő tárgyvásárlások** is.

Jellemzők

Az **Afrika-gyűjtemény** gyűjtemény a földrajzi felfedezés és tárgygyűjtés terén elsőbbséget kivívó, világhírűvé vált magyarok nagyobb terepmunkáival szerzett gyűjteményeivel (gróf Teleki Sámuel, Torday Emil), a hosszasan Afrikában élt, és a helyi kultúrák iránt mélyen érdeklődő orvosok (dr. Fuszek Rudolf) ajándékaival gyarapodott, de a pályázati források és a tudományos terepmunkák is közreműködtek a gyűjtemény alakulásában.

A Néprajzi Múzeum Afrika-gyűjteménye mintegy 10500 tárgyat tartalmaz, összetétele nem művészeti, hanem néprajzi jelleget mutat. Ez a korai gyűjtési elvek, a múzeumi szakgyűjtés hiánya és az állandó pénzhiány következménye. A gyűjtemény nem tartalmaz igazán szisztematikus gyűjtéseket, s így az egy-egy néptől, valamely kézműves területről, vagy tárgytípusból – néhány kivételtől eltekintve – nincsenek teljes egységeket, átfogó sorozatok. A gyűjtemény nagy része 1950. előtti gyűjtéseket tartalmaz, alig vannak benne a közelmúltra vagy kifejezetten a jelenre utaló tárgyak, azok többségében turistatárgyak. A közelmúlt afrikai képzőművészeti törekvéseit reprezentáló alkotások pár darabban képviselik magukat. Az Európában vagy Magyarországon élő afrikaiak tárgyai még nem jelentek meg a gyűjteményben. Kelet-Afrika a leginkább képviselt terület a gyűjteményben, tárgytípus szerint pedig a fegyverek alkotják a legjelentősebb csoportot.

A Néprajzi Múzeum **Amerika-gyűjteménye** kb. 8300 tárgyat őriz, legelső darabjai között ott található a múzeumalapító Xántus János által az 1850-1860-as években gyűjtött tárgyak is. A gyűjtemény első korszaka szorosban összefonódott az Osztrák-Magyar Monarchia különféle intézményeivel: diplomáciai kapcsolatok, kereskedelmi utak, a bécsi Hofmuseum segítségével gyarapodott a gyűjtemény. Az Osztrák-Magyar Monarchia felbomlását követően az ország több évtizedes

elszigeteltsége miatt megállt a gyűjtemény fejlődése. Az 1960-as években bekövetkező lassú politikai enyhülésnek köszönhetően Magyarország ismét felvette a diplomáciai kapcsolatot több latin-amerikai országgal, aminek révén az oda **hivatalos céllal utazó magyarok** által gyűjtött tárgyak bekerülhettek a múzeumba, emellett lehetővé vált, hogy a múzeum kapcsolatot létesítsen nyugati emigrációba került magyarokkal, **nyugati intézményekkel**, és sor kerülhetett **szisztematikus, terepmunkára alapozott gyűjtésekre** is. Közülük kiemelkedik az Amerika-gyűjteményt mintegy három évtizeden át kezelő és több mint négy évtizedes kutatói pályafutása alatt mintegy 700 amazóniai tárgyat a Néprajzi Múzeumnak juttató Boglár Lajos (1929-2004), aki a braziliai nambikuarák és a venezuelai piaroa indiánok körében végzett terepmunkát. A legutóbbi időszak másik kiemelkedő gyarapodását egy több mint 300 darabos ecuadori régészeti gyűjtemény megvásárlása jelentette.

Az Amerika-gyűjtemény kezdeteitől fogva egyaránt fogadott be **néprajzi tárgyakat és régészeti leleteket**, melynek eredményeképpen két nagyobb gyűjteményt, egy néprajzi (62%) és egy régészeti algyűjtemény (38%) jött létre. Földrajzi értelemben nagyjából hasonló arányt képvisel Dél- és Közép-Amerika, ez utóbbiból kiemelkedik Mexikó a gyűjtemény egész történetét végigkísérő mintegy 2900 régészeti és néprajzi tárgyával.

Az Ázsia-gyűjtemény mintegy 12 ezer tárgyat foglal magában, az **Indonézia** 4 ezret. Alapját Xántus János 1868-1870-es **kelet- és délkelet-ázsiai expedíciója** vetette meg. Az Indonézia-gyűjtemény esetében máig ez volt az egyetlen gyűjtés, mely eleve múzeumi gyűjteménygyarapítási céllal történt - összetettségében és minőségében kiemelkedik a borneói dajakok között vásárolt kollektív, amely féléves, tervezett helyszíni gyűjtés eredménye.

Az 1880-as évektől a II. világháborúig az úgynevezett **rokon népek** - a finnugor, a török-tatár és a kaukázusi, illetve az iráni népek anyaga **tudatos gyűjtések, nagyszabású expedíciók** eredményeképpen fejlődött. A gyűjteményen belül szakmai szempontból kiemelkedő a Zichy Jenő féle turkesztáni gyűjtés, Baráthosi Balogh Benedek Amur-vidéki és ajnu anyaga, Diószegi Vilmos mongol és szibériai sámántárgyai, Mészáros Gyula törökországi gyűjteménye, illetve Hans Leder mongóliai lámaista kollektívja. Az Indonézia-gyűjteménybe a II. világháború után került be a Zboray Ernő által a 20. század első felében gyűjtött jávai wajang együttes, valamint egy szintén jávai gamelán zenekar néhány hangszere.

Az ide nem sorolható ázsiai területek esetében a tárgygyűjtés célja a **szemléltetés** maradt, kisebb méretű, de jellegzetesnek ítélt kollektívok összeállításával. Tárgymennyiség szempontjából az Ázsia-gyűjteményen belül a két legnagyobb alcsoport a kínai és a japán anyag, ezt követi az indiai, az Amur-vidéki az ajnuval együtt, a mongol, a török, a kaukázusi és a turkesztáni. Az Indonézia-gyűjteményben a földrajzi megoszlás szerint a tárgyak fele két szűkebb területről származik: Jáváról és Borneóról, és jelentős számú a szumátrai anyag is. A tárgyak negyöntöd része a 19. század vége és a 20. század eleje közötti időszakból származik.

Van néhány fehér folt a tárgyak földrajzi megoszlásában. Észak-Szibériából alig van tárgy, a Himalája területéről, a Pamir és Hindukus vidékéről és Afganisztánból gyakorlatilag nagyon kevés, Indiából pedig rendkívül kis számú az életmódot bemutató használati tárgy.

Az Óceánia-gyűjtemény nagysága, összetétele, részben pedig a gyűjtés korai volta miatt a Néprajzi Múzeum egyik legjelentősebb, nemzetközileg is elismert gyűjteménye. A gyűjteményt alkotó mintegy 14 500 tárgy háromnegyede néhány gyűjtő nevéhez kötődik, akik a 19-20. század fordulóján végeztek gyűjtést: Fenichel Sámuel Német Új-Guineában 1892-1893-ban, Bíró Lajos 1896 és 1901 között, 1893-

1898 között Festetics Rudolf. A fiumei kereskedő, Giovanni Bettanin 1897 és 1908 között óceániai tárgyakat adott el a múzeumnak. A pszichoanalitikus néprajz világhírű képviselője, Róheim Géza volt az egyedüli hivatásos etnológus, Közép-Ausztráliában, a délkelet-új-guineai Massim-térségben, Normanby szigetén végzett terepmunkát.

A két világháború közötti időszakban a múzeum Óceánia-gyűjteménye már nem gyarapodott nagymértékben; inkább a szerencsés véletlennek, egy-egy ajándékozónak köszönhető az esetleges növekedés. Az 1970-es években meginduló politikai enyhüléssel újra lehetőség nyílt Európán kívüli néprajzi gyűjtemények szerzésére, ez azonban lényegesen már nem befolyásolta a jószerével stagnáló Óceánia-gyűjtemény helyzetét, mindössze néhány külföldön élő magyar adományáról vagy vételről/cseréről lehet beszámolni

Az **Európa-gyűjtemény** közel 10 ezer tárgyat őriz. A gyűjtemény meghatározó része, egyharmada a többségében terepen, koncepció alapján gyűjtött finnugor anyag, mely történetileg is igen jelentős, különösen az obi-ugor, a finn és észti anyag esetében a Néprajzi Múzeum a népi kultúrát széles körben dokumentáló és nemzetközi tekintetben is kiemelkedő kollekciónal rendelkezik. A 20. század elejétől nagy hangsúlyt kapott az Osztrák-Magyar Monarchiában élő népek tárgyait gyűjtése is, elsősorban a délszláv népektől és a Balkán-félszigetről származó viseletdarabok, hangszerek, kerámia egységei jelentősek. Az észak- és nyugat-európai tárgyak száma csekély, döntő többségük nem tervezett muzeológiai gyűjtéssel, hanem vásárlás, ajándékozás útján került a múzeumba.

Gyarapítási lehetőségek

Az Afrika-gyűjtemény fejlesztésében is cél a terepen végzett, adatolt tárgyak gyűjtése. A középtávú gyarapításban a következő tematikus irányok játszanak fontos szerepet: **Identitás-kifejező és reprezentációs tárgyak:** férfi-nő (például egy-egy néptől teljes viseletek, férfi és női attribútumokat hordozó tárgyak); generációs differenciálódást kifejező tárgyak; etnikus identitására jellemző tárgyak; városi-vidéki identitást mutató, illetve egy-egy társadalmi rétegre, szubkultúrára jellemző tárgyak; reprezentációs szinteket, nézőpontokat megjelenítő tárgyak (nemzeti, állami, helyi jelképek, szellemi világörökséget bemutató tárgyak). **A hagyományos, afrikai sajátosságként meghatározható kézműves technikákat reprezentáló tárgyak:** kézművesek szerszámkészlete, adott technikával készült tárgyak (például bőrnél barkatépés, fémnél viaszveszejtéses módszer, szövetnél kihagyásos módszerrel festés, gyöngykészítés). **A társadalmi életet, a néprajz/antropológia nagy kutatási kérdésköreit reprezentáló tárgyak:** rítusok (egy-egy átmeneti rítus lehető legteljesebb tárgykészlete, kitalált/felelevenített hagyományok tárgyai, dokumentálása). **A társadalmi változásokat reprezentáló tárgyak:** politikai változásokat (pl. „arab tavasz” tárgyai, elnökválasztások, mozgalmak propagandatárgyai); globalizációs jelenségeket, multikulturalitást, szimbiózist jelképező tárgyak). **Az újrahasznosítás komplex jelenségét reprezentáló tárgyak:** e tárgytípus fókuszán keresztül rálátás nyílik több társadalmi jelenségre és vetületre (idősíkok, technikai fejlesztések, másodlagos használat, kapcsolódások a kultúra más területeivel, ökológiai kérdések, stb.). **A gyűjteményi hiányosságok pótlása** egy-egy kiemelt tárgycsoportnál (például maszkok), illetve sorozatoknál lehetőség szerint ezek teljessé tétele (pl. dzserbai esküvői tárgykészlet, maszkok).

Magyarországon élő külföldi (észak-afrikai arab, szubszaharai afrikai) bevándorlók tárgyai: identitás és multikulturalitás témájának kutatása, és tárgyi, valamint képi feldolgozása. **Külföldiek (arabok, afrikaiak) reprezentációja Magyarországon - történeti visszatekintésben és a jelenben.**

Az Amerika-gyűjtemény gyarapításában továbbra is legfontosabb módszert a helyszíni gyűjtések, terepmunkák jelentik. Ezek kijelölésében a már megkezdett helyszínek elsőbbséget élveznek.

Boglár Lajos két fázisban dokumentálta a **piaroa csoport** életmódváltását. Bőséges a tradicionális tárgyegyüttes, és dokumentált az 1974-ben az őserdőből éppen kiköltözött csoport alakulóban lévő új életformája. Tanulságos lenne a jelenlegi helyzet, életforma feltárása, és ilyen módon az **asszimiláció teljes folyamatának** dokumentálása.

Hasonlóan kiemelkedő pont lehet Mexikó. A 19. századból származnak az első darabok, elsősorban öltözetek, textilek. Meglehetősen átfogó **népművészeti** anyagot kaptunk 1985-ben egy múzeumi csere révén. Az 1990-es években több magyar kutató is járt a területen, és különféle helyszínekről további tárgyak kerültek a gyűjteménybe. Tekintettel arra, hogy egy igen nagy és változatos kultúrájú országról van szó, minden további gyűjtés hasznos lehet, és kiegészítheti a meglévő anyagot. Elsősorban népművészeti alkotásokról és a **vallási élet** tárgyairól lehetne szó. Érdemes lenne a **viseletek** körét tovább bővíteni, ahol a ma is használatban lévő **tradicionális** indián ruházattól a **háziipari szövetkezetek** termékein és az európai hatást mutató viseleteken át egészen a **turisták** számára készített vagy a gyári alapanyagokat felhasználó darabokig terjed a skála.

Kiemelkedő helyszínt jelentenek az Észak- mind Dél-Amerika indián **rezervátumok**, elsősorban az ott eladásra kínált tárgyak dokumentálása lehet igen tanulságos, hiszen ezek általában a saját identitást leginkább kifejező, a helyi hagyományokat lehetőség szerint őrző vagy újragondoló alkotások. (Különösen érdekes lehet a helyszínen beszerzett tárgyak összevetése azokkal, amelyeket pl. a magyarországi, erre szakosodott boltok árusítanak - és amelyek gyakran pl. Indonéziában készülnek.)

Viszonylag új jelenség az **Indián spirituális turizmus**, amely szintén fontos dokumentálási terepet jelent. Mind Észak-, mind Dél-Amerika sámánjai nagy számban szerveznek testi-lelki megtisztulást kínáló, gyakran hallucinogén anyagokat is használó programokat. Ezek nagy része a helyszínen zajlik, de egyre gyakrabban utaznak el távoli országokba, akár Magyarországra is, hogy ott kínálják föl a lehetőséget. Köszönhetően az amerikai kontinenst átfogó szervezeteiknek, konferenciáiknak, az észak- és dél-amerikai rítusok és azok tárgyai egyre inkább keveredést mutatnak.

A gyarapítás fontos területe Magyarországon az indián mozgalmak dokumentálása. A **Dunai Indiánok**, a Baktay Ervin által az 1930-as években indított vadnyugati játékok (téli szalon és nyári indián tábor) tárgyi és emléktárájának földolgozása folyik jelenleg a Hopp Ferenc Kelet-Ázsiai Múzeum tervezett kiadványa számára. Az örökösökkel folytatott tárgyalások segíthetik, hogy ez a tárgyi anyag a Néprajzi Múzeumba kerülhessen. Az Kisorosziban működő ú.n. **nyugati sziúk** története még dokumentálásra vár, az idős tagok tárgyainak megszerzése fontos feladata a gyűjteménynek, hasonlóan, mint az 1960-as években Cseh Tamás által létrehozott indián játékok, a **bakonyi indiánok tárgyainak gyűjtése is.**

A Magyarországon élő Indiánok tárgyai: a migránsok kultúrájának, életstratégiájának, tárgykultúrájának vizsgálata OTKA kutatás keretében indult meg. A kutatás újabb fázisában **kis számú, de jól adatolt tárgygyűjtés** a cél, olyan hazánkban letelepedett indián egyéneknek és családoknak a tárgyaiból, akik szerepeltek a vizsgálatban.

A múzeum amerikai régészeti gyűjteményének fejlesztésében a **hlányok pótlása** a legfontosabb cél, hiszen nem rendelkezünk elég tárggyal Oaxaca,

Kolumbiából, Argentínából és bizonyos perui kultúrákból (pl. Chavín, inka). A hiányzó területek, kultúrák minél teljesebb dokumentálásának ma már számos akadálya van, hiszen a régészeti leletek forrásai szinte teljesen elapadtak vagy rendkívüli módon beszűkültek. Egyetlen kivételként a műtárgypiac áll rendelkezésre. Emellett számolnunk kell a nemzetközi jogi korlátokkal, illetve a forrásterületként szóba jöhető országok kulturális örökségvédelmi törvényeivel is. Az amerikai régészeti gyűjtemény hiányainak a pótlására a nemzetközi **műtárgypiac**on forgó meglehetősen nagy számú tárgyak közül lehetne olyan alacsonyabb árú, ua. megfelelő dokumentumokkal rendelkező darabokat beszerezni, amelyek a gyűjtemény hiányait pótolnák. Egy másik forrást a néhány **hazai magángyűjtemény** jelenthetne.

Az **Ázsia-gyűjtemény** gyarapításában sokféle szempont és szemlélet érvényesíthető. Egyes gyarapítási irányokat maga a gyűjtemény, illetve a gyűjtemény értelmezésének különféle módjai jelölnék ki. Minden egyes értelmezéskor más-más lehet a gyűjtés folytatása, éppen ezért van jelentősége a gyűjtemények aktuális értelmezésének.

A **gyűjtők**, mint egyik kiindulópont máig hangsúlyos a néprajzi, antropológiai anyag gyarapításakor, bővítésekor. A múzeumi anyag kiegészítéseként értelmezhető darabok (például Baráthosi Balogh anyagának egyes darabjai) beszerzése akár aukción is megtörténhet.

A gyarapítás egy másik módja lehet jelentős ázsiai anyagot tartalmazó **magángyűjtemények** teljes vagy részleges megszerzése, amelyek a célterületről származó tárgyakat, tárgy-együtteseket tartalmaznak. Az esetek többségében néhány évtizeddel korábbi helyzetet dokumentálnak olyan tárgyakkal, melyek a helyszínen már nem szerezhetőek meg. Cél a gyűjtemények minél **teljesebb dokumentálással** együtt megszerzése.

Ha az egyes gyűjteményt az adott földrajzi terület szemszögéből értelmezzük, az anyag bővítésére jóval több lehetőség kínálkozik, de az ilyen jellegű körülhatárolás túlságosan általános. A mai gyűjtések ezen belül tehát orientálódhatnak a **helyi kézműves tárgyakra, presztizstárgyakra, adott háztartások** vagy falvak hagyományos tárgyainak dokumentálásra és ezekből való válogatásra egyaránt. Az **Ázsia-gyűjtemény** esetében az **Amur-vidék és Turkesztán** valószínűleg a leginkább elérhető és gyűjthető hely. Emellett a klasszikus gyűjtések által kihagyott területek anyagának megszerzése (Korea vagy Tibet) szintén a fejlesztés lehetséges céljai között szerepelhet.

A terepmunka egyik lehetséges formája lehet az is, ha adott gyűjtő munkája nyomán az anyag tematikáját és módszertanát követve megismételjük a gyűjtést, utánkövetéssel. Az **Ázsia-gyűjtemény** szempontjából erre legfontosabb tematika a Diósze-gi Vilmos által gyűjtött (alapvetően mongol) sámánanyag, hiszen az 1990-es évektől kezdve újra felvirágzott a **sámánisztikus tevékenység** Északnyugat-Mongóliában.

A **mai városi tárgyak** ugyanakkor másfajta kontextusból nyerik ágenciájukat, mint a klasszikus etnológiai tárgyak. Eleve a tárgyak kontextusa jóval fontosabbá és összetettebbé vált, mint korábban.

Mindezek hatására az ázsiai tárgyak nagyon sok tekintetben lehetnek ázsiaiak. Készülhetnek ott, használhatják őket ott (függetlenül a készítés helyétől), érkehetnek ázsiaiakkal e tárgyak bárhova, például Magyarországra. Használhatnak ázsiai magyarok is, és ez a használat manapság legalább olyan izgalmas lehet, mintha e tárgyakat Ázsiában használnák. Az **ázsiai migránsok** magyarországi használatának vizsgálata rámutat arra, mennyire sokrétű és új lehetőségek léteznek az ilyen gyűjtésekre is.

Az **Óceánia-gyűjtemény** esetében **helyszíni gyűjtéssel**, ami **kortárs néprajzi**, illetve **turisták számára készített tárgyak** gyűjtését jelenthetné, elsősorban Új-Guineában volna célszerű a gyűjtemény fejlesztése érdekében folytatni, hogy a

gyűjteményben is dokumentálni lehessen a klasszikus néprajzi anyaghoz képest lezajlott változásokat. Terepmunka végzése egyes területeken, pl. Új-Zélandon már azért sem jöhet szóba, mert ott a kortárs és állati eredeti tárgyak vonatkozásában is súlyos kiviteli tilalmak vannak érvényben.

A gyűjtemény fehér foltjainak számító Mikronéziát és Polinéziát csupán egyes tárgyak reprezentálják, így lehetőségekhez képest törekedni kell a hiányzó területek, kultúrák dokumentálására is, akár a műtárgyiac és magángyűjtők bevonásával is.

Az **Európa-gyűjtemény** tekintetében a Néprajzi Múzeum **finnugor anyagának** bővítésében a legfontosabb módszer a **terepmunkával összekapcsolt helyszíni tárgygyűjtés**. Ennek alapja általában az egyes orosz tagköztársaságok intézményei, múzeumi és a Néprajzi Múzeum között kötött együttműködési szerződés. A terepmunka célja a **klasszikus anyag** mellett a **jelenkor tárgyainak gyűjtése** is, elsősorban az oroszországi kis finnugor népek településeinek, a családok háztartási tárgykészletének dokumentálása tárgyak, fotók, interjúk, videók segítségével. Az **életmódváltás** dokumentálása mellett cél a tárgyakban is visszatükröződő **történelmi, társadalmi folyamatok** megragadása (a kis finnugor népek erőszakos integrálása a szovjet kultúrába; az 1990-es években elindult önállósodási, a saját etnikai kultúrájuk megmentését, régi rangjának visszaállítását célzó törekvések). A szerzeményezés fontos iránya annak dokumentálása is, hogy a hagyományos kultúra és a hitvilág, a tradicionális tárgykultúra néhány eleme az **etnicitás** kifejező eszközévé, az etnikai tudat erősítőjévé vált.

Európai területekről a gyarapodás nehezen tervezhető, esetleg a szomszédos országokkal és Nyugat-Európa múzeumaival megkötött tárgycserére vonatkozó megállapodásokkal (a történelmi tárgyak esetén) illetve közös terepmunka formájában (jelenkor dokumentálása) képzelhető el. Tekintve az egyes országokat dokumentáló csekély anyagot, ezek gyarapítása nem elsődlegesen cél, inkább a kiemelkedően informatív, kvalitásos, saját anyagunkhoz tematikailag jól illeszkedő tárgyak megszerzésére kell törekedni.

Több mint 70 európai nép kultúrája nincsen a gyűjteményben képviselve (a kaukázusi népek közül az abházok, avarok, azerbajdzsánok, adigék, csecsenek, ingusok, darginok, grúzok, örmények; Nyugat-Európából a vallonok, flamandok, írek, skótok, katalánok, baszkok). A kaukázusi népek dokumentálása múzeumok közötti kulturális együttműködési szerződések formájában képzelhető el.

A hazánkban élő oroszok és más oroszországi **migránsok** kultúrájának, életstratégiájának, tárgykultúrájának vizsgálata OTKA kutatás keretében indult meg. A kutatás újabb fázisában **kis számú, de jól adatolt tárgygyűjtés** a cél, olyan hazánkban letelepedett orosz, finnugor, orosz egyéneknek és családoknak a tárgyaiból, akik szerepeltek a vizsgálatban.

Az Etnológiai Archívum gyűjteményfejlesztési stratégiája

Az Etnológiai Adattár gyarapítási irányai a 2000-es évek előtt

Az Etnológia Archívum, korábbi nevén Ethnológiai Adattár gyarapítási stratégiája és céljai már 1938-ban, Keszi Kovács László által megfogalmazott koncepciójának a legfontosabb, meghatározó eleme volt. Sőt az Adattára kidolgozott programja az aktív gyarapításra, gyűjtésre helyezte a hangsúlyt, amelynek fő célja a különféle hordozókon történő dokumentálás volt, hiszen addig a Néprajzi Múzeum a tárgyak gyűjtésére fókuszált.

Keszi Kovács László egy hosszabb skandináviai tanulmányút közben, egy Györffy Istvánnak címzett 31 oldalas levélben kifejtett „Etnológiai Adattár programja” alapjául szolgált az 1960-80-as évek gyarapítási törekvéseinek is, sőt napjainkig annak fő elemei részét képezik gyűjteményenként eltérő hangsúllyal a fő szerzeményezési irányoknak.

Koncepciójában a gyarapítás, gyűjtés következő nagy irányai, céljai voltak megnevezve:

1. „Itt gyűjtenénk össze az elődök (Herman Ottó, Jankó János stb) jegyzeteit, amik nincsenek az Akadémia kézirattárában (sőt másolatban az ottani anyagot is)” stb.

2. „Itt kell összegyűjteni az országban akárhol található műkedvelő néprajzi feljegyzéseket, népi leírásokat, rajzokat, rég fényképeket”

3. „A szakemberek feljegyzéseit is leírt állapotban vagy eredetiben, ezután kötelező lenne az Ethnológiai Adattárban elhelyezni, szerzői jogvédelem alatt, úgy mint itt az észteknél. Így a szakemberek felbecsülhetetlen értékű gyűjtései nem szóródnának széjjel.”

4. „Vidéki múzeumok szakembereinek gyűjtéseit is – másolatban – itt kellene elhelyezni. Természetesen az Ethnológiai Adattár is másolatot adna a vidéki múzeumoknak az ott őrzött és az illető múzeumot – területileg érintő anyagról. Így az Ethnológiai Adattárban együtt lenne az egész ország teljes anyaga, a vidéki múzeumok pedig megkapnák cserébe az őket illető anyagot”.

5. „Nagyon fontosnak tartom, hogy otthon nálunk is megszervezzük az un. társadalmi gyűjtőhálózatot. [...] A társadalmi gyűjtést ki kellene terjeszteni a nép minden foglalkozási területére, a gyári munkástól a tisztviselőn át a parasztig.”

7. „Etnológiai Adattár keretében kellene nálunk megszervezni a rajzok fényképek szerves gyűjtését. Itt északon vannak külön rendszeresített rajzolók, akik rajzolják a múzeum tárgyait, de kimennek a terepre is a szakemberekkel és azok utasítása szerint rajzolják le a tárgyakat.”

8. „A fotó gyűjtemény mellett meg kell szervezni a Film és diaposzítív tárat is.” A diaposzítív akkoriban az egyetlen lehetőség volt a színes dokumentálásra míg a filmet Keszi Kovács László rendkívül fontos eszköznek tartotta a néprajzi gyűjtésben.

9. „A népzenei kutatásokat is az EA keretébe kell vonni. És ott is elkelne a korszerű eszközök használata.”

10. A szellemi néprajz, a folklór gyűjtés-kutatás megszervezése az Etnológiai Adattáron belül, a tárgyi néprajzra fókuszáló gyakorlattal szemben is az egyik fő pontja volt a tervezetnek

11. Külön pontban fejtette ki a néprajzi gyűjtéssel, terepmunkával kapcsolatos elképzeléseit: „Északon rengeteget gyűjtenek, kötelező évente 1-2 hónapot terepen tölteni. Előre kidolgozott terv szerint gyűjtenek, nem vaktában. A gyűjtött anyagot hamarosan és folyamatosan le is kell írniuk és azt együtt tartva helyezik el az archívumba.”

Keszi Kovács László számára a gyűjtemények létrehozására egy másodlagos elem volt, a lényeg az adatgyűjtés, a népi-paraszti kultúra minden, pl. modern eszközzel történő kortárs dokumentálása, valamint a néprajzi kutatások, tudománytörténet minden dokumentumának összegyűjtése. A néprajzi archívumok dokumentumokban

található adatokat gyűjtöttek, vagyis részben önmaga, a néprajzos vagy néprajzkutatók sokasága hozta létre az egyes gyűjteményeket, ami alapjaiban különbözik attól a gyűjtési-gyárapítási metódustól, ahogy akár egy klasszikus kéziratár, fotótár gyarapodott. Sőt ezeknek a néprajzi gyűjteményeknek a javát sok esetben maga a gyűjteménykezelő muzeológus készítette, de leggyakrabban az adott intézmény tevékeny vagy tágabban a kortárs kutatók. A gyarapodás javát Keszi Kovács László koncepciójában a kortárs néprajzi gyűjtések jelentik, hiszen a fő cél az eltűnőben lévő hagyományos népi kultúra dokumentálása volt

Ezt a totális dokumentálását segítette, egészítette ki a társadalmi gyűjtőhálózat, amit közel 60 éven keresztül az Etnológiai Archivum nagy erőfőrdítással és óriási hozadékkal használt fel az „adatok” gyűjtésére. Az önkéntesek bevonásával néprajzi gyűjtések szervezése virágzott az 1940-es évektől, amelynek egyik fő formája a kérdőív, tematikus gyűjtési kampányok voltak, míg a másik az Országos néprajzi gyűjtőpályázat, amely 1952-től 2010-ig működött. Csak a gyűjtőpályázatra beérkezett pályázatok egyharmadát jelentik a kéziratgyűjtemény anyagának, és mindennapi élet, néprajzi jelenségek gazdag tematikája van reprezentálva az archívumi gyűjteményekben.

Keszi Kovács László által megfogalmazott gyárapítási-gyűjtési célok tehát az 1950-es évektől maximálisan megvalósultak:

- sikerült megszerezni a nagy néprajzkutatók hagyatékait, néprajzi vonatkozású intézmények, mozgalmak anyagait
- a kortárs néprajzkutatók, néprajzi gyűjtést végző „amatőr” kutatók kéziratait, fotóit, hangzó anyagait és egyéb gyűjtéseit
- a Néprajzi Múzeum terepmunkáin készült gyűjtések audiovizuális és kéziratok dokumentációit, amin belül a filmes dokumentálásban és a hangzóanyagok gyűjtésében a népzene és a filmgyűjtemény aktív szerepet játszott.
- a paraszti, köznépi írásbeliség, képi ábrázolás dokumentumait
- az önkéntes gyűjtők bevonásával egy földrajzilag és tematikájában is gazdag, de zömében kéziratok dokumentációt a köznépi kultúráról

Az 1970-es évekre az Etnológiai Adattár a néprajztudomány központi archívuma lett, amely minden néprajzzal, népi kultúrával kapcsolatos dokumentumot gyűjtött.

Később a gyárapítási irányok, hangsúlyok változtak, amely szoros összefüggésben volt a terepmunkán való gyűjtések csökkenésével, szinte megszűntével az 1990-es évekre

A gyarapodás fő forrása ekkor már a nagyobb kutatói-intézményi hagyatékok megszerzése lett. A Fotótárban, Kézirattárban, Képarchívumban a gyarapodás egyre jellegzetesebb iránya lett a neves, jegyzett alkotóktól vagy műkereskedőktől vásárolt néprajzi tematikájú képzőművészeti, fotó alkotások, ill. kéziratok vásárlása.

Az Etnológiai Archivum gyárapításának szempontjai és fő céljai a 2015-2020 közötti időszakban

Az Etnológiai Adattár, majd Etnológiai Archivum gyárapítási irányai rendkívül szerteágazóak voltak az elmúlt közel 80 évben és elválaszthatatlan volt a Néprajzi Múzeum tárgyi gyűjteményeiben folyó tudományos munkától. A Képarchívum, a Kézirattár de különösen a Fényképtár gyárapodásai részben vagy nagyobb részt ezekből a kutatásokból származtak. A legnagyobb változás a néprajzi terepmunkák, gyűjtések kisebb száma, így a gyárapodás tervezésekor is kisebb számú saját gyűjtésből származó anyagra lehet számítani (lásd fénykép és diaposzítívgyűjtemény).

Az Archívum gyűjteményei aktív dokumentálási projektekben ritkábban vettek részt, igazából csak két gyűjteményre, a Mozgóképtár és a Hangtár gyarapodásában volt ez meghatározó, sőt kizárólagos. Az elkövetkező években mindkét gyűjteményben az aktív dokumentálás meghatározó része marad a gyűjtemény gyarapításának.

Az Etnológiai Archívum fő célja továbbra is, sőt az elmúlt évek gyakorlatához képest még karakteresebben a 19-20. századi köznépi kultúra és a néprajzzal, néprajztudománnyal összefüggő dokumentumok, dokumentációk gyűjtése. Ezeknek a dokumentumoknak továbbra is a dokumentációs, forrás értéke az egyik legfontosabb gyűjtési szempont. A társadalmi-kulturális-néprajzi jelenségek minél alaposabb, pontosan leírt, meghatározott és különböző dokumentálási módszerekkel rögzített dokumentumainak a gyűjtése a fő cél. Gyűjteményenként a hangsúlyok ugyanakkor komoly különbségeket is mutathatnak, amelynek részletei, szempontjai az egyes gyűjtemények gyarapítási stratégiáját tárgyaló részekben olvasható.

A dokumentumok **eredeti forrásértéke** egy nagyon fontos szempont, de a készítő, szerző az eddig gyakorlatnak megfelelően egyaránt lehet néprajzkutató, önkéntes gyűjtő vagy olyan mindennapi ember, aki az őt körülvevő világot, annak mindennapjait dokumentálja vagy dokumentálta. Ebből következik, hogy az Etnológiai Archívum gyűjteményei nyitottak a közelmúlt vagy kortárs világunk hétköznapijait dokumentáló képi, szöveges vagy hangzó anyagokra, de ezek aktív gyűjtését vagy annak szervezését az elkövetkező években csak legfeljebb egy-egy tematika, projekt keretében tervezi megvalósítani (részletesebben kifejtve lásd az egyes gyűjteményeknél).

Az Etnológiai Archívum, mint a legnagyobb néprajzi archívum fő gyarapítási célja **hagyományos hordozókon található és nagy forrásértékű néprajzi dokumentumok aktív gyűjtése**. A digitális kor fokozatos és teljes tényerése előtt a hagyományos hordozókon található fényképek, filmek, hangzóanyagok és kéziratok megmentése az elkövetkező évtized nagy feladata. Kiemelt feladat a néprajzkutatók, önkéntes gyűjtők fotó, kéziratok és hangzó gyűjtéseinek feltárása, a megszerzése, megmentése. Különösen fontosak a néprajzkutatói munkásságok, hagyatékok feltárása, a néprajzi gyűjtések dokumentumainak minél nagyobb számban történő megszerzése. Az 1960-1990-es években aktív néprajzkutatók, gyűjtéseinek, tudományos munkásságának minél szélesebb körű gyűjtése, az Archívum gyűjteményeiben való elhelyezése kiemelt és komoly aktivitást igénylő feladat lesz minden gyűjteményben.

Az Etnológiai Archívum továbbra is **legnagyobb, legjobban hozzáférhető és legaktívabb néprajz archívum**, de **központi szerepe az 1980-as évektől megszűnt**, számos más néprajzi vagy nem néprajzi gyűjtemény is gyűjti a stratégiában említett dokumentumokat. A néprajzi dokumentumok, de leginkább a kutatói hagyatékok, munkásság elhelyezése, gyűjtése az érintett intézmények koordinációját igényli. De az Etnológiai Archívum mint a legnagyobb és központi archívum, amely a dokumentumok hozzáférhetővé tételében, megőrzésében is élen járt az elmúlt 70 évben, kiemelt gyarapítási célja, a Néprajzi Múzeumhoz kötődő kutatókon kívül, azok hagyatékának, munkásságának is aktív gyűjtése, akik életük folyamán nem kötődtek szervesen más archívumi gyűjteménnyel rendelkező intézményhez és hagyatékuk, gyűjtéseik sorsa bizonytalan.

Az egyéb néprajzi tematikájú dokumentumok, pl. önkéntes gyűjtők, mindennapok emberének dokumentumai már más intézmények szinte alig gyűjtik, így ezeknek gyűjtése továbbra is kiemelt feladat, de aktív tudatos keresése ezeknek a dokumentumoknak egyik gyűjteményben sem vállalható az elkövetkező 5 évben. De minden néprajzi tematikájú dokumentálási gyakorlatot érdemes figyelni, számon tartani és az izgalmas projekteket anyagát megszerezni, legyen szó amatőr vagy profi fotósról, filmesről, gyűjtőről.

Az archívumi gyűjtemények helyzete alapvetően különbözik a műtárgy-gyűjtemények többségétől, hiszen még feltételezhetően nagyszámú **19. század végi 20. század első feléből származó kéziratos és audiovizuális dokumentum található magánszemélyeknél, gyűjtőknél.** Ezeknek sokszor árveréseken is megjelenő dokumentumoknak a megszerzéséhez tervezhető anyagi forrásokra is szükség van, anélkül nem lehetséges.

A mindennapi élet szereplői által önmagukról, világukról készíttette **dokumentációs anyagok** (kéziratos, audiovizuális dokumentumok) gyűjtése szintén egy nagy kutatási-gyaráptási iránya az Etnológiai Archívum gyűjteményeinek: amatőr fotóktól az írásbeliség mai megnyilvánulási formáin át a mozgóképekig, hangzóanyagokig. Ez az irány korábban is létezett, hiszen akár a paraszti írásbeliség, vagy az **amatőr fotók** témái megjelentek a gyűjteményekben. Ebben a tematikában, irányban is szükséges szűkíteni a témákat, így például az archívumok számára önálló lehetőség, hogy az adott hordozó, dokumentum típus jelenkori használata a gyűjtés tárgya, tehát a fotózás, a filmezés-videózás, a mai sokszorosított nyomatok használata, pl. új formái, alkalmi, vagy akár az írásbeliség mai karakteres megnyilvánulásai.

Minden gyűjtés esetében a **koncentrált, aktív gyűjtés, kampányok, tematikus gyűjtések** szervezése hozhat látványos és tartalmas sikereket. Ezek megszervezése és kitalálása más néprajzi intézményekkel együttműködésben, egy-egy konkrét kutatási-kiállítási projekthez kapcsolódva valósulhat meg. Az elkövetkező években csak **néhány mintaprojekt** megvalósítására vállalkozhatnak az Etnológiai Archívum egy-egy gyűjteménye.

Fényképtár

Jellemzők

A Néprajzi Múzeum fényképgyűjteménye néprajzi, etnológiai, antropológiai tudományos dokumentum felvételeket őriz, amelyek a magyar nyelvterület és a világ népeinek életmódját mutatják be a 19. század második felétől napjainkig terjedő időszakban. Magyarországon és nemzetközi viszonylatban is a legkorábban alapított fényképparchívumok egyike.

A fényképgyűjteményt Jankó János hozta létre 1894-ben, majd fél évszázaddal az 1939-ben létrehozott Ethnológiai Archívum (Adattár) előtt. Noha nyilvántartásilag a fotókat a tárgyleltári sorba illesztették eredetileg, és csak később kaptak külön fotóleltári számozást, a gyűjteményt a tárgyaktól mindenkor teljesen külön kezelték. A kezdeti időkben a fényképgyűjteményben kaptak helyet a rajzok, képeslapok, festmények is, melyeket az 1940-es évek végétől fokozatosan emeltek ki és helyeztek át az adott, újonnan létrehozott gyűjteményi egységekbe. 1950-60-as években történt meg a múzeumban található diaposzítívok rendezése és 1961-ben egy önálló diaposzítív gyűjtemény kialakítása. Az utolsó szervezeti átalakulás az egységes, a fénykép- és diaposzítívgyűjteményt magába foglaló Fényképtár gyűjteményegység létrehozása volt 2008-ban.

1894-ben Jankó János, aki több száz fotót készített terepmunkái során, azzal a szándékkal hozta létre a fényképgyűjteményt, hogy az egyre több szakterületet segítő fotográfia, az akkoriban terjedő **tudományos fényképezés a néprajz adatgyűjtését** is gazdagítsa. Az általa kialakított gyűjteményi rendszer egyik lényeges jellemzője volt, hogy a fotográfiák vásárlásakor az eredeti negatívokat is igyekeztek megszerezni (ha erre nem volt mód, azonnal reprodúciókat készítettek), hogy bármikor tetszőleges

számú másolatot és nagyítást lehessen létrehozni, s az a kutatók, érdeklődők rendelkezésére állhasson. A fényképgyűjtemény megalakulásának idejénél jóval korábbi néprajzi felvételek is helyet kaptak, így Xántus Jánosnak a kelet-ázsiai expedíciója során vásárolt fotónagyításai az 1860-as évekből, valamint a Bécsi Világkiállítás magyar anyagához készült felvételek.

A képek földrajzi megoszlását tekintve a századforduló idején **fele-fele arányban voltak Magyarországon és Európában vagy Európán kívül készült felvételek.** A 19. századi és a 20. század eleji hazai fotográfiák elsősorban a Kárpát-medence területén élő népcsoportok **ünnepl viseletét** és jellegzetes épületeit mutatják be (a viselet és építészet dominanciája a későbbiekben is megmarad). Az első világháború körüli évtizedeket az 1921-es országos gyűjtőprogramból bekerült műtermi családi felvételek, az országot járó amatőr vagy hivatásos néprajzkutatók terepen készített felvételei dokumentálják. Ekkor kerültek be a nemzetközi anyag kiemelkedő egységei Pápay Károly és Biró Lajos terepen készült fotói és a Néprajzi Misszió anyaga, Festetics Rudolf, Torday Emil és Zichy Jenő expedíciós felvételei. A korszak fontos, későbbi is sokak által használt és hivatkozott írása Bátky Zsigmond Útmutatója, amiben a tárgygyűjtés hangsúlyozása mellett terepen történő fényképezésre, mint dokumentálási formára is felhívja a figyelmet. Például javasolta a múzeumba nem hozható nagyméretű tárgyak, az építmények fotózását, de szorgalmazta az antropológiai felvételek készítését a „néptípusokról” és a népélet különféle eseményeiről.

A két világháború közötti évektől a tudományág művelői, az amatőrök létszámának gyarapodásával, a néprajz kutatási területeinek bővülésével a fotók által bemutatott témakörök is szaporodtak. A gyűjteménybe bekerült fotók mennyisége is megugrott. A korszak néprajzkutató és a Néprajzi Múzeum munkatársai – Györffy István, Gönyey Sándor, Gunda Béla – maguk is sokat fényképeztek terepen (esetenként tízezernél is több felvétel szerzői), emellett ők és a későbbi munkatársak is igyekeztek az érdeklődőket is bevonni a gyűjtőmunkába. Így számtalan lelkes amatőr fényképész felvételével gazdagodott és gyarapodik ma is a gyűjtemény.

A **hivatásos fényképészek** munkáit tekintve egyrészt a két világháború közötti időszak szolgáltató fényképészeinek tevékenységéről kaphatunk országos áttekintést a nagyszámú korabeli műtermi felvétel jóvoltából, másrészt a Magyar Filmiroda néprajzi jellegű alkotásaiból - ez utóbbiak a korabeli zurnalisztikai felfogást, ízlést és szemléletmódot közvetítik. Emellett a népi élet iránt fogékony fotóművészek által készített fotográfiák is nagy számmal kerültek be a gyűjteménybe (Balogh Rudolf, Haranghy György, Kankovszky Ervin, Szöllösy Kálmán, Vadas Ernő, Erdődi Mihály /korai színes dia/ felvételei). Nagy mennyiségű anyag került be a Gyöngyösbokréta és a falukutató mozgalom révén.

A második világháború utáni első jelentősebb gyűjtőprogram a tiszai munkaközösség munkája volt, a falu teljes néprajzi felmérése. Az 1980-as évekig a fénykép, mint adatgyűjtés (az olcsó gépeknek köszönhetően) már tömeges méretben volt jelen. A múzeumban dolgozó kollégák **több generációja által készített felvételekkel** nagy mennyiségben gyarapodott a gyűjtemény (például Boross Marietta, Fél Edit, Hofer Tamás, Molnár Balázs, Takács Lajos, Szacsuvay Éva, Szuhay Péter, Vargyas Lajos stb.). Ebben az időszakban majd háromszorosára nőtt a gyűjtemény állománya, a terepmunkák, a különféle kutatótáboroktól, országos felmérésektől (néptánc, műemlékvédelmi) átvett anyagok révén is. A **néprajzi fotódokumentálás** a virágkorát élte, példátlan mennyiségben készültek felvételek. Gunda Béla fotóhagyatéka 20 ezer felvételt tartalmaz, Hofer Tamás múzeumi munkája során hasonló mennyiségben készített fényképeket. A korszak kiemelkedő

fotódokumentálási eredménye az **Átány kutatás** több mint 10 ezer felvételtől álló anyaga. Bár a külföldön készített felvételek számának gyarapodása csökkent, mégis jelentős, több ezer tételből álló sorozatok kerültek a gyűjteménybe (Boglár Lajos, Vargyas Gábor).

A **fotóművészek által készített anyagok** gyűjtése, vásárlása továbbra is kiemelkedő szempont volt, ekkor kerültek be Erdélyi Mór, Szöllösy Kálmán, Vadas Ernő, Glatz Tivadar és Koller Károly felvételei.

Az 1990-es évektől a múzeumi kollégák terepmunkáinak száma visszaesett, a gyarapodás elsősorban **hagyatékok, vásárlások, ajándékozások** során történt. A fotótörténet iránti általános figyelem előtérbe kerülése során a gyűjtemény ez irányú feltárása, bemutatása (cikkek, kiállítások) gyarapítása hangsúlyosabb szerephez jutott. Az utóbbi húsz éven az állományvédelmi szempontok, feladatok is kiemelten szerepeltek. Új kihívást jelent a **digitális gépekkel készített fotók feldolgozása, tárolása**.

A **negatív képanyag** számottevő részét **fekete-fehér felvételek** alkotják. A negatívok méret tekintetében változatos képet mutatnak, a hordozók tekintetében jelentős az üvegnegatívok, nitrocellulóz negatívok száma. A 341 000 leltározott tételnek csak töredékét jelentik a színes felvételek; számuk alig 30000, de az 1970-90-es évekre jellemző színes fotózást a diapositív gyűjtemény 44 ezer darabos állománya reprezentálja a leginkább. A fényképgyűjteményben körülbelül 65000 pozitív is található. A fotók jelentős része dokumentációs céllal készült ún. **alkalmazott fotográfia**, azonban a gyűjtemény fotóművészeti (műtermi és riportfotók) szempontból is tartalmaz jelentős anyagokat. A gyűjtemény nagy számban tartalmaz a kiemelt néprajzi területeken készült fotókat, tematikailag a viseletek és a népi építészet dominálnak. A külföldi fotográfiák közt a legnagyobb számban ázsiai anyag található.

A gyűjteményhez való hozzáférést a nyolc pontos leírókarton (rajta nézőkép) rendszer, a földrajzi-, szak- és szerzői mutató valamint az adatbázis (melyben a teljes anyagnak körülbelül tizede található jelenleg) és az erre épülő online felület teszi lehetővé.

Gyarapítási lehetőségek

A Fényképgyűjtemény történetében mindenkor voltak meghatározó személyek, akik kiemelten fontosnak tartották a tárgyak mellett a fotók gyűjtését és archiválását. A fotók gyűjteménybe kerülése a vásárlás, ajándékozás, valamint munkatársak terepmunkája során készült fotók hármasan túl igen változatos képet mutat.

A műtárgyak technikai kivitelezés, illetve hordozó tekintetében igen változatosak, végigkövethető rajtuk a fotótechnika fejlődésének számos állomása. A változatos papírhordozók mellett megtalálhatóak a különböző méretű és bevonatú üveglemezek, a különböző celluloid alapú filmek, külön gyűjteményben találhatóak a diapositívok, valamint megkezdődött a digitális felvételek gyűjtése is.

A gyűjtemény gyarapodását már a kezdetektől meghatározták az anyagi körülmények.

A Jankó János által megfogalmazott eredeti cél, miszerint a fényképek megvásárlásakor az **eredeti negatívokat** igyekeztek megszerezni, ma is a gyűjtemény gyarapításának legfőbb elve, de természetesen ugyanolyan fontos az értékes pozitív másolatok, vintázs kópiák vagy olyan felvételek megszerzése is, amelyek technikai minősége vagy képi megfogalmazása talán nem éri el a professzionális fényképezés színvonalát, de néprajzi szempontból pótolhatatlannak bizonyul.

A diapositív-gyűjtemény a színes fotózás terjedésével párhuzamosan gyarapodott, állományának java az 1970-1990-es években keletkezett és néprajzkutatók terepmunkáin vagy amatőr fotósok, gyűjtők gyűjtőútjain készültek

A Fényképtár a **hagyományos népi kultúra ill. a néprajztudomány**

legnagyobb fényképgyűjteménye. Állománya a néprajzkutatók terepmunka-felvételein alapul, amit gazdagon kiegészít a fotósok, amatőr gyűjtők, utazók stb. fényképsorozatai. A fényképezésben a digitális korszak különösen nagy váltást hoz(ott), így legfőbb cél a hagyományos hordozókon található néprajzi tematikájú hagyatékok, munkásságok, kutatások képanyagának a megmentése, szerzeményezése, amit ugyanakkor mindig részletes szakmai (néprajzi-fotótörténeti) szelektálás kell, hogy megelőzzön:

- az 1950-1990-es években múzeumi terepmunkán, vagy más kutatásaik alatt néprajzkutatók által készített negatívok, diák esetleg pozitív felvételek
- önkéntes néprajzi gyűjtők, amatőr fotósok néprajzi tematikájú fotósorozatai
- fotóművészeti jelentőségű, néprajzi tematikájú anyagok: fotóműtermek anyagai, illetve az 1960-1990 közötti időszakban tevékenykedő, néprajzi tematikákat feldolgozó fotóművészek analóg technikával készült felvételei
- magánemberek családi fotóhagyatéka, amely egy-egy tematika érdekességén, dokumentációs értékén túl a fénykép szerepét, használatát is reprezentálja az elmúlt 50 éve mindennapi életében
- néprajztudomány történetével, illetve története során a különböző kiadványokkal összefüggő archív fotó és illusztrációs anyagok

A gyarapítás másik, de kevésbé aktív iránya a **kortárs néprajzi-antropológiai-fotóművészeti dokumentációs törekvések számontartása és lehetőség szerint egy-egy megszerzése.** Ez a legtöbb esetben anyagi forrás nélkül nem lehetséges.

- Néprajzi Múzeumban folyó fotók gyűjtésével, fotódokumentáció készítésével járó, de már digitális fotók integrálása a gyűjteménybe
- egy-egy tematikája, megközelítése alapján kiemelkedő jelentőségű néprajzi terepmunka, dokumentálási projekt fotóanyaga
- kortárs fotóművészek és amatőr fotográfusok néprajzi – antropológiai – társadalomtudományi szempontból érdekes anyagainak megvásárlása
- jelentős fotóművész egy-egy néprajzi tematikájú alkotásának megvásárlása
- együttműködés néprajzi-antropológia megközelítésű dokumentálási, fényképgyűjtési projektekkal, közös kampányokkal és keletkezett anyagok integrálása a gyűjteménybe

Kézirattár

Jellemzők

Az Etnológiai Archívum Kézirattára **több papíralapú gyűjtemény tára**, gyűjtemény egysége. E gyűjtemények megszervezése az 1940-60-as években történt, azután, hogy a tárgyi gyűjteményektől elkülönítve létrejött az Etnológiai Adattár. Az egyes gyűjtemények mind méretben mind összetételben nagy különbségeket mutatnak. A kéziratgyűjtemény az egyik legjelentősebb múzeumi gyűjtemény 32 ezer beletárolt tétellel, amely a néprajzi, néprajztudományi tematikájú kéziratokat gyűjti. Az Etnológiai Archívum Tudománytörténeti Dokumentációs gyűjteménye a Néprajzi Múzeum és más néprajzi szervezetek tevékenységével, történetével ill. tudománytörténetével is összefüggő iratokat, dokumentumokat gyűjt, ennek része a Néprajzi Múzeum Irattára is. Állománya több mint 276 polcfolyóméter. Jelenleg egy néprajzi levéltárra hasonlít a szerkezete, felépítése. Két kisebb gyűjtemény egy kutatási (Inventáriumgyűjtemény) és több országos, közigazgatási felméréshez (Statisztikagyűjtemény) kapcsolódik, amelyek anyag más intézménytől került a múzeumba.

A **Kéziratgyűjtemény** története az **Ethnológiai Adattár** megszervezésével kezdődött. Ezt megelőzően a Néprajzi Múzeumban kéziratos források, dokumentumok megszerzése célzatosan nem tartozott az alapvető feladatok közé, s nem található olyan tervezet sem, amelyben a kézirat, mint gyűjtési cél szerepelt volna. 1938-ig a múzeum tárgyi anyagát szűkösen kísérték adatok. A gyűjtési adatok, jegyzetek a gyűjtők személyes tulajdonában maradtak. Mindezek ellenére az évtizedek folyamán sok **értékes kéziratos forrás** gyűlt össze

1939-ben Gunda Béla kezdte meg a kéziratyűjtemény leltárkönyvének vezetését, amelynek alapját Keszi Kovács László részletes tervezete, programja jelentette. Az első beletárolt tétel **Keszi Kovács László adatgyűjtése**, rajzokkal egyfajta mintája is kívánt lenni a néprajzi adatgyűjtés módszertani és formai kritériumainak. De ekkor már bekerültek a gyűjteménybe értékes kéziratok, hagyatékok, pl. Baráthosi Balogh Benedektől, Xántus Jánostól, Bíró Lajostól, Kodály Zoltántól vagy a Nagy Czirok Lászlót által gyűjtött halasi népköltők kéziratai, vagy az Igazságügyi Minisztérium népi jogszokásgyűjteménye. Az Ethnológiai Adattár ezen kívül tevékenyen részt vett az országos szervezésű 1848 hagyományainak, dokumentumainak gyűjtésében, a megyei gyűjtésekben és a bukovinai székelyek körében szervezett kutatásokban. Így már ebben a kora időszakban megvalósultak a nagy gyűjtési irányai a gyűjteménynek.

E mellett elkezdődött a gyűjtemény hozzáférhetővé tételének alapját jelentő **gyűjteményi szakkatalógus** kiépítése, amely ekkor még csak 20 főtémakört tartalmaz.⁵⁴

Az 1950-es években készült el a leltározott kéziratos állomány szerzői-, földrajzi- és szakmutatója, ekkor rendezte Kovács Ágnes a több ezer oldalnyi Kálmány hagyatékot, amely még 1920-ban került a múzeumba. 1952-ben hirdette meg először az Ethnológiai Adattár az Országos Néprajzi Gyűjtőpályázatot, amellyel Keszi Kovács László programjában szereplő társadalmi gyűjtés pontja valósul meg. Ugyanebben az évben elkészül az osztály szervezeti és működési szabályzata. Megalakult az addig a gyűjteményhez tartozó "tárgyi anyag írásos dokumentációja" őrzésére és gondozására a Nyilvántartás szervezeti egysége, mint a műtárggyűjtemények központi katalógusa (leírókartonokkal, földrajzi és tematikus utalókkal). Külön szervezeti egység lett a **Gyűjtésszervezés**, ami jelzi, hogy néprajzi gyűjtések szervezése mennyire központi feladat volt az Adattárban és főleg a Kézirattárban.

A Kézirattár vezetője K. Kovács Péter az Ethnológiai Adattár növedéknaplójaként elindította az Ethnológiai Adattár Átmenő Leltárkönyvét (rövidítve: ÁEA).

Komoly változást hozott a Kézirattár tevékenységében az MTA Néprajzi Kutató Csoportjának megalakulása 1967-ben, amely átvette a múzeumtól a szakma egészét érintő vállalkozások és a folklórkutatás irányítását, így a Néprajzi Atlaszét, a Magyarság Néprajza, a Magyar Néprajzi Lexikon, a Magyar Népmese Katalógus, a Monda Katalógus munkálatait. A két intézmény között létrejött megállapodás szerint a kutatócsoport az Ethnológiai Adattár számos kataszterét (tulajdonjog átruházással, kölcsön vagy tartós letétbe) megkapta, így például odakerült a Történeti Néprajzi Archívum, a Sámánhit Archívum, a Monda Katalógus, a Magyar Népmese Katalógus, a Magyar Néprajzi Atlasz kérdőíves válaszanagya, az Esztendő Napjainak Néphit Atlasza (ENNA) kérdőíves gyűjtései stb.

Az 1960-70-es években leltározási elmaradások felszámolására törekedve befejeződött Herman Ottó, Kálmány Lajos, Gönczi Ferenc **hagyatékának**, valamint a Táj- és Népkutató Táborok anyagának **rendezése és leltározása**. Az új

⁵⁴ NMI 116/1947

szerzemények sorában legjelentősebbek az Országos Műemléki Felügyelet (OMF) felmérései volt

1978-ban elkészült a **Kéziratgyűjtemény nyomtatott katalógusa**, mely 1979–1983 között három kötetben meg is jelent. A katalógus a Kézirattár 1–13090 tételszámok közötti állományának címjegyzékét, szerzői és földrajzi mutatóját tartalmazza (FORRAI 1979–1983).

Kossuth téri épületbe költözéskor korszerű és biztonságos elhelyezést nyert a Kézirattár, de az előző évtizedhez képest megváltozott a helyzete is, feladatai módosultak, elsősorban a megnövekedett közönségszolgálat, a kiállítások kiszolgálása és a számítógépes adatbázis, digitalizálás vált a fő feladattá.

A Kézirattár anyagának megalapozásában és gyarapodásában kiemelkedő szerepe volt a társadalmi gyűjtőhálózatnak, melynek eredményét a mintegy 13.000 kézirat fémjelzi, amelyek az Országos Néprajzi Gyűjtőpályázatra érkeztek 1952–2010 között.

A Tudománytörténeti dokumentációs gyűjtemény (EAD) a Néprajzi Múzeum működése során keletkezett vagy a múzeum birtokába került olyan írott forrásokat tartalmazza, amelyeket nem tudtak az 1938-ban létrejött adattári gyűjteményekbe besorolni, de a tudomány, a muzeológia vagy általában a művelődéstörténet számára fontosak. Ezen belül semmiféle tartalmi vagy formai csoportosítás nem készült.⁵⁵

Az EAD gyűjtemény azonban nem 1938-ban, az Adattár létrehozásakor keletkezett, ekkor csupán szervezeti és gyűjtési-feldolgozási helyét jelölték ki, a Kézirattárral szoros kapcsolata, hasonló gyűjtőköre is volt.

Az EAD egyik igen jelentős csoportja ugyanis maga az a történeti irattár, amely egyidős a Nemzeti Múzeum keretén belül létrehozott Néprajzi Tárral, tehát 1871-től keletkezett.

A gyűjtemény maga eklektikus, mivel jogszabályok, valamint tartalmi-formai jegyek alapján is levéltári fond (illetve fondok) és múzeumi történeti dokumentáció összeházasításának eredményeképpen jött létre. Így az EAD gyűjtemény nem egyetlen gyűjtemény, hanem legalább három, nevezetesen:

- levéltári gyűjtemény: a múzeum működésének iratanyaga (az úgynevezett NMI gyűjtemény) és más intézményeknek irattári anyaga;
- nyomtatott történeti dokumentáció: az általában valamilyen nyomdai módszerrel sokszorosított dokumentumok (sajtó, aprónyomtatványok stb.)
- kéziratos történeti dokumentáció: ismert vagy ismeretlen szerző nem sokszorosított irata, például Bartók Béla vagy Kálmány Lajos levelei stb.

Hosszútávon a cél egy **Múzeumtörténeti adattár** kialakítása – erre voltak kezdeményezések az 1950-es években – ami a múzeum tevékenysége során vagy azzal összefüggésben keletkezett iratokat, dokumentumokat gyűjti és tartja nyilván. De ide tartoznak a néprajztudomány jeles képviselői iratai, levelei, személyes vagy tudományos dokumentumai is.

A dokumentumgyűjtemény elsősorban a Néprajzi Múzeumban keletkezett iktatott és nem iktatott iratok révén gyarapodott, illetve gyarapszik valamint az egyre nagyobb mennyiségben keletkező aprónyomtatványokkal, sajtóanyaggal stb.

A Statisztikagyűjtemény az 1944-ben megszüntetett Kelet-európai intézetből átkerült négy különböző dokumentum egységet tartalmazó gyűjtemény.

⁵⁵ NMI 1/1954 – Kovács Péter 1954. évi jelentése.

A Belügyminisztérium által készített és a Szociográfiai Intézet által feldolgozott 1925. évi közigazgatási tájékoztató lapokat, a Kelet-európai Intézet által készített 1948. évi községlapokat, a Szociográfiai Intézet Közleményeiben megjelenő településtudományi bibliográfiához készített községi adattárat, valamint az 1945 utáni községi telepítési kérdőíveket foglalja magában. Külön gyűjteményként való kezelését az anyag nagysága, zárt egysége indokolhatta, egyedi leltározása és nyilvántartása van. Zárt gyűjteményként kell kezelni a jövőben is.

Az Inventáriumgyűjtemény a Magyar Tudományos Akadémia 1978-as VIII. a "Történelmi és kulturális emlékeink és hagyományaink komplex kutatása" c. tudományos főiránya hívta életre. A Benda Gyula által kidolgozott kutatás célja a mezővárosi és falusi népesség anyagi kultúrája írásos forrásai (inventáriumok: hagyatéki leltárak, vagyonösszeírások, végrendeletek stb.) fény- vagy gépelt másolatának összegyűjtése és elemzése volt.

A gyűjtemény közel fele a Dunántúlról, és ott is egy jól körülhatárolható területről származik: nagy arisztokrata családok nyugat-dunántúli uradalmi, valamint a feldolgozási pontok Keszthely és vidéke, Veszprém ill. Tata (összesen 4297 darab). A kutatás másik tengelye, az alföldi mezőváros volt Ennek súlyát egyértelműen jelzi a gyűjteményben található 5123 inventárium. A gyűjtemény mintegy 13.000 inventárium fénymásolatát tartalmazza. Zárt gyűjtemény, gyarapítása nem, csak tudományos feldolgozása folytatódik.

Gyarapítási lehetőségek

Az Inventáriumgyűjtemény és négy 20. század első felében készült felmérés anyagát tartalmazó Statisztikagyűjtemény zárt gyűjteménynek tekinthető, gyarapításuk nem folytatódik.

Az Dokumentációs gyűjtemény gyarapítása a Néprajzi Múzeum működésével és tevékenységével kapcsolatos dokumentumokra korlátozódik, múzeumtörténeti adattárként működik a jövőben is. A személyekhez köthető tudományos hagyatékok, néprajztudományi, néprajzi tematikájú kéziratok kizárólag a Kéziratgyűjtemény gyűjtési feladata.

A Kéziratgyűjtemény gyarapítása a megszervezése óta 4-5 nagyobb irányban folyt, amely irányok az elkövetkező években is meghatározzák majd a gyarapítási stratégiát, csak ezeken belül a hangsúlyok kerülhetnek máshova.

Cél továbbra is a néprajzi tematikájú, eredeti forrásértékű kéziratok gyűjtése, amelyek vagy a néprajztudomány alapvető dokumentumai vagy társadalmi-néprajzi-kulturális jelenségek részletes leírásai, elemzései, gyűjtései vagy eredeti dokumentumai. A korszakhatár nincs „időben előre” gyűjtésben, hiszen a napjainkban végzett néprajzi gyűjtéseket, dokumentációkat vagy akár kéziratok dokumentumokat is gyűjtünk. Ugyanakkor a 19. század előtti korszakokból származó dokumentumok gyűjtése, megszerzése csak kivételes esetben lehet célja a gyűjteménynek. A Kéziratgyűjtemény földrajzi gyűjtőköre a Kárpát-medencei magyarság és nemzetiségűken kívül az európai és Európán kívüli területeket érintő néprajzi, antropológiai kutatások, gyűjtések, dokumentumok szerzeményezésére terjed ki. Az európai vagy Európán kívüli területek esetében ugyanakkor elsősorban a magyar néprajzkutatók, antropológusok, utazók stb. kutatási-dokumentálási tevékenységével kapcsolatos kéziratok ill. a diaszpórában élő magyarság dokumentumai gyűjtése a fő prioritás.

Az elmúlt évtizedekben a következő nagy egységei-irányai voltak Kéziratgyűjtemény gyarapodásának:

1. Néprajzkutatók, néprajzosok munkássága, gyűjtések, kutatások kéziratai
  - Néprajzi Múzeum munkatársai által végzett gyűjtések, kutatások
  - Múzeumon kívüli néprajzkutatók dokumentumai, hagyatéka
  - Tudományos gyűjtőhálózat címen végzett gyűjtések: aktív néprajzkutatók által leadott gyűjtések, pl. terepmunka dokumentációi
2. Más intézményekkel közösen végzett kutatások vagy más, de megszűnt intézmények, átvett néprajzi tematikájú anyagai
3. Társadalmi gyűjtőhálózat révén bekerült kéziratok
  - Országos Néprajzi Gyűjtőpályázat anyagai
  - Kérdőíves gyűjtési kampányok, felhívásokra érkezett anyagok
4. Magánemberek, önkéntes gyűjtők, helytörténészek gyűjtései
5. Paraszti-köznépi vagy a mindennapok írásbeliségének emlékei
  - Paraszti visszaemlékezések, hadifogoly-naplók, gazdasági feljegyzések stb.
  - A mindennapi élet írásbelisége (emlékkönyv, személyes dokumentumok)

E nagy gyarapítási irányok közül több szervesen kapcsolódott egy-egy korszakhoz ill. annak lehetőségeihez. De intenzitásukat befolyásolta az Etnológiai Adattár központi szerepe az 1950-70-es években is, amikor minden néprajzi tematikájú kézirat, gyűjtés szinte automatikusan az Adattárba került (pl. kötelező volt leadni az Etnológiai Archívumban a vidéki múzeumok néprajzi gyűjtéseinek másolatait). Ebben az időszakban kiemelkedő számban folytak néprajzi gyűjtések akár egyénileg, munkaközösségekben vagy intézményi együttműködésben. De az Adattár aktivitása kiemelkedő volt a társadalmi gyűjtőhálózat működtetésében is. Napjainkban a kutatói, kutatásszervezői munka helyett a gyűjtemény feldolgozása, hozzáférhetővé tétele, digitalizálása van a gyűjteményi munka középpontjában.

A kéziratgyűjtemény klasszikus kézirattári szerepe is megerősödött, ami azt jelenti, hogy fő feladatának a tágabban értelmezett néprajzi tematikájú kéziratok gyűjtését tekinti, különösen egy olyan időszakban, amikor kéziratos dokumentum egyre kevesebb keletkezik. Sőt több generáció, pl. az 1960-90-es években aktív kutatók néprajzi tematikájú hagyatéka, kéziratainak sorsa vagy későbbi sora bizonytalan.

Mindezek figyelembe vételével az elkövetkező években, akár évtizedben a Kézirattár gyarapításának nagy irányai, hangsúlyai a következők lesznek:

Keszi-Kovács László koncepciójában, ill. az elmúlt évtizedek gyakorlatában is kiemelt és elsőrendű cél volt a **néprajzkutatók még fellelhető, megmaradt akár töredékes, akár teljes hagyatékának a megszerzése**. Így került a gyűjteménybe Jankó János, Herman Ottó, Bíró Lajos, Sebestyén Gyula, később Viski Károly, Bátky Zsigmond hagyatéka (vagy annak töredéke) vagy a közelmúltban, pl. Kardos Lászlóé, Takács Lajosé, Hofer Tamásé, legutóbb pedig Ortutay Gyuláé. Országos múzeumként, és a néprajztudomány központ intézményeként minden **néprajzkutató munkásságának eredeti dokumentumainak, kéziratainak gyűjtése** a cél, kivéve, ha a kutató munkássága nem kötődik szorosan és hosszan egy másik, archívummal rendelkező néprajzi intézményhez.

Az elkövetkező években a fő cél az aktív kapcsolattartással, kutatással a **kutatói néprajzi munkásságok vagy hagyatékok kéziratos anyagának a gyűjtése** lesz.

Természetesen továbbra is cél minden az elmúlt 140 évben keletkezett, a néprajzkutatókhoz, gyűjtőkhöz kapcsolódó kéziratos hagyatéka, tudománytörténeti szempontból fontos kézirat gyűjtése, akár árveréseken való megvétellel is.

Néprajzkutatók kézíratain, hagyatékain kívül a magánemberek, önkéntes gyűjtők, helytörténészek forrásértékű kézíratai, dokumentációi is aktuális gyűjtési feladatként jelennek meg. De ilyen kéziratok megszerzésében az esetlegesség már sokkal valószínűbb, aktív keresésükre, programszerű feltárásukra nem lehet vállalkozni. Az esetlegességet fokozza, hogy a helyi múzeumokhoz kapcsolódó archívumok gyűjtőkörébe is tartoznak.

A kéziratgyűjtemény gyarapodásának közel harmada a **társadalmi gyűjtőhálózat** működtetéséből és főleg az Országos Néprajzi Gyűjtőpályázat szervezésében beérkezett pályázati anyagokból állt. A 2000-es évek megújulási törekvései és sikerei ellenére ezt a komoly szervezési és kapcsolattartással együtt járó feladatot a kéziratgyűjtemény – nagyszámú és folyamatos rendezési, leltározási, digitalizálási és publikálási feladatok mellett – egy országos néprajzi gyűjtőpályázat folyamatos működtetését nem tudja felvállalni. Viszont aktívan együtt kíván működni a Magyar Néprajzi Társaság Önkéntes gyűjtő szakosztályával, amely három éve sikeresen szervezi a **Tradíció gyűjtőpályázatot**, amelynek pályázati anyagai, kézíratai az Etnológiai Archívumba kerülnek.

A Kéziratgyűjtemény önállóan legfeljebb egy-egy témához, vagy az írásbeliség egy-egy típusához tartozó **tematikus gyűjtési kampányt** tervez, amelyek szorosan kapcsolódnak a Néprajzi Múzeum tudományos projektjeihez is. Ilyen kampány a jelenleg is futó vidámparkkal kapcsolatos emlékek, visszaemlékezések gyűjtése, aminek formája már a mai korban legjobban működő **internetes felület használatára** épül, ahová, egy interaktív oldalra bárki feltöltheti, megírhatja, az adott témához kapcsolódó emlékeit.

Hasonló, főleg múzeum kutatásokhoz is kapcsolódó tematikus gyűjtések szervezése később is elképzelhető.

A legizgalmasabb és a gyűjteményből eredő gyűjtési stratégiai irány a **paraszti-köznépi vagy a mindennapok írásbelisége** emlékeinek gyűjtése. Ez a terület a Kéziratgyűjtemény létrehozása óta kiemelt fontosságú volt, így kerültek a gyűjteménybe a paraszti visszaemlékezések, gazdasági naplók stb., ami intenzív **forráskiadási tevékenységgel** is párosult.

Az árverések, a magánemberektől érkező megkeresések alapján szép számban lappanganak 19. század végi 20. század első feléből származó kéziratos dokumentumok magánszemélyeknél, gyűjtőknél. De a 20. század második fele is gazdag olyan, kéziratos anyagokban, amelyek a gyűjtése magától értetődik, hiszen a mindennapok írásbeliségéhez tartozik (visszaemlékezés, napló, emlékkönyv, háztartási napló stb). Ezeknek a kéziratoknak komoly értéke is van, az árveréseken egymásra licitálnak a vevők, így megszerzésük anyagi források nélkül, komoly nehézségekbe ütközhet.

A kéziratgyűjtemény sikeres gyűjtési kampányokat is szervezett a kéziratos dokumentumok gyűjtésére, legutóbb, az Országos Néprajzi Gyűjtőpályázat, majd a Tradíció pályázatnak köszönhetően **hadifogoly visszaemlékezések** kerültek nagy számban a gyűjteménybe. Egy ilyen kampány is akkor lehet a legsikeresebb, ha a kiemelkedő jelentőségű kéziratokat a gyűjtemény meg is tudná vásárolni.

Egy másik irány és nagy lehetőség, a véletlen ajándékok várásán kívül a **közvetítők**, akár régiségkereskedők **bevonása** a feltáró munkákba, aki hagyatékokat vesznek, tekintenek át. Korábbi években, amíg a gyarapodáshoz anyagi forrással rendelkezett a gyűjtemény, több ilyen gyűjtővel is tartottuk a kapcsolatot, akik például nem túl értékes **hagyatékokból a hétköznapi írásbeliség dokumentumait** közvetítették a múzeumba.

A jövőben a gyűjtemény legkézenfekvőbb gyűjtési-kutatási feladata a mindennapi, hétköznapi kézírás, az írás elmúlt ötven évének és napjaink emlékeinek a gyűjtése, ami lehet a **bevásárló cédulától az emlékkönyven át a naplókig**.

De a nagy kihívást jelent az adott hordozó, dokumentum típus és főleg az írás jelenkori használata, amibe már az **internet, a digitális világ újfajta íráshasználata** is beletartozik. Ennek esetleges gyűjtése, archiválása csak jelenleg folyó kutatásokkal való együttműködés keretében képzelhető el, az ELTE BTK Néprajzi Intézet vagy az MTA BTK Néprajzi Intézet folkloristáival együttműködésben.

A Kéziratgyűjtemény gyarapítási stratégiájának megvalósításakor az egyik legfontosabb feladat, hogy minden nyilvános fórumot megragadva hirdesse, tudatosítsa **kutatókban, gyűjtőkben, hogy gyűjtéseik hosszú távú megőrzésének és hozzáférhetővé tételére garanciát jelent, ha nagy hagyományokkal rendelkező kéziratgyűjteményben helyezik el kézírataikat**. A lomtalanításon talált kutatói hagyatékok figyelmeztetnek arra, hogy gyakran az értéktelennek tartott kézírásos, gépelt papirokat becsülik meg a legkevésbé az örökösök.

Képarchívum

Jellemzők

A Néprajzi Múzeum Képarchívuma néprajzi és etnológiai tematikájú rajzos, grafikai és képi (nem fényképes) anyagokat tartalmaz, melyek három gyűjteményben helyezkednek el: a **Rajz- és festménygyűjteményben**, a **Nyomatgyűjteményben** és a **Térképgyűjteménynek**. Már az Ethnológiai Adattár muzeológiai alapjainak lefektetésénél, 1939-ben K. Kovács László megfogalmazza a rajzgyűjtemény létrehozásának szükségességét, de a rajzok, nyomatok sokáig a Fényképgyűjtemény részét képezték. 1949-től előbb a rajzok kiemelésével létrehozták a rajzgyűjteményt, majd 1968–1969-ben mintegy 800 darab metszet, képeslap és nyomtatványok kiemelésével a nyomatgyűjteményt alakították ki. A térképgyűjtemény kialakulása hasonló módon történt, előbb a könyvtári állományban kaptak elhelyezést majd onnan egy átrendezéssel, 1947 után alkottak önálló gyűjteményt. A Képarchívum megnevezés egy egységesítés során alakult ki 2008-2010-ben, amikor a múzeumi kisebb gyűjteményeket egy nagyobb struktúra szerint vonták össze, de ez nem jelentett sem fizikai áthelyezését sem leltári összevonást.

A közel 24 871 tételből álló **Rajz- és festménygyűjtemény** állományának összetétele nagyon változatos és sokrétű nemcsak a tematika, hanem a készítők és a használt technika szempontjából is. A ceruzadörzsöléstől az olajfestésig sokféle módszerrel készültek a gyűjtemény tárgyai, méretük pedig a bélyegnagyságtól a 2×3 méteres képekig terjed. A gyűjtemény több mint hatvan százalékát néprajzkutatók, tudósok, festőművészek rajzai, rajztanárok, grafikai, festményei, alkotják. Ezek a paraszti kultúra egy-egy tárgyát (formáit, stílusát, díszítményeit és motívumait), valamilyen népszokást és az ahhoz tartozó jeleneteket (ünnepek és életfordulóhoz kapcsolódó szokások), valamint a paraszti élet környezetét (településforma, építkezés stb.) dokumentálják. A magyar anyag mellett a magyar nyelvterület nemzetiségei is megjelennek, a román és a szlovák anyagot követik néhány tétellel a ruszin, a vend, a török, a délszláv, a német, az örmény, a sokác, a szász ábrázolások.

A gyűjteményt **elsődlegesen nem képzőművészeti alkotások** teszik ki, hanem a **dokumentáló jellegű rajzok és grafikák**, különféle rajztechnikákkal megörökített tárgyak hiteles ábrázolásai. A gyűjtemény 1950-ben történő megalakulásától fontos szempont volt a néprajzkutatók, **rajztanárok, grafikusok, iparművészek rajzos gyűjtései dokumentációi** valamint az ismeretlen népi, később az autodidakta alkotók munkái.

A festőművészek közül Feszty Árpád, Garay Ákos, Benyovszky István, Edvi-Ilés Aladár, Horváth Jenő, Juhász Árpád, Koszkol Jenő, Melka Vince, Undi Mária, Vastagh György, Zichy István nevét kell kiemelnünk, de a felsorolás nem teljes. A tudósok közül: Herman Ottó, Xántus János, László Gyula, Jankó János, Györffy István, Gönczi Ferenc, Gönyey Sándor rajzai is megtalálhatók a rajztárban.

Jelentős anyagot alkotnak a rajztanárok munkái Huszka József mellett Szinte Gábor, Telegdy Árpád, Vámszer Géza, Ács Lipót, Haáz Rezső, Tantos János és mások. Csete Balázs jászkiséri rajztanár több mint ezer rajzzal szerepel. A 19. század második felétől a néprajzi anyag gyűjtőinek és feldolgozóinak jelentős része közülük került ki, a Néprajzi Múzeum által kezdeményezett és támogatott anyaggyűjtésbe és feldolgozásba kapcsolódtak be.

A rajz- és festménygyűjtemény másik nagy csoportját képezik a népi alkotóktól származó különféle grafikai rajzok, papírra készült alkotások; szabásminták, hímzésminták, emléklapok, papírkivágások stb. E munkák készítői különféle szakmák mesterei: asztalos, fafaragó, fazekas, kékfestő, mézes-bábos, szűrszabó, takács, hímzők, pingálók stb., de lehetnek diákok, falusi gyermekek, naiv festők is. Alkotóik eltérő iskolázottsága és a művek rendeltetése alapján még több alcsoportba oszthatók: mesteremberektől származó műhelyrajzok (minták, mustrakönyvek, szabásminták stb.), íróasszonyok hímzésmintái, lakásdíszítésre használt képek, gyermekrajzok, naiv festők rajzai, képei.

A gyűjtemény 450 darabos egységét a roma alkotóktól származó festmények, grafikák teszik ki, ez az anyag főként 1990-2000 között gyűjtött képekből áll. A Művelődési és Közoktatási Minisztérium, valamint a Soros Alapítvány egy leendő roma múzeum/közgyűjtemény megalapozásának reményében „mecénási” támogatást biztosított festmények vásárlására. Azoktól a művészekről vásároltak, akik a roma képzőművészetnek és közéletnek rendszeres szereplői voltak. A létbizonytalanságban élő roma művészek alkotásai a roma közösséghez való tartozásukat, cigány szokásokat, hagyományokat, illetve a cigány kultúra kiemelkedő alakjait örökítették meg.

A nemzetközi anyagok is nagyobb egységekben kerültek be a gyűjteménybe. Elsősorban a nagyobb expedíciók, külföldi utazások és kutatásokból származnak. Így pl. Xántus János gyűjtései a Kelet-Ázsiai expedícióból (rizspapírra festett, életképek, szokásjeleneteket) származnak. A Zichy-féle expedícióból 70 tételnyi, a kaukázusi és kis-ázsiai utazások során készült néprajzi és régészeti tollrajz, valamint olajfestmények kerültek a gyűjteménybe. Újabban nemzetközi anyagok csak a kiállítási és gyűjteményi katalógusokhoz megrendelt rajzanyagból kerültek ki (pl. Pillár Éva rajzai amerikai régészeti kerámiákról).

A 11643 tételszámból álló Nyomatgyűjtemény anyagai a méretek és a technikák szerint több csoportba oszthatók: Levelezőlapok, képeslapok, nyomdai termékek, reprodukciók, sokszorosítási eljárással készült metszetek, könyvnyomatok. A gyűjtemény több, mint hetven százaléka képes levelezőlapokból áll. Ezek nemcsak Magyarországról, hanem a világ különböző földrészeiről mutatnak be néprajzi jellegű anyagot. Elsősorban a népviseletet, a hagyományos életmódot és népszokásokat ábrázolják. Nagy részük a századforduló környékéről való, ezeket gyűjtötték leginkább a magángyűjtők. Az ajándékok és hagyatékok esetében leginkább a néprajzkutatók utazásaikon összegyűjtött vagy az onnan küldött képeslapjairól van szó; ezek egy-egy múzeumi kiállítást, viseletet vagy tájat ábrázolnak. A legnagyobb képeslapgyűjtemények vásárlások útján kerültek a múzeum nyomatgyűjteményébe 1976 és 1985 között, ezek is a hagyományos viseletet, szokásokat mutatják be. Jól

látszik, hogy ebben az időszakban kifejezetten képeslapsorozatokot vásároltak, más műfaj nemigen került be a gyűjteménybe. Az idők folyamán, irodák vagy gyűjtemények átrendezésekor is előkerülnek levelezőlapok, képeslapok, melyek valamilyen néprajzi témához kapcsolódnak. A nyomatgyűjteményhez sorolható (de nem oda leltározva), a 12500 darabos kliségyűjtemény mely az Ethnographia folyóirat és más néprajzi periodikák illusztrációs gyűjteményét tartalmazza, leírókartonra ragasztott adatokkal ellátott próbanyomatok.

A Néprajzi Múzeum **Térképgyűjteménye** mintegy 10 000 különféle nyomtatott és kéziratos példányával az adattár kis gyűjteményei közé tartozik. A térképek zöme elsősorban nyomtatott **közigazgatási térkép** a 19. és a 20. század fordulójától napjainkig, de számos különböző témájú kéziratos térkép is található a gyűjteményben: **demográfiai, földrajzi, mezőgazdasági, közlekedési, katonai, kataszteri, történelmi, néprajzi** stb. Nem tudatos rendszeres gyűjtés eredményeként alakult; esetlegesen a gyűjtemény kezelőjétől, a kutatóktól, és a tudományos ambícióktól függött és gyarapodott, kevés szisztematikus gyűjtés folyt. Az Országos Széchényi Könyvtárnak 735 kéziratos térképet (1949) adtak át a gyűjteményből. A megmaradt anyagok közül a gyűjteménynek értékes az **1850. évi úrbéri rendezést követő kataszteritérkép-sorozata**, amelyet 1856-1913 között a vármegyei felmérő felügyelőségek készítettek, ezek kéziratos, színezett mérföldlapok. A térképgyűjtemény részét képezik az **1876-os III. katonai felmérési szelvények** (javított) és a **IV. katonai felmérés** anyagai is.

Az utolsó nagyobb gyarapítás 2008-ban történt, amikor 134 földrajzi, turista-, város- és autóstérképeket leltároztak a gyűjteménybe.

Gyarapítási lehetőségek

A Néprajzi Múzeum **Képarchívuma** anyagainak **fontos kapcsolódási és kiegészítési funkciójuk** van, mivel sok esetben a múzeumban lévő tárgyi anyaghoz, a hazai és külföldi néprajzi kutatásokhoz és a múzeumi kiállításokhoz kapcsolódnak. Az 1990-es évekig a Képarchívum legjobban gyarapodó részét a következő egységek tették ki:

- néprajzkutatók, textiltervezők, kutatók, művészek gyűjtéseiből kikerült népművészeti minták, díszítmények
- múzeumi rajzolók és külsős grafikusok rajzai kiadványokhoz, katalógusokhoz
- rajzolók, rajztanárok, festőművészek hagyatécai
- gyermekrajzok
- az Országos Néprajzi Gyűjtőpályázat rajzos anyagai
- néprajzi képeslap gyűjtemények

Ezek a főbb irányok mára átrendeződtek. Mivel a rajzos dokumentációt napjainkra az újabb technikai lehetőségek háttérbe szorították, kisebb mértékben fordulnak elő kutatói hagyatékokból származó rajzok, vázlatok, grafikák, kéziratos térképek, és az Országos Néprajzi Gyűjtőpályázatból sem kerülnek ki rajzanyagok. Rajzolók és festőművészek alkotásainak megvásárlására is ritkán van lehetőségünk, a néprajzhoz köthető rajztanári hagyatékok sem kerültek elő újabban, ennek következtében a rajzanyag gyarapodása ebből az irányból nem jelentős. A **gyermekrajz gyűjteményünk** viszont tovább gyarapodott iskolai rajzanyagokkal, pályázatokra beérkezett rajzokkal. Szintén nagyobb mennyiségben kerültek beleltározásra az utóbbi években a **tárgykatalógusokhoz köthető kéziratos rajzanyagok** (pl. a tárgykatalógusok rajzai Szűrujjasok, Nyergek, Tükrösök, stb) és nagymértékben gyarapodtak a **hímzés minta gyűjtemények**.

A **Rajzgyűjtemény** gyarapodása mindig összefüggött a néprajztudományban folyó kutatásokkal. Az őstörténeti és ornamentika kutatásoktól kezdve a népi mesterségekkel kapcsolatos gyűjtések és az Íróasszonyok munkásságát feldolgozó tanulmányokat követően a **népművészeti minták** gyarapítása még mindig a gyűjteménygyarapítás fő irányvonalát teszik ki. Ezért a gyűjtemény összetételéből, jellegéből adódóan továbbra is célunk a **hímzésminták** gyűjtése (háziipari egyesületek, szövetkezetek, néprajzi szakkörök, egyes alkotói egyéniségek, hímzőnők, Íróasszonyok mintáinak megszerzése), a **kiadványokhoz** rajzoltatott anyagok gyűjtése (szabásminták, díszítmények esetében), valamint céljaink közt szerepel a korábban kiadott múzeumi néprajzi könyvek, kiadványok rajzos illusztrációinak a megszerzése, ha alkalom nyílik rá, pl. kiadóktól, szerzőktől. A **rajzoktatással** kapcsolatos népművészeti anyagok megszerzése (nőiipari iskolák, tanítóképzők iskolai rajzanyaga, rajztanmenetek) is kiemelt feladat. Ilyen pl. a múzeumba került cinkotai tanítóképző rajzanyaga. A rajzoktatáshoz kapcsolódik az esetlegesen felbukkanó rajzoló és rajztanári hagyatékok néprajzi vonatkozású anyagainak megszerzése is.

A **képzőművészet** területéről származó, múzeumi tárgyi anyaggal nem kapcsolatos művészi rajzok, nagyalakú olajfestmények megszerzését nem szorgalmazzuk. Ez alól kivételt képeznek a már nálunk lévő festőművészek alkotásai, pl. Juhász Árpád, Feszty Árpád, Benyovsky István múzeumi anyagához kapcsolódó kiegészítések, az esetlegesen felbukkanó grafikák, festmények megszerzése.

A **gyermekrajzok** gyarapítása a múzeumi stratégiában már az 1900-as évek elejétől szerepel, legutóbb 2014-ben több ezer darabos kollekciónak került a gyűjteménybe. Ennek folytatását konkrétan esetekhez kell kötnünk. Pl. kiállításokhoz meghirdetett témákhoz (ünnepek, jeles napok, mai szokások stb.), rajzpályázatra beküldött és zsűrizett rajzokat lehetne megszerezni.

A hivatásos művészet körén kívül eső **kreatív műveket és a kisebbségben élő alkotók** munkáit korábban a Nemzeti Galéria gyűjtötte 1970-1975 között, majd a Kecskeméti Naiv Művészek Múzeumához került át a naiv és autodidakta festők munkáinak gyűjtése. A Néprajzi Múzeumban 1950-1970 között a parasztfestők alkotásaiból egy jelentős kollekciónak került leltározásra (Dudás Juli, Zsigri Mancsi, stb.), de nem történt további gyarapítás, mivel ezeket az említett intézmények gyűjtötték, gyűjtik.

A **roma hivatásos és autodidakta művészek** által készített képzőművészeti alkotások nagymértékű gyarapítása 1990 és 2000 között zajlott. A kollekciónak további gyarapítása szempontjából figyelembe kell venni, hogy mennyire fejezik ki az identitást, a közösségi hovatartozást, kisebbségi létből eredő, abból gyökerező alkotói megnyilvánulásokat, látásmódot, nem elsősorban művészeti szempontból közelítve meg a gyarapítást. Etnikus jegyek nélkül a nemzetközi művészettörténeti áramlatokhoz sorolhatók és nem a Néprajzi Múzeum gyűjtőkörébe tartoznak.

Újabb gyarapítási irányt jelenthet a rajzgyűjtemény esetében a néprajztudománnyal, a Néprajzi Múzeummal, kapcsolatos kulturális jelenségekkel foglalkozó **művészi reflexiók** gyűjtése, pl. a karikatúrák gyarapítása. Erre jó példa a *Néprajzolás* című konkrét program, melynek eredményeképpen Sior és Szűcs Édua grafikusok munkái, rajzai fognak a gyűjteménybe kerülni. A rajzok az utóbbi két (2014-2015) évben megvalósuló időszak kiállításainkra reflektálnak.

Az 1970-ben kialakított **Nyomatgyűjtemény** jellegét tekintve sokszorosítási eljárással készült nyomatokat valamint képeslapokat tartalmaz. A **19. századi nyomtatványok**, fa- és rézmetszetek, litográfiák már a múzeum megalakulásától

részét képezték a gyűjtéseknek. Az első viseletábrázolások, népi életképek és a korai sajtóillusztrációk (pl. Regélő, Vasárnapi Újság, stb.) szép számmal megtalálhatók a nyomtatgyűjteményben. Ezek más múzeumok és könyvtárak gyűjteményeinek is részét képezik (pl. Nemzeti Múzeum, Országos Széchenyi Könyvtár, Egyetemi Könyvtár), egyes sorozataik árveréseken egészíthetők ki, amennyiben van rá anyagi lehetőségünk.

A nyomtatgyűjtemény másik nagy egységét a **képeslapok** teszik ki, melyeket korábban *képpoldal szerint* gyűjtöttek és elsősorban 1920 előtti viseletábrázolásokat, életképeket ábrázolnak, ritkább esetben egy-egy település központját. Ezek nagyon jól használhatók a kiállításokban és kiadványokban, ezért gyűjtésük ilyen szempontból indokolt. Szintén ide tartoznak a néprajzi kiállításokat, szokásokat, jeles napokat bemutató képeslapok.

Az **egyedi, ritka**, válogatott lapok aktív gyűjtése mellett megfontolandó egy-egy gyűjtemény megszerzése, befogadása. A néprajzi több száz darabos képeslapgyűjtemények vásárlása korábban gyakorlatban volt. Napjainkban árveréseken fordulnak elő nagyobb néprajzi **kollekciók**, ezek megszerzése nem célunk de az ilyen típusú felajánlásokat szívesen fogadjuk és erre példák is vannak. Szintén nagyobb gyűjteményeket képviselnek az ünnepekhez kapcsolódó karácsonyi, húsvéti képeslapok melyekből rendelkezünk egy nagy gyűjteménnyel az 1970-1990 közötti évekből. A gyermekkori képeslap-kollekciók gyarapítása nem tartozik gyűjtőkörünkbe annak ellenére, hogy rendelkezünk két ilyen gyűjteménnyel. Szintén nem célunk egy-egy hagyatékából kikerülő, utazások során összegyűjtött turistalapok gyűjtése kivéve, ha a kollekció, kutatással is párosul (pl. szakszervezeti üdültetés, jelenkori nyaralási szokások stb.).

A jelenkori nyomtatványok, az **efemer anyagok** gyűjtése, az állandóan változó mindennapi kulturális jelenségekkel kapcsolatos. Digitális világunkban egyre inkább eltűnnek a nyomtatott anyagok, melyek idővel, fontos forrásértékkel bírhatnak, de ez sem indokolja a dokumentumtípus teljes körű, kritikátlan gyűjtését és megőrzését. A könyvtárak is a múzeumokkal, gyűjteményekkel együttműködve alakíthatják ki, az efemer anyagok gyűjtésének gyakorlatát. Az emberi élet fordulóihoz és a jeles napokhoz egyaránt kötődnek az aprónyomtatványok: esküvői keresztelői, születésnap, ballagási, stb. meghívók tömege és az emléklapok, oklevelek sokasága (iskolai, óvodai, úttörői, vallásos, katonai, mesterségekkel kapcsolatos, nyugdíjazás, érettségi, vendiák találkozó) és más közösségekhez, ünnepekhez kapcsolható nyomtatványok. Az ilyen típusú anyagokat nem gyűjti más intézmény. Konkrét **kampányszerű gyűjtések**hez lehet kapcsolni a gyarapításukat. Erre jó példa az 1980-1990 között készült erdélyi „kicsengetési kártyák”. Egy ilyen ballagási nyomtatvány kollekció megszerzése és feldolgozása kapcsolódik a nemzeti identitás kifejezési formáinak kutatásához.

A nyomtatgyűjtemény gyarapításában az 1990-es évektől néhány esetben kerültek be a 19. század végi - 20. század eleji **lakáskultúrából származó nyomtatványok**. Ezek elsősorban olajnyomatok, metszetek, litográfiák (hazafias Petőfi és Kossuth képek, 1848-as események ábrázolása, katonai emléklapok). Ugyanakkor az ilyen típusú keretezett képanyagokat nem a nyomtatgyűjtemény, hanem a bútorgyűjtemény gyarapítja, akárcsak a vallásos képeket. A tárolás szempontjából a keretezetlen nyomatokat indokolt továbbra is a nyomtatgyűjteményben gyarapítani.

A **Térképgyűjtemény** zárt gyűjtemény, melyben az utóbbi években nem történt gyarapítás. Az újabb földrajzi, turista- és autóstérképek gyarapítása nem tartozik

gyűjtési körünkbe. Hagyatékokból felbukkanó **kéziratos térképekkel** gyarapodhat a gyűjtemény, pl. néprajzkutatók gyűjtéseiből származó térképekkel.

Mozgóképtár

Jellemzők

A Néprajzi Múzeum Mozgóképtára, eltérően az Etnológiai Archívum legtöbb gyűjteményétől múzeumi vagy más néprajzkutatók, filmesek által készített filmeket tartalmaz, amelyek többsége a 20. század második felében készült. Bár az 1970-es évekig nem alakították ki az önálló **Filmgyűjteményt**, a **Néprajzi Múzeum volt az egyetlen tudományos műhely a néprajzi filmek készítésére és archiválására**. A filmek egy része azonban mégsem közvetlenül elkészítésük után került a múzeum gyűjteményébe.

A Mozgóképtár másik, számban a filmgyűjtemény anyagát jóval meghaladó része a **Videó gyűjtemény**, amely a felvételek készítése, bekerülése, műfaja, minősége és jogállása szempontjából igen változatos, sokszor problémás képet mutat.

A mozgóképek többsége dokumentumfilm, de ezen belül a készítés célja és igénye szempontjából igen változatosak. Vannak tudományos, oktató, népszerűsítő, jobban vagy kevésbé rekonstruált, sőt játékfilmes műhelyek által készített, a rendezésben és képi világában játékfilmes elemeket is alkalmazó filmek, mint például a Hunnia Filmgyárnak a múzeum közreműködésével készült, *Élet a pusztán* című filmje.

A gyűjtemény jelenleg 268 tétel beleltározott, többségében 16mm-es, kész filmből, filmjegyzetből és ezek kópiáiból, valamint kb. 2000 tétel analóg és digitális videó felvételtől áll.

A Múzeum az 1910-es és 20-as években többször is kísérletet tett saját filmfelvétel felszerelés beszerzésére, anyagi források hiányában ez mégis elmaradt. Így az első néprajzi felvételek magánúton, saját felszereléssel és költségen készültek. Ezek a *Gönyey Sándor* által felvett filmek elsősorban a Gyöngyösbokréta mozgalom táncfilmjei voltak, de akadtak közöttük halászatot, pásztorkodást, kendermunkát, népszokásokat megőrkítő felvételek is. A legkorábbi, a múzeum gyűjteményében található felvétele 1932-ből származik.

A második világháború után Gönyey felszerelését és filmjeit a Néptudományi Intézet vette meg, és hasonlóan *Molnár István* táncfelvételeihez ezek az intézet megszűnésekor kerültek a Néprajzi Múzeum Etnológiai Adattárába.

Gönyey mellett a néprajzi filmezés másik úttörője és a gyűjtemény egyik legnagyobb gyarapítója *K. Kovács László* volt, aki bár hivatalosan csak rövid ideig volt a múzeum munkatársa, munkáival mégis jelentősen gyarapította a gyűjteményt. 1939-ben, az Etnológiai Adattár megszervezésére tett javaslatában is szorgalmazta a filmfelvétel gép beszerzését és a tudományos célokat szolgáló néprajzi filmek készítését. Mivel K. Kovács az ELTE Tárgyi Néprajzi Tanszékének oktatója volt, filmjei a tanszék megbízásából készültek, és csak nyugdíjazásakor kerültek a Néprajzi Múzeumba, ahol az eredetileg néma filmjegyzet anyagot összeállították, kommentárral látták el és utóhangosították. A filmek nagy részének egy kópiája megtalálható az ELTE Néprajzi Intézetében is.

Az 1950-es években *Raffay Anna*, a múzeum munkatársa és *Szóts István* munkáival gyarapodott a gyűjtemény.

A filmfelvételek beleltározása 1961-ben kezdődött *Boglár Lajos* vezetésével. A gyűjtemény addigi darabjai mellett amatőrök által készített filmjegyzetek vagy más

intézményekkel együttműködésben (például a Vízügyi Múzeummal) készült filmek is bekerülte a gyűjteménybe. A leltárkönyvben a filmeket bekerülési formájukban leltározták be, azonban a filmek átdolgozásával, megvágásával, utóhangosításával más formát öltöttek, így a mai leltárban szereplő filmek adatai sok esetben eltérnek az egykori leltárkönyv adataitól. Az átdolgozást az 1970-80-as években elsősorban *Papp János, Fülöp Ágnes és Tari János* végezte.

1980-as években, részben a Néprajzi Múzeumon belül a Néprajzi Filmstúdió hivatalos létrehozásának hatására, a néprajzi filmkészítés új lendületet vett Papp János, Tari János és *Lehel László* irányításával és múzeum muzeológus munkatársainak szakértői közreműködésével. Az új technikának köszönhetően már nem csak néma, hanem **hangos filmek** is készültek. Ezek azonban nem minden esetben jelentettek szinkronhangos filmdokumentumokat, sokszor a helyszínen felvett hang utólag került a filmre. Ezek a filmek mégis fontos dokumentumai a népi kultúra, ezen belül is leginkább az emberélet fordulói, népviselet, mesterségek még éppen fellelhető vagy átalakuló témaköreinek. Az utolsó 16 mm-es filmre forgatott anyag az 1990-es évek elején készült *Mint Makó Jeruzsálemről* című sorozat volt.

Az 1990-es években a Néprajzi Filmstúdió áttért a **videó technikára**. Az új technikával készült **Néprajz mozgóképen** című sorozata, amely oktató jelleggel mutatja be az egyes néprajzi témaköröket, mint például a fazekasságot, bútorművességet vagy a magyar népviselet alakulását. A másik meghatározó dokumentálási iránya a gyűjteménynek a kutató portréfilm sorozat, amely a múzeum **kiemelkedő munkásságú munkatársait** vagy a múzeum gyűjteményei szempontjából **fontos néprajzkutatók** (például *Boglár Lajos, Hofer Tamás, Hoffmann Tamás, Kodolányi János, Vajda László*) **életútját** mutatja be.

A több ezer tételből álló videótár technikailag, műfajában és tulajdonjogilag is nagyon sokféle videó felvételt, fizikailag videó kazettát, DVD-t, sőt küldő adathordozón tárolt, digitális felvételt tartalmaz. Az anyag szerteágazó összetételének részletezése nélkül, legnagyobb gyarapodását a közelmúltban a múzeumi eseményeket, kiállításokat dokumentáló videó felvételek teszik ki.

Gyarapítási lehetőségek

A Néprajzi Múzeum Mozgóképtárának gyarapodását, a nagyobb és jelentősebb filmanyagok egy-egy készítő, mint például Gönyey Sándor vagy K. Kovács László nevéhez fűződnek, és a néptánc felvételek kivételével, tematikailag nem igazán tekinthetők szisztematikus gyűjtéseknek, feldolgozásoknak. A múzeumba kerülésük útja igen változatos, sokszor kacskaringós volt, az eredeti nyersanyagok szinte minden esetben valamilyen módon át lettek dolgozva. Több film készült más intézményekkel együttműködésben.

Nem valószínűsíthető a gyűjtemény további, jelentős mennyiségű, celluloid alapú **archív anyaggal** való bővülése

- amatőr filmesek, néprajzi tematikájú filmjei ajándékozás útján bekerülhetnek a gyűjteménybe, mint ahogy arra a közelmúltban is volt példa.
- A Néprajzi Múzeumnak célja koordinálni és feltárni a vidéki múzeumokban levő, néprajzi témájú filmanyagokat, és más múzeumokkal, esetleg amatőr filmes gyűjteménnyel együtt létrehozni egy országos, digitális néprajzi filmtárat-adatbázist.

A filmgyűjtemény gyarapodásában a legnagyobb szerepet a Néprajzi Múzeum által végezett **filmdokumentálási projektek** fognak játszani az elkövetkező évtizedben. Ehhez komoly technikai fejlesztés szükséges, de utána viszonylag kis költséggel lehet folytatni az előző évtizedekben megkezdett dokumentálási projekteket ill. újakat

elindítani. A fő cél a dokumentálás, a kész, főleg vágott filmek készítése már másodlagos fontosságú. Annál fontosabb a mozgókép beépítése a múzeumi kommunikációba (pl. honlap).

Kiemelt cél a **kutató portrék sorozat folytatása**, amely során az elsődleges feladatnak a videóinterjúk készítését tartjuk, a vágott, vetíthető filmek készítése kapacitás és anyagi lehetőségek függvénye lesz. Ugyancsak kiemelt dokumentálási feladat a múzeum új épületbe való költözésének, a jelenlegi állapotnak **szisztematikus dokumentálása**

Mindezekon kívül fontos feladat még alkalmanként a múzeumi kutatási (kiállítás, terepmunka) projektjeihez filmes dokumentálás készítése, különösen a jelenkorra fókuszáló terepmunkák, kutatások esetén.

Hangtár és Hangszergyűjtemény

Jellemzők

A **Népzene Osztály** keletkezését nem lehet pontos dátumhoz kötni, de már a 19. század végén, a Nemzeti Múzeum Néprajzi Osztálya megteremtette a lehetőséget, hogy Vikár Béla fonográfhengerre gyűjtött felvételeit megvásárolja az osztály számára. A hengereket egy külön erre a célra használt szekrényben tárolták, amely a hangarchívum kialakulásának kezdeményét képezte. Semayer Vilibáld igazgatósága idején, az 1900-as évek elején "megalapítottuk az osztályban elhelyezett »népzenei« alosztályt, a melyet az utóbbi években Lajtha László művészi oklevelet nyert ... muz. gyakornok kezelte."

A Népzenei Osztály tevékenysége 1937-től ismét lendületet vett, a később Pátia-sorozat néven ismert nagyszabású gyűjtőakcióval. A háború utáni új helyzetben 1947-ben a Néprajzi Múzeum a Történelmi Múzeumból való kiválásakor kialakított intézménystruktúrájában a Népzenei Osztály határozott körvonalú státust kapott.

Az 1950-es években Lajtha László eltávolítása után szervezetileg az osztály önálló maradt, vezetője Vargyas Lajos lett, aki jelentősen fejlesztette a gyűjteményt. 1960-ban a múzeum Népzenei Osztályán Vargyas és Rajeczky Benjámint mellett tevékenykedett Avasi Béla népzene- és Pesovár Ernő néptánckutató.

Lajtha halála után a Lajtha csoport munkatársai, anyagaikkal együtt szervezetileg a Néprajzi Múzeumhoz kerültek, ami a gyűjtemény kezelésének fénykorát jelentette, és ismét (rövid ideig az Ethnológiai Adattár gyűjteménye volt) önálló Népzenei Osztályt jelentett. 1979-re az osztályvezető Tóth Margit nyugdíjazása után a gyűjtemény gazdátlan maradt, csak az 1990-es évek végén kezdődött újra a gyűjtemény szakszerű gondozása, fejlesztése.

A Néprajzi Múzeum átszervezésekor, a 2000-es évek elején a Népzene Osztály megszűnt önálló osztály lenni, gyűjteményi státuszban szervezetileg ismét az Ethnológiai Adattárhoz tartozott. 2008-tól az egységes gyűjteményi struktúra kialakításakor a nem csak népzenei felvételeket őrző népzenei gyűjtemény Hangtár megnevezésű gyűjteménycsoport legjelentősebb része az Etnológiai Archívumon belül.

A népzenei gyűjtemény hangarchívumában egy bő évszázad alatt több tízezernyi dallamadatot tartalmazó analóg gépi hangfelvétel halmozódott fel. Ezekon kívül a hangarchívum nagy számban tartalmaz szöveges folklórműfajokat (népmese, monda, hiedelem, népi ima stb.), népi emlékanyagot, *oral history* felvételeket és életpálya-interjúkat neves néprajztudósokkal.

A gyűjtemények kialakulásában a technika fejlődésének nagy szerepe volt. A különböző hanghordozók különböző gyűjteményi egységeket generáltak saját leltárkönyvvel.

A fonográfhenger-gyűjtemény létrejötté Vikár Béla nevéhez köthető, aki a 19. század utolsó éveiben Európában elsőként használta a fonográfot népzenei gyűjtésre. Nyomában Bartók Béla, Kodály Zoltán és tanítványaik több mint 4500 fonográfhengernyi népzenei anyagot rögzítettek a 20. század elején. A gyűjtés a magyar mellett kiterjedt a Kárpát-medencében élő román, szlovák, délszláv, rutén, német, zsidó, cigány, a moldvai csángó, sőt Bartók esetében az anatóliai török és algériai arab lakosságra, továbbá a Volga-vidéki rokon népek anyagára is (Yrjö Wichmann finn kutató gyűjtése).

A gramofonlemez-gyűjtemény létrejötté 1914-re nyúlik vissza, amikor a Néprajzi Múzeum először kísérletezett a gramofonlemez muzeológiai alkalmazásával, majd 1936-ban került sor a Magyar Tudományos Akadémia támogatásával négy dunántúli magyar anyagot tartalmazó hanglemez elkészítésére. Ezt követte a Néprajzi Múzeum és a Magyar Rádió közös akciója, Ortutay Gyula szervezésében, amely a teljes magyar zenei és szöveges folklóranyag rögzítést tűzte ki célul. A zenei felvételek szakmai irányítását Bartók Béla, Kodály Zoltán és Lajtha László végezte. Kilenc év alatt 125 lemez készült; ezek közül 107 került kereskedelmi forgalomba. Az így létrejött lemezgyűjtemény Pátria-sorozat néven vált ismertté a szakmai köztudatban.

A mikrobarázdás hanglemezgyűjtemény a mikrobarázdás technika 1948-as megjelenéséhez köthető, ami húsz percre növelte a lemezek oldalankénti játékidéjét. A Pátria-felvételeket folytató, háború utáni sorozat utolsó, közel száz darabja már ilyen lemezre került. A népzenei gyűjtemény mikrobarázdás hanglemezállománya részben az ilyen szándékkal elkezdett archiválás nyomán keletkezett.

A magnetofonszalag, kazetta-gyűjtemény az 1950-es évektől alakult, a magnetofon nem a lemezfelvételeket, hanem a fonográfos munkát kezdte háttérbe szorítani. A Néprajzi Múzeum hanglemezre archivált felvételeit 1952-től nem helyszíni vágással, hanem előzetes magnetofon-felvételekről készítette. Így alakult ki fokozatosan a Népzenei Osztály hangszalaggyűjteménye. 1963-ban a Lajtha-csoport magnetofonos gyűjtései is a múzeum állományába kerültek. A gyűjtemény további gyarapodása már lassuló ütemben történt, később főleg az Ethnológiai Adattár amatőr gyűjtők számára kiírt pályázatokra beküldött hangzó mellékletanyagából gyarapodott.

A támlap elnevezés Vikár Béla ötlete, s azt jelzi, hogy a hengerről lejátszható dal grafikai képét rögzítő kottalapot egy kartonra ragasztották föl. Mint zenei információhordozó a támlap rendszerint egyetlen dallam lejegyzését tartalmazza. A legrégebb támlapok több mint százévesek. A **Támlapgyűjtemény** támlapjainak többszínű feljegyzései fontos kutatástörténeti emlékeket őriznek. A Néprajzi Múzeum támlapgyűjteménye több mint 32 ezer támlapból áll.

A Hangszergyűjtemény tárgyainak egy része a múzeum legkorábbi darabjai közé tartozik. A Néprajzi Múzeum profiljának 19. századi körvonalazódásánál az első reprezentatív gyűjtések és kiállítások már tartalmaztak hangszereket, pl. Xántus János 1869–1870 között végzett kelet- és délkelet-ázsiai, vagy gróf Zichy Jenő oroszországi és kelet-ázsiai gyűjtései. A hazai hangszerek gyűjtése később és lassabb ütemben kezdődött el. A magyar népi hangszerkutatás alapjait Bartók Béla és Kodály Zoltán rakta le. A zenei szakszempontokat érvényesítő gyűjteményfejlesztésben és feldolgozásban Lajtha László, Dincsér Oszkár és Sárosi Bálint játszott jelentős szerepet. A Hangtár munkatársai kezelésében lévő hangszergyűjtemény zömmel Kárpát-medencei eredetű, tehát magyar és szomszédnépi vonatkozású

tárgyegyütteseket foglal magába, s ilyen tekintetben egyedülállóan reprezentatív. Jelenleg közel 1200 hangszer- hangszer alkatrész található a gyűjteményben.

Ezen a gyűjteményen kívül a múzeum számos más gyűjteménye tartalmaz a világ minden részéből származó hangszereket, amelyeket nem volt célszerű onnan kiszakítva a hangszergyűjteménybe áthelyezni. Ezek virtuális egyesítését a hangszergyűjteménnyel a készülő számítógépes katalógus oldja meg.

Gyarapítási lehetőségek

A gyűjtemény további gyarapítási irányait a gyűjtemény eddigi összetételei is meghatározzák. Ennek megfelelően kell folytatni, illetve más irányokat is meghatározni a gyűjtemény fejlesztésében.

A gyűjtemény munkatársai kezdetektől végeztek **terepmunkát**. Ez az anyaggyűjtésen túl különböző szempontú kutatáshoz is társult. Ilyen volt például a Magyar Népzene Tára kiadása számára történt gyűjtések. A hangrögzítő eszközök fejlődése bővíti a gyűjtések lehetőségét. A tervek szerint folytatódik a már elkezdett **részfűvös zenekarok** anyagainak gyűjtése. A Lajtha csoport munkájának folytatásaként tervezzük a **népének gyűjtését, teljes szertartások rögzítését**, a hagyományos zenei folyamatok átalakulásainak vizsgálatát a **lakodalmi zenészek** körében. **Aktuális múzeumi kutatási projektekhez** (pl. kiállítások) kapcsolódóan is végzünk **helyszíni gyűjtéseket**.

Az elmúlt évek legfontosabb gyűjteménygyarapítása a **hagyatékok** szerzeményezése volt (Sárosi Bálint és a Hagymányok Házával való együttműködésben Tóth Margit hagyatéka). A hagyatékok megszerzése, akár korábbi munkatársaink, népzene kutatók, néprajzkutatók zenei vonatkozású anyagai kiemelten fontosak gyűjteménygyarapítási szempontból, hiszen gyakran a gyűjtemény történetének az alap dokumentumai kerülnek vissza.

További cél nem csak a gyűjtemény munkatársainak a felvételeit, hanem a múzeum és intézményhez nem köthető **néprajzkutatók terepmunkáinak hangzó vagy kéziratos anyagait** gyűjteni. A közelmúltban például Kiss József nyugdíjas tanár mezőkövesdi felvételeit ajándékozta a múzeumnak.

Célunk a **terepen jelenleg gyűjtést végző**, vagy korábbi gyűjtéseiket őrző kollégáink felvételeit digitalizálni, a gyűjteménybe integrálni. Ezek a felvételek szervesen kiegészítik a múzeumban megtalálható tárgygyűjtéseiket, ami akár kiállítások során többletinformációval is szolgálhat.

A táncház mozgalomtól kezdődően egyre több **zenész ment gyűjtőútra**, készített felvételeket. Ezek között nagyon sok Európán kívüli zenei felvétel is van. Több zenésszel, zenegyűjtővel állunk már kapcsolatban, akik Európán kívüli népeknél végeztek kutatásokat. A Célunk Tárnok Ákos dél-amerikai gyűjtéseinek, vagy Kárpáti János arab gyűjtésének szerzeményezése a gyűjteménybe. Európán kívüli felvételek gyűjtéseit különösen fontosnak tartjuk, hiszen a kutatók, a világ zenéi iránt érdeklődők mellett a múzeum szakmai programjaiban is komoly szerepet játszanak.

Az elmúlt években is szép számmal érkeztek eredeti forrásértékkel bíró **hangfelvételek a néprajzi gyűjtőpályázatok keretében**, amelyek továbbra is meghatározók a gyarapításban. A jövőben is együttműködünk Magyar Néprajzi Társaság Tradíció pályázatával és közös gyűjtési kampányt is tervezünk egy-egy témára, pl. a gyűjtőknél lévő házi felvételeikkel kapcsolatban.

A hangarchívumnak van még egy része, amely országosan egyedi jelentőségű, ez a mikrobarázdás hanglemeztár, amely a világ legkülönbözőbb részein kiadott, nagyrészt eredeti, kisebb részt feldolgozott népzenei anyagot tartalmaz. Ennek folytatásaként több éven keresztül sikerült a közelmúlt akár revival, akár **eredeti népzenei**

tartalmazó CD kiadványait beszerezni. Ennek a folytatása közönségszolgálati szempontból is nagyon fontos lesz.

A Néprajzi Múzeumnak mind a két fontos, népzenei anyagokat tartalmazó intézménnyel, az MTA BTK Zenetudományi Intézetével, illetve a Hagyományok Házával élő, **együttműködési kapcsolata van**. Mindkét intézménynek saját prioritásai vannak, a múzeum zenei gyűjteménye a legrégebbi közülük. Továbbra is fontos a velük való összehangolt munka.

A Kárpát-medence hangszereit tartalmazó **Hangszergyűjtemény** főként Sárosi Bálintnak köszönhetően minden területről reprezentálja a hangszerkultúrát. Van azonban olyan terület, pl. Moldova, ahonnan elég kevés hangszer beszerzésére volt mindeddig lehetőség. Ezért két prioritás van a gyűjteményben: **a hiányzó hangszerek pótlása**, ezeket fel kell kutatni, majd vásárlással megszerezni. A másik pedig a **revival mozgalmak hangszereinek beszerzése**. Már az 1990-es években elkezdődött a revival mozgalomban használatos hangszerek vásárlása, gyűjtése. Birinyi József is gyűjtött „híres” hangszerkészítőktől, Szabó Zoltán a dudakiállítás kapcsán szerzett mai készítőktől egy-egy hangszert. A táncház mozgalmat kiszolgáló hangszerkészítők hangszereiből kellene egy-egy mintát beszerezni, ami fontos dokumentum a hangszerek változásáról, a hangszerkészítők szerepének változásáról.

A Hangszergyűjteményben is emelkedett az elmúlt időben a **hagyatékből származó tárgyak** száma. A regionális gyűjteményekben lévő hangszerek gyarapításának talán ez az egyetlen lehetősége. Az elmúlt években két hagyatéknak is köszönhetően bővült a Regionális Gyűjtemény hangszereinek száma: Derzsi Balázs jóvoltából ausztráliai hangszerek, Halmos Istvánnak köszönhetően indiai hangszerek kerültek a múzeumba. Mindkettő **alapvető hangszerek hiányát pótolta**.

Felhasznált irodalom

Bereczki Ibolya

2010 Gyűjteménymenedzsment és gyűjteményezési stratégia. In: *Múzeumvezetési ismeretek 1. Múzeumi iránytű 8.* (Szerk. Bereczki Ibolya – Ságghi Ilona) Szentendre, 113-121.

Castells, Manuel

2012 Múzeumok az információs korszakban. In: *Múzeumelmélet. A képzeletbeli múzeumtól a hálózati múzeumig.* (Szerk. Palkó Gábor) Petőfi Irodalmi Múzeum – Ráció Kiadó, Budapest, 30-43.

Csiszér Dóra

2005 Alkalmi szerzeményezés vagy tervszerű gyarapítás? Adatok a Néprajzi Múzeum gyűjteményeinek formációs folyamataihoz. *Néprajzi Értesítő* 2004. 85-94.

Fejős Zoltán

2000 Útmutató néprajzi gyűjtemények értelmezésére. In: *A Néprajzi Múzeum Gyűjteményei.* Budapest, 9-49.

2003 *Tárgyfordítások. Néprajzi múzeumi tanulmányok.* Budapest

2007 Műanyag a Néprajzi Múzeumban. A kiállítás mint terep. In: Fejős Zoltán – Frazon Zsófia (szerk.). *Műanyag.* Budapest, Néprajzi Múzeum. 14-23.

Fejős Zoltán (főszerk.)

2000 A Néprajzi Múzeum gyűjteményei. Budapest, Néprajzi Múzeum

Frazon Zsófia

2007 Tárgyba zárt jelen – a kortárs tárgykultúra muzealizálása. In: Fejős Zoltán – Frazon Zsófia: *Pillanatképek a mából. A kortárs kultúra múzeumi feldolgozása.* Budapest, Néprajzi Múzeum. (MaDok-füzetek, 5.) 18-25.

2011 *Múzeum és kiállítás. Az újrarajzolás terei.* Gondolat Kiadó – PTE Kommunikáció-és Médiatudományi Tanszék, Budapest-Pécs

Granasztói Péter

2009 Megőrzés, hozzáférés, digitalizálás: új kihívások előtt a néprajzi archívumok. *Néprajzi Értesítő* 2008. 125-132.

2013 Az Etnológiai Archívum mint komplex gyűjtemény fejlesztésének kérdései. *Néprajzi Értesítő* 2012. 23-29.

Gráfik Imre

1997 A Néprajzi Múzeum magyarországi gyűjteményeinek kezdetei. *Néprajzi Értesítő* 79. 19-44.

György Péter

2003 *Az eltörölt hely – a Múzeum.* Budapest,

Horváth Sándor

2009 Nevesíthetők-e a gyűjteményfejlesztés szempontjai? *Néprajzi Értesítő.* XC. 2008. Néprajzi Múzeum, Budapest, 101-106.

Irányelvek a múzeumok néprajzi, új- és legújabbkori történeti, technika- és termelés-történeti gyűjteményei fejlesztéséhez

1976 Kulturális Minisztérium Múzeumi főosztály

Keene, Susanne

1999 *A műtárgyvédelem és a restaurálás szervezése a múzeumokban*. Budapest

Kemecsi Lajos

2010 Múzeum és épülete. Kihívások és válaszok a modern múzeum építészetben. *Ház és Ember* 22. Szentendre 167-180.

2013 Problémaérzékenység és aktualitás múzeumi környezetben. *Ház és Ember* 25. Szentendre, 125-132.

Kirschenblatt - Gimblett, Barbara

1991 Objects of Ethnography. In: *Exhibiting cultures. The Poetics and Politics of Museum Display* (ed.: Ivan KARP– Steven D. LAVINE). 386-443. Smithsonian Institution Press, Washington and London

Korff, Gottfried

2003 Das Ethnographische Museum: Schule des Befremdens? In: Réka Kiss – Attila Paládi-Kovács (eds.): *Times, Places, Passages. Ethnological Approaches into the New Millennium*. Plenary Papers of the 7. SIEF Conference Budapest, Institute of Ethnology, 133-151.

Lakner Lajos

2009 Mit ér egy múzeum gyűjteményi stratégia nélkül? *Néprajzi Értesítő* XC. 2008. Néprajzi Múzeum, Budapest, 95-100.

Luger Tessa

2005 *A gyűjteményi terv*. Múzeumi Közlemények, különszám. 45-47.

Meijer, Léontine – van Mensch – Peter van Mensch

2012 A szaktudományos felügyelettől az együttalkotásig. In: *Múzeumelmélet. A képzeletbeli múzeumtól a hálózati múzeumig*. (Szerk. Palkó Gábor) Petőfi Irodalmi Múzeum – Ráció Kiadó, Budapest, 97-126.

Nagyné Batári Zsuzsanna

2014 *Tájegység születik. Szabadtéri kiállítások rendezésének kérdései az Észak-magyarországi falu tájegység esettanulmánya alapján*. Szentendre, DVD.

Paládi – Kovács Attila

2005 *Merre tart az Európai néprajztudomány?* Székfoglalók a Magyar Tudományos Akadémián. Budapest

Pearce, Susan M.

1996 Museum objects. In: *Interpreting Objects and Collections* (ed.: Susan M. Pearce). 9-12. Routledge, London and New York

Rentzhog, Sten

2007 *Open Air Museums: The History and Future of a Visionary Idea*. Jamtli

Sasvári Áron – Vasáros Zsolt

2014 Liget Budapest. OMRRK Országos Múzeumi Restaurálási és Raktározási Központ – Közép – Európai Művészettörténeti Kutatóintézet. Budapest.

Segédlet múzeumi gyűjteményi terv készítéséhez

2000 Budapest

Szarvas Zsuzsa

2013 Vágyak és választások. Stratégia és gyakorlat a Néprajzi Múzeum gyűjteményeinek gyarapításában. *Néprajzi Értesítő* 2012. 9-22.

Waidacher, Friedrich

2011 *Az általános muzeológia kézikönyve*. ELTE BTK Művészettörténeti Intézet, Budapest

Néprajzi Múzeum

Állományvédelmi terv

2021

Tartalom

1. Stratégiai cél, küldetés

2. Helyzetelemzés

Néprajzi Múzeum Gyűjteményi Központ

Törökbálint DEPO raktár

Kozma utcai DEPO raktár

Állományvédelmi szempontok érvényesülése a költözés folyamatában

3. Intézkedések

A Néprajzi Múzeum Gyűjteményi Központjában végzett rendszeres állományvédelmi feladatok

Rendszeres állományvédelmi feladatok összefoglalása – Törökbálint

Rendszeres állományvédelmi feladatok összefoglalása a Kozma utcai raktárban

Rendszeres állományvédelmi feladatok – Román gyűjtemény

Városliget-új épülethez kapcsolódó feladatok

4. A megvalósítás feltételrendszere

Állományvédelmi feladatok ellátásához szükséges személyi erőforrás igény

Állományvédelmi feladatok ellátásának tárgyi feltételei

Az állományvédelmi feladatok ellátásának átmeneti ütemterve

1. Stratégiai cél, küldetés

A megelőző műtárgyvédelem, vagyis az állományvédelem (avagy preventív konzerválás) a környezet káros hatásainak elhárítására irányuló intézkedéseket foglalja magában.

A műtárgy környezetén az azt körülvevő élettelen és élő környezeti tényezőket együttesen értjük.

A tárgyat körülvevő légkör, annak hőmérséklete, páratartalma, szennyező anyagai; csakúgy, mint a fény és más, nem látható elektromágneses sugárzások (UV, IR), illetve az élőlények: a növények, az állatok és az ember hatást gyakorolnak a műtárgyakra.

A múzeumi gyűjteményekben előforduló környezetdiverziót ökológiai hatások (légköri, elektromágneses, biológiai, katasztrófhelyzetek), illetve az épített környezet hatásai (urbanizációs környezet veszélyforrásai; múzeumi létesítmények műszaki, épületgépészeti állapota; gyűjteményi- és bemutatási környezet által kialakuló kockázatok) együttesen befolyásolják.

A műtárgyak anyaguktól függően eltérő módon reagálnak a környezeti hatásokra; kölcsönhatásba léphetnek az őket körülvevő környezettel, melynek eredményeként a műtárgy fizikai, kémiai vagy biológiai károsodása következhet be. A legtöbb esetben azonban ezek a károsodások együttesen lépnek fel.

A megelőző műtárgyvédelem célja: a műtárgyakat károsító környezeti hatások kiküszöbölése, illetve a műtárgyak számára optimális műtárgykörnyezet megteremtése/kialakítása és fenntartása a műtárgyak bemutatási (kiállítóterek) valamint raktározási környezetében egyaránt, oly módon, hogy a műtárgyak hosszú távú megőrizhetőségét biztosítani tudjuk, azaz megőrizzük a műtárgyak megfelelő állapotát, és megakadályozzuk, vagy minimálisra csökkentjük a műtárgyak állapotromlását, ezáltal elkerüljük a műtárgyak károsodását, vagyis megelőzzük azt, hogy a műtárgyak restaurátori beavatkozást igénylő állapotba kerüljenek, azaz restaurálásra szoruljanak.

Az állományvédelmi munka során a megfelelő technológiák, anyagok stb. helyes megválasztásával, az optimális műtárgykörnyezet megteremtésével és fenntartásával a raktárakban elhelyezett, illetve a kiállítóterekben bemutatott több száz vagy akár több ezer műtárgy tömeges védelme egyszerre és folyamatosan biztosítható. A megelőző műtárgyvédelem (állományvédelem) a hatékony eredmények elérése mellett a költséghatékonyság tekintetében is fontos célirány. A műtárgyak tömeges védelme a műtárgykörnyezetet szabályozó gépek és berendezések működtetése árán is sokkal költséghatékonyabb megoldást jelent, mint akár egy-egy károsodott műtárgy restaurálásának

vagy restaurálásának költsége, amely akár több százezer, vagy több millió forintba is kerülhet; sőt sajnos sok esetben a károsodások nyomai még restaurátori beavatkozással sem kezelhetők, illetve tüntethetők el.

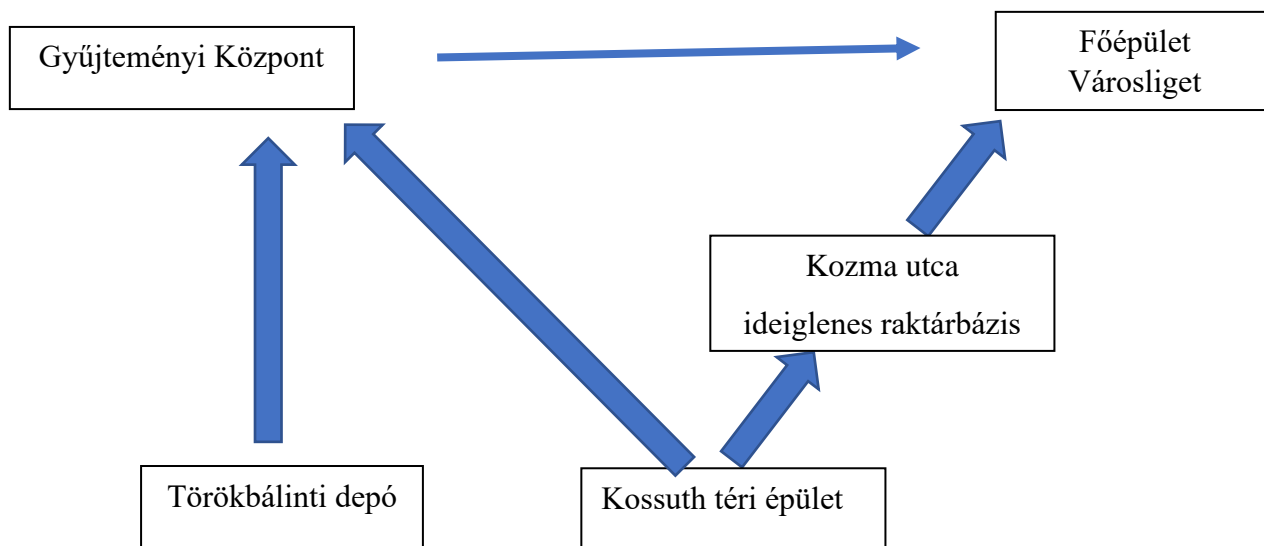
2. Helyzetelemzés

A Néprajzi Múzeum jelen állományvédelmi terve egy átmeneti állapot bemutatására készült, mert az intézmény új helyszínekre történő költözése jelenleg még zajlik. A Néprajzi Múzeum a Kossuth tér rendezési tervének végrehajtása során, az abban foglaltaknak megfelelően elhagyta az egykori Magyar Királyi Kúria számára épült Igazságügyi palotát. Az új múzeum épület a Liget Budapest projekt részeként a városligeti Ötvenhatosok terén kerül átadásra, várhatóan 2022 első negyedévében., a kivitelezés jelenleg nagy erővel zajlik. A Múzeum gyűjteményeinek túlnyomó része pedig az Országos Múzeumi Restaurálási és Raktározási Központ (OMRRK) főépületében kapott helyet. A mintegy 37.000 négyzetméteres komplexum a Néprajzi Múzeum és a Szépművészeti Múzeum/ Magyar Nemzeti Galéria számára biztosít elkülönített működést és műtárgyaik számára korszerű és biztonságos körülményeket. A Néprajzi Múzeum Gyűjteményi Központja a főépület összesen 6 szintjén helyezkedik el 4 talajszint alatti raktárszinttel.

A Néprajzi Múzeum Kossuth téri épületéből a Gyűjteményi Központba több mint 172 ezer műtárgy költözött át, viszont bizonyos gyűjtemények, múzeumi egységek jelenleg még nem a végleges helyükön vannak elhelyezve. A városligeti főépület átadásáig, az oda betervezett, Könyvtár, Etnológiai Archívum és Kerámiagyűjtemény átmeneti raktárba került, a tárgycsoportok elhelyezéséről a Kossuth téri épület kiürítésével párhuzamosan gondoskodni kellett. Több lehetséges helyszín megtekintését követően az időszakos befogadó terek a Városliget Zrt szerződéses partnerének, a Museum Complex Kozma utca-Jászberényi utca sarkán található raktárbázis egyes területein lettek kialakítva. A nagy alapterületű és belmagasságú raktárak fém polcrendszerekkel beépítve kerültek átadásra a szükséges kapacitások megtervezését követően. Az 1. raktárhelyiségben elhelyezésre kerülő több mint 28 ezer kerámia állapotának szállítást követő ellenőrzését követően, csomagolásukban tartva várja az új épület kivitelezésének befejezését. A könyvtári könyvek és az adattári anyag a múzeum 2. és 3. átmeneti raktárában kicsomagolásra kerültek, kutathatóságuk korlátozottan, de a múzeum dolgozói számára biztosított. Az említett múzeumi egységek végső fogadó helyszínükre történő átköltöztetése várhatóan a 2022 év során kezdődhet el.

A Néprajzi Múzeum az időszakos elhelyezést biztosító raktárain kívül még egy, szintén átmenetinek tekinthető raktárbázissal rendelkezik. A hosszú ideje bérelt Törökbálinti depó jelenleg műtárgyak állományvédelmi szempontoknak megfelelő őrzésre nem alkalmas, az épület felújításra szorul. A törökbálinti raktárhelyiségekben található műtárgyak (Bútor- és Világítóeszköz gyűjtemény; Közlekedésgyűjtemény; Építkezésgyűjtemény; Földművelésgyűjtemény) mindezen okok miatt rendkívül veszélyeztetettek, ezért a Kossuth téri épület kiürítését követően a depó tárgyainak a Gyűjteményi Központba történő szállítása indult el. Az első fázis során a legkevésbé biztonságos terekből történik a tárgyak kimozdítása (3. raktár), tisztítást és megfelelő előkészítést követően.

A Néprajzi Múzeum gyűjteményeinek költözési folyamat ábrája:

A Múzeum jelenleg összesen 6 helyszínen működik, az alábbi táblázatból látható az egyes területek műtárgyas, irodai célú és egyéb átmeneti raktározási felhasználása.

A Múzeum jelenlegi működési helyszínei	Állandó	Ideiglenes	Műtárgyas tér	Irodai célú	Egyéb cél, általános raktározás
NMGYK/OMRRK 1135 Budapest Szabolcs u. 33-35	X		X	X	

Törökbálinti Depo 5 hajó 2045 Törökbálint, Raktárvárosi út 1.		X	X	X	
Dataneum IT center, Iroda és Raktárbázis 1108 Budapest, Kozma utca 2.		X	X	X	X
1134 Váci út 33. Irodaház				X	
1047 Budapest, Tinódi utca 22. Raktárbázis					X
Letéti helyszín („Román” gyűjtemény) 1025 Budapest Szemlőhegy u. 27/a		X	X		

Néprajzi Múzeum Gyűjteményi Központ

A közel 10 000 nm alapterületű raktárbázis vasbeton szerkezetű épület, a nagy tárgyak raktárát kivéve az összes gyűjteményi raktár a föld alatti négy raktár szinten helyezkedik el. A műtárgyérkeztetési útvonalon karantén raktár szolgál a tárgyak elkülönítésére, esetleges kártevő fertőzés kezelésére (fagyasztásos, vagy oxigénmegvonásos módszerrel). A dokkolóból nyíló csomagolótérben történik a műtárgyak kicsomagolása és a nagy alapterületű és belmagasságú műtárgyszállító liftekkel történik a műtárgyak raktárakba szállítása. A raktárak egy központi folyosóról, zsilipeken keresztül közelíthetők meg.

A raktárbázis energia ellátása részben gotermikus (talajszondás) energiával és kiegészítő elektromos energiával történik. Áramkimaradás esetén a hiányzó energiát generátorok biztosítják. A raktárterek klimatizáltak, központi vezérlésű gépészet működik az épületben. Az optimális műtárgykörnyezeti értékek biztosítása mellett (hőmérséklet és a páratartalom), megfelelő a légcseré szabályozása is. A rendszeres, folyamatos légcseré elengedhetetlenül fontos, annak megakadályozására, hogy a szerves alapanyagú műtárgyak természetes

lebomlása során keletkező, illetve a tárgykezelések során bevitt vegyi anyagok kipárolgása következtében feldúsult károsanyag koncentráció alakuljon ki a légtérben. A raktárak levegőjében felszaporodó káros anyagok felgyorsíthatják a műtárgyak további állagromlását és veszélyt jelenthetnek a műtárgyakkal foglalkozó szakemberek egészségére is. A raktárbázison folyamatos a légellenőrzés, heti egy alkalommal teljes légcseré történik, valamint a széndioxid koncentráció növekedése esetén automatikusan működésbe lép a friss levegő bejuttatás.

A raktárakban kialakított műtárgykörnyezeti paraméterek a tárolt műtárgyak jellegétől függően beállított. A Gyűjteményi Központban két különböző légállapotú raktártér került kialakításra. A gyűjtemények jelentős százalékát kitevő kompozit jellegű tárgyainak olyan paramétereket kellett biztosítani, mely a különböző műtárgykörnyezetet igénylő alapanyagok egyik részének még megfelelő, másik részének pedig már elfogadható. Alacsonyabb hőmérsékletű műtárgykörnyezetben kerültek elhelyezésre szerkezeti instabilitásuk miatt a műanyag-, valamint kártevő kitétségük miatt a szőrös bőr tárgyak.

A talajszint alatti elhelyezés előnye a földfelszíni raktárak kialakításához képest a stabilabb hőmérsékleti adottság mellett az elektromágneses sugárzások (napfény, UV) kiküszöbölése. A raktárak világítását UV mentes, alacsony hőkibocsátású LED fénycsövek biztosítják.

A raktárakban a túlnyomás elvén kialakított védelmi rendszer működik, amely megakadályozza a por bejutását. A relatíve pormentes tárolás biztosítja, hogy a jövőben minél kevesebb beavatkozást kelljen eszközölni a megtisztított állapotban elhelyezett műtárgyakon. Az épület terei minden szinten központi folyosóról nyílnak. A keringtetett vízellátást igénylő helyiségek ennek a folyosónak a vonalában helyezkednek el, így sem vízcső, sem csatorna nem fut a raktárterek felett, ez alap elvárás volt már a tervezés során. A gépészeti elemek a folyosókon és a restaurátor műhelyekben sincsenek álmennyezettel eltakarva, szabadon láthatóak, hozzáférhetőek. Ez a megoldás probléma esetén lehetővé teszi a gyors hibakeresést és elhárítást.

Az egyes raktárterek alapterületének méretezésekor a szigorú tűzvédelmi előírások miatt a tűzszakaszok kialakítása szabott határt, ezért egy-egy raktártér alapterülete maximum 500 m² lehetett. A tűzoltó rendszer gázzal oltás elvén működik. A rendszer kiépítése költséges megoldás, de tűz esetén használata lényegesen kevesebb kárt okoz a műtárgyakban, mint a vízzel oltó berendezések. A korábban tervezett oxi-reduct (csökkentett oxigénszint) megoldást a magyar tűzvédelmi szabályok csak preventív módszernek ismerik el ezért a hatóság nem engedélyezte ennek kiépítését.

Minden raktár elé egy-egy zsilip csatlakozik, mely növeli a raktárak biztonságát, állományvédelmi szempontból elősegíti a műtárgykörnyezeti paraméterek stabil szinten tartását, illetve lehetőséget biztosít a munkatársak számára a különböző szakmai feladatok elvégzésére (revízió, kutatás, kiállításához tárgyválogatás). A raktárakba csak a jogosultsággal rendelkező munkatársak mehetnek be, kártyás és biometrikus (ujjlenyomat) azonosítással.

A raktárak járófelülete műgyanta borítású, mely az ipari beton porózus felületét egyenletesen lezárja, meggátolja a szennyeződések leülepedését, könnyen tisztántartható. A falak festéséhez vizes diszperziós festéket alkalmaztak, mely környezetbarát, nincs vegyi anyag kipárolgása, jó fedőképességgel rendelkezik és a használata költséghatékony.

A raktárterekben a kapacitás maximális kihasználása érdekében tömör tároló rendszer került kialakításra, porszórt fémből készült polcos, fiókos, tálcás, rácsos, henger tartós bútorzat elemekkel. A tárolórendszer tervezésében aktívan részt vettek a múzeum szakemberei, előzetes felmérések készültek, hogy melyik típusú raktári tárolóból mekkora mennyiségre van szükség az adott gyűjtemények számára, illetve az egyes fiókok, polcok, hengeres tárolók méretének, kiosztásának tervezése is előzetesen megtörtént. Sajnos a vasbeton szerkezetű épület statikai tervezése során kiderült, hogy a födémekek megfelelő teherbírása érdekében a raktártereket oszlopok beépítésével szükséges megerősíteni. A tervrajzokon megjelenő, majd gyarapodó oszlopok miatt a bútorzat újra tervezése elkerülhetetlen volt, nagyobb probléma, hogy a támasztóelemek megjelenése kapacitás veszteséggel is járt, korlátozódtak a helykihasználás lehetőségei és értékes tereket veszítettünk el.

A tömör tároló bútorzat a „kisebb” tárgyak tárolására alkalmas raktáregységekben (P2-P4 szintek) automatikus továbbítással működik, a nagy tárgyak tárolásához a folyosóméret szélessége miatt mechanikus továbbítórendszert építettek be (P1 szint).

A tárgyak elhelyezése tárgycsoportonként, alapanyag, méret, alak szerint történt, a maximális helykihasználás érdekében. A gyűjteményekből a tárolás szempontjából homogén elhelyezést igénylő tárgycsoportokat kiemeltük és azonos típusú tárolóelemekkel (pl. képrácsrendszer) kialakított raktártérben helyeztük el, ezzel is növelve a raktárkapacitását. A rácsokra, polcokra, fiókokba, tálcákra helyezett, megfelelő módon csomagolt, megtámasztott, rögzített tárgyak jól áttekinthetőek, kevesebb alkalommal kell a tárgyakhoz hozzányúlni, mégis biztosított a kutathatóságuk, a hozzáférés, ez pedig biztosítja a hosszútávú megőrzés lehetőségét.

A Gyűjteményi Központ raktáraiba bekerülő műtárgyak QR kóddal rendelkeznek, mely a múzeum adatbázisára mutat, egy telefonos applikációval a helyszínen minden adat

leolvasható. A tároló berendezéseken található pozíciós jelzés az adatbázisban szintén rögzítésre kerül a tárgy elhelyezésekor.

A komplexum első emeletén kerültek kialakításra a muzeológusok, gyűjteménykezelők, nyilvántartási és üzemeltetési munkatársak számára létesített irodák. Szintén ezen a szinten kapott helyet a Néprajzi Múzeum állományvédelmi csoportja, mely a Múzeumi Állományvédelmi Bizottsággal együttműködve, annak programjában meghatározott országos kompetencia feladatait látja el a jövőben. Az emelet déli traktusába kerültek a Múzeum tágas, korszerű, jól felszerelt restaurátor műhelyei. A műhelyek tervezése a restaurátor munkatársak aktív és folyamatos bevonásával zajlott. Az egyes munkaterek méretének, tájolásának, egymáshoz történő kapcsolódásának megtervezését követően a szükséges bútorzat, világítás, vegyszer és por elszívás, víz, csatorna és elektromos kiállások helyének meghatározása is feladatuk volt. Mindezekből következően a bekerülő eszközök, gépek, berendezések működési igényeinek és pontos helyének megjelölése, az egyes munkafolyamatok gondos megtervezése rendkívül fontos volt. A költözéssel párhuzamosan megtörtént a restaurátor műhelyek berendezés- és eszközparkjának korszerűsítése, fejlesztése is.

Törökbálint DEPO raktár

A hosszú ideje bérelt raktár egy ipari raktárbázis területén található, ahol a raktárbázis területén különböző típusú árucikkeket (vegyi anyagok, gépalkatrészek, élelmiszerek, lakberendezési tárgyak) tárolnak. A raktárterek nincsenek légmentesen elválasztva egymástól, így nem lehet biztosítani az állományvédelmi előírásoknak megfelelő műtárgykörnyezetet. A nagy gépkocsi és kamion forgalom következtében a szálló por (korom), a kártevők könnyen bejutnak a raktártérbe az épület dilatációs nyílásain és rosszul záródó nyílászáróin keresztül. A nagy légtér hőmérséklet és páratartalom szabályozása sem megoldható. A közel ezer m² alapterületű, 10 m belmagasságú vasbeton szerkezetű ipari raktárépület rossz állapota következtében gyakoriak a beázások is. A raktár területén a nagy belmagasságot kihasználva dexion salgó elemekből három műtárgytároló szint került kialakításra. A raktár épületszerkezetének rossz állapota miatt az ebben a raktárban tárolt műtárgyak költöztetését terveztük elsőnek, de a Kossuth tér fejlesztése kapcsán megadott határidők felülírták a tervezett sorrendet. A költöztetésre korábban előkészített megtisztított, letakart tárgyak a csúszás miatti várakozási idő alatt a nagy porterhelés következtében újra szennyeződtek, tisztításra szorulnak. A DEPO raktár költöztetése kevés tárgytól eltekintve 2021 szeptemberében indulhatott el, a Kossuth téri épület kiürítését követően. Az első fázis során a legkevésbé biztonságos terekből történik a tárgyak kimozdítása, a cél most is az, hogy a műtárgyak épségben, megtisztítva, szerkezetileg

megeősítve, fertőzés mentesen kerüljenek a Néprajzi Múzeum Gyűjteményi Központban kialakított új raktárakba.

Kozma utca DEPO raktár

A Néprajzi Múzeum számára bérelt raktárterek szintén egy ipari célra használt raktárbázis területén, vasbeton szerkezetű csarnokokban, csarnok részekben helyezkednek el. A raktárbázison néhány átalakítás elengedhetetlenül szükséges volt ahhoz, hogy a múzeum gyűjteményeinek befogadására alkalmas területté váljon, a műtárgyraktárrá történő alakítás során fő szempont volt az állományvédelmi feltételek biztosítása. A 2. raktár bejárata elé zsilip épült, mely a költözés során segítette a műtárgykörnyezeti értékek megfelelő szinten tartását és a bejutó por mennyiségének csökkentését. Az adattári területen a légtechnika befűvői elé terelőlemezek kerültek, ezáltal a kiáramló meleg levegő a fűtési szezonban a raktározás szempontjából előnyösebben oszlik el, a fűtés közelében elhelyezett adattári anyagok lényegesen kisebb hőterhelést kapnak. A muzeális könyvek külön helyiségben lettek elhelyezve, ahol önálló légszabályozás lett kialakítva. Az érzékeny üvegnegatívok szintén elkülönített, saját klímával rendelkező kétszintes „kapszulában” kaptak helyet. A nitrátos filmek számára hűtőkonténer épült, melyben a stabil hőmérséklet mellett mobil páraelszívó segítségével a Rh érték is optimális szinten tartható.

A műtárgyak biztonságáról kamera- és riasztórendszer, valamint folyamatos fegyveres őrség jelenléte is gondoskodik.

A Kozma utcai ideiglenes raktárból a tárgyak az új múzeumi főépület átadása és a fogadó raktárak berendezését, előkészítését követően, várhatóan a 2022-től indulhatnak el végleges helyük felé.

Állományvédelmi szempontok érvényesülése a költözés folyamatában

A Néprajzi Múzeum 2017 decembertől bezárta a kapuit a nyilvánosság előtt, hogy minden erőforrását a költözés előkészítésére tudja összpontosítani, ezáltal a folyamat sokkal intenzívebbé vált. A műtárgyak költöztetése sokkal összetettebb feladatot jelent, mint tárgyak egyik helyről a másikra való mozgatása, sokrétű előkészületet igényelt a kiindulási pontból való elmozdítástól a cél helyszínen történő végleges elhelyezésig.

A múzeum bezárását követően a meglévő kiállításokat teljesen le kellett bontani, a több ezer kiállított műtárgy a szükséges tisztítások után visszakerült a megfelelő gyűjteményekbe. Az egyik legfontosabb előkészítő munka a tárgyak költözés közbeni és későbbi azonosítására, nyilvántartására szolgáló QR kódok tárgyakra történő rögzítése. A hordozóra nyomtatott kódok

speciális olvasókkal, illetve a munkatársak számára a telefonkészülékükön futó program segítségével beolvasható, ezáltal az adott műtárgy azonnal azonosítható, lekereshető a múzeum elektronikus rendszerében. A műtárgyak mozgása az adatbázishoz kapcsolódó kódok segítségével nyomon követhető, az egyes tárgyak QR kódjain kívül a szállítási egységek összeállításakor csomag kódok generálására is van lehetőség.

A műtárgyak szállítását megelőző 1-2 évben folyamatosan zajlottak a műtárgyak állapotának felmérései, a biztonságos költözést és a későbbi raktári elhelyezést lehetővé tevő lépések meghatározásai. A sérült, nagyon rossz állapotú, vagy speciális igényű műtárgyak kiemelése kerültek a gyűjteményekből, a kiemelt tárgyak szakrestaurátor általi tisztítása, konzerválása, megerősítésre, vagy/és speciális csomagolása megtörtént, illetve a Törökbálint depón őrzött műtárgyak esetében jelenleg is zajlik. Teljes restaurálásokra a nagy tárgymennyiség és a korlátozott idő miatt csak kiemelt esetekben van lehetőség, a költözési folyamat során a múzeum legfontosabb célja, hogy az összes műtárgy lehetőleg megtisztítva, megerősítve, épségben és biztonságosan érkezzon meg a célállomásokra. A biztonságos szállítás és tárolás érdekében a különleges igényű, sérült, gyenge megtartású tárgyak számára egyedi kialakítású tárolók készülnek, illetve kerültek megrendelésre. A saját tervezésű dobozok, mappák, huzatok, műtárgy tároló, mozgató elemek és kalodák elkészítéséhez megfelelő mennyiségű, műtárgyvédelmi szempontoknak megfelelő összetételű és minőségű alapanyagok kell folyamatosan rendelkezésre állnia, a koordinációt a Műtárgyvédelmi és Restaurátor Főosztály látja el a költözés során. Az alapanyagok, pl. savmentes kartonok, selyempapírok, papírhengerek, pamutszalagok, tyvek, PE fólia, faanyagok, fékezhető és nem fékezhető kerekek, károsanyag kibocsátás mentes ragasztók esetében a fogyó készletek folyamatos pótlására van szükség. A költözés során eddig több ezer méter 100 % natúr pamutvászon beszerzését, avatását, mángoroltatását követően az előkészített alapanyagból megfelelő méretű alátétek, műtárgytakarók, huzatok, polisztirol golyókkal töltött műtárgytámasztó párnázatok készültek el, saját belső munkaerővel és külsős segítséggel.

A költözés során a gyűjteményekből kiemelt, sérült, gyenge megtartású, egyedi igényű tárgyakon túl komplett tárgycsoportok is vannak, melyek speciális eljárásokat és csomagolást igényeltek. A folyamatok érzékeltetésére a teljesség igénye nélkül csak néhány csoportot emelek ki:

Mennyiségben és érzékenységben kiemelkedő problémát jelentett a múzeum 75 000 darabos üvegnegatív gyűjteményének átcsomagolása, szállítása előkészítése. A munka 2020 decemberében kezdődött el. A különösen érzékeny, törékeny gyűjtemény esetében ráadásul dupla költözésre kellett felkészülnünk, mert a Kossuth tér elhagyását követően a Kozma utcai

raktár csak átmeneti tárolási helyszín a Városligeti főépület átadásáig. A gyűjtemény Kossuth téri raktárában használt fém „papucsos” tárolási megoldás nem tette lehetővé az azokban történő költöztetést, mert a tárgyak felületének jelentős része “kilógott” a fém tárolókból, ezen kívül nem volt megoldott a hőmérséklet, páratartalom, a rázkódás és fizikai behatások elleni védelem sem. Az üvegnegatív gyűjtemény sérülés nélküli szállítását csak raktári tároló egységeinek lecserélésével lehetett biztosítani, de a tárgyak méretei miatt a szabványos méretű dobozok használatára nem nyílt mód, ezért 5 egyedileg meghatározott méretben gyűjtődobozok rendelése vált szükségessé. Az üvegnegatívak sajátos igénye miatt PAT teszttel (Photographic Activity Test), és az archív csomagolóanyagokra vonatkozó ISO 16245A teszttel rendelkező tároló megoldások készültek el. További igény volt, hogy a dobozokon belül is jól áttekinthetőek maradjanak a leltári jelzetek, az egyes dobozok a relatív nagy súly ellenére is viszonylag könnyen mozgathatóak maradjanak (egy-egy doboz ne legyen nehezebb kb. 10 kg-nál), a doboz papír anyaga ne legyen túl sima, csúszós felületű, valamint, hogy a dobozok teherbírása és védelme megfelelő legyen a kétszeri szállításához. A speciális savmentes papírdobozok elkészülését követően a múzeum munkatársai a teljes gyűjteményt átsomagolták, a lelkiismeretes és elkötelezett munkának köszönhetően a gyűjtemény sérülés nélkül tudott költözni, az eredeti ütemterv betartása mellett. Az új tárolók a költözés biztonságos lebonyolítása mellett hosszú távú (8-10 éves) műtárgyvédelmi szempontoknak megfelelő tárolást is lehetővé tesznek. A tárgycsoport jelenleg a Kozma utcában van elhelyezve, várhatóan a jövő év második felében indul el az átmozgatásuk a végleges raktározási helyükre. Egy másik különleges igényű tárgycsoport a múzeum Egyház gyűjteményének igen jelentős részét képező üveg-, és tükörkép gyűjtemény volt. Nem csak nagy tárgyszáma, hanem különösen érzékeny anyag típusa is problémát okozott a költözési folyamatában. A törékeny műtárgyak szállítását azok felmérése előzte meg, mely során fény derült arra, hogy a tükörképek esetében nem csak az érzékeny hordozó okoz problémát, hanem a hátoldalon zajló öregedési folyamatok is. A foncsorozott felület (higany amalgám bevonat) a tárgyak nagy százalékánál kémiai reakciót mutatott, mely során a hátoldali bevonatból a higany cseppfolyós állapotban kivált. Ez a visszafordíthatatlan reakció nem csak a műtárgy állapotára, hanem a tárgyakat kezelő restaurátor és gyűjteménykezelő kollégák egészségére is veszélyt jelentett, ennek felmérése érdekében többfajta mérés elvégzésére került sor, hogy tisztában lehessünk a levegőben, illetve a tárgyakon lévő veszélyes anyag mennyiségével.¹ A fent leírtak értelmében

---

¹ A Kossuth téri épület Egyház gyűjteményi raktárában egy külsős céggel speciálisan erre szolgáló méréseket végeztettünk, melynek eredményeképp kiderült, hogy a levegőben lévő higany koncentráció szerencsére jóval a

a tárgycsoportot, különösen a tükörképeket szeparáltan kellett kezelni mind a szállítás előkészítés, mind pedig az új raktárakban való elhelyezés szempontjából, illetve speciális tartós védőcsomagolások elkészítésére volt szükség. A restaurátor munkatársak által készített új tárolók műtárgybarát alapanyagok felhasználásával keretes és hátoldali védelmet, támasztást biztosítanak az üveg- és tükörképek számára. A munkafolyamat nem csak a magas darabszám miatt volt időben és energiában megterhelő, hanem minden esetben figyelembe kellett venni a műtárgyak eltérő kondícióit is.

A tükörképek esetében elsődleges hosszútávú feladatunk az elkülönítésük és gyors állapotromlásuk megakadályozása. A hátoldali higanykiválás ugyan nem megállítható kémiai folyamat, azonban a klimatikus viszonyok szabályozásával nagy mértékben lassítható. A műtárgyak szobahőmérséklet alatti tárolása jó módszer a bevakulás késleltetésére, így csomagolásukkal párhuzamosan megkezdődött az új tárolóhelyük tervezése is. A végleges elhelyezésüket szolgáló beltéri, szigetelt hűtőkonténer a Szabolcs utcai épület egyik földszinti, dokkolóból nyíló, a többi raktártértől elkülönülő helyiségében került felépítésre, a műszaki átadás a testüzemet követően 2021 októberében történt meg. A konténer berendezése fém salgó polcokkal és a veszélyeztetett műtárgyak elhelyezése várhatóan még a 2020 évben megvalósul.

A fentebb említett különösen problémás tárgycsoportok mellett jelentős feladattal járt a múzeum megközelítőleg 800 db szőnyegének átcsomagolása is. Ezek a költözés előtt régi papír csöveken, agrofátyollal burkoltan, feltekerve voltak elhelyezve a raktárakban. A rosszul záródó ablakok következtében a raktárakban jelentős volt a portterhelés, az agrofátyol pedig összetételéből adódóan, elektrosztatikus képessége révén vonzza a port. Az elszürkült, erősen szennyezett műtárgytakaró anyagok lecserélése a költözés előtt elkerülhetetlen volt. A szőnyegek, takarók, asztalterítők számára új papír hengerek lettek megrendelve, méretre vágva. A megfelelő méretű csövek egyesével varrt 100 % natúr pamutvászon (molinóvászon) huzatot kaptak. A második lépés során a textil műtárgyak pontos lemérését követően a méretüknél meghatározott százalékkal nagyobb egyedi molinóvászon huzatok készültek, amelyekkel együtt feltekerve a műtárgyak réteges és külső védelme biztosíthatóvá vált.

Szintén nagy munkát jelentett a főkötők, koszorúk, párták szállításra történő előkészítése is. Ezek a speciális, sok esetben kompozit térformák korábban savas kartondobozokban, faládákban, régi szekrényekben (rétegelt lemez, bútorlap, forgácslemez) voltak elhelyezve, sok esetben a helyhiány miatt zsúfoltan. A szoros „társbérlet” fokozta a

---

veszélyesnek ítélt határérték alatt van. Azonban a műtárgyakat tartalmazó szekrényekben ez a koncentráció feldúsult, így elővigyázatosságot igényelt minden nemű tárgymozgatás.

műtárgykárosodás veszélyét (hajtások megtörése, deformáció, alkatrészek összeakadása), ennek megszüntetése mielőbb indokolt volt. A térformájú tárgyak számára többféle méret meghatározását követően több száz savmentes fedeles dobozt rendeltünk, melyekbe a tárgyak megfelelő polisztirol golyóval töltött párnázatra, megtámasztva és formára tömve, egyesével, emeletes doboz esetén kettesével kerültek elhelyezésre.

Szintén megnyugtató megoldást kellett találnunk a múzeum 186 darabos türelemüveg gyűjteményének költöztetése is, hiszen az egyik legérzékenyebb tárgycsoportról volt szó. Az üveg belsejében aprólékosan felépített jelenet rendkívüli sérülékenysége miatt minden esetben figyelni kellett arra, hogy a jelenet irányától függően az üveg ne fordulhasson az eredetileg tervezett irányától eltérő más irányba, illetve a tárgyak bárminemű rázkódás során is jelentős mértékben sérülhetnek, ennek kiküszöbölése elsődleges feladat volt a szállításra történő előkészítés során. A megoldást ebben az esetben is az egyedi, adott méretre kialakított, jó megtartású savmentes papírdobozok jelentették, amelyek belülről, a türelemüveg formájának megfelelően ethafoam bélelést kaptak, megakadályozva ezzel a szállítás során fellépő elmozdulást. Közvetlenül szállítás előtt a dobozok selyempapír labdákkal körben kipárnázott alumínium ládába kerültek, ezáltal minden irányból csillapítható volt a műtárgy mozgások során fellépő rázkódás és rezgés. A vázolt módszerrel, restaurátor műtárgykíséréssel sikerült az összes türelemüveget sérülésmentesen átszállítani a jelenlegi tárolási helyszínükre, a Gyűjteményi Központba, ahonnan várhatóan a jövő év során újabb körütekintő és jól szervezett szállítással kerülhetnek végleges helyükre, a városligeti főépületbe.

A speciális igényű tárgyak és tárgycsoportok műtárgyvédelmi szempontoknak megfelelő, a költöztetést és a későbbi tárolást lehetővé tevő szakszerű csomagolása és szállításra történő előkészítése a felsorolt példákon keresztül is érzékelhető, rendkívüli volumenű, több éves munkafolyamatot jelentenek.

A Néprajzi Múzeum Kossuth téri kiköltözését egy bizonyos ponttól külsős csomagoló és műtárgyszállító cégek munkája is segítette (Museum Complex, 4V Trans). Az említett cégek a műtárgyak költöztetésére alkalmas, zárt dobozos gépjármű parkkal rendelkeztek, a biztonságos műtárgymozgatáshoz megfelelő eszközpark, a csomagoláshoz szakképzett munkaerő biztosításával járultak hozzá. A közös munkacsoportokban a csomagoló cég alkalmazottai a múzeum szakembereivel, muzeológusokkal, gyűjteménykezelőkkel, könyvtári és adattári dolgozókkal működtek együtt. A Múzeum részéről minden munkacsoportban restaurátor jelenlét biztosított volt, felelősségük kiterjedt a műtárgyvédelmi szempontoknak megfelelő csomagolóanyagok kiválasztására, a csomagolás módjának, kivitelezésének

ellenőrzésére, illetve az egyedi igényű tárgyak kiszűrésére, kiemelésére, kezelése és szükség szerint speciális csomagolására.

2021 szeptemberétől fokozott kapacitással zajlik a törökbálinti depó egyes raktártereiben őrzött műtárgyak költöztetése a Gyűjteményi Központba (végleges tárolási helyszín), a Múzeum jelenleg is igénybe veszi a külsős csomagoló és szállító cég kapacitásait. A költözési munkacsoportok munkája szorosan kapcsolódik számos más terület munkájához, tágabb értelemben összetett és nehezen koordinálható folyamat. Részt képezi az induló helyszín feltérképezése, a manipulációs terek (csomagolási helyszínek) kialakítása, az épület kiürítési keresztmetszetének (lépcsőház, lift) felmérése, a közlekedési útvonalak megtervezése, a csomagolóanyagok tárolására alkalmas terek kijelölése. Fontos munkafolyamat az összeállított műtárgy csomagok/raklapok deponálásának megszervezése, a fogadó helyszíneken dolgozó munkatársakkal való szoros, naprakész együttműködés, a biztonsági előírások betartásának felügyelete és a műtárgyak mozgásának pontos követése, nyilvántartása is. Szükséges az egyes területek előkészítése, az akadályok eltávolítása, a kiköltözéssel párhuzamosan a kiürült műtárgyraktárakból a megüresedett bútorzat eltávolítása, mely révén újabb manipulációs vagy deponálásra alkalmas hely nyerhető.

A költözés folyamatában, minden egyes műtárgyszállítás során nagy kihívás a különböző légállapotok összeegyeztetése az indulási és az érkezési helyszíneken. A hirtelen változások sokkot okozhatnak a műtárgyakban, jelentős károsodások következhetnek be. Ennek elkerülése érdekében igyekszünk az értékeket egymáshoz közelíteni, amennyire a gépészeti lehetőségek, a raktári kapacitások és a műtárgykörnyezeti szabályozó berendezéseink ezt lehetővé teszik. Egyes raktárak akklimatizációs tereknek történő kinevezésével, az OMRRK diszpécser szolgálatával együttműködve lehetőség van a hőmérsékleti értékek átmeneti módosítására. A sikeres akklimatizációs folyamatokhoz hozzájárul a műtárgyak csomagolásának részleges szigetelő hatása is.

Említést érdemelnek a Múzeum költözését azelőkészítő fázis során beszerzett műtárgymozgató eszközök is (speciális kocsik, alvázak és emelők), melyek rendkívül hasznosnak bizonyultak és jelentős mértékben segítik a költözés biztonságos lebonyolítását.

3. Intézkedések

A Néprajzi Múzeum Gyűjteményi Központjában végzett rendszeres állományvédelmi feladatok

Műtárgykörnyezet szabályozás, rendszeres mérések

A Múzeum Kossuth téri épületében rendszeres műtárgykörnyezeti ellenőrzések, mérések és egyes terekben korlátozott szabályozás zajlott. A korszerűtlen, rossz állapotú épület, az elvetemedett, rosszul működő nyílászárók, a zsúfolt, labirintus jellegű raktárak, a nagy belmagasság, az egyenetlen hőmérsékleti eloszlás, a szabályozhatatlan fűtési rendszer mind nehezítette az állományvédelemmel foglalkozó munkatársak munkáját. A Gyűjteményi Központ tervezése során elsődleges szempontnak tekintettük a műtárgyak számára ideális környezeti paraméterek meghatározását, figyelembe véve, hogy a múzeum egyes gyűjteményei nem homogének, valamint, hogy rengeteg a kompozit (több alapanyagból felépülő) tárgy. Az új raktárbázison két légállapot került meghatározásra, az általános, 18-22 C és 45-55 % relatív páratartalom mellett bizonyos műtárgyak raktározásához (műanyagok, szőrös bőrök) ennél hűvösebb értékeket határoztunk meg, illetve külön önálló hűtéssel rendelkezik a berendezésre váró higanyos tükörképek elhelyezésére szolgáló beltéri konténer is.

A Gyűjteményi Központban a légállapotok ellenőrzése egyrészt központilag zajlik, másrészt minden raktárban saját mérőkészülékek (Testo 160 THE) kihelyezése van folyamatban a felmerülő problémák, esetleges meghibásodások gyors észlelése érdekében. A wifin keresztül a felhőbe érkező adatok az applikációján keresztül bármikor elérhetők és letölthetők, a rendszer gyors riasztás funkcióval is rendelkezik, amennyiben az értékek meghaladják, vagy nem érik el a beállított műtárgykörnyezeti tartományt. A már beszerzett készülékek hamarosan lezajló telepítéséig rendszeres ellenőrzéseket végzünk kombinált kézi mérőkészülékkel is (Elssec 765C UV, Lux, hőmérséklet és Rh mérésére alkalmas készülék).

Kártevő monitoring, kártevő mentesítő kezelések

A múzeum állományvédelmi és restaurátor munkatársai a műtárgykörnyezeti értékek mérésén kívül kártevő monitoring tevékenységet is folytatnak. A kossuth téri épület állapotához részben kapcsolódó probléma volt a kártevők rendszeres jelenléte. A tér alatti összetett csatornarendszer kedvező életteret kínált a rovarok és rágcsálók számára, melyek időről időre a múzeum épületében is megjelentek. E mellett molyfertőzések előfordulásával is számolnunk kellett, egyes gyűjteményekben jelentős mennyiségű a gyapjú és szőrös bőr műtárgy. A kártevők felbukkanása a kihelyezett csapdák alapján detektálható volt, a probléma jellegéből adódóan tervezhetővé vált a védekezés módszere.

A Kossuth téri költözéssel párhuzamosan a Néprajzi Múzeum Gyűjteményi Központjában is megkezdődött a kártevő monitoring tevékenység megszervezése. A szőrös bőr és gyapjú tárgyak kártevőinek detektálására feromonos molycsapdákat, az egyéb ízeltlábúak (csótányok, múzeumbogarak) és rágcsálók észlelésére és elfogására ragacos

csapdákat helyezünk ki és ezeket rendszeresen ellenőrizzük, meghatározott idő leteltével cseréljük. A komplexum üzemeltetése ezen kívül egy külsős kártevő mentesítő cég kapacitásait is igénybe veszi, kihelyezett méregdobozok negyed évente történő ellenőrzésével és cserélésével.

A fertőzések számának csökkentése csak a veszélyeztetett műtárgyak rendszeres és gyakori ellenőrzésével, szükség szerinti tisztításával, megfelelő műtárgytakarások, huzatok készítésével, a meglévő, szennyezett huzatok, takarók rendszeres mosásával és szakszerű, alapos raktári takarítással érhető el. A folyamatos ellenőrzésekkel a beinduló fertőzések hamar lokalizálhatók, az érintett tárgyak kiemelésével, kezelésével a nagyobb műtárgy károsodások elkerülhetők. A kezelések közül előnyben részesítjük a vegyszermentes lehetőségeket, mint pl. a fagyasztásos és az oxigén megvonásos fertőtlenítés. A Néprajzi Múzeum tárgyai korábban nagyon sokféle, ma már szerencsére a múzeumi gyakorlatból kivetett kezelést kaptak (ciángáz, terpentín, petróleum, Flytox, DDT, stb), melynek következtében vegyszermaradékok halmozódtak fel bennük, ezek egy része a műtárgyakkal foglalkozó dolgozók egészségére is fokozottan ártalmasak.

A kártevő mentesítő kezelésekre a Gyűjteményi Központ erre a célra kialakított karantén helyiségében van lehetőség, a beépített kártevő mentesítő, fagyasztó és oxigén megvonásos kamrákban. A fagyasztás mínusz 24 C fokon, 1 hetes ciklusban zajlik, szükség szerint ismételhető, elsősorban a gyapjú és szőrös bőr, valamint festetlen, homogén fatárgyak kezelésére alkalmas eljárás. Az oxigénmegvonás elvén működő kamra 1 hónap alatt fejt ki kártevő mentesítő hatását, előnye, hogy összetett, kompozit, hőtágulásra érzékeny, ezért nem fagyasztható tárgyak is kezelhetők benne.

A Néprajzi Múzeum restaurátor és állományvédelmi feladatokat ellátó munkatársai a Kossuth téri költözéssel párhuzamosan folyamatosan végezték el a veszélyeztetett műtárgyak megelőző kezeléseit a Gyűjteményi Központ karantén helyiségében kialakított kártevő mentesítő kamrákban. A megérkező érintett műtárgyak csak fertőtlenítő kezelést követően kerülhettek be az új raktárakba, ezáltal jelentősen csökkenthető a későbbi fertőzések kialakulásának esélye.

A későbbiekben a kölcsönzésről, kiállításról visszaérkező műtárgyak vagy az új szerzemények is minden esetben a karantén helyiségbe kerülnek először, ahonnan csak az átvizsgálásukat, gyanú esetén fertőtlenítésüket követően kerülhetnek be a műtárgyas raktárszintekre.

A hosszútávú védekezés érdekében a Gyűjteményi Központban dolgozó restaurátorok és az állományvédelmi csoport munkatársainak rendszeres, összehangolt és szervezett,

gondosan dokumentált kártevő monitoring tevékenysége és probléma észlelése esetén gyors reagálású kártevő mentesítő tevékenysége szükséges.

Rendszeres állományvédelmi feladatok összefoglalása a Gyűjteményi Központban:

Rendszeres állományvédelmi feladatok-Gyűjteményi Központ	Rövidtávon kezelendő feladatok	Középtávú feladatok
műtárgyak állapotellenőrzése	Műtárgyak állományvédelmi szempontból megfelelő elhelyezése és költözést követő állapotellenőrzése	Műtárgyak folyamatos, rendszeres állapotellenőrzése
Műtárgyak tisztítása, restaurálása, konzerválása	A Múzeum új Állandó kiállítására kiválogatott tárgyak tisztítása, restaurálása, konzerválása	A gyűjteményekben található, restaurálásra, konzerválásra szoruló műtárgyak minél szélesebb körű kezelése
Műtárgykörnyezeti paraméterek (hőmérséklet, páratartalom, Lux) folyamatos ellenőrzése, dokumentálása	Testo 160 THE wifis mérőkészülékek kihelyezése és beüzemelése minden raktárban a biztonság fokozása érdekében A költözést követő finomhangolás a komplexum üzemeltetésével egyeztetve	Rendszeres ellenőrzés, műtárgykörnyezet szabályozás, optimális műtárgykörnyezeti értékek fenntartása
Oxigénszint ellenőrző mérés a raktárszinteken	Költözés-kicsomagolás során több munkatárs tölt hosszabb időt egy-egy légtérben-légcsere hatékonyságának ellenőrzése fokozottan fontos	ellenőrző mérések végzése
kártevő csapdák ellenőrzése, előírás szerinti időközönként cseréje	Restaurátorok és állományvédelmi munkatársak együttműködése, feladatok és felelőségek meghatározása	Restaurátorok és állományvédelmi munkatársak folyamatos együttműködése, munkaszervezése
Kártevő mentesítő kamrák üzemeltetése	A Kossuth térről átérkezett gyapjú és szőrősbőr műtárgyak megelőző	Kártevő fertőzések lehetőségének jelentős mértékű csökkentése

	kezelésének befejezése a raktárakban történő elhelyezésük előtt.	
Tükörkép hűtő kamra ellenőrzése	Kamra berendezése, műtárgyak végleges elhelyezése	A műtárgyak és a hűtő berendezés rendszeres ellenőrzése
Speciális raktári takarók, huzatok, támasztékok, tárolók, műtárgymozgatók készítése	Speciális raktári takarók, huzatok, támasztékok, tárolók, műtárgymozgatók készítése azokhoz a tárgyakhoz, amelyek számára fokozottan indokolt	Speciális raktári takarók, huzatok, támasztékok, tárolók, műtárgymozgatók készítése szélesebb körben
Műtárgytakarók, huzatok szükség szerinti cseréje, tisztítása	Mosógépek bekötése a textil restaurátor műhelyben	Műtárgytakarók, huzatok szükség szerinti cseréje, tisztítása
	garanciális javítások és pótmunkák felügyelete a raktár szinteken és a restaurátor műhelyekben	
Takarítás (épület) minőségének, hatékonyságának és a felhasznált vegyszerek ellenőrzése	Műtárgykárosító anyagok használatának kizárása, pormentesség fenntartása a raktárakban	Műtárgykárosító anyagok használatának kizárása, pormentesség fenntartása a raktárakban
Állományvédelmi témájú raktárlátogatások vezetése	Állományvédelmi témájú raktárlátogatások vezetése	Állományvédelmi témájú raktárlátogatások vezetése
Szakvélemények kiadása, tudományos és kutató munka	Költözéssel kapcsolatos tapasztalatok összefoglalása, megosztása, publikációk	Tudományos kutatómunka fokozása, kiterjesztése

A középtávú feladatok pontosabb meghatározása a költözés befejezése és az új múzeum épület használatba vétele után lesz lehetséges. A fentiekben leírt rendszeres és rövid távú állományvédelmi feladatok ennek megfelelően módosulni fognak.

Rendszeres állományvédelmi feladatok összefoglalása – Törökbálinti Raktár

A Törökbálinti DEPO raktárban jelenleg a műtárgyak csomagolása, költöztetése folyik, mely napi szinten változó állományvédelmi feladatokat jelent. A tárgytisztítások és konzerválási

feladatok mellett a nagy méretű műtárgyak számára speciális műtárgymozgató alvázak, kalodák készülnek. A szállításra történő előkészítés során rögzítésre kerülnek a lengő alkatrészek (pl. szekrényajtók). A munkatársak figyelik a leromlott állapotú épület gyenge pontjait (beázások), műtárgykörnyezeti értékeket mérnek és kártevő monitoring tevékenységet folytatnak.

A Törökbálinti depo esetében rövidtávú feladatnak tekinthető a műtárgyak Gyűjteményi Központba történő átköltöztetésének befejezése, a depo területének kiürítése és elhagyása (1-2 éven belül).

Rendszeres állományvédelmi feladatok összefoglalása – Kozma utcai Raktár

A könyvtári és adattári terekben kihelyezett műtárgykörnyezeti mérőkészülékek (Testo 160) segítségével rendszeres a műtárgykörnyezeti paraméterek ellenőrzése és dokumentálása. Az értékek változása alapján, ha szükséges párasító és páramentesítő készülékek beüzemelésére egyaránt lehetőség van, a megfelelő gépparkot a Városliget Zrt és a Múzeum saját berendezései teszik ki. A múlt évi téli időszak (fűtési szezon) alatt folyamatos és jelentős mértékű párasításra volt szükség, a kiszáradásra fokozottan érzékeny könyvtári és adattári anyag védelmének érdekében. A csapadékosabb tavaszi és őszi időszakokban ezzel ellentétes folyamatok zajlottak, a levegő páraszintjének csökkentése, páramentesítése volt indokolt. A raktárak rendszeres ellenőrzése, a műtárgykörnyezet szabályozó berendezések feltöltése, üritése, a berendezések karban tartása folyamatos feladatot jelentenek a múzeum állományvédelmi szakemberei számára. Szintén rendszeres ellenőrzést igényel a nitrátos filmek hűtött tárolását biztosító konténer és az üvegnegatívok elhelyezésére szolgáló „kapszula” klímájának és beépített párasító rendszerének működése is.

A külső, átmeneti helyszíneken a légállapot és hőmérséklet ellenőrzés mellett kiemelt feladat a kártevő monitoring tevékenység. Az épület határolóin még az átalakításokat követően is előfordulnak olyan kisebb rések, ahol kártevők, elsősorban rovarok juthatnak be a raktárakba. A múzeum könyvtári és adattári anyagának elhelyezése előtt a terület vegyszeres fertőtlenítése, kártevő mentesítése megtörtént. A kezelést egészségügyi gázmester végezte el, állományvédelmi szempontokat figyelembe véve és szem előtt tartva a területen elhelyezni kívánt könyvtári és adattári anyag érzékenységét. A kezelés időszakos biztonságot nyújt, ismétlése a jövőben szükséges lesz. A vegyszeres kezelést kihelyezett rovar és rágcsáló csapdák egészítik ki, a kártevő ellenőrzés folyamatos.

A Kozma utcai raktár tekintetében rövidtávú feladatnak tekinthető a Kerámia gyűjtemény, Könyvtár és Adattár végleges helyre történő költöztetése a városligeti új múzeum épület átadását és a fogadó terek berendezését, előkészítését követően. A könyvtári anyag

teljesen, az Adattári részlegesen kicsomagolva került elhelyezésre a Kozma utcában, ezért újbóli becsomagolásukkal számolni kell a költözést megelőzően.

Rendszeres állományvédelmi feladatok – Román-gyűjtemény

A múzeum letéti helyszínén havi 1 alkalommal ellenőrizzük a műtárgyak állapotát, illetve műtárgykörnyezeti mérést és kártevő monitoring tevékenységet folytatunk. A bejárás során megtörténik a riasztó rendszer működésének ellenőrzése is.

Városliget-új épülethez kapcsolódó feladatok

A városligeti új múzeumépület építési munkálataihoz kapcsolódóan a Műtárgyvédelmi és Restaurátor Főosztály az állományvédelmi szempontok hangsúlyos érvényesítése mellett részt vesz a kivitelezőkkel történő egyeztetéseken, rendszeresen véleményez, illetve válaszol meg felmerülő kérdéseket és javasol megoldásokat. A Főosztály feladata a készenléti restaurátor műhely igényeinek összeállítása, a berendezéshez szükséges bútorzat kiválasztása, a működéshez szükséges restaurátor eszközök, felszerelések összeírása.

Az állományvédelmi szakemberek számára jelenleg egyre hangsúlyosabb feladatot jelent a kerámia látványtár, Zoom és a „Megérkeztünk” c. időszak kiállítás, valamint az új Állandó kiállítás tervezésében való részvétel. Zajlanak a vitrinek berendezésének tervezési konzultációi, rendszeresen a muzeológusokkal és a látványtervezőkkel történő egyeztetések az egyes tárgyak műtárgykörnyezeti igényeinek megfogalmazásával a tárgyak állapotának, jellegének, sajátosságainak megfelelő installálási módokról, hogy a szempontok, melyek szerint a kiállítást tervezik, egybe essenek az elvárt biztonsági normákkal az installálás, és műtárgykörnyezet tekintetében is.

4. A megvalósítás feltételrendszere

Állományvédelmi feladatok ellátásához szükséges személyi erőforrás igény

A Műtárgyvédelmi és Restaurátor Főosztályon dolgozók létszáma és beosztása:

Beosztás	8 órás foglalkoztatásban	4 órás foglalkoztatásban
restaurátor	9 fő	1 fő
restaurátor asszisztens:	3 fő	1 fő

állományvédelmi felelős	1 fő	
-------------------------	------	--

A Néprajzi Múzeum állományvédelmi feladatait a Műtárgyvédelmi és Restaurátor Főosztály látja el. Az intézmény többlépcsős költözése során a Főosztály különösen nagy terhelés alatt áll. A Múzeum új épületének átadását követően megnyíló kiállításokra történő műtárgykezelések és a költözési folyamatok párhuzamos zajlása nehéz helyzet elé állítja a munkatársakat. Mindezek mellett a Múzeum keretein belül működő, országos kompetencia feladatokat ellátó Múzeumi Állományvédelmi Bizottság (MÁB) kiszélesedő tevékenysége, programjának (MÁP) végrehajtása, oktatási tevékenységének szervezése is személyi igényeket vetett fel. A személyi erőforrások és igények felmérését követően a Főosztály kibővítése, állományvédelmi csoport megszervezése mellett született vezetői döntés. A felálló 4 fős csoport egyrészt a Múzeum rendszeres állományvédelmi feladatainak ellátásában vesz részt a jövőben, másrészt együtt működik az Állományvédelmi Bizottsággal jóváhagyott programjának megvalósításában. A csoport létszámának feltöltése, a megfelelő képességű szakemberek kiválasztása folyamatban van.

Állományvédelmi feladatok ellátásának tárgyi feltételei

Tárgyi feltételek	
Épület, épületszerkezet	
Műtárgyraktárak	OMRRK/NMGYK, Kozma utca, Törökbálint, 1 letéti helyszín
Üzemeltetés/épületgépészet	OMRRK/NMGYK teljes, Kozma utca részleges központi műtárgykörnyezet szabályozás
Informatikai eszközök	OMRRK/NMGYK, Kozma utca, Törökbálint asztali számítógépek, laptopok, nyomtatók telefon készülék park
Biztonság	OMRRK/NMGYK és Kozma utca: Fegyveres őrség (0-24 h), portaszolgálat, kamera rendszer NMGYK: biometrikus és kártyás beléptető rendszer Törökbálint és letéti helyszín: riasztó rendszer
Tűzvédelem	OMRRK/NMGYK: központi, gázzal oltó rendszer

	Törökbálint, Kozma utca: füstérzékelők, kézi tűzoltó készülékek
Raktári bútorzat	OMRRK/NMGYK: beépített tömör tároló rendszer Törökbálint, Kozma utca: salgó polcrendszer
Műtárgykörnyezet szabályozás mobil eszközökkel	
Műtárgykörnyezet szabályozó berendezések	párásító (Trotec) és páramentesítő (Munters) berendezések
Mérőműszerek (hőmérséklet, Rh, Lux, UV, Oxigén)	kihelyezett (Testo) és kézi (Elsac) mérőkészülékek, kézi oxigénszint mérő
Speciális hűtőkonténerek	Higany tartalmú tükörképek, Nitrátos negatívok, üvegnegatívok hűtött tárolásához
Légtisztító berendezések	levegő szennyezők, gombaspórák kiszűrése raktárakban és műhelyekben (Supair-lux készülékek)
Kártevő monitoring/mentesítés	
Kártevő mentesítő kamrák	fagyasztó és oxigén megvonásos kamrák
Kártevőcsapdák	feromonos, élve elfogó
Műtárgymozgatás	
Műtárgy emelők	ollós emelő, villás emelő, raklapemelő, targonca
Műtárgy mozzgatók	műtárgyszállító állványok és kocsik, görgős alvázak
Csomagolás	
Raktári csomagolás	dobozok, mappák, kalodák, huzatok, takarók, savmentes csomagolópapírok
Szállítási csomagolás	műtárgyszállító fémládák, műanyag ládák, papírdobozok
Restaurálás, konzerválás	
Restaurátor műhelyek	OMRRK/NMGYK: egymáshoz kapcsolódó szakrestaurátor műhelyek Új épület: készenléti restaurátor műhely kivitelezés alatt
Műhely felszerelés	OMRRK/NMGYK: tisztítás, restaurálás, konzerválás során használt eszközök, berendezések, műtárgykiegészítések, csomagolások készítése során használt eszközök és berendezések

	megfelelő bútorzat az alapanyagok, eszközök elhelyezéséhez, munkafolyamatok elvégzéséhez
Alapanyagok	A műtárgyakkal kapcsolatos állományvédelmi és restaurátori feladatok ellátásához szükséges alapanyagok pl. tisztítószeresek, vegyszerek, ragasztók, fa, fém, papír, textil alapanyagok
Védő felszerelések	megfelelő védőruházat, köpeny, cérnakesztyű, gumikesztyű, védőmaszkok és félálarcok, szűrőbetétek

Az állományvédelmi feladatok ellátásának átmeneti ütemterve

Állományvédelmi tevékenység időigénye és ütemterve					
	folyamatos	hetente	havonta	negyed évente	fél évente
műtárgyak állapotellenőrzése					
NMGYK	X				
Kozma utca	X				
Törökbálint	X				
Letéti helyszín			X		
Műtárgyak tisztítása, konzerválása, restaurálása					
NMGYK	X				
Kozma utca					
Törökbálint	X				
Letéti helyszín					
Műtárgykörnyezet ellenőrzés					
NMGYK	X				
Kozma utca	X				

Törökbálint		X			
Letéti helyszín			X		
Műtárgykörnyezet szabályozók karbantartása					
Kozma utca				X	X
Oxigénszint ellenőrzés					
NMGYK		X			
kártevő csapdák ellenőrzése					
NMGYK		X			
Kozma utca		X			
Törökbálint			X		
Letéti helyszín			X		
kártevő csapdák cseréje					
NMGYK				X	
Kozma utca				X	
Törökbálint				X	
Letéti helyszín				X	
Kártevő mentesítő kamrák üzemeltetése					
NMGYK	X				
Kártevő mentesítő kamrák szervizelése					
NMGYK					X
Tükörkép hűtő kamra ellenőrzése					
NMGYK		X			
Raktári tárolók, takarók, huzatok, támasztékok,					

műtárgymozgatók készítése					
NMGYK	X				
Törökbálint	X				
Műtárgytakarók, huzatok tisztítása					
NMGYK		X			
takarítás minőségének, hatékonyságának és a felhasznált vegyszerek ellenőrzése					
NMGYK		X			
Kozma utca			X		
Törökbálint			X		
Állományvédelmi témájú raktárlátogatások vezetése					
NMGYK			X		
Szakovélemények kiadása, tudományos kutatómunka					
NMGYK	X				

A Múzeum állományvédelmi terve egy átmeneti időszakra, a költözés idejére készült el. Az új városligeti épület raktárainak átadásával, a műtárgyak végleges helyre kerülésével, a kiállítások megnyitásával lehetőség nyílik majd a feladatok pontos meghatározására, rövid-, közép- és hosszútávú tervek kidolgozására, azaz a normál működés részletes állományvédelmi tervének létrehozására.

A Néprajzi Múzeum digitalizálási stratégiája

Budapest, 2021. október 16.

Tartalomjegyzék

Preambulum	3
I. Helyzetelemzés.....	4
II. Jogszabályi háttér	5
III. Küldetésnyilatkozat.....	7
IV. Illeszkedés Európai Unió és hazai stratégiákhoz	8
V. Intézményi erőforrások.....	9
VI. Kulturális javak felmérése	11
Műtárggyűjtemény	12
Ethnológiai archívum	14
VII. Jövőkép	14
VIII. A Néprajzi Múzeum Digitalizálási Stratégiájának célja	15
Átfogó cél.....	15
Konkrét részcélok	16
IX. A Néprajzi Múzeum Digitalizálási Stratégiájának megvalósítása.....	19
Digitalizálási útvonal	20
Megvalósítás folyamata	21
X. Hasznosítás dimenziói	23
XI. Archiválás, Digitális Másolatgyűjtemény	28
Összegzés.....	30

Preambulum

A kulturális örökség kezelésével foglalkozó intézmények számára a digitalizálás az egyik legmeghatározóbb szakmai kérdés manapság. A fogalom és kérdéskör messze túlmutat egy adott tárgy lefényképezésén, sokkal inkább kell a virtuálisan keletkező kulturális közvagyon kérdésköréről beszélni. Ezzel a fogalommal viszont automatikusan kitágul az értelmezési tartomány. Tárgyak helyett gyűjteményeket érdemes említeni és diskurzust folytatni.

Önmagában attól sem nevezhető digitalizáltnak egy gyűjtemény, ha a leltárkönyvi adatai, egy minden szabványnak megfelelő és a jogszabályi környezettel analóg szoftverben rögzítésre kerülnek.

A kulturális törvényben megfogalmazott mutatók értelmében nyugodtan beszélhetünk egy társadalmi elvárásról is, amely az elektronikus szolgáltatások mind szélesebb körben történő alkalmazását fedi le. Ehhez kell felzárkózni a közgyűjteményi intézményeknek, és gyűjteményük - lehetőség szerinti - mind nagyobb vertikumát kell elektronikus szolgáltatások keretében is elérhetővé tenni. Napjaink muzeológiai munkája ezek nélkül életképtelen, idejétmúlt és zárt rendszert képez.

Európa egyik legkorábbi néprajzi múzeumaként, intézményünk 1872 óta gyűjti és interpretálja az örökségi elemeket. Nyitottsága révén alkalmas, hogy szellemi közösségi térként is működjön. Az Ifjúsági Kiállítás elnevezésű, paradigmaváltásra is kész, önálló projekt kapcsán a gyakorlatban is felkészült az őrzött javak és a recens pedagógiai módszerek gyakorlati házasítására.

I. Helyzetelemzés

Hazánk kormányának 2015-ben elfogadott elképzelése szerint a digitális felzárkózás csak egymásra épülő, egymással párhuzamosan működő rendszerben képzelhető el. Digitális Jólét Programként (DJP) aposztrofálták azt a gyűjtőfogalmat, amely nevet ad a rendszernek, egyben magában foglalja a részmodulokat. Hat különböző területre fogalmaztak meg stratégiát, amely elemek együtt alkotják a DJP filozófiáját, egyben meghatározzák a fejlesztési irányokat.

- Digitális Oktatási Stratégia
- Digitális Exportfejlesztési Stratégia
- Digitális Startup Stratégia
- Digitális Gyermekvédelmi Stratégia
- Digitális Jólét Program 2.0 Stratégiai Tanulmány (DJP 2.0)
- Digitális Közgyűjteményi Stratégia

A Digitális Nemzet Fejlesztési Program keretében 1404/2017 (VI. 28.) számon elfogadott Kormányhatározat - Közgyűjteményi Digitalizálási Stratégia - részletesen meghatározza a program által elérendő célokat, illetve iránymutatásként jelzi a kritériumokat, amelyek után egy gyűjtemény digitalizáltnak tekinthető.

A közelmúltban változott meg az ágazat legfontosabb jogszabálya, a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről szóló 1997. évi CXL., ún. kulturális törvény. Ennek okán a Néprajzi Múzeum kultúrstratégiai intézményi státuszt érdemelt. Az 5 évre megfogalmazott általános intézményi stratégia természetesen már ennek mentén épült fel. Mindezekon túl intézményünk az alapfeladatokon túl, az Alapító okiratban rögzített 4 országos kompetenciafeladat koordinálását is végzi:

- Múzeumi Állományvédelmi Program
- MaDok-program. Múzeumi jelenkorkutatás és dokumentálás
- Néprajzi Tartalmak Digitális Fejlesztése
- Szakági együttműködések koordinációja

A Néprajzi Múzeum másfél évszázados történelmében többször váltott székhelyet és költöztette át gyűjteményét fizikálisan is egy másik épületbe. Viszont most először adatik meg, hogy egy olyan épületbe költözzön, amely valóban múzeumnak épült, amely kifejezetten a Néprajzi Múzeum számára tervezetett. Hosszú évek tervezési és felkészülési munkálatai után vált prioritássá az a feladatkör, amely az elmúlt évekhez hasonlóan jelenleg is meghatározza az intézmény hétköznapijait, illetve munkatervi feladatként jellemzi az elkövetkezendő esztendőket. Az említett feladatkör alapvetően befolyásolja a jelen dokumentum tartalmát is, amelyről így elmondható, hogy az intézmény egy adott életciklusára alkalmazandó. Érvényessége az említett témakörök befejezésével veszíti el relevanciáját.

Ezek a témakörök az alábbiak:

- Kossuth téri főépület elhagyása
- állandó kiállítások tervezése, kivitelezése
- műtárgy- és segédgyűjtemények költöztetése

II. Jogszályi háttér

A stratégia megalkotását törvények, rendeletek és szabályzatok határozzák meg.

A könyvtári, múzeumi intézmények működését a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről szóló 1997. évi CXL. ún. kulturális törvény határozza meg.

Ennek két releváns passzusa értelmében a múzeumoknak rendelkezni kell:

- a fenntartó által jóváhagyott múzeumi küldetésnyilatkozattal, stratégiai tervvel, állományvédelmi tervvel, gyűjtemény gyarapítási és revíziós tervvel, továbbá múzeumi digitalizálási stratégiával rendelkezik, amely alapján szakmai tevékenységét folytatja¹

Az említett stratégia fogalmát az alábbiakban fogalmazza meg:

- a múzeumok digitalizálási tevékenységét megalapozó írott dokumentum, amely az e törvényben meghatározott feladatok teljesítése érdekében rögzíti a múzeumokban őrzött kulturális javak digitalizálásának céljait és prioritásait, a digitalizálással létrehozott digitális adatvagyon hosszú távú tárolásának feltételeit, valamint a közzététel, a felhasználás és a hasznosítás szabályait, beleértve a köznevelési célú hasznosítást is.²

A stratégia szempontjából releváns jogszályok:

Törvények

- a köziratokról, a közlevéltárakról és a magánlevéltári anyag védelméről szóló 1995. évi LXVI. törvény
- a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről szóló 1997. évi CXL. törvény
- a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény
- a kulturális örökség védelméről szóló 2001. évi LXIV. törvény
- a mozgóképről szóló 2004. évi II. törvény
- az anyakönyvi eljárásról szóló 2010. évi I. törvény
- a médiaszolgáltatásokról és a tömegkommunikációról szóló 2010. évi CLXXXV. törvény
- az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról szóló 2011. évi CXII. törvény
- a magyar nemzeti értékekről és a hungarikumokról szóló 2012. évi XXX. törvény
- a közadatok újrahasznosításáról szóló 2012. évi LXIII. törvény
- a szerzői jogok és a szerzői joghoz kapcsolódó jogok közös kezeléséről szóló 2016. évi XCIII. törvény
- a Nemzeti Audiovizuális Archívumról szóló 2004. évi CXXXVII. törvény

Rendeletek

- a sajtótermékek kötelezpéldányainak szolgáltatásáról és hasznosításáról szóló 60/1998. (III. 27.) Korm. rendelet
- a kormányzati stratégiai irányításról szóló 38/2012 (III. 12.) Korm. rendelet
- az audiovizuális kötelezpéldányok szolgáltatásának részletes szabályairól szóló 15/2005. (XI. 29.) IHM–NKÖM együttes rendelet

¹ 1997. évi CXL. tv. 42. § (4) b) pontja. [Állapot: 2019. szeptember 19.]

² 1997. évi CXL. tv. 1. sz. melléklet zs) pont

- a muzeális intézmények nyilvántartási szabályzatáról szóló 20/2002. (X. 4.) NKÖM rendelet
- az országos múzeum, az országos szakmúzeum, a nemzeti könyvtár, az országos szakkönyvtár és az állami egyetem könyvtárának kiemelt feladatairól szóló 30/2014. (IV. 10.) EMMI rendelet
- a közlevéltárak és a nyilvános magánlevéltárak tevékenységével összefüggő szakmai követelményekről szóló 27/2015. (V. 27.) EMMI rendelet
- a sajtótermékek kötelezpéldányainak szolgáltatásáról és hasznosításáról 60/1998. (III. 27.) Korm. rendelet

Kormányhatározatok

- Magyarország Nemzeti Infokommunikációs Stratégiájáról szóló 1069/2014. (II. 19.) Korm. határozat
- a „Digitális Nemzet Fejlesztési Program” (a továbbiakban: DNFP) megvalósításáról szóló 1486/2015. (VII. 21.) Korm. határozat
- az internetről és a digitális fejlesztésekről szóló nemzeti konzultáció (Internet-Kon) eredményei alapján a Kormány által végrehajtandó Digitális Jólét Programjáról szóló 2012/2015. (XII. 29.) Korm. határozat
- a Digitális Nemzet Fejlesztési Program megvalósítása során elkészült Közgyűteményi Digitalizálási Stratégiáról szóló 1404/2017. (VI. 28.) Korm. határozat

III. Küldetésnyilatkozat

*„A legszebb magyar gyűjtemény csakis a szomszédság,
a rokonság és az egyetemesség tükrében mutathat tu-
dományos való, s nem csalóka képet.”*

Semayer Vilibáld igazgató, 1913

A Néprajzi Múzeum Európa egyik legkorábbi néprajzi múzeumaként 1872 óta gyűjti, archiválja, óvja, kutatja és közvetíti a magyarországi, az európai és az Európán kívüli közösségek hagyományos és modern kulturális emlékeit. Tárgyak, képek, szövegek, hangok és gondolatok gyűjteménye, amely a világ megismerésének gazdag és sokrétű forrása. A Néprajzi Múzeum társadalmi múzeumként a múltbeli és a jelenkori tárgykultúra, valamint a társadalmi jelenségek kutatásának és bemutatásának reflexív helyszíne. *Kultúrstratégiai intézményként* a néprajztudomány, az európai etnológia, a kulturális antropológia első számú magyarországi intézménye, múzeumtudományi műhelye. Gyűjteményének és tudáskészletének köszönhetően a Múzeum más tudományok és a művészet számára is kiindulópontot jelent a kulturális emlékezet, *a néphagyomány* és a kulturális sokszínűség és a változó identitások megértéséhez, elfogadásához és tiszteletéhez. A tudás, az élmény és a tapasztalat összhangjával lehetőséget teremt a közösségi és egyéni értelmezések, viszonyulások megfogalmazására.

IV. Illeszkedés Európai Unió és hazai stratégiákhoz

A. Illeszkedés az „Európa 2020” Stratégiához

Az „Európa 2020” stratégia egyik kezdeményezése az Európai Digitális Menetrend, amely a stratégiai pillérek egyike. A digitális menetrend az információs és kommunikációs technológiákban (IKT) rejlő lehetőségek hatékonyabb kiaknázását javasolja az innováció, a gazdasági növekedés és a társadalmi hasznosulás érdekében. Egyik kulcsterülete, Európa kulturális emlékeinek digitalizálása és megőrzése. Beleértve kulturális javak részét képező szellemi-, illetve tárgyi örökségeket egyaránt.

B. Illeszkedés a Közgyűjteményi Digitalizálási Stratégiához

A Digitális Magyarország (Digitális Nemzeti Fejlesztési Program és Digitális Jólét Program) megvalósítása keretében készült el a Közgyűjteményi Digitalizálási Stratégia (KDS), amely átfogó, szakaszosan megvalósítható koncepciót tartalmaz a közgyűjtemények tartalomszolgáltatásának biztosítására. A KDS a megvalósítás első szakaszában (2017-2020 között) új pályára kívánja állítani a közgyűjteményeket, meghatározó tartalomszolgáltató pozícióba helyezve azokat.

A Közgyűjteményi Digitalizálási Stratégia rögzíti, hogy *„a magyar kultúrafogyasztók érdeke a lehető legteljesebb körű és a lehető legszabadabb, digitális formában történő hozzáférés a kulturális javakhoz. A digitális tartalmak hozzáférhetővé tétele hozzájárul a Kormány nemzet-, és társadalompolitikai céljainak megvalósításához, így különösen a kulturális alapellátás kiépítéséhez, melynek fő célja, hogy megteremtődjön a kultúrához és a kulturális értékekhez való akadálytalan hozzáférés a magyar kulturális identitás erősítése érdekében. Ebből a megközelítésből nézve a magyar közgyűjtemények digitalizálásának átfogó programja jelentőségében messze túlterjed az érintett intézmény falain: az egész magyar kulturális örökség anyagának dinamizálását jelenti. Az erre épülő új szolgáltatási rendszerek pedig hozzáférést biztosítanak minden felhasználó számára ehhez az örökséghez.”*³

C. Illeszkedés Magyarország Digitális Oktatási Stratégiájához

A múzeumok az iskolán kívüli nevelés és oktatás legfontosabb helyszínei. A köznevelési, a szakképzési, a felsőoktatási és a felnőttképzési rendszer digitális átalakításáról, és Magyarország Digitális Oktatási Stratégiájáról szóló 1536/2016. (X.13.) Korm. határozat alapján elkészült Magyarország Digitális Oktatási Stratégiája. A stratégia egyik pillére a tartalom – nemzeti alaptanterv és kerettanterv felülvizsgálat, digitális tartalomfejlesztés – melyhez a múzeumok digitalizált múzeumpedagógia programokkal és az oktatást segítő digitalizált tartalomfejlesztés hozzáférhetővé tételével kapcsolódhatnak.

A stratégia célként jelöli meg a társadalom digitális írástudás-szintjének növelését és a felnőttkori digitális tanulásban való részvétel fokozását, valamint a színvonalas digitális tartalmak és nyitott oktatási segédanyagok folyamatos és a szükségleteknek megfelelő bővülésének, frissítésének és könnyű elérhetőségének biztosítását.

---

³ Közgyűjteményi Digitalizálási Stratégia p. 4.

V. Intézményi erőforrások

Infrastruktúra

A jelenleg rendelkezésre álló infrastruktúra alkalmas arra, hogy az általunk meghatározott, és az európai normáknak megfelelő minőségben végezzük el digitalizálási feladatainkat. Speciális helyzetünkből adódóan – intézményi költözés, új állandó kiállítások tervezése és kivitelezése – a munkakörülmények, illetve a fejlesztési irányok jelentősen eltérnek egy hétköznapi működési rendszertől. Mind a Gyűjteményi Központban, mind a leendő új főépületben önálló fotóműterem kerül vagy került kialakításra, eltérő indulási dátummal. Ez némi egyenetlenséget eredményez a digitalizálási tevékenységek végrehajtásában, illetve jelentősen korlátozza azt. A Néprajzi Múzeum Gyűjteményi Központjának (NMGYK) fotóműterme 2021. szeptemberében kezdi meg működését. Megjegyzésre szorul, hogy a NMGYK raktárai csak a tárgyi gyűjteményeknek adnak otthont.

Fontos és hangsúlyos elem, hogy az intézmény archívumi- és kerámiagyűjteménye jelenleg egy ideiglenes raktárban kapott helyet. A kiemelkedő értékű anyagok bármilyen digitálisítása, így lényegesen nagyobb erőfeszítést kíván az intézménytől.

Eszközállomány

A fotótechnikai felszerelés a dán PhaseOne keretre épül, amely a világ egyik vezető márkája és rendszere a digitalizálás területén. Az kialakult eszközpark lehetőséget biztosít a 21. századi igényeket kielégítő munkakörnyezet megvalósítására.

Kategória	Eszköz megnevezése	
Szoftver	Photoshop	képfeldolgozó
	Capture One 12	
	Capture One CH	
	Corel Draw	
	Helicon Focus	
	Monari szakmai nyilvántartó	szakmai nyilvántartó
	ESET Endpoint Antivirus	antivírus
Informatikai eszköz	Apple Macintosh asztali gép	
	Apple MacBook Pro 16" Touch Bar laptop	
	LINUX szerverpark	
Fotóeszköz	PhaseOne XF IQ4 150Mpx kamerarendszer	
	PHASE ONE iXG 100MP - 2 LENS KIT kamerarendszer sík műtárgyak fotózásához	
	Nikon D850	
	Nikon D7100	
	PHASE ONE Film Capture Stage	
	PHASE ONE Slide Holder 35mm mounted slides PHASE ONE Film Holder KB/35 mm strip PHASE ONE Film Holder 6x6/120 mm strip PHASE ONE Film Holder 4x5" PHASE ONE Glass plate holder 9x12 cm PHASE ONE Glass plate holder 24x30 cm	negatív / filmtartó

	PHASE ONE Glass plate holder 18x24 cm PHASE ONE Glass plate holder 13x18 cm PHASE ONE Film Holder 8x10"	
	Senior AC, BRONCOLOR Manfrotto alu tripod 3D fejjel Manfrotto 1314B háttértartó szett Manfrotto 1052BAC kompakt Manfrotto 1052BAC Manfrotto Wind-UP W/Safety release cable Manfrotto 475B	állvány
	SEKONIC Digitalmaster fénymérő L-858D	fénymérő
	Manfrotto 220B Fotó	tárgyasztal
	SIROS 800 S Expert Kit Broncolor Pulso G vaku generátorral Nanguang LED fénypanel Hensel vakuk	lámpa, vaku
	Méhsejtraszter szett 3 db P70 reflektorhoz, BRONCOLOR Fényterelő négyszárnyú P70 reflektorhoz, BRONCOLOR Színes szűrő 12 db/cs P65/45 reflektorhoz, BRONCOLOR Méhsejtraszter szett 3 db P65/45 reflektorhoz, BRONCOLOR Softbox 30x120 cm, BRONCOLOR Softbox 90x120 cm, BRONCOLOR Góbó masz szett 12 részes, BRONCOLOR Opál fólia 12 db/cs P70 reflektorhoz, BRONCOLOR Színes szűrő 12 db/cs P70 reflektorhoz, BRONCOLOR Hensel Master PXL ernyő átm.: 135 cm, ezüst Hensel 90 cm oktobox	szoftbox, raszter,
	Ernyő fehér 105 cm, BRONCOLOR Ernyő ezüst 105 cm, BRONCOLOR Ernyő áttetsző 105 cm, BRONCOLOR négyszárnyú P65/45 relektorhoz, BRONCOLOR	fényterelő
	PHASE ONE SK 120mm iXG-RS LENS Schneider Kreuznach 55mm LS f/2.8 Blue Ring lens Schneider Kreuznach 35mm LS f/3.5 Blue Ring Schneider Kreuznach 28mm LS f/4.5 Schneider Kreuznach 120mm LS Macro f/4.0 Blue Ring Nikon 24-70 mm Nikon 60 mm macro Sigma 105 mm macro	objektív
	PHASE ONE no. 3 (35,4 mm) PHASE ONE no. 2 (23,6 mm) PHASE ONE no. 1 (11,8 mm) PHASE ONE iXG Macro Extension Tube, 21 mm PHASE ONE iXG Macro Extension Tube, 42 mm	makró közgyűrű
	Cirkuláris SIGMA WR-CPL 72 mm Cirkuláris SIGMA WR-CPL 86 mm Cirkuláris SIGMA WR-CPL 105 mm Hoya Cirkular Pol Slim 82 mm, Y1POLCSN82	polárszűrő

Humán erőforrás

A Digitalizálási Stratégia megvalósítása elsősorban a *Nyilvántartási és Digitalizálási Főosztály* feladata, amely fontos szempont a főosztály humán erőforrás-állományának menedzselésénél. A feladatkörök kialakításának jellemzője többek között, a digitalizáláshoz szükséges szakértelem maradéktalan jelenléte. A főosztályon belül

intézményünk 3 fő, szakmai képesítéssel rendelkező *múzeumi fotóst* foglalkoztat, teljes munkaidőben. Munkájukat segítik – szintén a főosztályi struktúrán belül - az archiválásban és a digitális tartalmak adminisztrálásában résztvevő múzeumi adattárosok, illetve adatrögzítők.

A Néprajzi Múzeum informatikai személyzetében megkülönbözteti a szakmai- illetve a működéshez szükséges informatikai állományt, amelyből a szakinformatikai részt szintén az említett főosztály látja el.

A műtárgyak és adattári anyagok megfelelő előkészítése és tisztítása legalább ennyire fontos és nélkülözhetetlen munkafázisa a digitalizálásnak.

A Műtárgyvédelmi és Restaurátor Főosztály felkészült kollégái végzik a kulturális javak tisztítását és előkészítését. A Gyűjteményi Főosztály raktár- és gyűjteménykezelő munkatársai gondoskodnak a műtárgyak mozgatásáról és az ennek kapcsán felmerülő Mozgási Naplóban történő adminisztrálásáról.

VI. Kulturális javak felmérése

Nyilvántartás, leltárkönyvek

A múzeumban lévő kulturális javak alapja a nyilvántartási rendszer, amelynek digitalizálása szintén évekkel ezelőtt megkezdődött.⁴ A hagyományos leltárkönyvek elektronikus változata mára szinte teljeskörűen elérhető. Az összefoglaló táblázatok rögzítik a Néprajzi Múzeum gyűjteményeinek nyilvántartási rendszerét, amelynél az alábbi jelek használatosak:

N: *nincs*; H: *hagyományos*; Sz: *számítógépes*

Etnológiai Archívum

Gyűjtemény megnevezése	Gyarapodási napló	Szakleltárkönyv	Leíró-karton	Szekrény-kataszter	Duplumnapló
Fényképgyűjtemény	H	H-SZ	H-SZ	SZ	N
Diapozitív gyűjtemény	H	H-SZ	N	SZ	H
Hangtár	H	H-SZ	N	SZ	N
Kéziratgyűjtemény	H	H-SZ	N	SZ	N
Nyomatgyűjtemény	H	H-Sz	N	SZ	N
Rajz-és Festménygyűjtemény	H	H-Sz	N	SZ	N
Filmgyűjtemény	H	Sz	N	SZ	N

Műtárggyűjtemény

Gyűjtemény megnevezése	Gyarapodási napló	Szakleltárkönyv	Leíró-karton	Szekrény-kataszter	Duplumnapló
Műtárggyűjtemény	Sz (H)	Sz (H)	Sz (H)	Sz (H)	N

Az ideiglenesen őrzött, nem saját gyűjteményt részét képező kulturális javak

letéti napló	Sz
kölcsönvett tárgyak naplója	Sz

⁴ A muzeális intézmények nyilvántartási szabályzatáról szóló 20/2002. (X. 4.) NKÖM rendelet szerint.

bírálati napló
restaurálásra átvett anyagok naplója

Sz
Sz

A saját- illetve az ideiglenesen őrzött gyűjteményből ideiglenesen kikerült kulturális javak

(pl. kiállítás, restaurálás, kölcsönzés, stb.)

mozgatási napló
kölcsönadott tárgyak naplója

Sz
Sz

A fenti táblázatban lévő nyilvántartási formákon túl, léteznek a korai hagyományos leltárkönyvek egészen a múzeum alapításától számítva. Az ún. korai leltárkönyvek digitális formában történő hozzáférést kiemelt feladatként kezelte az intézmény. Jelenleg a létező összes, korábban csak papíralapon létező leltárkönyv elérhető a kollégák számára elektronikus, digitalizált formában is, ami az állagmegőrzésen túl jelentősen segíti a hatékony és a párhuzamos munkavégzést is.

Műtárggyűjtemény

Feladata a magyar (illetve magyarországi) népi kultúra és a mindennapi élet, valamint az európai és Európán kívüli kultúrák tárgyi emlékeinek gyarapítása, megőrzése és gondozása, muzeológiai tudományos kutató és feldolgozó munka végzése, széleskörű hozzáférhetővé tételének megteremtése, tudományos publikációk közzététele és közművelődési hasznosítása. A gyűjtemény nyilvántartási- és leltározási tekintetben egy gyűjteményt alkot, amely hat gyűjteményi alegységre oszlik. A korábban kialakult történeti egységek, egyben meghatározzák az adott gyűjteményfejlesztés tartalmi irányelveit. Az alábbi táblázat bemutatja a műtárggyűjtemény jelenlegi mutatószámait. A *Tételszám* a nyilvántartásba vett kulturális javak számát mutatja. A *Digitalizált és nyilvános* oszlop tartalmazza azokat a tételeket, amelyek a nyilvánosan publikált, online adatbázis rekordjai.

Műtárggyűjtemény				
Gyűjteményi egység	Gyűjtemény	Tétel-szám	Digitalizált és nyilvános	Százalék
Gazdálkodás		18 701	12 294	65,74%
	Állattartás, pásztorművészet			
	Földművelés			
	Gyűjtögetés			
	Halászat			
Háztartás		46 840	23 384	49,92%
	Bútor és világítóeszköz			
	Kerámia			
	Kosárgyűjtemény			
	Táplálkozásgyűjtemény			
Regionális		67 064	31 686	47,25%
	Afrika			
	Amerika			

	Ázsia			
	Európa			
	Indonézia			
	Oceánia			
Rítus		28 377	10 666	37,59%
	Egyházi			
	Hangszer			
	Szokás- és játék			
Technológia		17 360	8 694	50,08%
	Építkezés			
	Közlekedés			
	Mesterséggyűjtemény			
Textil	Textil- és viseletgyűjtemény	52 014	16 417	31,56%
Összesen		230 356	103 141	44,77%

A gyűjtemény jellemzői számokban: ⁵

---

⁵ 2021. október 16-i állapot szerint.

Etnológiai Archívum

A magyar néprajztudomány központi archívuma, amely speciálisan szakosított gyűjteményekkel rendelkezik.

Feladatai a magyar (illetve magyarországi) népi kultúra és a mindennapi élet valamint az európai és Európán kívüli kultúrákra vonatkozó eredeti forrásértékű dokumentumok (kézirat, rajz, nyomat, fénykép, dia, mozgókép, digitális dokumentum, hangzó anyag stb.), valamint kutatói hagyatékok, források gyűjtése, megőrzése és gondozása, muzeológiai tudományos feldolgozó munka végzése, széleskörű hozzáférhetővé tételének megteremtése, közművelődési hasznosítása. A Mozgóképtár és a Hangtár a gyűjtemények gyarapítása érdekében néprajzi-antropológiai, tudománytörténeti jellegű mozgókép- és hangdokumentációs munkát végez. Az ide sorolt gyűjteményi elemek öt egységet (négy tár, és egy archívum) alkotnak. A *Tételszám* a gyűjtemény teljes, nyilvántartásba vett darabszámát jelenti, ennek egy része már elektronikusan is nyilvántartott, tehát része a szakmai adatbázisnak. A *Digitalizált és nyilvános* oszlop tartalmazza azokat a tételeket, amelyek a nyilvánosan publikált, online adatbázis rekordjai.

Etnológiai Archívum				
Gyűjteményi egység	Gyűjtemény	Tételszám/elektronikusan nyilvántartott	Digitalizált és nyilvános	Százalék
Kézirattár	Kéziratgyűjtemény	33 824 / 33 824	382	1,13%
	Inventáriumgyűjtemény	10 000	0	
Képarchívum	Rajz- és festmény	25 903 / 25 903	6 131	23,67%
	Nyomat	12 864 / 12 864	6 765	52,59%
	Térkép	1 606 / 1 606	0	0%
Fényképtár	Fénykép	331 000 / 174 329	45 569	13,77%
	Diapozitív	36 000 / 19 643	3 393	9,43%
Mozgóképtár	Film- és videogyűjtemény	371 / 371	151	40,70%
Hangtár	Népzenei gyűjtemény	23 698 / 23 698	12 337	52,06%
Összesen		475 266 / 302 238	74 728	15,72%

VII. Jövőkép

- Az intézményünk szakmai nyilvántartó adatbázisa, mint integrált múzeumi gyűjteménykezelő és publikációs rendszer része lesz a nemzetközi ágazati aggregációs felületeknek.
- Az archívumi- és műtárgygyűjtemény teljes korpuszát bemutató, minden felhasználási célt kielégítő minőségi digitális tartalmak bárki számára hozzáférhetővé válnak az információs hálózatokon.
- A teljes digitalizált tartalom nemzetközi szinten is kutathatóvá válik.
- Az intézmény a kultúrstratégiai státuszának és az országos kompetenciafeladatainak megfelelően digitális tartalomszolgáltatóvá válik.

VIII. A Néprajzi Múzeum Digitalizálási Stratégiájának célja

Átfogó cél

A jelen stratégia megfogalmazásakor a Néprajzi Múzeum kettős célkitűzést tekintett evidenciaként. Természetesen minden ilyen jellegű stratégiának célja a teljességre való törekvés. Jelen esetben ez a gyűjtemény mind szélesebb vertikumát lefedő magas minőségben elkészült digitalizált tartalom, egy online hozzáférést biztosító kereshető adatbázisban.

A minőségi digitális tartalmak létrehozásán túl, egy olyan szakmai nyilvántartórendszer kidolgozását, amely alkalmas a komplex múzeumi folyamatok kezelésére, megfelel a 21. század követelményeinek, illetve kompatibilitást biztosít az európai ágazati intézményekkel. Ezek az átfogó és évekre előremutató célok.

A Néprajzi Múzeum négy országos kompetenciafeladatot koordinál összmúzeumi szerepvállalásként.

- Néprajzi Tartalmak Digitális Fejlesztése
- Múzeumi Állományvédelmi Program
- MaDok-program, múzeumi jelenkorkutatás
- Szakági muzeológusképzés

A felsorolásban csupán relevanciája miatt került első helyre a *Digitalizálással* foglalkozó szakterület, természetesen az intézmény életében nem illeti megkülönböztetett szerep. Ugyanakkor elmondható, hogy ennek alapját egy többévtizedes, folyamatosan bővülő feladatkör alapozza meg.

A Néprajzi Múzeum intézménye, ezen belül is a Nyilvántartási és Digitalizálási Főosztály munkatársai aktív szerepet vállalnak – a néprajzi szakági intézmények egyedüli képviselőjeként – két olyan ágazati pilotban, amelyek reflektálnak a közgyűjtemények jelenkori kihívásaira, így a digitalizálásra is.

- Közgyűjteményi Digitalizálási Stratégia
- Múzeumi Spektrum

Ezen túlmenően a Néprajzi Múzeum egy **örökségvédelmi mintaprojektet** fogalmazott meg *Néprajzi tartalmak digitális fejlesztése Székelyföldön* címmel. Ez kezdeti lépése és katalizátora egy olyan nemzeti értékmentő és feltáró tevékenységnek, amelynek célja a teljes magyar nyelvterület néprajzi tartalmú kulturális örökségének számbavétele. Az elképzelés keretét egyfelől a „*néprajzi tartalmak digitális fejlesztése*” elnevezésű országos kompetenciafeladata, másrészt az intézmény gazdag gyűjteményi anyaga és annak digitális feldolgozásában szerzett tapasztalata jelenti. Olyan nemzeti értékmentő és feltáró tevékenység elindítását, amelynek célja a teljes magyar nyelvterület néprajzi tartalmú kulturális örökségének a számbavétele, és bemutatása. A meghatározott célok mind szellemiségükben, mind az elvégzendő feladatok tekintetében szorosan illeszkednek, és részét képezik az intézmény Digitalizálási Stratégiájának.

Átfogó célként tekinthetünk a már meglévő digitális tartalmak rendszerbe helyezésére. Ez elsősorban a képek szakmai adatbázisba történő feltöltését jelenti, illetve az ehhez kapcsolódó adatgazdagítást. Számos esetben a rekordok szakszerű minőségű kitöltése intenzív kutatások eredményeként születik meg. Több, kampányszerű tevékenység is zajlott az elmúlt években, amelynek eredményeként jelentős mennyiségű digitális tartalom született. 2020-ban fejeződött be egy kiemelt digitalizálási projekt, ennek keretében több mint 35 000 fénykép és rajz készült el az Etnológiai Archívum gyűjteményeiből. Az anyag feldolgozása megkezdődött, nagyságrendileg 2023. év végéig fog tartani a kész anyag adatbázisba töltése, illetve a rekordok metaadatokkal történő kiegészítése.

A most megfogalmazásra kerülő stratégiánál is érvényes az az alárendelő relevancia, amely meghatározza az intézmény jelenlegi életciklusát. Minden feladat és tevékenység arra irányul, hogy a két legfontosabb feladat (költözés, új állandó- és időszakos kiállítások) minél sikeresebben valósuljon meg. Így a főbb részcélok és mérföldkövek lefektetése is ennek mentén történik. Az egyértelmű prioritás rendezi és szabályozza az általánosságban ismert digitalizálási célokat, amelyeket az alábbiak szerint osztályozunk:

Tömeges digitalizálás: elsősorban nyilvántartási célú feladatvégzés, amely a kulturális javak azonosíthatóságát segíti. Esetünkben ezt nem gyűjteményekre bontva, hanem a teljes gyűjteményi vertikumra alkalmazzuk. Jellemzője, hogy a múzeumi fotós szakszemélyzeten túl, egyéb munkakörrel rendelkező kollégák is végezték.

Felhasználási célú digitalizálás: ez az a módszer, amikor a lehető legmagasabb minőségben végezzük a feladatot. Az alapgondolat, hogy a tárgyat a következő években-évtizedben ne kelljen újra fényképezni, melyhez a jelenleg alkalmazott, 21. századi követelményeknek megfelelő eljárásunk lehetőséget biztosít. Ebben az esetben az adott munkát csak a múzeumi fotós munkakörben alkalmazott személyek végezhetik.

Állományvédelmi digitalizáció: elsődleges célja, ahogy nevében is olvasható az állományvédelem. A tárgy aktuális állapotától függetlenül továbbra is biztosítható a kutathatósága és reprezentálása. Ebbe a körbe tartozik még további, de nem másodlagos célként a különböző állományvédelmi és restaurálási beavatkozások dokumentálásához készített felvételek halmaza.

A fenti felsorolásból elsősorban az első két kategória jelent napi szintű feladatvégzést a Néprajzi Múzeumban, tekintettel a költözés és az állandó kiállítások megvalósítására.

Konkrét részcélok

A konkrét részcélok az alábbi két táblázat segítségével kerülnek bemutatásra. Az első táblázatban a többször említett specifikumként jelentkező, két fő projekt általános elrendő céljai olvashatók.

Digitalizálás			
Megnevezés	Cél	Felelős	Határidő
Tömeges, költözési.	A költözött kulturális javak azonosíthatósága, valamint az egyedi azonosítóval nem rendelkező tárgyak vizsgálatának elősegítése.	A projektben résztvevő szakmai főosztályok	A költözési projekt végső dátuma.
Felhasználási, kiállítások számára.	Az új kiállításokban szereplő tárgyak, dokumentumok magas minőségi követelményeknek megfelelő digitalizálása, műtermi körülmények között.	Múzeumi fotós munkakör	Az adott kiállítás installálásának időpontja.

A Néprajzi Múzeum jelentős mérföldkövéhez és korszakhatárához érkezett az új Állandó Kiállítás megteremtésével. Ez jelentős kihívás elé állítja a digitalizálással kapcsolatos elvárásokat is, amelyeknek reflektálni kell a tervezés és majdan kivitelezés kapcsán felmerülő igényekre.

A kiállítás alapvetően három részből áll: a **Kerámiatér**ből, az **Ifjúsági kiállítás**ból és a gyűjteményi „**állandó**” kiállításból. Ezeket egészíti ki az **Interaktív kiállítási tér**.

Kerámiatér

A Kerámiatér nyitott gyűjteményi tér: a kiállításnál kevésbé strukturált, raktáridézeteket tartalmazó térelemek egysége. A klasszikus látványraktárakkal ellentétben nem a raktár fizikai terébe enged be, hanem a műtárgyak és műhelytitkok szellemi erőterébe, a látványraktár felől a látványinstalláció irányába mozdul el.

A Kerámiatér egyik célja – az állandó és időszakos kiállítások koncepciójával összhangban – a nemzetközi kerámiaanyag bevonásával a nem csupán magyar néprajzi múzeum képének hangsúlyozása.

Tételszám: 3 500 kerámiatárgy

Céldátum: 2022. március

Ifjúsági kiállítás

Néprajzi-kulturális antropológiai témájú kiállítás, amely elsősorban a gyűjtemény anyagát mutatja be és értelmezi. A gyűjteményi alap tükröződik úgy a témaválasztásban, mint az interpretáció formájában. Témái két fő kérdés köré épülnek. Kik élnek a világban? Mit csinálnak ott? Sokszínű, sokoldalú, funkciók és témák szerint elkülönített, de általában összekapcsolódó, a játékos tanulásra ösztönző állandó kiállítás a fiatal korosztály számára.

Tételszám: 1 000 műtárgy az intézmény teljes gyűjteményi vertikumából

Céldátum: 2023. augusztus

A gyűjteményi „állandó” kiállítás

Az „állandó” kiállítás néhány sajátossága: hangsúlyosan a Néprajzi Múzeum gyűjteményi anyagát tekinti a feldolgozás tárgyának, együtt szerepel benne a történeti és a kortárs anyag, nem egy meghatározott narratíva köré épül, hanem tudatosan moduláris szerkezetű, továbbá megkísérli együtt kezelni az intézmény magyar és nemzetközi

anyagát. A kiállítási egységek önmagukban, önállóan is értelmezhetők, a kiállítás egésze pedig különböző ösvények, értelmezési mezők mentén olvasható össze.

Tételszám: 4 100 műtárgy az intézmény teljes gyűjteményi vertikumából
Céldátum: 2022. szeptember

Interaktív kiállítási tér

A Néprajzi Múzeum új épületében az elhelyezkedése, illetve a hasznosítási lehetőségei miatt is különleges **Interaktív tér** mind tartalmi elemeiben, mind üzemeltetésében rendhagyó, a látogatók figyelmét megragadó helyszíne a tudásátadásnak. A meghívás a múzeumi élményközegben történő önálló vagy csoportos felfedezésre itt történik, elemeiben összehangolt, mégis tematikus egységek szerint, különféle időtávokban kényelmesen használható, a múzeumi interpretációs lehetőségek korszerű módszereit alkalmazó tudás-szigetek összessége.

Megérkeztünk – időszaki kiállítás

A Néprajzi Múzeum első, *Megérkeztünk!* című időszaki kiállítása reprezentatív válogatás: a nagy földrajzi távolságot és több évszázadot átfogó kollekciónak az intézmény anyagának sokszínűségét, gazdagságát és a gyűjtemény szerkezetét is érzékelteti. Egyenrangú szereplői a mindennapok és a reprezentáció emlékei, más földrészek, Európa és a Kárpát-medence tárgyai mellett pedig dokumentumok, fényképek, filmek és hangzóanyagok is a tárlat szerves részét képezik. A kiállításra szánt együttes elemei az elmúlt tíz évben a múzeumi háttérmunka, restaurálás, anyagvizsgálat, kutatás, publikálás kapcsán kerültek fókuszba. A bemutatás fontos szempontja a múzeumi tárgyak mögé rakott tudás, kortárs értelmezés, másrészt a látogatót megszólító, a befogadást megkönnyítő interpretáció.

Tételszám: 110 műtárgy az intézmény teljes gyűjteményi vertikumából
Céldátum: 2022. március

IX. A Néprajzi Múzeum Digitalizálási Stratégiájának megvalósítása

Általános alapelvként rögzítettük az Új Állandó Kiállítás digitalizálási munkáinál a következő szempontokat. A jelenleg rendelkezésre álló technikai felszerelést kihasználva minden egyes műtárgy és archívumi anyag a lehető legmagasabb minőségben készüljön el, törekedve a teljesség igényére. Az előttünk álló 2 évben az adott tárgyak kiállítási műtárgyként lesznek installálva, tehát a közeli jövőben biztosan nem lesz lehetőségünk a kiválasztott kulturális javak kézbevitelére és újbóli digitalizálására. Ezért most – még a vitrinbe kerülés előtt – kell a későbbi felhasználási céloktól függetlenül, a legmagasabb minőségben elvégezni a munkát.

A költözés folyamata több olyan, saját fejlesztésű eljárás és technológia bevezetését idézte elő és indokolta meg, amely azóta az intézményi működés mindennapjaiban is használatossá vált, hatékonyabbá teszik a műtárgyak kezelését.

Elektronikus Mozgási Napló

Az elektronikus mozgási napló kötelező használata 2018. július 1-ével került bevezetésre. Kedvező volt a helyzet, hiszen az intézmény vezetése és a szakmai főosztályok között egyetértés volt a váltás szükségszerűségében és a megvalósítás formájában. Mára egy kiforrott és a gyakorlatban bevált eszközként tekintünk rá. Minden egyes mozgatás alkalmával egy *Csomagot* hozunk létre, amely a mozgás tényére fókuszál és nem külön-külön a tárgyakra. Tehát egy csomagban egyszerre lehet akár 80 tárgy is, amennyiben annak egy időben egy céllal történik a mozgatása. Ennek tükrében alkalmazzuk a *Csomag* fogalmát a folyamatábrában.

Raktárkezelő applikáció

Az elektronikus mozgási napló fizikai kiterjesztésére fejlesztettünk ki egy androidos rendszert, amely mobiltelefonnal is képes menedzselni a kulturális javak intézményen belüli mozgatását és adminisztrálását.

QR kód

A szakmai adatbázissal történő **gyors kommunikációt** biztosító QR-kód rendszer szintén az intézmény saját fejlesztésében és kivitelezésében valósult meg. Egyértelműnek mutatkozott, hogy erre a „gyorselérési” feladatra egy új, korábban nem használt megoldást kell választani. Ezzel kapcsolatban az alábbi feladatok hárultak a digitalizálásért is felelős főosztályra:

- megtervezni, kiépíteni a háttérrel biztosító szoftverkönyezetet
- biztosítani a QR nyomtatás technikai feltételeit
- fizikai megvalósításként, 100 ezres nagyságrendben nyomtatni a címkéket

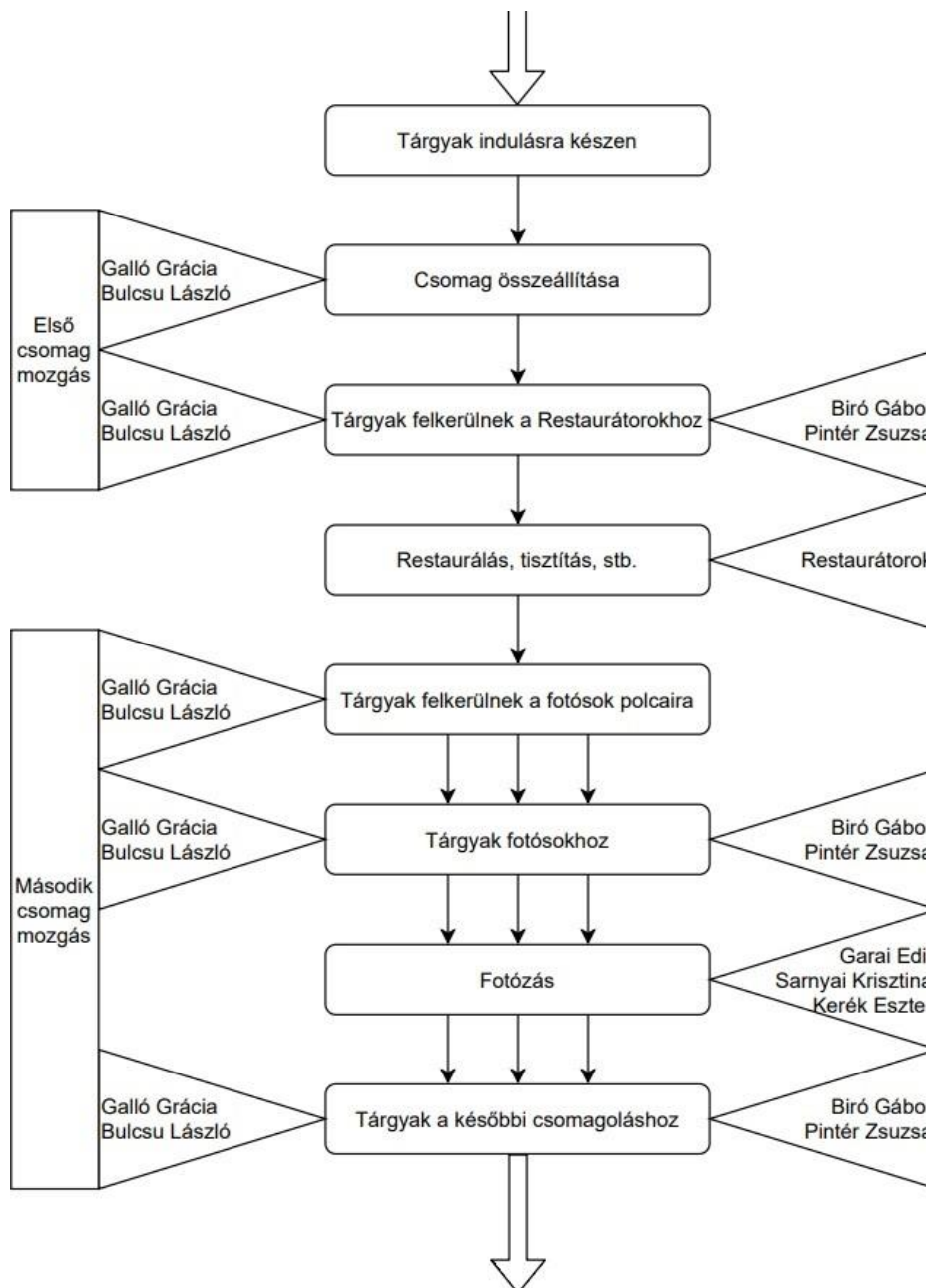
Az új szisztéma megvalósítására rugalmasan és bátran válaszolt az intézmény elsősorban azon döntéssel, hogy a feladat kidolgozását és a hétköznapiokban történő üzemeltetését magára vállalta. Külső partner bevonása helyett a Nyilvántartási és Digitalizálási Főosztályra hárult a komplex megvalósítás és üzemeltetés.

Adatbázis revízió

A költözés adminisztrálásával kapcsolatos főbb logikai elgondolások az elektronikus nyilvántartás használata felé mutattak. A fejlesztések mind a szakmai adatbázis köré épültek, ez viszont azt a korlátot is megmutatta, hogy csak azt az adatot tudjuk az elgondolt módszerrel kezelni, amelyik szerepel a nyilvántartó adatbázisunkban. Mind-ezt mérlegelve jelentős hangsúlyt kapott a retrospektív adatbevitel az elmúlt években.

Digitalizálási útvonal

A fenti relevanciák alapján az intézményünk az alábbi folyamatábrát dolgozta ki a műtárgyak digitalizálási útvonalára.

Megvalósítás folyamata

Ahogy a startégiában korábban is olvasható volt, maga a digitalizálási folyamat több főosztály kollegáinak összehangolt és egymásra épülő munkájának eredménye. A szereplők a maguk vállalásával és feladatszegmensével részét képezik az egésznek.

1. Műtárgy átvétele a gyűjteménykezelőtől, nyilvántartási kolléga részvételével. Az átvétel rögzítése az *elektronikus mozgási naplóban* a szakmai adatbázis felületén. Fontos szempont, hogy a gyűjteménykezelő csak olyan műtárgyat indíthat el a folyamatban, amelyet a *Műtárgyvédelmi - és Restaurátor Főosztály* munkatársai jóváhagytak. Ezzel biztosítjuk, hogy a javakon a szükséges előkészítő munkálato-
kat elvégezték, a tárgy tisztítva érkezik.
2. Műtárgy elhelyezése, szükség esetén installálása a műteremben. Megfelelő háttér és világítás kiválasztása, konfigurálása.
3. Színhelyesség beállítása: az első képen számértékes színskála szerepeltetése a leltári számmal együtt. Az expozíción a színek kalibrálása a színskálán megadott értékek szerint. Először a fekete és fehér beállítása, majd ezt követően a többi színt is: kék, zöld, piros, narancs, sárga.

A színhelyes értékeket tartalmazó kép elnevezése: *leltári szám_SZ* (pl. **2005.10.12_SZ**)

4. A fő képen az élesség biztosítása, ha a tárgy úgy kívánja: több expozícióból a *Helicon Focus* program alkalmazásával egy éles műtárgyfotó készítése **tiff** formátumban a legnagyobb méretben. (A 'Focus Stack' lehetősége nem minden fényképezőgépnél adott, ezért pl. a Nikon fényképezőgépeknél ezt manuálisan lehet elvégezni. Ha erre nincs lehetőség, akkor egy adott tárgyról készüljön több darab részletfotó.)

Amennyiben a műtárgy jellege úgy kívánja, akkor nem szükséges a több expozícióból álló montázsolás.

Ezt nevezzük a fő képnek, elnevezése csak a *leltári szám* (pl. **2005.10.12**).

5. A műtárgy egyediségéből és részletgazdagságából adódóan több felvétel készítése. Jellegzetes és meghatározó részletek kiemelése. A készítendő fotók száma nincs előre meghatározva, ez minden esetben egyedi elbírálás alá esik, az adott tárgy jellegétől függ. A múzeumi fotós feladata, hogy a született digitális tartalmak megfelelő nevezési rendszerbe kerüljenek archiválásra és mentésre. A fájlnev nem tartalmazhat ékezeteket vagy szóközt! Az egy leltári számról készített felvételeket a latin ABC nagybetűivel különböztetjük meg egymástól, az alábbi forma szerint:

leltári_szám_A majd B, C, D stb. (pl. **2005.10.12_A**, **2005.10.12_B**).

6. Az elkészült tartalmak leválogatása, a színskálán alkalmazott értékek beállítása minden egyes fotón.

7. Leadási, archiválási formátum szempontrendszere:
  - minden fotót nyers (**iiq, nef**) formátumban szükséges leadni,
  - kivételt képez a Helicon Focus programban összemontázsolt fotó: ezt **tiff** formátumban szükséges archiválni,
  - a montázshoz felhasznált fotók nyers és tiff formátumban való elmentése nem szükséges,
  - az utómunkázott fotókat **.jpg** formátumban, Adobe RGB-ben szükséges leadni,
minőségi paraméterek: hosszabbik oldal **8000 px, 300 dpi, 98 %**.
8. Leadás előtt a gyűjteményért felelős muzeológussal véleményeztetni az elkészült digitális tartalmat az alábbi szempontok szerint:
  - a kész .jpg formátumú nézőképet a „P” meghajtóra fel kell tölteni,
  - az elérés pontos útvonalát elküldeni az érintett muzeológusnak e-mailben,
  - a véleményezésre és jóváhagyásra – esetleg új kérések megfogalmazására – maximum 3 munkanap áll rendelkezésre,
  - 3 munkanap letelte után a műtárgyak visszakerülnek a raktárba,
  - egyéb módosításra már nem lesz lehetőség,
  - a muzeológusnak küldött e-mailhez csatolni kell az érintett gyűjteménykezelő kollégákat és a Nyilvántartási és Digitalizálási Főosztály vezetőjét is.
9. A fotók elfogadása után a múzeumi fotósnak értesíteni kell a gyűjteménykezelő kollégát az adott műtárgyak visszavételezhetőségéről. A tárgyak szempontjából a folyamat a raktárba történő visszahelyezéssel ér véget.
10. Amennyiben az elkészült képek elfogadásra kerültek a létrejött digitális tartalmak mentését el kell végezni. Ezt minden esetben az érintett múzeumi fotós kezdeményezi, aki jogosultságának megfelelően feltölti az anyagot a Digitális Másolatgyűjteménybe, archiválás céljából.

X. Hasznosítás dimenziói

Digitalizált anyagok közreadási formái és módszerei

A Közgyűjteményi Digitalizálási Stratégia 2017-2025 (KDS) nemcsak az intézmények digitalizált műtárgyállományának kvantitatív és kvalitatív fejlesztését tűzte ki célul, hanem a digitalizálási tevékenység társadalmi realizálását is fokozni kívánja. A KDS célja többek között a közgyűjteményi tartalmakra épülő digitális tananyagok számának növelése, valamint, hogy ezek a tartalmak nagyobb hangsúlyt kapjanak a kreatív iparban, az otthoni munkavégzésben, a rekreációban és a turizmusban. Természetesen mindezekén túl is érezhetően megnőtt az igény az online elérhető, minőségi tartalmak iránt, amely pozitívan hat a közgyűjteményi intézményrendszerek társadalmi szerepvállalására és hétköznapi gyakorlatára. A Néprajzi Múzeum ezekre a tapasztalatokra, kihívásokra, elvárásokra építkezve alakítja ki digitalizált anyagainak közreadási módszereit, felhasználási lehetőségeit.

A digitális műtárgyállomány nyilvánossága

A Néprajzi Múzeum évtizedek óta kiemelt szempontként kezeli, hogy digitális adatai nyilvánossá váljanak. A cél a továbbiakban sem változik: a kulturális javakat kezelő szakmai adatbázis minden olyan rekordja váljon bárki által megtekinthetővé és kereshetővé, amely ellenőrzött. Jelenleg ezt egy többkörös kontroll biztosítja, amelynek szereplői a nyilvántartási főosztály dolgozóin túl a muzeológusok.

Az intézményi weboldal <https://www.neprajz.hu/gyujtemenyek> aloldalán összegzi a különböző gyűjteményeinek online kereshető adatbázisait. A Gyűjteményi, az Archívum adatbázis aloldalon (<https://gyujtemeny.neprajz.hu/neprajz.start.php>) a komplex, összetett keresést lehetővé tévő böngészőprogram mellett külön válogatás található a fénykép, a rajz-, festmény, a nyomat, a diaposzítív, a mozgókép, a hangtár anyagaiból. Ezen túlmenően az intézmény könyvtárának online katalógusa is elérhető. Az intézmény a korábbi praxisára építkezve az ellenőrzött tartalmait továbbra is folyamatosan közzé kívánja tenni.

Keresőoptimalizálás

A Néprajzi Múzeum online adatbázisai az intézmény felületén jelen pillanatban szabadon használhatók, azonban az egyes rekordok nem láthatók a különböző internetes keresőmotorok számára. A 2020-as években önmagában már nem elég a webes publikálás, a gyűjteményi adatbázisokból szolgáltatott tartalmakat a keresőmotorok számára is értelmezhetővé kell tenni. Erre szolgál a szemantikus web technológia, amely nemcsak az adatokat, hanem a köztük lévő kapcsolatokat is képes definiálni. Célunk a neprajz.hu weboldalon a gyűjteményi adatbázis keresőoptimalizálása (SEO), hogy a tartalmainkat a keresőmotorok a találati listában minél előrébb rangsorolják. Ennek megoldása vélhetőleg párhuzamosan megtörténik a szakmai adatbázis fejlesztésével.

Megoszthatóság, beágyazhatóság, közösségi média

A neprajz.hu oldalról elérhető gyűjteményi adatbázis rekordjai megoszthatók a közösségi média különböző felületein (Instagram, Facebook, Twitter), de a megosztott kép mérete és a hozzá kapcsolódó linkek rendszere jelenleg nem megfelelő. A jövőben ennek fejlesztése mellett azt is szeretnénk elérni, hogy a tartalmaink beágyazhatók legyenek (embed, iframe vagy más) kódok segítségével különböző internetes szövegek közzétételével. Ezzel nemcsak jobb minőségben tudunk digitális tartalmat közzétenni, hanem az érdeklődők, a további keresésre törekvők számára könnyebben elérhetőek lesznek adatbázisaink. Ez a megoldás a forrásmegjelölés szempontjából is segítség. Ha nem letöltött és újra feltöltött képet használnak az online média képviselői, hanem az általunk megadott kódot, akkor egyértelmű a közölt képek forrása, valamint jogi státusza.

Virtuális séták, kiállítások hipermedializálása

A Néprajzi Múzeum honlapján külön felületet kapott az intézmény korábbi állandó kiállítása, *A magyar nép hagyományos kultúrája*.⁶ - a Néprajzi Múzeum 1991-2017 közötti állandó kiállításának archívuma. Számos időszakos kiállítás anyagából született virtuális felület⁷, amelyek önmagukban hordozzák a digitális tartalmat, azonban még nincsenek összekapcsolva a szakmai adatbázissal. Ez a jövőre nézve mindenképpen egy elvégzendő feladat lesz, amelyre megoldást szintén a szakmai adatbázis modernizálása jelenthet.

Új kiállítások applikációi, offline kiállítótérben megvalósuló alkalmazások

A 2022-ben megnyíló új állandó és időszakos kiállításokon olyan gyűjtemény alapú applikációk létrehozását tervezzük, amelyek az adott tárlatok játékos, interaktív, élményszerű megismerésén túl a digitális gyűjteményi adatbázist is helyzetbe hozzák és összekapcsolják a kiállítótérekben látható tartalmakkal. Ez a szemlélet az új kiállítások tematikus weboldalai, online kiállításvezetői, tárgykatalógusai, okosfalai programozása, specifikálása során is alapvető szempont. **A Néprajzi Múzeum térbeli megújulása az online terek használatát is érinti. A fizikai térben megvalósuló látogatói útvonalak mellett, az audio-vizuális tartalmaink irányába mutató lehetőségek segítségével az online tereinkbe is elvezetjük a látogatókat.** Az adott kiállítási egységhez, témakörhöz kapcsolódó tudás elsajátításán túli célunk, hogy ezek a digitális megoldások a gyűjteményi kiállításban nem látható, de a digitálisan elérhető kulturális javakra, gyűjteményeink gazdagságára is rávilágítsanak. Ez egyrészt segíti a téma iránt mélyebben érdeklődőket, másrészt segít abban, hogy látogatóink megismerjék és megtanulják digitális adatbázisaink kezelését.

Digitális tananyagok

Intézményünk már a korábbiakban is számos digitális tananyagot készített a NAT 2012 és 2020 által megfogalmazott ajánlásoknak megfelelően. A <https://www.neprajz.hu/oktatas> aloldalon elérhető játékos alkalmazások bővítése során a digitális gyűjtemények

⁶ (<https://magyar-nep-hagyomanyos-kulturaja.neprajz.hu/>)

⁷ <https://www.neprajz.hu/kiallitasok?filter=virtualis>

anyagait is beépítjük, arra törekedve, hogy a különböző tárgyfotók ne csak illusztrációként, hanem a hozzájuk kapcsolódó hipertextuális környezetükkel együtt is megjelenjenek, közvetlen kapcsolatban a szakmai adatbázissal. Távlati célunk a Néprajzi Múzeum új épületében készülő *Ifjúsági Kiállítás* megnyitását követően, hogy ezen a területen komplex, interaktív közösségi munkára, a különböző korú diákcsoportok bevonására épülő projekteket indítunk.

Játékosítás

Az online tartalmak népszerűségét, felhasználhatóságát a hipermediális környezet, interaktív megoldások fejlesztése mellett a játékosítás is támogatja. Már elindult a Néprajzi Múzeum Ismeretközvetítési Főosztályával való együttműködésben a digitalizált gyűjteményi tartalomra fókuszáló, különböző eszközökön keresztül elérhető alkalmazások fejlesztése. A közelmúlt egyik sikeres vállalkozása volt a kerámiagyűjtemény digitalizált anyagára épülő *Kresz Mária 100* című játék.⁸ A fejlesztések nem álltak le, jelenleg is zajlik a múzeum türelemüvegeihez kapcsolódó digitális játék fejlesztése. Természetes igény, hogy a gamifikált fejlesztések, az intézmény aktuális projektjeihez igazított gyűjteményalapú innovációk tovább haladjanak az online és az offline térben egyaránt.

„Crowdsourcing” közösségi közreműködés

Az úgynevezett „crowdsourcing”, közösségi közreműködés lehetőséget kínál a közgyűjteményi tartalmak tömeges leírására és az önkéntes munkaerő bevonására a közgyűjteményi munkában. Ez utóbbi lehetőségeket tartogat a középiskolákkal és a felsőoktatási intézményekkel való együttműködésekre is. Ezen „önkéntes munka” ugyanakkor folyamatos szakmuzeológiai kontrollt kíván. Cél, hogy a múzeum költözési folyamatának befejeződése után, egy, **a közösségi közreműködésre és annak felügyeletére alkalmas, adatbázis alapú alkalmazást hozzunk létre**, ahol az ismeretlen származású műtárgyaink adatolásában közösségeink segítségét kérhetjük.

Digital born - gyűjtés és archiválás

A Néprajzi Múzeum az egyik első olyan intézmény volt, amely digitálisan született anyagok gyűjtésére is fókuszált. A *MaDok Etnomobil* projektjei már a 2010-es évek elején erre tettek kísérletet, de 2019 óta a *Tigrisár* számára a 650 tagot számláló *NEM A TIGRIS* / múzeumi gyűjtőkampány csoportban 1000 db digitális tárgy gyűjtése a cél. Hasonlóan számos digitálisan született anyag érkezett a múzeum *#karanténtárgy kampányában*. A jövőben, a MaDok Program keretében hasonló kezdeményezések várhatók. Az így bekerülő állomány nyilvántartásban való elhelyezésén, a digital born anyagok archiválásának kérdéseiben jelen pillanatban is dolgozik az intézmény. Természetesen itt célszerű kivárni a 20/2002-es kormányrendelet tervezett módosításait.

---

⁸ <https://www.neprajz.hu/kreszmaria>

Kiadványpolitika vizuális és innovatív technológiai támogatása

A jelenlegi, elsősorban fotózásra épülő digitalizációs stratégia és gyakorlat nyomán jelentős mennyiségű műtárgyról áll rendelkezésre nagyfelbontású, minőségi képanyag. Ez meghatározó szerepet játszik a jövőben közművelődési, ismeretterjesztő és tudományos tevékenységünkhöz kapcsolódó kiadványpolitikában.

Ennek mentén válik hangsúlyossá a rendelkezésre álló digitális gyűjtemény az új időszaki és állandó kiállításokhoz kapcsolódóan megjelenő tematikus kiadványokban, műtárgykatalógusokban, vezetőikben, múzeumpedagógiai kiadványokban. A múzeum mindemellett nemcsak print megoldásokban gondolkodik, hanem igyekszik a klasszikus kiadványokat guide-ok, online és offline elektronikus alkalmazások rendszerével, a weboldallal összekapcsolni. Ezekben nemcsak a vizualitásra összpontosítunk, jelentős felületet kell kapnia az intézmény hangzóanyagának is. Ahogyan az új kiállításokban is jelentősége lesz a digitalizált hang és audiovizuális elemeknek, úgy ezekben a korszerű rendszerekben is meghatározó szerepet kell kapniuk.

Fokozott sajtókommunikáció

Az intézmény sajtókommunikációjában eddig is kiemelt helyet kapott a digitális gyűjtemények gyarapodásának közzététele. A 2017-es zárás és költözés-előkészítés ideje alatt minden évben rendszeresen (a Múzeum Napján és kiemelt projektek zárásakor) médiafigyelmet generáltunk az aktuális, számszerűsíthető eredményeknek. A múzeum *Örökségvédelmi mintaprojekt a székelyföldi múzeumokban* című programjának aktuális állomásáról a sajtónyilvánosság mellett napi közvetítésben számoltunk be a múzeum online felületein.

A műtárgydigitalizáció, az új technológiák alkalmazása és bemutatása ugyanakkor a sajtókommunikációra is jelentős mértékben hat. A már meglévő digitális kép, videó és hanganyagok a Néprajzi Múzeum nyitását követő eseménysorozat változatos sajtókommunikációjában is megkerülhetetlenek és újszerűek lesznek.

Digitális adatbázis és a kreatív ipar

Az itt őrzött nagyszámú anyag forrása, inspirációja lehet a kreatív iparágaknak. A nagyfelbontású, jól kereshető, gazdag gyűjteményi adatbázis az intézményi kommunikáció révén a hazai és nemzetközi tervezők, alkotók számára is láthatóvá kíván válni. Az elmélyülést, a motívumok, információk könnyebb alkalmazását új megoldások segítik majd.

Digitális gyűjtemény mint az intézményi brand része

A Néprajzi Múzeum büszke arra, hogy a múzeumi digitalizáció terén élen jár Magyarországon, és ezzel kapcsolatban az egész magyar nyelvterületen lát el **kompetenciafeladatot**. Az intézményi arculat kialakításakor, az intézmény marketing- és kommunikációs stratégiájában ennek kiemelt szerepet szánunk. A Néprajzi Múzeum új épületének boltjában terveink szerint a múzeum tárgyállományához kapcsolódó ajándéktárgyakhoz olyan technológiai megoldásokat rendelünk majd, amely lehetőséget teremt arra, hogy a vásárló az emléktárgyakkal együtt tudást és információt is hazavihessen.

A felhasználás általános szabályai

- Bármilyen publikáció (kiállítás, könyv, folyóirat, stb.) esetében a digitális tartalmat felhasználónak (megrendelőnek) szerződést kell kötnie a Néprajzi Múzeummal. Ennek részletes szabályozását az intézmény mindenkori, reprodukciós- és fényképfelhasználási közléssel kapcsolatos engedélyei szabályozzák. A publikálás módját és a publikálás díjait tartalmazó szabályzat részletei az intézmény hivatalos weboldalán érhetőek el.

A felhasználás során elsődlegesen figyelembe kell venni a 1999. évi LXXVI. törvény szerzői jogról szóló szabályait, illetve a digitalizált képi tartalmak minőségét.

- A közzététel során az intézmény által használt nyilvántartó szoftverben minden esetben lehetőséget kell biztosítani a további felhasználási jogosultságok beállítására.

- A nagy felbontású képeket csak az intézmény főigazgatójának írásbeli engedélyével szabad felhasználni, ezek nyilvános felületen nem érhetőek el.

XI. Archiválás, Digitális Másolatgyűjtemény

A Digitális Másolatgyűjtemény (DMGy) az 1990-es évek végén jött létre, amikor a Múzeumban elkezdődött a digitális fotók készítése és a meglévő anyagok digitalizálása a kornak megfelelő eszközökkel (reprodukciós fotózás, szkennelés). Az így készült képeket eleinte CD-re, később DVD-re archiválta a Múzeum, az első lemezek 1997-ben jöttek létre.

Az évek során az archivált dokumentumok köre folyamatosan bővült. A műtárgyak és archívumi anyagok mellett bekerültek a kiadványokhoz összegyűjtött anyagok, kiállításokhoz készített képek, katalógusanyagok, külső cégek által készített digitalizálási projektek eredményei, restaurálási képek és jegyzőkönyvek, hangzóanyagok, és a Nyilvántartási Főosztály dokumentációs anyaga is. A képekhez tartozó metaadatok akkor még a *Monari* rendszerben folyamatosan bővített adatbázisban helyezkedtek el, ugyanis a fájlrendszerek korlátai nem engedték meg a ma használt mapparendszer- és fájlnev-alapú adatolást.

2014-ig bezárólag 869 lemezen több, mint félmillió fájlban 1,7 TB gyűlt össze. A konkrét fizikai hordozókra történő kizárólagos archiválás ekkor fejeződött be. Néhány évvel később, a Múzeum informatikai rendszerének bővítésével a **Digitális Másolatgyűjtemény** egy biztonságosabb, automatikus mentéssel rendelkező szerverrendszerre költözött. Az eredeti lemezek első lépésben eredeti formájukban és fájlnevekkel kerültek be.

Ez idő alatt kialakult egy új tárolási rend, amely a képekhez szükséges metaadatokat (gyűjtemény, fotós stb.) részben a fájlokba közvetlenül beleírva, másrészt a kialakított mappa- és fájlnev-rendszerben tárolja. Ez a rendszer 2016 óta minden átvett állományt rendszerez.

Jelenlegi állapotában a Digitális Másolatgyűjtemény 3 szerveren elosztva kb. 19 terabájtnyi anyagot tárol, ebből 9 TB a 2020-ig gyűjtött, és 10 TB az ennél újabb anyag. Ez a méretbeli növekedés főleg az új modern digitális fotórendszernek és több külsős digitalizálási projektnek köszönhető.

A DMGy a *Nyilvántartási és Digitalizálási Főosztály* kezelésében van, kizárólag a főosztály munkatásainak van jogosultsága az állományokhoz hozzáférni. Ez elsősorban a megtekintésre vonatkozik, a szerkesztési, bővítési jogosultságok jóval szűkebb kör számára érhetők el. Csak azok a munkakörökben dolgozó kollégák rendelkeznek ilyen jogosultsággal, akiknek a képek létrehozásában és tárolásában szerepe van (múzeumi fotós, adattáros, szakinformatikus).

A Másolatgyűjteménybe bekerülés hasonlóképpen történik, a létrejött digitális anyagokat a kollégák a lehető legjobban adatolva (gyűjtemények és leltári számok jelölése alapján) átadják a Nyilvántartási Főosztály munkatársai felé, akik azt a kialakított rendszerben elhelyezik. Ennek fő csoportjai:

- 1) Magyar műtárggyűjtemények anyagai
- 2) Nemzetközi műtárggyűjtemények anyagai
- 3) Kézirattár anyagai
- 4) Fényképgyűjtemény anyagai

- 5) Diapozitív-gyűjtemény anyagai
- 6) Rajz- és Festménygyűjtemény anyagai
- 7) Nyomatgyűjtemény anyagai
- 8) Könyvtár anyagai
- 9) Hangtár anyagai
- 10) Adattári Fényképtár anyagai
- 11) Térképgyűjtemény anyagai
- 12) Demonstrációs gyűjtemény anyagai
- 13) Technikatörténeti gyűjtemény anyagai
- 14) Intézménytörténeti gyűjtemény anyagai
- 15) Kiadványok, kéziratok anyagai
- 16) Múzeumi dokumentációk anyagai
- 17) Nyilvántartási dokumentációk anyagai
- 18) Digitalizálási projektek anyagai

Mentési koncepció

A Néprajzi Múzeum több telephelyre történő szétköltözésével kapcsolatos megváltozott igényekhez igazodva a szerverpark több, mint 90%-a áthelyezésre került egy adatközpontba, ezzel biztosítva a kiszolgálói infrastruktúra folyamatos, szünetmentes rendelkezésre állást. A kifejezetten lokális igényeket kiszolgáló szerverek (pl. nyomtatószerver), illetve a biztonsági mentéseket tároló szerverek a Gyűjteményi Központ szerverhelységében kaptak helyet. Ez utóbbiaknál a szünetmentes működés mellett a földrajzilag is elkülönült elhelyezés is kiemelten fontos szempont volt. Az intézménynek több tekintetben is fel kell készülnie az „osztott” működésre, amelyet a Néprajzi Múzeum Gyűjteményi Központ, illetve a leendő főépület jelent.

Az adataink biztonsági mentése ütemezetten, naponta 22-06 óra között történik. A napi szinten változó anyagok munkanapokon különbségi mentéssel, minden hétvégén pedig teljes mentéssel, az archív anyagok hétvégi heti mentéssel, havonta hétvégén teljes mentéssel történnek. Az így készült biztonsági másolatokból mindig az utolsó 7 alkalommal történt mentés állítható vissza szükség esetén.

Összegzés

A Néprajzi Múzeum, mint *kultúrstratégiai intézmény*, egyben a „*néprajzi tartalmak digitális fejlesztése* országos kompetenciafeladat felelőse és aggregátora, feladatának és küldetésének érzi, hogy recens és példamutató szerepvállalást tanúsítson a közgyűjteményi ágazat digitalizálási tevékenységében. Kiemelve a társadalmi szerepvállalás jelentőségét, továbbá a nemzeti kulturális örökség megőrzését és mind szélesebb körben történő bemutatását, használhatóságát.

Biztosak vagyunk benne, hogy az intézmény gyűjteményének érvényesülése csak abban az esetben valósulhat meg maradéktalanul, ha a nemzetközi elvárásoknak megfelelő szakmai adatbázissal rendelkezünk, továbbá a nemzetközi aggregációs portálokkal kompatibilis publikus rendszert építünk fel. Mindezek alapja, a stratégiák mentén megfogalmazott minőségi követelményeknek megfelelően létrehozott digitális tartalom.

A Néprajzi Múzeum megújított küldetésnyilatkozata

A Néprajzi Múzeum Európa egyik legkorábbi néprajzi múzeumaként 1872 óta gyűjti, archiválja, óvja, kutatja és közvetíti a magyarországi, az európai és az Európán kívüli közösségek hagyományos és modern kulturális emlékeit. Tárgyak, képek, szövegek, hangok és gondolatok gyűjteménye, amely a világ megismerésének gazdag és sokrétű forrása. A Néprajzi Múzeum társadalmi múzeumként a múltbeli és a jelenkori tárgykultúra, valamint a társadalmi jelenségek kutatásának és bemutatásának reflexív helyszíne. *Kultúrstratégiai intézményként* a néprajztudomány, az európai etnológia, a kulturális antropológia első számú magyarországi intézménye, múzeumtudományi műhelye. Gyűjteményének és tudáskészletének köszönhetően a Múzeum más tudományok és a művészet számára is kiindulópontot jelent a kulturális emlékezet, a *néphagyomány* és a kulturális sokszínűség és a változó identitások megértéséhez, elfogadásához és tiszteletéhez. A tudás, az élmény és a tapasztalat összhangjával lehetőséget teremt a közösségi és egyéni értelmezések, viszonyulások megfogalmazására.

A Néprajzi Múzeum
kultúrstratégiai intézményi tevékenységének
programterve
2020–2025

Tartalom

Küldetésnyilatkozat

Helyzetértékelés – célmeghatározás

A Néprajzi Múzeum stratégiai kulturális intézményi tevékenységi programjának elemei

I. Györffy István program – Népművészeti Tudásközpont

1.1. Népművészeti Tudásközpont feladatrendszere

1.1.1. Országos online gyűjteményi adatbázis kialakítása

1.1.2. A népművészeti motívumkincs aktív használatának elősegítése

**1.1.3. Népművészeti tematikájú kiadványok digitális és papíralapú
közzététele**

**1.2. Népművészeti Tudásközpont kialakításának és működtetésének forrás-
igényei**

**II. Határon túli magyar néprajzi köz- és magángyűjtemények közösségi
szerepvállalásának erősítése**

III. A néprajz a magyar közgyűjteményekben

IV. Múzeumi állományvédelmi program

V. Stratégiai jelentőségű időszak kiállítási program

**VI. A Néprajzi Múzeum által koordinált országos kortárs múzeumi programja
(MaDok)**

**VII. A Néprajzi Múzeum stratégiai szintű szerepvállalása az ismeretátadás
területén**

A Néprajzi Múzeum stratégiai kulturális intézményi programtervének összegzése

Küldetésnyilatkozat

A Néprajzi Múzeum Európa egyik legkorábbi néprajzi múzeumaként 1872 óta gyűjti, archiválja, óvja, kutatja és közvetíti a magyarországi, az európai és az Európán kívüli közösségek hagyományos és modern kulturális emlékeit. Tárgyak, képek, szövegek, hangok és gondolatok gyűjteménye, amely a világ megismerésének gazdag és sokrétű forrása. A Néprajzi Múzeum társadalmi múzeumként a múltbeli és a jelenkori tárgykultúra, valamint a társadalmi jelenségek kutatásának és bemutatásának reflexív helyszíne. *Kultúrstratégiai intézményként* a néprajztudomány, az európai etnológia, a kulturális antropológia első számú magyarországi intézménye, múzeumtudományi műhelye. Gyűjteményének és tudáskészletének köszönhetően a Múzeum más tudományok és a művészet számára is kiindulópontot jelent a kulturális emlékezet, a *néphagyomány* és a kulturális sokszínűség és a változó identitások megértéséhez, elfogadásához és tiszteléséhez. A tudás, az élmény és a tapasztalat összhangjával lehetőséget teremt a közösségi és egyéni értelmezések, viszonyulások megfogalmazására.

Helyzetértékelés – célmeghatározás

A stratégiai programterv elsőrendű célkitűzése, hogy az új helyszínen működő korszerű Néprajzi Múzeum alkalmassá váljon véleményformáló központi intézményi küldetésének, értékközvetítő feladatának teljesítésére. Az Európai Unió keretén belül a nemzeti, etnikai, regionális jellegzetességek megőrzése és újraértelmezése, és egy arra építő, befelé a magyar nemzeti közösségi öntudatot és kohéziót erősítő önkép, illetve kifelé felmutatható hiteles identitás megalkotásában egyértelmű a Néprajzi Múzeum szerepvállalásának jelentősége. A Néprajzi Múzeum küldetése, hogy vezető szerepet játsszon a nemzeti kulturális örökség meghatározásában, az erre épülő identitások különböző szintjeinek (a helyitől a nemzetiig) formálásában. A Néprajzi Múzeum korszerű tevékenységi irányainak megjelölését, az intézményi küldetésnek a kulturális alapellátásban kibontakozó szerepvállalását a gyűjtemények bázisára építve kell felépíteni és formálni. A gazdag magyar népi kultúra tárgyi forrásanyagát legteljesebben a Néprajzi Múzeum őrzi. A Múzeum gyűjteményeinek vizsgálatán keresztül a magyar kulturális közösség identitását hitelesen képes formálni. A hagyományos és átalakuló, az újat kifejező-megjelenítő gyűjtemények az új múzeumközi kontextusban fölértékelődnek, és hűen szolgálják a magyar társadalom múltja, közösségi emlékezetre alapozott önismeretét, a különböző hagyományok és kultúrák közötti megértést és ezek

identitáspolitikai feladatait. S mindezen rendkívülinek ítélnélhető feladatok részeként 2022-ben lesz a Néprajzi Múzeum 150 éves intézmény! Ennek a jubileumnak a méltó megünneplése kiváló lehetőséget kínál az intézmény pozicionálására hazai és nemzetközi téren egyaránt.

A néprajz a közvélekedés alapján elsősorban identitástudomány, melynek ma is megkerülhetetlen feladata a különböző közösségek kulturális örökségéhez való ragaszkodásának a széleskörű és mélyreható értelmező vizsgálata. A néphagyománynak egyedülállóan fontos szerepe van a nemzeti kultúra, a nemzeti önazonosság fennmaradásában. Ezzel összhangban a néprajzzal kapcsolatban működő intézményeknek ennek a felelősségnek a tudatában kell működniük. A társadalom-tudományok tudományos háttérbázisai között érzékelhetően növekszik a néprajzi múzeumi gyűjtemények szerepe. A néprajzi múzeumok felelőssége és lehetőségei érdemben megnöttek az utóbbi évtizedben lezajlott emlékezetpolitikai fordulattal összefüggésben. A múzeumi szerepvállalást árnyalja, hogy a hagyomány az identitás médiumaként működik, és a hagyományok fenntartása vagy megmentése a társadalmak morális feladata. A hagyomány befolyásolására, felújítására, az újabb hagyományok kitalálására tett kísérletek, az egyéni és csoportidentitások fenntartását, revitalizációját vagy éppen átalakítását célozzák meg. Nem könnyíti meg a helyzetet, hogy a néprajzi múzeumok eredendő múltorientációját a jelennel való szembesülés komoly kihívás elé állítja. Közkeletű megállapítás szerint az etnográfia olyan közeg, amely az együvé tartozás élményét nyújtja. Népszerűsítésére, bemutatására rituális keretek állandósultak, és a néprajz alászállt a művészet és a tudomány magaslatából, helyet kapott a mindennapi környezetben és a mindennapi életben. Az etnicitás gyökerei és rítusai felől közelítve a mindennapok kulturális gyakorlatához és az emlékezetpolitika létezés módjához a mai európai kutatási paradigmák egyik legmarkánsabb elemét tárgyalja a néprajzi muzeológiai kutatás.

A modern történelmi tudat egyszerre éltető forrása és szükségszerű következménye a nemzeti identitásnak. A lokális, regionális, a felekezeti, a szociális identitás mind része az egyének, családok s tágabb közösségek önmeghatározásának, aktív ágense a változó emlékezetpolitikának. Az egy nemzethez való tartozás tudata, mint erőforrás szerepel az aktuális identitáskeretek megfogalmazásakor. S eközben nyilvánvaló, hogy közösségeket összetartó, szimbolizáló szokások ma is keletkeznek, egyes hagyományok újraélednek, s munkál a hagyományteremtés igénye is. A múzeumok néprajzi gyűjteményeikre építve aktívan foglalkoznak/hatnak az ünnepek és rítusok identitásbiztosító szerepének elemzésével is. Ezen folyamatoknak nem csupán dokumentálójaként, hanem tevőleges formálójaként is szerepe van a néprajzi gyűjteményeknek. Figyelemreméltó az a jelenség, hogy a múzeumok egyre nagyobb

szerepet kapnak és vállalnak egyes kis- és nagyobb közösségek hagyományainak átörökítésében vagy közösségeik fejlesztésében, az újratanítás segítségével.

Egy ellentétes folyamat figyelhető meg, miszerint a korábbi időszakokban a néprajzi muzeológia gyűjtötte össze a hagyományos keretek között élő közösségek örökségeleit, tudását, identitását biztosító emlékeit, most pedig egy változó (romló?) világban sokszor az identitásukat és közösségüket veszítő emberek fordulnak felénk, hogy újratanulhassák elveszett örökségüket.

Amikor a néprajztudomány vagy a múzeumok jövőjével kapcsolatban felmerülő kérdésekre keressük a válaszokat, rendszerint felmerül a társadalmi hasznosság értékelése. Nem lehet eléggé hangsúlyozni a jelenben zajló folyamatokban érvényesíthető szerepvállalási lehetőségek jelentőségét az etnográfia múzeumi művelői számára. Messzemenően indokolt a szaktudomány életképessége és jövője szempontjából azon szerepvállalásokra fölhívni a figyelmet, melyekben a hitelességet, a tudományos háttérrel a néprajz biztosíthatja a múzeumokban. A néprajzos szakemberek aktív szerepvállalása szükséges a szaktudományi tudásbázis értékeinek kiaknázásához. Az is feladata a szakembereknek, hogy esetenként a lelkes amatőrök által a néphagyomány történeti rétegeibe álmódott elemeket, áltudományos téziseket, kiszűrjék a szaktudomány eszközkészletére építve.

A Néprajzi Múzeum erőssége egyrészt a műtárgyvagyron, másrészt az intézmény szellemi ereje és az ebben rejlő lehetőségek, melyek megalapozzák kulturális stratégiai jelentőségét.

A Néprajzi Múzeum olyan profitra nem törekvő, a társadalom és helyi közösségek szolgálatában álló, nyilvános, átlátható működésű intézmény, amelyek az emberiség, ezen belül kiemelten a Kárpát-medence és a diaszpóra magyarsága kultúrájának tárgyi és szellemi örökségét gyűjti, megőrzi, kutatja, közvetíti és kiállítja tudományos, közművelődési és szórakoztató céllal. Speciális tudásközpont a benne dolgozó szakmai közösség „közös alkotóműhelye”, mely eltérő végzettségű, beosztású, munkakörű tagjai egyaránt értékes, fontos és különleges, hiteles tudással rendelkeznek. Ugyanakkor a múzeum munkatársai új szemlélettel viszonyulnak hagyományos feladataikhoz: tisztában vannak azzal, hogy a mai világban csak úgy tudják képviselni az értékálló és hiteles tudást, ha a jelenleginél hatékonyabban kapcsolódnak az oktatáshoz és a neveléshez, a társadalmi kommunikációhoz. Az intézmény a digitális technológiai változásokhoz gyorsan és sikeresen tud alkalmazkodni. A napjainkban is zajló digitális átállás erősíti azt az egyik legfontosabb társadalmi elvárást, hogy egyre nagyobb mértékben és minőségi módon elégtételt nyújtson a felhasználók, a valós és virtuális látogatók, a helyi közösségek igényeit. A Néprajzi Múzeum eleget kíván tenni annak

a jogos társadalmi elvárásnak is, hogy aktív, élő helyszínként működve, közösségformáló eszközök segítségével bevonja látogatóit a múzeum életébe. A stratégiában tervezett fejlesztésekkel kiteljesített működés kiváló eszközkészletet biztosít a nemzeti kohézió virtuális és kulturális erősítésére is. Kultúránkat közemlékezetünk mélyen a múltba ágazó gyökérezete élte, azonban örökségünket a jelen számára kell megjelenítenünk és a jövő számára megőriznünk és áthagyományoznunk, tehát kultúránk alapvetően nem a múltból szól, hanem jelenünkről, sőt a jövőnkről. Ebben a folyamatban kell elhelyeznünk a múzeumot, mint olyan intézményt, amely alkalmas arra, hogy a jelenleginél aktívabb szerepet vállaljon kultúránk folyamatos újateremtésében és megújításában.

A Néprajzi Múzeum stratégiai kulturális intézményi tevékenységi programjának elemei

I. Györffy István program – Népművészeti Tudásközpont

A magyar tárgyalkotó népművészet értékeinek megőrzése, a kapcsolódó hiteles tudás közvetítésének elősegítése érdekében a Néprajzi Múzeum egyedülállóan gazdag vonatkozó gyűjteményeire építve kidolgozott egy több lépcsős programot. A kezdeményezés célja a *hazai magyar és nemzetiségi*, valamint a *határon túli magyar* tárgyalkotó népművészeti csoportok, közösségek szakmai munkájának segítése.

A Program névadója Györffy István több évtizedes munkássága közvetlenül a Néprajzi Múzeumhoz kötődik. Az általa gyűjtött népművészeti tárgyak a legértékesebb kerámia- és viseleti múzeumi gyűjteményrészek közé tartoznak. A Néprajzi Múzeumban található a magyar hagyományos paraszti kultúra, a népművészet legnagyobb hazai gyűjteménye, amelyben őrzött tárgyak, fényképek, rajzok, nyomatok a kárpát-medencei népművészet legnagyobb és legteljesebb forrásbázisát alkotják. A kapcsolódó gyűjteményi anyag a tárgyi gyűjtemények esetében közel 200.000 darab, míg az Archívumban szintén több mint 100.000 fénykép, illetve több százezer oldalnyi dokumentum és gazdag film- illetve hangzóanyag található.

1.1. Népművészeti Tudásközpont feladatrendszer

1.1.1. Országos online gyűjteményi adatbázis kialakítása

A Néprajzi Múzeum számára a gyűjteményeiben található hiteles anyagra épülő *Népművészeti Tudásközponti* funkció kínálkozik legfontosabb szerepvállalási területként a programban. Elsődleges feladatként jelentkezik a kiemelkedő értékű gyűjteményi anyag elérhetővé tétele,

hangsúlyozottan szakszerű módon. Okvetlenül szükséges a szakmai hitelesség a felhasználók érdekében és a program valós értékeket generáló hatásainak szempontjából.

A Népművészeti Tudásközpont a kulturális alapellátás elveivel összhangban szolgáltató intézményi részlegként közvetlenül segíti az alkotó közösségeket, a képzés és oktatás értékteremtő tevékenységét. A múzeumi értékmentő és feltáró küldetés ezáltal teljesebben ki a társadalmi hasznosság szempontjaira fokozott figyelemmel. A Tudásközponti kompetencia nyilvánvalóan összefüggésbe kerül a Néprajzi Múzeumnak az EMMI által meghatározott országos kompetencia feladatával, a néprajzi tartalmak digitális fejlesztésének országos központjával. A Néprajzi Múzeumban működő Népművészeti Tudásközpont a programban aktív szerepvállalással megjelenő vidéki intézményi hálózat (pl. Debrecen, Békéscsaba, Pécs, Miskolc) múzeumi szereplőivel szorosan együttműködve teljesítheti ki küldetését. Az intézményi program tapasztalatai közvetlenül hasznosíthatóak lesznek a vidéki múzeumokban őrzött szintén jelentős vonatkozó gyűjteményi anyagok feltárása és közzététele érdekében. A Néprajzi Múzeum Alapító Okiratában szereplő országos kompetencia feladat kiteljesedésével alkalmas az intézmény a települési múzeumok, megyei jogú városok vonatkozó gyűjteményeivel kapcsolatos szakmai tevékenység koordinálására és formálására.

Az országos kompetencia feladathoz kapcsolódó tevékenység eredményei érdemben támogatják az újonnan kialakítandó Népművészeti Tudásközpont szakmai működését, garantálják hitelességét. A szükséges digitalizálási közzétételi folyamatok megvalósíthatók a Néprajzi Múzeumban már akkreditált módon működő Monari nyilvántartási rendszer szerint. Ennek révén kialakítható egy olyan országos szintű tudásbázis, ahol a helyi gyűjtemények lokális és specifikált tudásközvetítésre válhatnak alkalmassá. A fejlesztés célja a Néprajzi Múzeum integrált gyűjteményi rendszerére épülő kereshető adatbázis kialakítása, amelybe népművészeti jelentőségük miatt kerülnének a tárgyak, illetve dokumentumok (pl. mintalapok, minták) magas minőségben, nagy felbontásban a felhasználhatóság érdekében. A Népművészeti Tudásközpont honlapján létrehozandó virtuális rajz- és tárgyválogatás fejlesztését célzottan a közösségek és az egyéni felhasználók szempontjai szerint szükséges formálni. Az egyes tárgyokról professzionális, lehető legtöbb nézetben készült felvételek mutatják be a példaértékű anyagot. Az online felület folyamatosan feltölthető és bővíthető hiteles és pontos adatokkal és újabb ismeretekkel, egyben a tárgyalkotó világ művészeti megismerésének és felfedezésének folyamatait, a népművészet felfedezésének egyes korszakait is közérthető módon, de tudományos hitelességgel bemutatva. Bizonyos tárgyakat, tárgycsoportokat kézi átrajzolással készült motívumrajzok, kiemelt részletekkel célszerű kiegészíteni. Ez különösen a többnézetű, hengeres tárgyaknál fontos (pl. botok, kürtök,

ostornyelek stb.). Az online fejlesztések részeként a közvetlen és gyors lokális fölhasználás érdekében indokolt a kárpát-medencei népművészet gazdagságának, nagy regionális egységeinek virtuális térképen történő megjelenítése. A digitalizált vonatkozó múzeumi műtárgy- és dokumentumállomány interaktív online elérhetőségű térképre vetítése rendkívül.

1.1.2 A népművészeti motívumkincs aktív használatának elősegítése célzott kreatívipari fejlesztésekkel

Ennek a fejlesztésnek köszönhetően, mely újszerű megoldásként alakítható ki, nagyobb földrajzi egységek, országrészek, nagy régiók, majd megyék, néprajzi tájak, végül az egyes települések tárgyakban, dokumentumokban tükröződő népművészete lenne látható, kereshető és megismerhető. A megvalósuló fejlesztésre építve a már jelenleg is a Hagyományok Háza, a Zenetudományi Intézet és a Néprajzi Múzeum sikeres együttműködésére épülő Tiszta Forrás program kiteljesítése is megvalósul. Ezen program részeként a Néprajzi Múzeum gyűjteményeiben őrzött és feldolgozott népzenei gyűjteményeknek a kiválasztott kárpát-medencei magyar településekhez (Felvidéki és erdélyi települések is részesei már a programnak) kötődő elemeit elektronikus formában átadjuk a helyben folytatott népi örökségápoló tevékenység támogatásának elősegítése céljával és közvetlenül segítjük ilyen jellegű munkájukat.

A népművészeti motívumkincs hozzáférhetővé tétele mellett még fontosabb az aktív használatának, alkalmazásának, így a mindennapi világunkba való visszakerülésének az előmozdítása. Ezért elérendő cél megfelelően fölkészült kreatív ipari szereplővel együttműködve látványos, online alkalmazás fejlesztése, ami a népművészeti tárgyakon található minták, díszítmények megismerésén túl, azok minőségi újra használatát, alkalmazását is lehetővé tenné. A cél olyan népművészeti motívumrendszer-feldolgozás, melyben a hagyományos magyar motívumokat a mai számítógépes használatra előkészítve, vektoros grafikai gyűjteményként nyújthatjuk a fölhasználóknak. A kezdeményezés szándéka kettős: egyrészt a hagyományos motívumrendszer digitális, grafikai feldolgozásával és strukturált kereshetővé/felhasználhatóvá tételével a motívumok közkincként való használhatóságát kívánjuk elérni, másrészt a motívum kanonizálással a felhasználási minőségromlást akadályozhatjuk meg. További lehetőséget kínál a projekt a magyar népművészeti motívumok felhasználásának innovatív újragondolására a 21. században, javaslatként új alkalmazási területekre és a motívumok elérésének megkönnyítésére a közoktatás számára is. A kialakuló digitális nemzeti motívumtár lényege a szakmai alapú katalogizálás, az egységes grafikai metodológián alapuló digitalizálás és vektorizálás és az autenticitást biztosító szakértői

hitelesítés. A program részletesen kidolgozott ütemezése és előzetes költségvetése elkészült. Megvalósult a pilot program is, elkészült a demo változat. A megvalósított fejlesztés számos továbblépési irányt tesz lehetővé, építve a kialakított adatbázisra és innovációra. A projekt eredményeként készül el a digitalizált/vektorizált motívum-állomány, amelyből egy online is elérhető alkalmazás segítségével a felhasználó szabadon, saját kreatív ötletei alapján új mintákat, díszítményeket alkothat. A minta, díszítmény készítő alkalmazás, online vagy helybe telepített eszközök (konzolok, interaktív fal) lehetővé teszik, hogy a mai fiatal és középkorú generációk is felfedezzék és alkalmazzák a magyarországi motívumkincset. Ezzel a fejlesztéssel korszerű módon sikerül visszavinni helyi közösségekbe a digitalizált, vektorizált motívumállományát egy-egy tájegységnek. Így a helyi identitást erősítve, az adott tájegységen élők újra alkothatják a 21. századi technológiával és korszerű felhasználási formákon keresztül saját népművészeti hagyományaikat. Hasonlóan fontos, hogy az egy-egy népművészeti hagyománnyal nem rendelkező településen pl. városban élő fiatal generációk is felfedezzék a modern informatikai megoldások, alkalmazások, látványos prezentációs eszközök segítségével ezt a hagyományt és újragondolják, újraalkossák, használják a saját elképzeléseik, ötleteik szerint.

1.1.3 Népművészeti tematikájú kiadványok digitális és papíralapú közzététele

A két világháború között a Néprajzi Múzeumban a népművészeti alkotások közönséggel való széleskörű megismertetésének kiváló programja működött. Ezzel a céllal indította a múzeum a Népművészeti Füzetek sorozatát. A jelenben is aktuális a népművészeti örökség átadása célzottan egy-egy tematika, földrajzi egység népművészeti örökségének digitális formában és papír alapú kiadványban történő bemutatásával a Néprajzi Múzeumban nagy hagyományokkal bíró magyar népművészeti sorozat (27 kötet 1924 és 2006 között!) folytatása, illetve korábbi kiadványainak újra kiadása segítségével teljesebbé válhat. Ezek a pótolhatatlan értéket képviselő mintakincset és formai gazdagságot bemutató kiadványai az intézménynek, amelyek újrakiadása költséghatékonyan és rövid határidővel megvalósítható. Számos népművészeti tematikájú időszakos kiállítási katalógus is alkalmas a népi kultúra örökségnek átörökítését elősegíteni. A hiánypótló és ma már elérhetetlen korábbi kiadványokat korszerű megoldásokkal kiegészítve célszerű megjelentetni, a régi akvarellek és tárgyfotók kombinációjával. A népművészeti kiadványok újrakiadása papír alapon is indokolt a 21. század második évtizedében is, hiszen a népművészeti alkotók, a közösségek számára az ilyen publikációk kínálják a szó szoros értelmében a legjobban alkalmazható „mintákat”! A korábban megjelenteken túl célszerű a népi örökség védelmével és örökítésével kapcsolatban kiemelkedő

minőségben összefüggő sorozatnak (25 kötet!), a Gyűjteményi Tárgykatalógusoknak a korszerűsített szempontokkal megújított folytatása is. A program részeként olyan tárgytipusok feltárása és közzététele indokolt, melyek különösen nagy érdeklődésre tarthatnak számot a népművészettel foglalkozó közösségek részéről. A program részeként olyan tárgytipusok feltárása és közzététele indokolt, melyek különösen nagy érdeklődésre tarthatnak számot a tárgyalkotó népművészettel foglalkozó közösségek részéről (pl. sótartók, kürtök, botok, mézeskalács ütőfák, pásztorfaragások stb.).

1.2 Népművészeti Tudásközpont kialakításának és működtetésének forrás-igényei

A fentiekben tömören jelzett komoly szakmai eredményeket generáló program a Néprajzi Múzeum egységeként létrejövő *Népművészeti Tudásközpont* kialakítását teszi szükségessé. Infrastrukturális fejlesztés szükséges, továbbá személyi- és eszközfejlesztést is igényel a program. A működtetés éves szinten a személyi és dologi forrást igényel. A Néprajzi Múzeum tervezett városligeti új épületének kiváló infrastrukturális feltételei mellett a Tudásközpont kiteljesedve működhet a jövőben.

A program részeként megvalósítandó feladatként szükséges a kiválasztott gyűjteményi egységek/állományok magas minőségű digitalizálása (tárgyfotó és különösen a nagyalakú rajzok digitalizálása), beleértve a 3D-s tárgyfotózást is. A szakszerű és sikeres közzététel miatt a tartalmi, metaadatok kiegészítése, elkészítése szakemberek által. A kapcsolódó informatikai-gyűjteményi adatbázis fejlesztése, a korszerű online térképen történő megjelenítés kidolgozása, megvalósítása szintén elengedhetetlen. A kreatívipar bevonásával tartalom- és alkalmazásfejlesztés valósul meg, amelynek a Néprajzi Múzeumban már létezik egy konkrét fejlesztés esetében jól hasznosítható kidolgozott koncepciója, demo verziója. A kialakítás költségei elsősorban 2022-ben jelentkeznek. Amennyiben a kreatívipari fejlesztések közül a bevételt is generálni képes innovációk is megvalósulnak a program gyorsan önfenntartóvá alakítható. A kiterjedt társadalmasítás érdekében feltételként jelentkeznek a népművészeti tematikájú kiadványok (kiállítás, tárgykatalógusok) újrakiadása vagy digitális közzététele digitális könyvtárban. A korábbi kiadványok rendelkezésre álló előkészített anyagát is fölhasználva költséghatékonyan számos kiadvány újrakiadása megvalósítható rövid határidőkkel. Ennek – az általunk ismert paraméterek alapján – az indokolt 2.000 darabos példányszámot alapul véve, a 10 legfontosabb kiadvány kiadásával indítani a programelemet. Ezt követően évente meghatározott beépülő forrás biztosíthatja az újrakiadások és a friss kiadványok megjelenését, párhuzamosan a digitális közzététellel.

Együttműködő partnerek:

- Szabadtéri Néprajzi Múzeum
- Hazai és határokon túli közgyűjtemények
- Hagyományok Háza
- ELKH BTK Néprajztudományi Kutatóintézet
- NMI Művelődési Intézet Nonprofit Közhasznú Kft

II. Határon túli magyar néprajzi köz- és magángyűjtemények közösségi szerepvállalásának erősítése

A programot rendkívül aktuálissá teszik a Néprajzi Múzeum által kompetencia feladatként „*a néprajzi muzeológia területén keletkezett digitális tartalmak fejlesztésének gondozása, koordinálása*” megjelölt tevékenységgel kapcsolatban szerzett tapasztalatok. További tapasztalatok származnak a 2020-ban a Nemzeti Összetartozás Éve alkalmából kidolgozott székelyföldi múzeumi digitalizálási projektből. Immáron két évtizede zajlik a digitális tartalmakkal összefüggésben a Néprajzi Múzeumban tudatos munka, amelynek eredménye, hogy országosan az egyik legnagyobb, legteljesebb integrált múzeumi adatbázissal rendelkezik az intézmény, az online elérhetősége pedig Európa-szintű, és mindez folyamatosan bővül, fejlődik. Az évtizedes tapasztalatokat felhasználó komplex működési rendszer lehetővé teszi, hogy értékes és ellenőrzött – hiteles tartalmakkal rendelkező anyag kerüljön a publikus felületekre. Ismeretesek a dömpingszerű, s ezáltal a tartalmat illetően megkérdőjelezhető, illetve kockázatos digitalizálási tevékenység hazai és nemzetközi tapasztalatai, ezek elkerüléséhez elengedhetetlen a szabályozott komplex rendszer alkalmazása.

A magyar műtárgy- és dokumentumgyűjteményekre épülő tudásbázis közvetlen hasznosításának elengedhetetlen feltétele a korszerű nyilvántartás és a digitalizáció. Jelen pillanatban senki sem tudja, hogy milyen értékeket őriznek a Kárpát-medencében a jelenlegi határokon túl működő múzeumok gyűjteményei és mit jelentenek a nemzeti kultúra szempontjából!

Két összefüggő feladatról/tevékenységről beszélhetünk: egyrészt önálló múzeumok néprajzi, digitalizált tartalmainak, adatbázisainak tárolásáról, működtetéséről. Ez az összekapcsolódás a hálózatosodás későbbiekben Kárpát-medencei téren is eredményes folyamatát érdemben elősegíti. Ennek az együttműködésen alapuló bázisnak a kialakításával értékes és rendkívül sokirányú szakmai – ismeretátadás, idegenforgalmi területen egyaránt jól

hasznosítható fejlesztés valósulhat meg. Aktuális és óriási felelősséggel járó feladat a nagyobb intézmények saját szerveren működő adatbázisainak digitalizálási programmal történő kialakítása. Mindezt a határokon túli intézmények bevonásával történő összekapcsolódás teszi valóban kiemelkedő jelentőségűvé. Ezzel kapcsolatban a székelyföldi magyar néprajzi gyűjteményeket gondozó múzeumok vezetőivel már folytattunk előzetes tárgyalásokat és komoly fogadókészséget jeleztek.

A program indulásaként és az első 5 éves szakaszban megjelölt székelyföldi múzeumok jelenleg nem rendelkeznek olyan korszerű digitalizált állományokat tartalmazó nyilvántartással, mely alapján az általuk őrzött magyar vonatkozású gyűjtemények megismerhetőek lehetnek. A négy múzeum (Haáz Rezső Múzeum, Székelyudvarhely, Csíki Székely Múzeum, Csíkszereda, Székely Nemzeti Múzeum, Sepsiszentgyörgy és a Tarisznyás Márton Múzeum, Gyergyószentmiklós) gyűjteményeinek digitalizálása és korszerű nyilvántartásának megvalósítása kiváló pilot programként működhet. A múzeumi gyűjtemények nyilvántartását, digitalizálását elindító program évszázados adósság lerovását teszi lehetővé! A Székelyföldön elindított programot az erdélyi, partiumi, felvidéki, a kárpátaljai, illetve a délvidéki határon túli területek intézményeire és magángyűjteményeire is elengedhetetlen kiterjeszteni 2020 és 2030 között.

A jelenlegi határokon túli intézményekben őrzött kiemelkedő értékű gyűjteményi anyag számba vétele, majd elérhetővé tétele, hangsúlyozottan szakszerű módon kell, hogy megvalósuljon. Okvetlenül szükséges a szakmai hitelesség a felhasználók érdekében és a program valós értékeket generáló hatásainak szempontjából. A kormányzati célok között hangsúlyosan szereplő digitalizációs stratégia kiemelt jelentőségű elemeként valósítható meg a fejlesztés. Az elkészült Közgyűjtemények Digitalizálási Stratégiája és a Múzeumi Spektrum a módszertani keretek meghatározásában alapvető jelentőségű. A közgyűjtemények mellett jelentős magyar vonatkozású pótolhatatlan magángyűjtemények felmérése, digitalizálása és a közös magyar kultúrkincsbe integrálása is kiemelt vállalása az együttműködő intézményeknek

A projekt segítségével kibontakozhat a teljes magyar nyelvterület kulturális értékeinek hiteles és korszerű feltárása. A komplex program a digitalizálási program intézményenkénti megvalósítását (eszközök, személyi erőforrás stb.), illetve komplex nyilvántartását (szoftver, szerver stb.) teheti lehetővé. A projekt pontos kidolgozásához szükséges az érintett székelyföldi négy múzeum vonatkozó gyűjteményeinek felmérése, adatainak összeállítása. A Néprajzi Múzeum kompetencia központként képes a digitalizálási és nyilvántartási program hiteles szakmai bázisaként működni. A Néprajzi Múzeum új épületbe költözésével a vonatkozó

szakmai tevékenység képviselőjének minden feltétele kialakítható. A javasolt program a 2020-2025 közötti időszakban megvalósítható fejlesztéseket célozza.

A jelenlegi állapotot (műtárgyállomány, humán erőforrás, eszközpark, közreműködők) egységes szakmai szempontok szerint felmérő és rögzítő előkészítő fázist követően megvalósítandó feladatként szükséges a kiválasztott gyűjteményi egységek/állományok magas minőségű digitalizálása, beleértve a 3D-s tárgyfotózást is. Elengedhetetlen a szakszerű és sikeres közzététel miatt a tartalmi, metaadatok kiegészítése, elkészítése szakemberek által. A kapcsolódó informatikai-gyűjteményi adatbázis fejlesztése, a korszerű online térképen történő megjelenítés kidolgozása, megvalósítása szintén elengedhetetlen.

A magyar nyelvterületen őrzött múzeumi gyűjtemények közös adatbázisban való elérhetősége, feltárása nemzeti kulturális örökségünk megőrzésének kiemelt jelentőségű eredménye lehet. Ez az összekapcsolódás a hálózatosodás nemzetközi téren eredményes folyamatát érdemben elősegíti. Ennek az együttműködésen alapuló bázisnak a kialakításával értékes és rendkívül sokirányú tudományos – oktatási – idegenforgalmi területen egyaránt jól hasznosítható fejlesztés valósulhat meg. Az erdélyi program tapasztalataira építve a magyar nyelvterület további részein (Felvidék, Vajdaság, Kárpátalja) is sikeresen megvalósítható a nemzeti értékmentő és feltáró tevékenység, melynek a határon túli magyar közösségeket támogató hatása kiemelkedő.

Együttműködő partnerek

- Petőfi Irodalmi Múzeum
- Szabadtéri Néprajzi Múzeum
- a határon túli magyar közgyűjtemények
- NMI Művelődési Intézet Nonprofit Közhasznú Kft
- Nemzetstratégiai Kutatóintézet
- Hagyományok Háza

III. A néprajz a magyar közgyűjteményekben

A néprajzi gyűjteménnyel rendelkező hazai múzeumok jelentőségével összefüggésben nem túlzás azt leszögezni, hogy szinte mindaz, amit a magyar nép hagyományos műveltségéről, ennek alakulásáról tudunk, nagymértékben a múzeumokban őrzött forrásanyagunk köszönhető. A határokon túli múzeumokban őrzött, magyar vonatkozású néprajzi gyűjtemények és az ott

dolgozó szakemberek természetes részesei a közös szaktudományi körnek. Helyzetük alapos megismerése elengedhetetlen a hiteles összképhez. A magyarországi múzeumok számos régióban kivételes helyzetű, esetenként egyedüli tudományos szereplőként működnek. Ezen funkció változása napi szinten érzékelhető. A szaktudományi paradigmaváltással párhuzamosan az intézményi struktúra is alapvető szinten átszerveződik.

Mindezen okok miatt számos részterület mellett az intézményi tevékenységi háló irányából kiindulva célszerű egy áttekintő tájékozódást végezni a néprajzhoz kapcsolódó múzeumi gyűjtemények aktuális helyzetéről. Az utolsó teljeskörűnek szánt hasonló összefoglalás a *Néprajz a magyar múzeumokban* címmel, még 1989-ben jelent meg. Nyilvánvaló, hogy az új, központilag irányított program eredményeként összegyűjtött információk érdemi alapot és bázist jelentenek minden közép- és hosszútávú szakmai kulturális koncepció kialakításához. A múzeumokban őrzött gyűjtemények módszeres földolgozása tudományunk jövőbeni feladatai között hosszútávú lehetőséget és kötelezettséget is jelent egyben.

A magyarországi múzeumok gyűjteményei az utóbbi másfél száz év eredményeként jöttek létre. Létük egyik legfontosabb jellemzője, hogy miként váltak, és válhatnak nemzeti értékké? A korábbi megyei múzeumi hálózat átalakítását követően mára már kirajzolódnak a jellemző körülmények, és az elmúlt évtizedekben lezajlott folyamatok eredménye mindenképpen méltó a feltárássra, értékelésre. A projekt aktualitását indokolja a néprajzi múzeumok, gyűjtemények iránti érdeklődés nemzetközi téren is érzékelhető erősödése, a kapcsolódó múzeumi tevékenység természetének kritikája. Fontos magyarázó keretet kínál ez a program a múzeumoknak a magyar néprajz egészéhez való viszonyát illetően is. Hozzájárul a szaktudomány és a múzeumok nézőpontjából a társadalmi és tudományos presztízsváltozásának megismeréséhez, a közönséggel, a szakmai és társadalmi nyilvánossággal zajló kommunikáció és interakció minőségének tisztázásához. A tudományos, társadalmi és kulturális kapcsolatháló összetett rendszerében a néprajzi gyűjtemények helyzete meghatározó.

Az értékelhető és következetes tartalmi elemek érdekében célszerű jól kidolgozott szempontrendszer mentén végezni az országos információ gyűjtést, majd az elemzést. A témakidolgozás szempontjainak kidolgozása az uniformizálást elkerülve, átlátható kereteket eredményez. A kutatás eredményeként korszakos tudománytörténeti jelentőségű projekt valósul meg, melynek eredményei szorosan kapcsolódnak további területek (pl. oktatás, turisztika, örökségvédelem) színvonalas működéséhez is.

A javasolt országos kutatás célja nem egyszerűen az érintett intézmények néprajzi gyűjteményi történeteinek az összefoglalása, hanem sokkal inkább a néprajzi gyűjtemények, mint

tudományos források formálódásának bemutatása az intézményekben. Ebből kiindulva készül el egy kézikönyv (webes változattal), melyben egységes szempontrendszer alapján írt fejezetek foglalják össze a hazai közgyűjtemények bázisán a néprajztudomány helyzetét.

A helyzetfelméréssel összefüggésben néhány fontos kérdés mentén célszerű a programot kiteljesíteni: Milyen múzeumi megoldásokkal lehet (és szabad) napjaink aktuális/súlyos kérdéseiben útmutatást adni? Hogyan integrálható eredményesebben a hazai múzeumi közeg a szaktudományi szférához? Megfelelően reprezentálja-e a hazai néprajzi muzeológia rendelkezésére álló tudásbázist a társadalmi párbeszéd-ben? Miként kapcsolhatók a múzeumok néprajzi gyűjteményei a jelenkori kutatási és tudományos kihívásokhoz? A digitalizáció milyen együttműködési, hálózatosodási folyamatokat generálhat? Milyen speciális állományvédelmi és nyilvántartási körülmények jellemzik a néprajzi gyűjteményeket? Milyen képzési megoldások segíthetik elő az új múzeumi munkatársak szakirányú képzéseit? Miként lehetséges a néprajzi gyűjteményekre alapuló nemzetközi együttműködések menedzselni? Milyen múzeumi szerepvállalás támogatja a néprajzi gyűjtemények hosszú távú fennmaradását és fejlesztését? Miként kapcsolódik a múzeumi gyűjtemények feltáró tevékenysége a helyi identitással kapcsolatban? Miként segítik a néprajzi tartalmak hitelesen a turisztikai és az oktatási tevékenység kiteljesülését?

Együttműködő partnerek

- Szabadtéri Néprajzi Múzeum
- Hazai és határon túli magyar közgyűjtemények

IV. Múzeumi állományvédelmi program

A Néprajzi Múzeum egyik sikeres kompetencia feladatákként irányítja az országos Múzeumi Állományvédelmi Programot. A magyar vonatkozású múzeumi gyűjtemények állományvédelmével kapcsolatos tudásbázisra építve a nemzetstratégiai feladatvállalás egyik hangsúlyos területe a program kiterjesztése a teljes magyar nyelvterületre és intenzitásának erősítése. A Néprajzi Múzeum által országos kompetenciafeladatként irányított Múzeumi Állományvédelmi Program folytatásában fontos a megelőző műtárgyvédelem szemléletének erőteljesebb érvényesítése, ami a szélesebb körben történő szakmai továbbképzések bővítésével valósul meg. A tovább-képzési megoldások a direkt technikai eszközök (mérőműszerek, szárító-, illetve párasító gépek, klímaberendezések, műtárgytároló polcok, szekrények) beszerzésének koordinálásával alkotnak működőképes és eredményes egységet. Az országos

állapotfelmérés alapvető jelentőségű a program további hatékony működtetéséhez. Az országos műtárgyvédelmi felelősi munkatársi kört valódi hálózatként szükséges működtetni. A múzeumi műtárgyvédelmet az anyagfajták szerinti korszerű tárolás – raktározás felé kell terelni. Az Állományvédelmi Program kompetenciaközponti tevékenységei szoros összhangban állnak a kulturális kormányzat által kiemelten kezelt tematikával. Nyilvánvaló, hogy a Szabolcs utcai új gyűjteményi bázis kiváló infrastrukturális adottságaira építve az intézmény vonatkozó feladatrendjének kiteljesedése megvalósulhat. Az új műhelyek, az oktatóterem, a kompetenciafeladatot közvetlenül támogató szakkönyvtár és archívum működése a hazai közgyűjteményi területen azonnali és közvetlen pozitív hatást generál.

A Néprajzi Múzeumban a költözésével kapcsolatban megvalósult komplex előkészítő munka példaértékű eredményekkel szolgált. Ez a program mintául szolgál más múzeumok gyűjteményeinek állományvédelmi prioritásainak felállítására és költözéseinek biztonságos menedzselésére is. Az ilyen jellegű intézmény tanácsadás eredményeként a partnerintézmények kapcsolódó tevékenysége is fejlődik, ezáltal az állami vagyon kiemelkedően értékes részét képező közgyűjtemények biztonságos költöztetéseinek feltételei érdemben javulnak.

A program kialakításának és működtetésének programelemei (*infrastrukturális fejlesztés, eszközbeszerzés, személyi fejlesztés*)

Akkreditált képzések, konzultációk, továbbképzések, konferenciák

- Képzések szervezése, lebonyolítása, előadók tiszteletdíja
- Oktatási segédanyag készítése
- Konzultációk, továbbképzések, konferenciák szervezése, lebonyolítása, előadók tiszteletdíja
- Szórányanyagok, ismertetőik készítése

Honlap, Facebook-profil, kommunikációs tevékenység

- Karbantartás, működési költségek
- Facebook oldal üzemeltetése
- Szakmai anyagok készítése

Publikációk print és online megvalósítása

- Szakmai anyagok készítése, megjelenítése
- fordítási költségek
- digitális tartalomfejlesztés

Műtárgykörnyezet szabályozó eszközök beszerzése

- mérőműszerek, műtárgykörnyezet szabályozó eszközök, berendezések beszerzése, karbantartása, javítása

Fertőtlenítő kamrák beszerzése

- a költségvetéstől függően, fagyasztó-, vagy oxigén elvonás elvén működő fertőtlenítő kamrák beszerzése, bérbevétele az országban működő muzeális intézmények számára

Együtműködő partnerek

- Hazai és határon túli magyar közgyűjtemények

V. Stratégiai jelentőségű időszak kiállítási program

A múzeumi időszak kiállítási stratégiát nyilvánvalóan elsősorban az intézményi küldetés, a gyűjteményi adottságok, illetve a kutatási tevékenység formálja. A stratégiai gondolkodás vonatkozik a múzeumi időszak tárlatok tervezésének, alakításának és vándoroltatásának kérdéseire is. A társadalmi hasznosság fölismerése és fölismertetése az intézmények fennmaradásának és fejlesztésének alapfeltétele. A nyilvánosságban játszott szerep és közvetlen társadalmi hatás elsősorban a múzeumi kiállítások nyomán valósul meg.

A Kormány kiemelten támogatja a kulturális értékekhez való minél szélesebb körű hozzáférést. A nemzettudat erősítése érdekében nem csupán határainkon belül, de a határon túli területeken is be kell mutatni azokat a magyar kulturális értékeket, amelyekből az ott élő lakosság kevésbé részesülhet. Megállapítható, hogy a magyarországi muzeális intézményrendszer erőteljesen Budapest központú. A fővárosban találhatóak legnagyobb közgyűjteményeink és – nagyrészt – ezekben a múzeumokban őrzik legjelentősebb kulturális kincseinket is. A Kormány kultúra-közvetítő szerepének erősítése érdekében olyan megoldások kidolgozására kell törekedni, amelyek elősegítik a kulturális javak bemutatását és népszerűsítését mind vidéken, mind pedig határainkon túl. Ennek megfelelő eszköze a tervezett vándorkiállítási program, amely a határokon belül már számos alkalommal igazolta vonzerejét. A projekt célja, hogy a határon túli, magyarlakta településeken nagy-szabású kiállítások kerüljenek bemutatásra az ott élő magyar közösségek és a többségi társadalom számára, támogatva ezzel a magyar lakosság gyökereinek és kultúrájának megismerését és erősítve a közös kulturális kincsek megőrzésének és átörökítésének fontosságát.

A magyar néprajztudomány és a magyar néprajzi muzeológia alapkérdései közül a tervezett intézményi időszak kiállítási stratégia kiemelten kezeli a népművészeti tematikát. A fogalom kritikai bemutatása, a Kárpát-medencei paraszti tárgykultúra számos díszített és díszítetlen tárgy típusán keresztül jutnak el a kiállítások a népművészetnek a művészetekre és a modern hétköznapi tárgykultúrára gyakorolt hatásainak vizsgálatáig. Számos korábbi sikeres időszak kiállítás tapasztalataira építve tárgyalják a 2023–25-ben megvalósuló tárlatok az

önellátás, a háziipar, a kézműipar és a kereskedelem összetett rendszerének hatásait a hagyományos tárgyi kultúrára. Az intézmény egyedülállóan gazdag vonatkozó gyűjteményeire építve számos példán keresztül bemutatják a kiállítások a művészeti stílusok történeti rétegeit a paraszti környezetet átható díszítőművészetben és a motívum, szimbólum, autenticitás és tárgykontextusváltás fogalmait. A kiállítások érintik a magyar népművészet felfedezésének fontos fórumait, kiadványait, a háziipari szervezések eszmei és szervezeti hátterét is. A tárlatok célja, hogy a magyar népművészet tudományos, kutatáson alapuló hiteles eredményeit tárja a közönség elé: a társadalom egyes rétegeiben élő naiv, áltudományos elképzelések helyett valós történeti elbeszélések keretében mutassa be anyagát.

Az új időszaki kiállításokban elengedhetetlenül fontos a *kulturális örökség* múzeumi értelmezésére hangsúlyosan építeni. Az örökség, mint jelenség a közös értékek megóvása mentén jelenik meg, hasonlóan a 19. század vége veszélyeztetettnek, mulandónak vélt tárgyainak múzeumi térben való megmentéséhez. A Néprajzi Múzeum egyedülálló emlékkállományt őriz, közösségi identitások számára referenciát jelent. Az örökség a mai társadalom funkciója, a demokratikus társadalom sajátja, ami komplex hatással van a múlt emlékeit őrző múzeumokra. Az örökség egyszerre jelent mindenre kiterjedő ideológiai teret és a kultúra politikájával összefüggő gyakorlati kontextust.

A fentiekben jelzett tematikákhoz kapcsolódóan a Néprajzi Múzeum stratégiai feladatvállalása az időszaki tárlatok három területén jelentkezik:

1. A Néprajzi Múzeum számára a költözés lezárultával fenntartandó szakmai és látogatói érdeklődést érdemben formálhatják az intézmény által a magyar nyelvterületen megvalósított *vándorkiállítások*. A vándorkiállítások között messzemenően indokolt a magyarországi helyszínek mellett a magyar nyelvterület határokön kívüli településeire is tervezni kiállítási helyszíneket. Az időszaki vándorkiállítási program kidolgozásakor elsőrendű cél a különböző méretű és jellegű tárlatok komplex kínálatát kialakítani – igazodva a különböző befogadó helyszínek adottságaihoz. A Néprajzi Múzeum nem mondhat le az elérendő célközönség egyetlen csoportjának megszólításáról sem – így a mű-velődési házakban, helytörténeti kiállítóhelyeken is biztonságosan megvalósítható kamara tárlatoktól a komplex nagy alapterületű kiállításokig kell működtetnie a kínálatát. Ezt támogatja az eredetileg az új épületben megvalósuló időszaki tárlat moduláris megvalósítási megoldása, melyre építve az utaztatható kiállítások a különböző paraméterekkel rendelkező külső helyszínekre könnyebben adaptálhatók.
2. A stratégiai feladatvállalás szerves részét kell, hogy képezze az intézmény adottságaira épülő nemzetközi utaztatható kiállítási program. A kultúrdiplomáciai

felelősséggel párosuló *külföldi időszaki kiállítások*, illetve nemzetközi együttműködéssel létrejövő tárlatokban a Néprajzi Múzeum kiválóan alkalmazhatja egyedülállóan gazdag etnológiai gyűjteményét. Egyedülálló gyűjteményi adottságaira építve az eleve nemzetközi szintre tervezett projektek megvalósításának lehetősége kézenfekvő a Néprajzi Múzeum esetében. Külföldi társmúzeumoktól kölcsönzött tárgyakkal kiegészítve az intézmény nemzetközi gyűjteménye jelentős látogatottságot vonzó kiállítások létrehozását is lehetővé teszi. Ezzel kapcsolatos előkészítő egyeztetéseket folytattunk már a kínai, mexikói, mongóliai, vietnámi, koreai, francia, német- illetve oroszországi múzeumokkal az utóbbi évek közvetlen szakmai kapcsolatfelvételei során.

3. Az új épület kiváló adottságaira építve megvalósítható együttműködésre építő *befogadott időszaki kiállítások* jelentik a harmadik típusát a stratégiai jelentőségű tárlatoknak. Ezek a kiállítások a soha Magyarországon – Buda-pesten be nem mutatott magyar vonatkozású néprajzi gyűjtemények első megismerését teszik lehetővé. A Néprajzi Múzeum 150 éves évfordulós meg-emlékezéseinek részeként tervezzük a magyar kulturális élet egyik óriási adósságának a rendezését! Az intézmény rendkívül gazdag saját gyűjteményeit is felhasználva, de hangsúlyosan az erdélyi magyar vonatkozású múzeumok gyűjteményeire építve 2.500 négyzetméteren megvalósítani tervezett óriási időszaki tárlaton mutatjuk be a magyar népi kultúra Budapesten még soha nem látott műtárgyait. A trianoni békediktátum által elszakított területről származó néprajzi gyűjtemények időszaki kiállításon történő bemutatása az intézmény emlékezetpolitikai szerepvállalásával összhangban valósul meg.

Évente az intézményi stratégia alapján a Néprajzi Múzeum saját épületében 3 időszaki tárlatot készít gyűjteményére építve és egy nemzetközi kiállítást fogad be. Ezek mellett évente több, a magyar nyelvterületen bemutatásra kerülő és egy nemzetközi téren is utaztatható vándorkiállítást valósít meg.

Együttműködő partnerek

- Hazai és határon túli magyar közgyűjtemények
- Külföldi partner intézmények múzeumok
- Hagyományok háza

VI. A Néprajzi Múzeum által koordinált országos kortárs múzeumi programja (MaDok)

A Néprajzi Múzeum nemzetstratégiai kulturális intézményi működésében hangsúlyos szerepet játszik a fiatal generációk érdeklődésére közvetlenül reagálni képes módszertani tudományos tevékenységi kör. A fiatalok számára vonzó múzeumi stratégia megbízható módon építhet a már évtizedes tapasztalatokkal az intézmény által koordinált országos MaDok programra, melynek kiemelten hangsúlyos eleme a hálózati feladat. A jelenkor múzeumi dokumentációját célzó, országos hatókörű MaDok-program vezetése, a hálózat működtetése, nemzetközi szinten történő képviselése a Néprajzi Múzeum kiemelt feladata. Elengedhetetlenül szükséges az összmúzeumi középtávú stratégiákban, programokban a MaDok-program súlyának megfelelő szerepeltetése. Ennek megvalósítását célozza, hogy az új városligeti épület tervei alapján külön MaDoK iroda kialakítása is megvalósul a kapcsolódó személyi fejlesztésekkel együtt. A múzeumi honlapon keresztül elérhető web-felület üzemeltetésén túl a jelenkori múzeumi dokumentációs munkát és tudományos projekteket támogató adatbázis háttértevékenységének támogatása szükséges. A program modulszerkezetű működése stabilizálódott.

1. modul: Kutatás – gyűjteményfejlesztés – hálózatépítés

Hálózatban végzett, országos tevékenységként megvalósított kortárs gyűjtemény-gyarapítási, feldolgozási és kiállítási modul, amely évente ismétlődően, pályázati formában, a múzeumi gyűjtemények kortárs kutatásainak és gyűjteményfejlesztésének releváns módját és keretét adják – a feldolgozáson túl kiállítási tevékenység (rész) finanszírozásával

2. modul: Publikáció – szakmai tartalomfejlesztés

A MaDok-program alapításától fontos elem volt a tudományos eredmények könyv-alapú publikálása (MaDok-füzetek sorozat). A program tudományos és módszertani láthatóságát és a képzés és fejlesztés alapját jelenti egy ilyen fajta jelenlét. A papír alapú közreadás mellett fokozatosan az online közzététel erősítése a program célja. Kiemelt szempont az idegen nyelvről készült fordítások közzététele, illetve a vonatkozó magyar eredmények idegennyelvű közreadásának megvalósítása.

3. modul: Esemény és program

A MaDok szakmai közönségen (is) túlmutató szakmai/közönség rendezvényeket, sorozatokat is rendez – elsősorban beszélgetést, olvasószemináriumot. Ennek célja a kritikai múzeumi műveltség fejlesztése, közbeszédbe emelése, fenntartása. A programok hangsúlyosan a fiatal közönséget célozzák – szoros együttműködésben a felsőoktatási intézményekkel.

4. modul: Oktatás és kommunikáció

A program kommunikációs modulja a tudások és tapasztalatok oktatási struktúrába illesztését szolgálják. Az oktatási modulban két elemet ötvöztünk: egyfelől az egyetemi képzésben való aktív részvételt (mintaprojektek, mikro kutatások szervezésével) és felnőttoktatásban, a szakemberképzésben vállalt továbbképzési modellt.

5. modul: Nemzetközi kapcsolatépítés

A MaDok-program az elmúlt években megerősödött módszertani fejlesztését követően beindítani tervez nagyobb léptékű, érdemi kutatásokat. Ezáltal érdemben megerősíti hazai szerepét és kapcsolathálóját, s ezzel párhuzamosan középtávon előkészíti a nemzetközi szinten való megjelenést, a fejlesztett tartalmak és tapasztalatok integrálását, hosszabb távú nemzetközi együttműködések kiépítésével.

Együttműködő partnerek

- Hazai és határon túli magyar közgyűjtemények
- Hazai felsőoktatási intézmények
- ELKH BTK Néprajztudományi Kutatóintézet
- Külföldi partner intézmények

VII. A Néprajzi Múzeum stratégiai szintű szerepvállalása az ismeretátadás területén

Rendkívüli jelentőségű stratégiai kérdés, hogy a Néprajzi Múzeum hogyan segítheti a magyar nemzetet a fenntartható fejlődés kapcsán megfogalmazott célok elérésének támogatásában? Az intézmény feladata a szakmai iránymutatás, konkrét, átfogó javaslatok megfogalmazása a néprajz, néphagyomány megjelenésének lehetőségei-ben a tudásátadás, közelebbről a közoktatás területén is – hangsúlyosan új Nemzeti Alaptantervvel összefüggésben, valamint a felnőtt kori tanulásban. Az intézmény adottságaira építve kiemelt szerepet vállal a közoktatásban, egyrészt az alapkompenciák fejlesztésében, támogatva, hogy a közoktatás színvonala tovább emelkedjen. Kiemelt ismeretátadási vállalása a nemzeti, kulturális identitás értékeinek, azok megélésének közvetítése, a digitális kompetencia, információs és kommunikációs képességek fejlesztése. Az új Nemzeti Alaptantervvel összefüggő konkrét tantárgyi kapcsolódásban a nép-és honismeret/társadalomismeret, földrajz, biológia, művészeti nevelés minden területe szorosan kapcsolódik az intézmény ismeretátadási küldetéséhez. A Néprajzi Múzeum fontos célterülete a pedagógusképzés: a néprajz az oktatásban, tematikus továbbképzések, iránymutatás, rendszeres szakmai tréningek, workshopok, konzultációk révén.

A 21. századi korszerű kulturális intézmények számára elsőrendű a felnőtt kori terápiás programok kidolgozása, a jó gyakorlatok széleskörű megosztása.

A múzeumpedagógia munka korábbi sikeres gyakorlatát követve a Néprajzi Múzeum állandó és időszaki kiállításaihoz rendelt tematikus órák biztosítása korosztályi bontásban, illetve speciális igényű csoportok számára kidolgozott modulokban is. A vándorkiállításokhoz kidolgozott múzeumi órák, foglalkoztató csomagok kapcsolódnak, amelyek helyben, múzeumi szakemberek közreműködésével támogatják a helyi közoktatási és kultúraközvetítő intézmények munkáját. Ez a program kiemelt céljának tekinti, hogy az egyes helyszíneken párbeszédet folytasson a pedagógus, kultúra-közvetítő kollégákkal, egyúttal a tárlatok tematikájához kapcsolódó intenzív képzést ajánljon fel. A megjelenés lehetőségét biztosít arra is, hogy általános, átfogó tematikus egységekben is igényelhetnek képzési programot a helyi szakemberek idehaza és a határainkon túl is. Fenti örökség-közvetítő, missziós tevékenységekhez kapcsolódik az együttműködés országos/ hazai és határon túli hálózatokkal.

Kiemelt tematikus blokkok:

- fenntartható fejlődés, környezettudatos életmód, vízgazdálkodás
- egyéni és közösségi emlékezet, generációk közötti párbeszéd (történet-mesélés, terepmunka alapok/tárgygyűjtés, helyi közösségek kutatásai)
- nemi szerepek, házasság, család
- az évkör ünnepei /vallás, közösségi élmények
- munka
- motívumkincsünk
- tánc/közösségi élmények
- hangszerek, dallamok, énekek/közösségi élmények
- kutatók, felfedezők

Együttműködő partnerek

- Hazai és határon túli magyar közgyűjtemények
- Hazai és határon túli magyar oktatási intézmények
- Hagyományok Háza
- Magyar Néprajzi Társaság
- Kriza János Néprajzi Társaság

A Néprajzi Múzeum stratégiai kulturális intézményi programtervének összegzése

Összegésképpen csak ismételni tudjuk a bevezetőben elhangzott állításunkat, miszerint a magyar kulturális örökség egyik legjelentősebb szegmense a muzeális néprajzi gyűjteményekben folyó munka. Az itteni alap- és alkalmazott kutatások komoly muníciót adnak a néphagyományban rejlő örökség mind szélesebb körben történő megismertetéséhez. A Néprajzi Múzeum valódi integrációs szerepet tölt be a Kárpát-medence magyar vonatkozású néprajzi gyűjteményeinek egészét illetően. Ennek szerves részét képezi a hazai vidéki és a határokon túli magyar néprajzi gyűjteményeket őrző intézményekkel való szoros hálózati együttműködése. A nemzetstratégiai kulturális szereplők újragondolt kapcsolati hálója és együttműködési területei előnyösen befolyásolhatják az intézményenként szétagolt forrásanyag, szaktudás összetársadalmi hasznosítását. A Néprajzi Múzeum többszörös – az utóbbi években már eredményesen visszaigazolt – kapcsolódási potenciállal rendelkezik. Az intézmény értékeit előnyösen és közvetlenül lehet kamatoztatni a magyarországi kulturális élet sokszínű palettáján és a nemzeti kulturális politika céljainak érvényesítésében.

A Néprajzi Múzeum kompetenciaközpontjainak, feladatainak részletes beszámolója

1. A **Múzeumi Állományvédelmi Bizottság** programjának gyakorlati célkitűzése továbbra is az, hogy a hazai múzeumi vezetők és állományvédelmi szakemberek, valamint a határon túli magyar vonatkozású gyűjteménnyel rendelkező muzeális intézményekben dolgozó munkatársak átfogó módon sajátítsák el és építsék be munkatevékenységeikbe a megelőző műtárgyvédelem szemléletét az intézményi munka minden területén. A folyamatok támogatása érdekében a rendelkezésére álló költségvetési keretet a MÁB a 2021-es évben programjainak megvalósítására, azaz, a vegyszermentes kártevőkezelést előtérbe helyező próba projekt elindítására, akkreditált képzés szervezésére és lebonyolítására, a képzés online változatának elkészítésére, 2x4 órás országos online állományvédelmi alapképzés szervezésére (Magyar Nemzeti Múzeum Országos Muzeológiai Módszertani és Információs Központ együttműködésben), konzultációk tartására, szakmai anyagok fordítására, műtárgykörnyezetszabályozó berendezések, mérőkészülékek valamint fém bútorzat beszerzésére és vidéki múzeumokhoz történő kihelyezésére használta fel.

Kölcsönzési programunk keretében a műtárgykörnyezet szabályozásra alkalmas eszközparkból a beérkezett igényeknek megfelelően bonyolítottuk a készülékek kiadását és visszavételét, időszakos/rendkívüli szervizelését. Az összesített adatok alapján 44 db készülék kikölcsönzése valósult meg az év során.

A MÁB mérőműszer programjának keretében az ország különböző területein lévő muzeális intézményekbe kihelyezett 240 darab adatgyűjtős TFA mérőkészülék által szolgáltatott adatok továbbra is összegyűjtésre, rendszerezésre kerültek a műtárgykörnyezeti paramétereket tartalmazó országos adatbázisban. A mérési adatok részletes statisztikai kiértékelése megtörtént. A beérkezett adatok alapján, egy már általános tendenciákra mutató, de egyelőre nem teljeskörű képet kapunk az a megyei hatókörű városi múzeumok és a hozzájuk tartozó muzeális intézmények raktáraiban tárolt műtárgyak klimatikus környezetéről, melyet szükséges további adatokkal bővíteni ahhoz, hogy pontosabb, célzottan tervezhető intézkedési javaslatok születhessenek. A statisztikai elemzés benyújtása az EMMI számára az éves MÁP beszámoló beküldésével együtt történik meg.

2021-ben elérhetővé vált a megújult MÁP honlap. A publikus tesztelés és tartalmi bővítés folytatódott, az admin felület funkcióinak finomhangolása és továbbfejlesztése mellett. Megkezdődtek a háttérmunkák az új médiatár funkció implementálására, illetve az ott későbbiekben elérhető videóanyag tartalmi vonatkozásával kapcsolatban. A honlap folyamatosan bővülő tartalommal, publikációk, szakmai anyagok, információk, megjelentetésével áll rendelkezésre a téma iránt érdeklődők számára.

2. A **Néprajzi tartalmak digitális fejlesztése** elnevezésű országos kompetenciafeladat keretében valósul meg **ÖRÖKSÉGVÉDELMI MINTAPROJEKT A SZÉKELYFÖLDI MÚZEUMOKBAN** című program. A 2020-ban útjára indított pilot a következő, 2021. évben minden tekintetben folytatódott, az intézmény munkatársainak jelenléti együttműködésével.

A mintaprojekthez a kezdeti 4 székelyföldi múzeum mellé újabb partner, egy megyei intézmény csatlakozott. A program alapján a 2021. évben a Néprajzi Múzeum az alábbi intézményekkel kötött együttműködési megállapodást:

- Csíki Székely Múzeum – Csíkszereda
- Haáz Rezső Múzeum – Székelyudvarhely
- Székely Nemzeti Múzeum - Sepsiszentgyörgy
- Tarisznyás Márton Múzeum – Gyergyószentmiklós
- Maros Megyei Múzeum – Marosvásárhely

2021. október 17. – 2021. október 24 között a Néprajzi Múzeum 3 kollégája utazott Székelyudvarhelyre a mintaprojekt-folytatásaként. A munkálatok Székelyudvarhelyen a Haáz Rezső Múzeumban kezdődtek. Elsőként leltárba vettük a Csíkszeredáról átszállított eszközeinket, majd az intézmény képtárában felépítésre került egy síkágyas fényképezéshez szükséges mobilstúdió. Még aznap átutaztunk Gyergyószentmiklósrá, ahol felépítettünk egy műtárgyfotózásra alkalmas mobilstúdiót. A két helyszínen párhuzamosan folyt az oktatás és a digitalizálási munkavégzés egy héten keresztül. A felépített stúdiókhöz a teljes felszerelést a Néprajzi Múzeum biztosította. Ezek jelenleg is az erdélyi kollégáknál vannak, napi használatban. A kinti mérleg: 500 leltári szám síkágyas és 200 műtárgy digitalizálása.

A Néprajzi Múzeum Nyilvántartási és Digitalizálási Főosztálya továbbra is részt vállal – a szakág egyetlen képviselőjeként – a Múzeumi Spektrum rendszerének hazai adoptálásában és megvalósításában.

3. A **MaDok-program** mint a jelenkutatás és dokumentálás múzeumi programja kompetenciafeladatként az együttműködést, a kapcsolatépítést és a hálózati tevékenységet ötvözi a tudományos munkával, a kutatással és a gyűjteménygyarapítással. 2021-ben kidolgozásra kerültek a modulrendszerű működés alapjai: 1. kutatás/gyarapítás; 2. oktatás/képzés; 3. kiállítás; 4. kiadvány/publikáció; 5. tudománynépszerűsítés/program; 6. alkalmi modul. 2021-ben a kutatási modulban a Múzeum állandó kiállításához kapcsolódó gyűjteményi és integrált művészeti kutatások valósultak meg (Múzeumgalaxis téma; Művészet és etnográfia téma), és előkészítésre került egy 2022-ben induló kortárs privát fotográfiai kutatás alapjai, és folytatódott a program közösségi média gyűjtőkampánya.

A kiállítási modulban pedig megnyílt a Pannonhalmi Főapátsággal együttműködésben készült *Láthatatlan spektrumok* című kiállítás (ld. kiállítási tevékenység), amelynek katalógusa 2022 tavaszán jelenik meg. A MaDok-program közösségi média felületen harmadik éve működtetett, látogatói kezdeményezésre indult közösségi gyűjtőkampánya (NEM A TIGRIS / múzeumi gyűjtőkampány csoport // Tigristár) 2021-ben is jelentősen bővült (jelenlegi rekordszám: 911; csoporttagok száma: 700). A gyűjtés 2022 tavaszán zárul, és kezdődik meg a múzeumi archiválása.

A Néprajzi Múzeum munkatársainak publikációs listája

2021

1. Bakos Áron: Írás, fegyelmezés, háború. In: *Korunk*, Harmadik folyam XXXII. 2021/7., Kolozsvár, 2021: 86–89.
2. Bakos Áron – Foster Hannah: Járvány-lét-helyzetek. A Covid19 világjárvány hatása a mindennapokra és a társadalomkutatásra. In: Jakab Albert Zsolt – Vajda András (szerk.) *Kriza Könyvek* 49.
3. Bata Tímea: On the Trail. Székely Gates and Wooden Churches. The Photographic Work of Teacher Gábor Szinte (1855-1914). In: *Néprajzi Értesítő* 101. évf., Néprajzi Múzeum, Budapest, 2021: 85-106. (korábbi magyar nyelvű tanulmány átdolgozott, rövidített változata)
4. Bata Tímea: Uncropped. On the Rural Studio Photography Collection of the Museum of Ethnography. In: *Review of Hungarian Photography*, Issue 2, 2021: 62–71.
5. Berényi Marianna: 1000 főt megkérdeztünk! Hogyan értékelik a magyar látogatók a múzeumok koronavírus alatt folytatott online tevékenységét? *Magyar Múzeumok Online* 2021.06.01 [1-16], 2021
6. Berényi Marianna: A koronavírus terjedése a múzeumi gyűjteményekben. *MúzeumCafé*. 81-82 39-70, 2021
7. Berényi Marianna: Áttört falak mögött: múzeumi digitalizáció. *MúzeumCafé*. 85, Budapest, 2021: 52–89.
8. Berényi Marianna: *Hogyan értékelik a magyar látogatók a múzeumok koronavírus alatt folytatott online tevékenységét? Jelentés a 2021 januárjában 1006 főt megszólító lakossági kutatás eredményeiről*. Szabadtéri Néprajzi Múzeum, Szentendre, 2021: 64 o.
9. Berényi Marianna: Így dolgoztunk mi a járvány idején! 1. rész: a kérdőíves kutatás válaszadói. *Magyar Múzeumok Online* 2021.08.09 [1-7]
10. Berényi Marianna: Így dolgoztunk mi a járvány idején! 2. rész: Az otthoni munkavégzés lehetősége. *Magyar Múzeumok Online* 2021.08.10 [1-7], 2021.
11. Berényi Marianna: Így dolgoztunk mi a járvány idején! 3. rész: A munka tervezhetősége, ellenőrzése. *Magyar Múzeumok Online* 2021.08.11 [1-6], 2021.
12. Berényi Marianna: Így dolgoztunk mi a járvány idején! 4. rész: Bércsökkenés, bevételkiesés. Kutatási jelentés. *Magyar Múzeumok Online* 2021.08.12 [1-4], 2021.
13. Berényi Marianna: Így dolgoztunk mi a járvány idején! 5. rész: Az otthoni munkavégzés hatékonysága, visszajelzések, kapcsolattartás. Kutatási jelentés. *Magyar Múzeumok Online* 2021.08.13 [1-5], 2021.
14. Berényi Marianna: Így dolgoztunk mi a járvány idején! 6. rész: A home office mentális következményei. Kutatási jelentés. *Magyar Múzeumok Online* 2021.08.14 [1-4], 2021
15. Berényi Marianna: Így dolgoztunk mi a járvány idején! 7. rész: Múzeumi feladatok otthonra. Kutatási jelentés. *Magyar Múzeumok Online* 2021.08.16 [1-5], 2021
16. Berényi Marianna: Így dolgoztunk mi a járvány idején! 8. rész: Emberek a múzeumi online tartalmak mögött. Kutatási jelentés. *Magyar Múzeumok Online* 2021.08.23 [1-6], 2021.
17. Berényi Marianna: Kolonializmuskritika gyarmat nélkül? Magyar múzeumok és a posztkolonialitás. In: *MúzeumCafé*. 83., Budapest, 2021: 251–283.

18. Berényi Marianna: Online szálakkal összevarrva: múzeumi közösségek a világhálón. *Tudásmenedzsment*. 22 (2), 2021: 65-188.
19. Berényi Marianna: This is how we work during the pandemic. Part 1: Respondents to the questionnaire research. *Magyar Múzeumok Online* 2021.12.10. [1-7], 2021
20. Berényi Marianna: Virtuális várépítők valósága: A 3D digitális várrekonstrukciók és a tudomány. In: *MúzeumCafé*. 84., Budapest, 2021: 133–187.
21. Berényi Marianna: We asked 1000 people! How do Hungarian visitors evaluate the online activities of museums during the pandemic? *Magyar Múzeumok Online* 2021.12.09 [1-7], 2021
22. Berényi Marianna: Éva a rengetegben – Egy saját élményű művészettörténész, genderkutató története. 2/1. rész *Dajer.hu*. 2021
23. Berényi Marianna: Éva a rengetegben – Egy saját élményű művészettörténész, genderkutató története. 2/2. rész. *Dajer.hu*. 2021
24. Berényi Marianna: „Mindig a vendég az első!": Interjú Török Róberttel, a Magyar Kereskedelmi és Vendéglátóipari Múzeum igazgatójával. *Magyar Múzeumok Online*. 2021.
25. Berényi Marianna: „Eddig is tudtuk, hogy van a városban múzeum, de most folyamatosan hallani is róla": Interjú Ando György békéscsabai múzeumigazgatóval. *Magyar Múzeumok Online*. 2021
26. Berényi Marianna: Női szemmel. Interjú Jakusch Gabriellával, a Hadtörténeti Múzeum múzeumpedagógiáért és kiállításért felelős múzeumigazgató-helyettesével. *Magyar Múzeumok Online*. 2021.
27. Berényi Marianna: 2,5 millió műtárgy között! Interjú dr. Ábrahám Levente kaposvári múzeumigazgatóval. *Magyar Múzeumok Online*. 2021
28. Berényi Marianna: Beszélgetés a Sóstói Múzeumfalu új igazgatójával, Balogné Szűcs Zsuzsannával. *Magyar Múzeumok Online*. 2021
29. Berényi Marianna: Circus flow: a művészet tekintete a cirkuszon. *Magyar Múzeumok Online*. 2021
30. Berényi Marianna: Tervezés, költözés, működés – három dolog, ami külön-külön is elég egy múzeumnak! – Kemecsi Lajos. In: *MúzeumCafé* 86., Budapest, 2021/6. november-december: 181–205.
31. Berényi Marianna: A pandémia múzeumi lenyomatai – Reflexió a koronavírus világjárvány múzeumi online gyűjtőkampányaira. In: *Tabula* 22. évf. 2021.
32. Foster Hannah: Röpképtelen dinoszaurusz vagy adaptív madár? Gondolatok az európai etnológiai múzeumok jövőjéről. In: *Múzeumcafé* 86. Budapest, 2021/6. november-december: 51–80.
33. Földessy Edina: Marokkói párna. Facebook, Raktárszerda, Párna-családegyesítés, 2021. február 3.
34. Földessy Edina: A hónap műtárgya: Egy bamana női szobor életrajza. In: *Élet és Tudomány*, LXXVI. évf. 18. szám, 2021. április 30.: 556–557.
35. Frazon Zsófia: A múlt egy darabja és hiányzó női tekintet (SOM, Várószoba); *dajer.hu*; 2021. augusztus 18. <https://dajer.hu/a-mult-egy-darabja-es-a-hianyzo-noi-tekintet>
36. Frazon Zsófia: Csak egy pillantást vethessek a világra! (Kaszál Tamás Szívvel és értelemmel) *dunszt.sk*; 2021. október 5. <https://dunszt.sk/2021/10/05/csak-egy-pillantast-vethessek-a-vilagra/>
37. Frazon Zsófia: Ami szép, az szép / Fischer Judit Ami szép az szép. Kisterem. <https://www.kisterem.hu/fischer-judit-2021/>

38. Granasztói Péter: Between Barn and Grammar School. The History of the First Architectural Competition for the Museum of Ethnography's building, 1923. In: *Néprajzi Értesítő* 101. évf., Néprajzi Múzeum, Budapest, 2021: 41–72.
39. Granasztói Péter (szerk.): Tisztaság fél egészség? *Korall Társadalomtörténeti folyóirat* 83. lapszám 2021/2.
40. Granasztói Péter (szerk.): Fürdőzők és Turisták. *Korall Társadalomtörténeti Folyóirat* 84. lapszám 2021/3.
41. Gyarmati János: A gyűjtés rabszolgája c. kötet E-bookként való megjelentetése
42. Gyarmati János: Azték mozaikmaszk. In: *Élet és Tudomány* LXXVI. évf. 11. szám, 2021. március 12.: 335–336.
43. Gyarmati János: Ősi civilizációk egy magányos kontinensen. In: *Határtalan Régészet* 6(2), 2021: 5–11.
44. Gyarmati János: „Semmiből birodalom” – Az inkák jól szervezett állama. In: *Határtalan Régészet* 6(2), 2021: 17–23.
45. Gyarmati János: Egy costa ricai gyűjtemény kalandos története. In: *Határtalan Régészet* 6(2), 2021: 65–68.
46. Gyarmati János – Péntek Attila – Carola Condarco: Algunas observaciones sobre las puntas de proyectil de la Cuenca de Paria. In: (Departamento Oruro, Bolivia) *Chachapuma* No. 10, 2021: 45–51.
47. Gyarmati János: Ősi piramisok az Újvilágban. In: *Emlékkönyv A Vámbéry Ármin Keleti Szabadegyetem fennállásának 20. évfordulójára*. 2021: 93–110.
48. Gyarmati János: The Very Beginning The Formation of the Collection of the Museum of Ethnography. In: *Néprajzi Értesítő* 101. évf., Néprajzi Múzeum, Budapest, 2021: 29–39.
49. Gyarmati János: 500 éve – Az európai keresztény kultúra bemutatkozása az amerikai kontinensen. Poszt az ittavege.blog.hu oldalon
50. Gyarmati János: A budapesti Néprajzi Múzeum azték kori mozaik maszkjának archaeometriai és kulturális háttere [közlésre elfogadva, megjelenés előtt]
51. Horváth Kinga: A fanfiction írók válaszai a koronavírusra a karanténhelyzet alatt. In: Bencze Norbert (szerk.): *III-IV. ABSolute. Alkalmazott Bölcsészet Konferencia 2019-20*. Hallgatói tanulmányok. Doktoranduszok Országos Szövetsége Nyelvtudományi Osztály, Budapest, 2021
52. Kemecsi Lajos: Bodó Sándor (1943-2021) búcsúztatása. In: *Ethnographia* CXXXII. évf. 2021. 4. sz., Budapest, 2021: 764–770.
53. Kemecsi Lajos: Ajánlás. In: Székely András Bertalan: *Kárpáton innen, tengeren túl*. Pilisvörösvár, 2021: 9.
54. Kemecsi Lajos: Introduction. In: *Néprajzi Értesítő* 101. évf. Néprajzi Múzeum, Budapest, 2021: 9-10.
55. Kemecsi Lajos: The Politics of Memory and Ethnographic Museums. In: *Néprajzi Értesítő* 101. évf. Néprajzi Múzeum, Budapest, 2021: 73–83.
56. Kemecsi Lajos: A trianoni békével kapcsolatos gyűjteményt tett közzé a Néprajzi Múzeum. In: *Néprajzi Hírek* 2021/2., Budapest, 2021: 43–44.
57. Kemecsi Lajos: „Semmit se tartson elhanyagolható csekélységnek” (Láthatatlan spektrumok). In: *Pannonhalmi Szemle* 2021. XXIX/3.: 111–115.
58. Kemecsi Lajos: Könyvismertetés Schleicher Vera: Kultúrfürdő. Kulturális kölcsönhatások a Balaton térségében 1821-1960 között. L' Harmattan Kiadó 2018. 368 o. In: *Korall Társadalmi Történeti Folyóirat* 84. 2021. 22. évf.: 188–191.
59. Kemecsi Lajos: Könyvismertetés Hála József: A néphagyomány vonzásában. Mozaikkockák a magyar néprajztudomány múltjából és jelenéből. Series Historica

- Ethnographiae 17. Néprajzi Múzeum, Budapest, 2020. (szerk. Granasztói Péter)
In: *Ethnographia* 2021. 2. sz.: 389–391.
60. Kemecsi Lajos: A költöző Néprajzi Múzeum. In: *Honismeret* 2021/3. XLIX. évf.: 16–23.
61. Kemecsi Lajos: Útközben. Beszámoló a Néprajzi Múzeum költözésének aktuális helyzetéről. In: *Ethnographia* 2021. 2. sz.: 345–372.
62. Kemecsi Lajos: A néprajz a magyar közgyűjteményekben. (Szerzőtárs Cseri Miklós) In: *Számvetés és tervezés. A néprajztudomány helyzete és jövője a 21. században*. Summa Ethnographica 3. (Szerk. Cseh Fruzsina – Mészáros Csaba – Borsos Balázs) Budapest, 2020. 621–636.
63. Kemecsi Lajos: Előszó. In: Halász Péter: „Ninc ki gondot üszeljen ránk...” *Néprajzi tanulmányok, dolgozatok a moldvai magyarok hagyományos műveltségéről*. Kolozsvár–Budapest, 2020: 7–9.
64. Kemecsi Lajos: Dr. Körmendi Géza emlékezete. In: Körmendi Izabella (szerk.) Körmendi Géza: *Emlékek az életemből. Tata – Tóváros 1929 – 1989*. Tata, 2020. 227–236.
65. Kovács Evelin: Bűnözés és büntetés a debreceni szabó céhben (1781–1806). In: Margittai Linda – Tomka Béla (szerk.): *Történelem és erőszak, 2021*
Kovács Evelin: A fogyasztás tárgyai. Granasztói Péter (szerk.): Pamutkendő, vasfazék, fajansztányér. Tárgykészítés és fogyasztás Magyarországon az ipari forradalom korában (1750-1850) recenzió. In: *Korall Társadalomtörténeti folyóirat* 83., 22. évf., 2021.
66. Lackner Mónika –Tasnádi Zsuzsanna: "Old and New Embroideries": The Life of Jolán Ferenczi. In: *Néprajzi Értesítő* 101. évf., Néprajzi Múzeum, Budapest, 2021: 145–186.
67. Lackner Mónika – Frazon Zsófia: Window: A Pathway through the Permanent Exhibition: Traditional Culture of the Hungarians. In: *Néprajzi Értesítő* 101. évf., Budapest, 2021: 237–247.
68. Lónárt Adrienn: Mit ad a hang az installáció élményéhez? In: *MúzeumCafé* 81-82. 2021/1-2. február-április, Budapest, 2021: 215–238.
69. Odler Zsolt: Néprajzi tartalmak digitális fejlesztése Székelyföldön. Gyakorlati relevanciák egy országos kompetenciafeladatban In: *Múzeumcafé* 86. Budapest, 2021/6. november-december: 161–176.
70. Pálóczy Krisztina: Amerre én járok. In: Lipták Dániel, Richter Pál, Salamon Soma (szerk.): *Tanulmányok a 70 éves Pávai István tiszteletére*. BTK ZTI ELKH Budapest, 2021: 69–95
71. Schleicher Veronika: Odi profanum vulgus, A balatoni strand. In: *Korall Társadalomtörténeti Folyóirat* 84., 22. évf., 2021: 5–24.
72. Schleicher Veronika – Semsei Sándor: Hajóhíd – Vázlat a Balaton-térségelmúlt öt évének konfliktusos folyamatairól és a Balaton Régió turizmusának fejlesztési lehetőségeiről. In: *Comitatus* Önkormányzati Szemle 2021. évi különszám, XXXI. évfolyam, 239. szám, Veszprém, 2021: 102–119.u
73. Sedlmayr Krisztina: Megérkeztünk! Tárgytörténetek a Néprajzi Múzeum gyűjteményéből. In: *MúzeumCafé* 86, 2021/6. november-december, Budapest, 2021: 119–130.
74. Sedlmayr Krisztina: Rutén templommodell In: *Élet és Tudomány* LXXVI. évf. 48. szám, 2021: 15–21.
75. Szarvas Zsuzsanna: Celebrating the 100th Issue of Néprajzi Értesítő. In: *Néprajzi Értesítő* 101. évf., Néprajzi Múzeum, Budapest, 2021: 11–28.

76. Szeljak György: Katolikus szentek és esőistenek: Vallás egy mexikói indián faluban 500 évvel a spanyol hódítás után. In: *Határtalan régészet* V. évfolyam, 2. 2021: 52–55.
77. Tasnádi Zsuzsanna: Az Országház népi díszítőelemei, Országgyűlés Hivatala, Budapest, 2021: 96 oldal
78. Tasnádi Zsuzsanna: Fábián Gyula rajzai a Néprajzi Múzeumban. In: Vasvári Zoltán (szerk.): *Madaradnak fogadj engem... Tanulmányok Lengyel Ágnes tiszteletére*. Balassagyarmat, 2021
79. Tihanyi Anna: Beszámoló a CEU Határtalan Tudás rendezvénysorozatának Vallás és Testiség című eseményéről. Budapest, 2020. november 30. In: *Vallástudományi Szemle* XVII. (2021/1), Budapest, 2021: 212-213.
80. Tumppek Eta: Állományvédelmi szempontok érvényesülése a Néprajzi Múzeum műtárgyainak költöztetése során. In: *Múzeumcafé* 86. Budapest, 2021/6. november-december: 131–158.
81. Veres Gábor: A nem szakos néprajzi, népművészeti és kulturális antropológiai ismeretek oktatása a magyarországi felsőoktatásban. In: Cseh, Fruzsina; Mészáros, Csaba; Borsos, Balázs (szerk.) *Számvetés és tervezés: A néprajztudomány helyzete és jövője a 21. században* Budapest: L'Harmattan Kiadó, MTA BTK Néprajztudományi Intézet (2020) 489–498.
82. Vida Gabriella: Francia dragonyos képe egy morva fajanszkancsón. In: Vasvári Zoltán (szerk.): „Madaradnak fogadj engem...” *Tanulmányok Lengyel Ágnes tiszteletére*. Balassagyarmat, 2021: 377–384.
83. Vida Gabriella: Könyvismertetés: Páll István A bécsi szalagtól a magyaros stílusig. Keménycserepek Szabolcs-Szatmár-Bereg megye közgyűjteményeiben. Rétközi Múzeum, Rétközi Múzeum Baráti Köre Egyesület, Kisvárda, 2020 [megjelenés alatt]
84. Vida Gabriella: Csupor István (1952-2020) Munkatársunkra emlékezünk <https://neprajz.hu/hirek/2020/csupor-istvan.html>
85. Vida Gabriella: Csupor István (1952-2020). In: *Folk Magazin* 2021/1. XVIII. évf. 22.
86. Vida Gabriella: I. világháborús keménycserép tányér (Hónap műtárgya 2021.12. hónap)
87. Vida Gabriella: Ónedények Veszprém, Tata és Keszthely inventáriumában (1770–1820) In: Cseh Fruzsina – Kiss Viktória – Szulovszky János (szerk.): *A nemes- és színesfémek régészete, története és néprajza a Kárpát-medencében. Készítéstechnikai, archeometriai és társadalomtörténeti megközelítések*. Eötvös Loránd Kutatási Hálózat, Bölcsészettudományi Kutatóközpont, Budapest, 2021. /Anyagi kultúra a Kárpát-medencében 6./ 143-154.
88. Wilhelm Gábor: Memory and Material Culture: The Story Cloths of Hmong Refugees. In: *Néprajzi Értesítő* 101. évfolyam, Budapest, 2021: 221-236.

Állandó kiállítás egységeinek előkészítő tudományos projektje a Néprajzi Múzeumban

Beszámoló

2021. január-december

A terv szerint a 2021. év feladata az állandó kiállítások előkészítésére vonatkozóan a Gyűjteményi kiállítás, a Kerámiatér, az Ifjúsági kiállítás és a MÉTA kiviteli tervekig való eljuttatása volt, 2021 novemberében kezdődött volna a kiállítások fizikai építése. Év közben megváltozott a terv, tavasszal – a Városliget ZRT döntésének megfelelően – leállt az IFIKI tervezése, szeptemberben pedig a gyűjteményi kiállításé is. Két kiállítási egység: a Kerámiatér és ZOOM, valamint a MÉTA tervezési munkálatai folytatódtak, illetve kezdődött meg a kivitelezés.

A tervben megfogalmazott, az állandó kiállításokhoz tartozó kiadványokhoz kapcsolódó, kiadványstruktúra felépítése nem történt meg.

Az előkészítő munkálatok projektmunka keretében folytak a projekt-koordinációs team irányításával, szakmai kérdésekben a forgatókönyv-fejlesztő munkacsoport döntési kompetenciájával. A tartalmi munka kisebb munkacsoportokban zajlott, ezekben a múzeum szinte valamennyi muzeológus munkatársa részt vett.

Költségvetési vonatkozások

Ebben az évben is későn kezdődtek, de – elsősorban – a második félévben nagy tempóban zajlottak a beszerzések, tárgyvásárlások, könyvbeszerzések. Műtárgymásolatok készültek az IFIKI-hez, MÉTA-hoz és ZOOM-hoz, különféle demonstrációs eszközbeszerzések történtek a MÉTA-hoz és IFIKI-hez. Szakértői szerződéseket kötöttünk a gyűjteményi kiállítás részfeladatainak elvégzésére (Népművészet, Terepen, Tárgyéletrajzok), újrekonstrukció készült az Őstörténetek témához, megszülettek a Múzeumgalaxis téma adatszobrainak tervei, művészek dolgoznak a Művészet és etnográfia témához kapcsolódó műalkotásokon, képregénytervek készültek az IFIKI-hez és a gyűjteményi kiállítás Őstörténetek témájához, makettek a Népművészethez, tovább folytatódott a motívumok vektorizálása, megvalósultak a filmforgatások az Örökség és Tárgyéletrajzok témákhoz. Elkészült a Gyűjteményi kiállításához tartozó kiállítási szövegek jelentős része, és a kreatív szövegírói beavatkozás után ezeknek fordítása is megtörtént.

Feladatok, határidők

Az év során rendszeresen – többnyire hetente – zajlottak a koncepciófejlesztő munkacsoport megbeszélései, amelyeken a kiállításokra vonatkozó koncepcionális, illetve aktuális gyakorlati kérdéseket beszéltünk meg.

Január és szeptember között rendszeres, heti egyeztetések zajlottak angol nyelven az állandó kiállítások Városliget ZRT által szerződötett partnerével, az Atelier Brückner-rel. A megbeszélések eredményeképpen létrejött a teljes kiállítás, koncepcióterve, vázlatteve majd kiviteli terve. (Az IFIKI csak a vázlatteve fázisig jutott.)

Megszületett a kiállítás multimédiás koncepciója is, (elfogadhatatlan) tervek születtek a kiállítási grafikára.

Közben elkészült a kiállítás véglegesnek gondolt forgatókönyve tárgylistákkal, téma és altémaszövegekkel, az esetszövegek nagy részével.

Folyt a kiállításokhoz kapcsolódó kutatómunka, terep- és archívumi kutatások zajlottak a forgatókönyv véglegesítéséhez.

Szeptembertől a munka elsősorban a három megvalósuló elem (Kerámiatér, Zoom, MÉTA) előkészítésére összpontosult.

Konkrét tevékenységek, eredmények:

- Heti rendszeres megbeszélések keretében vitattuk meg az IFIKI, a MÉTA, a Kerámiatér és a Gyűjteményi kiállítás tér alakuló koncepcióját, megbeszéltük a változásokat, a felmerülő problémákat. Kialakítottuk a kiállítás szövegstruktúráját, meghatároztuk ennek kritériumait.
- Decemberben két napos workshopot tartottunk, amelyen elemeztük az eddig elvégzett feladatokat, és meghatároztuk az előttünk állókat. Áttekintettük a három készülő egység kivitelezésének állását, végig vettük a gyűjteményi kiállítás valamennyi témájának tervezési problémáit.
- Szeptembertől más szereplőkkel folyt a 2022. márciusi nyitással tervezett terek tervezése, illetve az új partnerekkel az együttműködés. Megkezdődött, illetve intenzívebb szakaszba lépett a kiállításokba kerülő tárgyak restaurálása és fotózása, miközben a tervek módosítása folyt. Különösen a kerámiatérbe kerülő tárgyak újramozgatása, ki- és becsomagolása, a különböző helyszínek közötti szállítása jelentett nagy kihívást. A gyűjteményi kiállítás később megnyíló részeivel kapcsolatos munkák a határidők bizonytalanára válása miatt lelassultak.
- A Kerámiatér kivitelezője a BéFlex, a Zoom és MÉTA kivitelezője az Art1st Stúdió. Az egyeztetések heti rendszerességgel zajlottak.
- Forgatókönyv: Nagyon fontos eredmény, hogy óriási munkával létrejött egy olyan online felület, ami lehetővé teszi, hogy a kiállítás készítői – belső és külső szereplők egyaránt – folyamatosan figyelemmel kísérhessék a kiállításba kerülő műtárgyakat és archívumi anyagokat. A MONARI-ra épülő felület rendkívül fontos segítség a kurátorok és a látványtervező számára egyaránt a kiállítási előkészületek során, egyfajta online forgatókönyv létrehozását teszi lehetővé. Ennek elkészült és folyamatosan frissült az angol nyelvű változata, majd a partnerváltást követően a magyar változat került előtérbe, ennek frissítése is folyamatosan történt.
- Elkészültek a gyűjteményi kiállítás 8 témájának téma- és altémaszövegei, ezeknek fordítása is megtörtént, illetve a kiállítás 80%-ának résztéma és esetszövegei is véglegessé váltak, nagy hányaduknak elkészült a fordítása is.
- Nemcsak a kiállításokba kerülő tárgyak száma vált véglegessé, hanem többé-kevésbé összeállt a fotó-, rajz- és egyéb archívumi anyag is. Ezek pontosítása, illetve különböző hordozó felületekre való kiosztása folyamatban van.
- A kiállítási előkészítőmunka rendkívül intenzív folyamatát megakasztotta az a döntés, hogy a tervezett határidőben csak néhány kiállítási elem valósulhat meg. Bár ezekben az egységekben felgyorsult a munka, a többi rész bizonytalan időre való elhalasztása lelassította a gyűjteményi kiállítás tereiről való gondolkodást.
- Interaktív tér – MÉTA: Ennek a térnek az ATB-vel való együttműködés megszakadása után teljes újratervezése történt, egy többfunkciós közösségi tér tervei alakultak ki, elsősorban belsőépítészeti tervezés folyt, a tartalmi elemek kidolgozása folyamatban van.

- Ifjúsági kiállítás IFIKI: Az ATB-vel hónapokon keresztül itt is rendkívül intenzív munka folyt, ez azonban a nyár elején abbamaradt. Itt a nagy feladat a tematikának a tér adottságaihoz való adaptálása. A tervezés késői szakaszában derült ki, hogy a tér fontos részein nincs megfelelő műtárgykörnyezet. Az átalakítás megkezdődött, a munkacsoport részben átformálta az ifjúsági kiállítás tematikáját. Ezt decemberben a koncepciófejlesztő munkacsoport ülésén részletesen megvitattuk.
- Mind a gyűjteményi, mind pedig az ifjúsági kiállítás esetében összefoglaltuk a korábbi tervezés tanulságait, számbavettük a pozitívumokat és negatívumokat, megfogalmazzuk a továbblépés lehetséges irányait, ezek a kiállítási elemek látványtervezői beavatkozásra és kivitelezésre várnak.

Budapest, 2022. január 18.

Kiállítás címe <i>(Az időtartamukat vagy helyszínüket tekintve eltérő kiállításokat kérjük, egyesével, külön sorban szerepeltessék, még ha a témájukban azonos kiállításokról is van szó!)</i>	Kiállítás kurátora	Kiállításmegnyitő dátuma	Kiállítászárás dátuma	A kiállítás látogatószáma (beszámoló esetén, fő)	Kiállítás időtartama szerinti felosztás <i>(Kérjük, x-szel jelölni!)</i>			Helyszín szerinti felosztás <i>(Kérjük x-szel jelölni!)</i>				
					Állandó kiállítás	Időszaki saját (1-2. közös) tervezésű kiállítás (1-2. együttműködés)	Hazai rendezésű befogadott időszaki kiállítás	Nemzetközi rendezésű befogadott időszaki kiállítás	külső helyszín, hazai	külső helyszín, külföld	saját épület	virtuális
1. Láthatatlan spektrumok	Frazon Zsófia, Gadó Flóra	2021. 06.03.	2021. 11.11.	Partner látogató száma (45.000)		x			x			
2. Orcád világossága	Szabó Irén	2021. 08.03.	2021. 09.20.	Partner látogató száma (7000)		x			x			
3. Hónap műtárgya	Sedlmayr Krisztina	2021. 01.01	2021. 12.31.	n.a.		x						x

Az állományvédelmi feladatok részletes bemutatása

Állományvédelmi feladat meghatározása	A feladatban érintett műtárgyak száma (db)	Felelős (név, beosztás)	A feladat teljesítésének státusza
Tárgykezelés-tisztítás	4339	Tumpek Eta Műtárgyvédelmi és restaurátor főosztályvezető (MRF)	megvalósult
Tárgykezelés-konzerválás	362	MRF	megvalósult
Tárgykezelés-restaurálás	524	MRF	megvalósult
Tárgyelhelyezés, tároló készítés, műtárgy takarás, saját csomagolás	16 699	MRF	megvalósult
Költözés, csomagolás felügyelet (külsős szállító cég felügyelete)	76 561	MRF	megvalósult
Műtárgykörnyezeti értékek mérése	630	MRF	megvalósult
Műtárgyak ellenőrzése-kártevő monitoring tevékenység részeként	7554	MRF	megvalósult
Kártevő csapdák kihelyezése és ellenőrzése	1313	MRF	megvalósult
Kártevő mentesítés (fagyasztás, oxigén megvonás)	4600	MRF	megvalósult
Molinóvászson műtárgytakarók tisztítása	950	MRF	megvalósult

Etnológiai Archívum nyilvántartási-gyűjteményi feladatai 2021-ben

A szakanyag megnevezése	A nyilvántartási feladat leírása	Az elmúlt évben feldolgozott anyag mennyisége (tétel)	Az elmúlt évben feldolgozott anyag mennyisége (tárolási egység)	Felelős (név, beosztás)
Néprajz	Fényképek egyedi leltározás	300 darab		Bata Tímea, muzeológus
Néprajz	Fényképek szekrénykataszteri leltározása		28 tétel, több mint 10 ezer fénykép	Bata Tímea, muzeológus
Néprajz	Rendezvény és kiállítási fényképek adattári fényképgyűjteménybe leltározása		73 tétel, 2991 fénykép	Gebauer Hanga, muzeológus
Néprajz	Kéziratok egyedi leltározása	156 tétel		Kovács Evelin, muzeológus
Néprajz	Kéziratok szekrénykataszteri leltározása		64 doboz (Kunt hagyaték befejezése) + 484 munkaszobákból kikerülő doboz	Kovács Evelin, muzeológus
Néprajz	digitálisan keletkezett dokumentumok kéziratok archiválása, rendezése	Ez a feladat egyéb munkák (költözés) miatt elmaradt.		Granasztói Péter, főosztályvezető
Néprajz	digitális videók leltározása	25		Csorba Judit
Néprajz	magnószalagok, kazetták feldolgozása		500 óra magnószalag rendezése, feldolgozása, 25 db, 26-28-óra szalag lehallgatása, tartalmi feldolgozása	Pálóczy Krisztina, muzeológus

Néprajz	rajzok, grafikák leltározása	200		Tasnádi Zsuzsanna
Néprajz	nyomatok, képeslapok leltározása	350		Tasnádi Zsuzsanna
Néprajz	Fénykép- és diapozitív gyűjtemény leltározott tétéleinek nyilvántartási adatbázisban adatrögzítése	13308 rekord		Bata Tímea, muzeológus
Néprajz	adattári videogyűjtemény számítógépes nyilvántartásának létrehozása	Elhalasztásra került, az új nyilvántartási szabályzat és az új nyilvántartási rendszer bevezetéséig		Csorba Judit, muzeológus
Néprajz	Képarchívum leltározott tétéleinek nyilvántartási adatbázisban adatrögzítése	3500 rekord		Tasnádi Zsuzsanna, muzeológus
Néprajz	Fényképgyűjtemény nyilvántartási adatbázisában adatjavítás, pótlás	5500		Bata Tímea, muzeológus
Néprajz	Hangtár, Lajtha csoport kéziratos gyűjtéseinek integrálása az adatbázisba	Nem valósult meg, a HH-től átadott anyag integrálása technikailag sokkal bonyolultabb és nagyobb erőforrást igénylő munka volt a tervezettnél. Ezen kívül a Hangtár kapacitását az Állandó kiállítás előkészítése teljesen lekötötte		Pálóczy Krisztina, muzeológus
Néprajz	Kéziratgyűjtemény nyilvántartási adatbázisában adatjavítás, pótlás	1600		Kovács Evelin, muzeológus
Néprajz	Rajz- és festménygyűjtemény nyilvántartási adatbázisában adatjavítás, pótlás	6100 tétel		Tasnádi Zsuzsanna, muzeológus

Néprajz	Törzsgyűjteményi kéziratok hagyaték, gyűjteményi iratok átvétele, rendezése		240 doboz kézirat anyag átvétele, dobozokba rendezése valósult meg	Kovács Evelin, muzeológus
Néprajz	Hangtár irattárának tematikus rendezése	Ez a munka nem valósulhatott meg, mert a Kozma utcai raktárban a raktározás körülményei és a rendelkezésre álló hely nem tette lehetővé		Granasztói Péter, főosztályvezető
Néprajz	Rajzgyűjtemény leltárkönyv nyomtatása (adatok ellenőrzése, pótlása, javítása)	529 oldal, 5272 tétel		Tasnádi Zsuzsanna, muzeológus
Nem tervezett feladat				
Néprajz	Hangtár, a ZTI-ből átvett hengerek (Volly, KZ, stb.) leltározása	211		Pálóczy Krisztina, muzeológus
Néprajz	Adatszobor (Állandó kiállítás): Minden gyűjtemény teljes gyarapodásának és történetének feldolgozása			Granasztói Péter, főosztályvezető
Néprajz	A digitalizált fotó leltárkönyvek oldalainak átnevezése az adatszobor munkálataihoz	3892 tétel		Gebauer Hanga, muzeológus
Néprajz	Térképgyűjtemény, K Kovács Péter hagyaték térképeinek átcsomagolása dobozba, mappába, hengerbe, Györffy István rajz-hagyaték, előkészítése leltározásra	700 tétel		Tasnádi Zsuzsanna, muzeológus
Néprajz	Kézirattár, iratanyag meghatározása, mappa vagy		115 doboz	Kovács Evelin, muzeológus

	dobozszintű word- leírás készült			
--	-------------------------------------	--	--	--

A Néprajzi Múzeum Könyvtára megvalósult feladatai 2021

Feladat, terv	Felelős	Megvalósulás
Könyvvásárlás előkészítés, lebonyolítás	Labancz Edit Mészáros Borbála Szöllősy Gabriella	teljesült
Könyvgyarapodás állományba vétel, bibliográfiai feltárás 600 tétel	Hegyi Dóra	586 tétel
Könyvgyarapodás, és analitika tárgyszavazás / 1.000 tétel	Labancz Edit	2.843 tétel
Magyar Néprajzi Bibliográfiához adatgyűjtés (1995-2021) / 2.000 tétel	Mészáros Borbála Labancz Edit Hegyi Dóra	3.289 tétel
Etnikai és földrajzi tárgyszó pótlás katalóguscéduláról elektronikus katalógusba 8.000 tétel	Kerezsi Eszter	etnikai 3.012, földrajzi 11.209 tétel
Egyéb visszamenőleges tárgyszavazás 2.000 tétel	Labancz Edit Mészáros Borbála	9.260 tétel
Mikrofilm és kisnyomtatvány állomány felülvizsgálata	Labancz Edit Mészáros Borbála Tusor Kinga	teljesült mikrofilm 1.106 tétel, Kisnyomtatvány 8.908 tétel
Folyóirat nyilvántartás, megrendelés, reklamáció	Szöllősy Gabriella	teljesült.
Olvasószolgálat	Hegyi Dóra, Labancz Edit, Mészáros Borbála, Szöllősy Gabriella, Tusor Kinga	teljesült
kölcsönzési felszólítás	Mészáros Borbála	51 tétel
Állományrevízió adminisztratív lezárása	Szöllősy Gabriella	teljesült
Rekord ellenőrzés és javítás elektronikus katalógusban / 1.857 tétel	Hegyi Dóra	3.437 tétel
Könyvtárközi kölcsönzés ügyintézés	Hegyi Dóra	82 kérés
Könyvtárközi kölcsönzés személyes kézbesítés Bp.-en	Szabó Balázs	6 alkalom
Kiadványcsere ügyintézés	Tusor Kinga	teljesült
Cserekiadvány postázás és személyes kézbesítés	Szabó Balázs Tusor Kinga	belföldre 73 csomag, külföldre 40
Átmeneti raktár klímájának ellenőrzése, párasítás vagy páramentesítés (folyamatos)	Szabó Balázs Tusor Kinga	teljesült
Szállítás Kossuth tér és átmeneti raktár között, kérések kiszedése, visszaosztása, ellenőrzés (folyamatos)	Szabó Balázs	teljesült
Részvétel a „Múzeum születik” kiállításokat előkészítő munkacsoportban	Mészáros Borbála	teljesült

Részvétel a Tabula online folyóirat szerkesztésében	Mészáros Borbála	teljesült
Adatbevitel az MTMT adatbázisba	Mészáros Borbála	15 tétel
Kötelempéldány ügyintézés	Tusor Kinga	megtörtént
Szabályzatok aktualizálása	Szóllósy Gabriella	folyamatban
Újranyitás tervezés	Szóllósy Gabriella	2022-re halasztva
Felkészülés Minősített Könyvtár cím pályázatra	Szóllósy Gabriella	a tanfolyam elmaradt

Kiadvány címe	megjelenés év	nyitó mennyiség	lévő példányszá	Remittenda kezelése
Néprajzi Értesítő 74 (1992)	1992	43	20	
Néprajzi Értesítő 75 (1993)	1993	212	20	
Néprajzi Értesítő 76 (1994)	1994	185	24	
Néprajzi Értesítő 77 (1995)	1995	101	20	
Néprajzi Értesítő 78 (1996)	1996	221	24	
Néprajzi Értesítő 79 (1997)	1997	228	30	
Néprajzi Értesítő 80 (1998)	1998	460	20	
Néprajzi Értesítő 81 (1999)	1999	594	20	
Néprajzi Értesítő 82 (2000)	2000	271	20	
Néprajzi Értesítő 83 (2001)	2001	88	30	
Néprajzi Értesítő 84 (2002)	2002	516	24	
Néprajzi Értesítő 85 (2003)	2003	497	20	
Néprajzi Értesítő 86 (2004)	2004	397	20	
Néprajzi Értesítő 87 (2005)	2005	71	20	
Néprajzi Értesítő 88 (2006)	2006	143	20	
Néprajzi Értesítő 89 (2007)	2007	123	20	
Néprajzi Értesítő 90 (2008)	2008	204	20	
Néprajzi Értesítő 91 (2009)	2009	110	20	
Néprajzi Értesítő 92 (2010)	2010	93	20	
Néprajzi Értesítő 93 (2011)	2011	154	20	
Néprajzi Értesítő 94 (2012)	2012	34	20	
Néprajzi Értesítő 95 (2013)	2013	149	20	
Néprajzi Értesítő 96 (2014)	2014	141	50	
Néprajzi Értesítő 97 (2015)	2015	85	20	
Néprajzi Értesítő 98 (2016)	2016	60	50	
Néprajzi Értesítő 99 (2017)	2017	99	50	
Néprajzi Értesítő 100 (2018)	2018	202	201	
Néprajzi Értesítő repertórium a 190i	2003	339	20	
Néprajzi Értesítő 101. (2021)	2021		409	
Néprajzi jelenkorkutatás és a múzeumi gyűjtemé		4	4	
Korunk és tárgyaink - elmélet és mű 2004		69	64	
Jelentésteli tárgyak		98	56	
Plasztik művek. Alternatív műanyagtörténet		280	38	
Pillanatképek a mából. A kortárs ku 2007		179	98	
Babáink könyve		438	98	
EtnoMobil		202	48	
Az otthon tárgyai		24	21	
Turizmus és kommunikáció		172	170	
A megfoghatatlan idő	2000	246	245	
Közelítések az időhöz	2002	60	60	
Egy tér alakváltozásai		15	15	
Helyeink, tárgyaink, képeink		123	123	
Fotó és néprajzi muzeológia		240	100	
Erdély (de)konstrukciók		123	123	
Hagyomány és eredetiség	2007	225	64	
Az egzotikum		166	40	
Az eltűnt mindennapok nyomában		108	106	
Színre vitt helyek		292	292	
Vándorló tárgyak (2014)		100	95	

Antropológiai tárgyelmelet		1	
Pamutkendő		258	251
Többszólamú múzeum		252	236
Tabula 1 (1998) 1-2	1998	185	20
Tabula 2 (1999) 1	1999	285	20
Tabula 2 (1999) 2	1999	437	20
Tabula 3 (2000) 1	2000	94	20
Tabula 3 (2000) 2	2000	80	20
Tabula 4 (2001) 1	2001	82	20
Tabula 4 (2001) 2	2001	62	20
Tabula 5 (2002) 1	2002	211	20
Tabula 5 (2002) 2	2002	197	20
Tabula 6 (2003) 1	2003	256	20
Tabula 6 (2003) 2	2003	193	20
Tabula 7 (2004) 1	2004	264	20
Tabula 7 (2004) 2	2004	294	20
Tabula 8 (2005) 1	2005	206	20
Tabula 8 (2005) 2	2005	256	10
Tabula 9 (2006) 1	2006	199	20
Tabula 9 (2006) 2	2006	227	20
Tabula 10 (2007) 1	2007	185	20
Tabula 10 (2007) 2	2007	283	20
Tabula 11 (2008) 1-2	2008	263	19
Tabula 12 (2009) 1	2009	244	20
Tabula 12 (2009) 2	2009	303	20
Tabula 13 (2010) 1	2010	247	20
Tabula 13 (2010) 2	2010	261	20
Tabula 14 (2011) 1-2	2011	261	20
A kaland nyomában.		212	50
Sámánszobrok és kőjaguárok		74	74
Maszkok	2007	117	40
Óceániai ékszerek		35	35
Vándorkönyv		101	50
Beszédes viseletek		2	
Szilaj pásztorok		15	11
A búzától a kenyérig		89	88
Téli ünnepkör		158	157
Népzenei olvasókönyv		89	89
Sebő Ferenc: Vikár Béla népzenei gyűjteménye		3	3
Lajtha László: Bogyiszlói gyűjtés 1922.		59	59
Fél Edit - Hofer Tamás: Az átányi parasztember s:		77	76
Borzsák Endre: Juhászok, betyárok, garabonciásc		11	11
Papp Árpád: Zenélő kút - A bukovinai székelyek É		46	46
Fél-Hofer: Gerate der Átányer bauern (1974)		125	25
Gyarmati-Varga: The chacaras of war		157	155
Néprajzi filmkatalógus		684	50
Kéve		21	21
Demény Piroska: Aranyosszék népzeneje		214	198
Selmeczi Kovács Attila: Kézimalmok a Kárpát me		233	100
Idő és antropológia		98	98
Ethnology in Hungary (2001)		14	14
Touristic Construction and Consumption of cultu		11	11

Előmunkálatok a magyarság néprajzához	32	
Még találkozunk!	10	10
Hagyomány és modernizáció	71	71
Csupor István: Az Alföld népi kerámiaművészete	77	77
Csupor: A Dunántúl, a Felföld és a Felső-Tisza-vidék	34	34
Fejős zoltán: A chicagói magyarok két nemzedék	113	110
A turizmus mint kulturális rendszer	10	10
Gyarmati János és Carola Condarco 2014	235	235
Baráthosi Balogh Collection Catalogue	17	17
Gyarmati János: A GYŰJTÉS rabszóló 2020	419	364
Marta Pastieriková-A. Kalinova: A poszthabán ke	8	8
Bata Tímea-Jakab Zsolt Albert: Departure and Ar	202	182
Bálizs Beáta: Veres róka, vörös bárs 2021		45
K. Németh András - Máté Gábor: Hí 2021		50
Forrai Ibolya: Csángók a XX. században	11	11
Cserbák:Kalendárium-típusok a Néprajzi Múzeun	2	2
Gráfik Imre: A magyarországi fahajózás	12	12
Kerezi Ágnes: Hideg ország varázslói	3	3
Magyar néprajzi bibliográfia 1995-1996	1	1
Magyar néprajzi bibliográfia 1997- 1998	14	12
Magyar néprajzi bibliográfia 1999-2000	10	10
Magyar néprajzi bibliográfia 2001 - 2002	30	20
Magyar néprajzi bibliográfia 2003-2004	17	17
A Néprajzi Múzeum gyűjteményei	119	109
Taking them back...	47	42
Pre-Columbian Pottery from Mesoamerica and t	203	203
Nyitott múzeum...	132	123
Óstársadalmaktól a civilizációkig	545	50
Ethnographisches Museum	913	50
A Néprajzi Múzeum épülete	240	50
The palace of the Ethnographical Museum	690	50
Berlinből Budapestre	53	53
Néprajz, néphagyomány	14	14
Jankó János: Kalotaszeg magyar népe	27	26
Jankó János: Finnországi jegyzetek	238	100
Reguly Antal: Magyarországi jegyzetek	6	6
Baráthosi Balogh Benedek: Távoli utakon	278	278
Csíkmenaság népművészete	183	90
Jankó János: Utazás Osztyájköldre	529	229
Jankó J: Kalauz a Magy.Nemz.Múz.Néprajzi oszt,	614	314
K. Csilléry Klára: Az ácsolt láda	158	157
Curriculum Vitae - Gróf Zichy István élete és mur	47	46
A tardi kendermunka	24	24
Szilágyi Miklós: Halászó vizeken 2019	143	118
Hála József: A néphagyomány vonz: 2020	365	324
A keszthelyi uradalom 1850 előtti hagyatéki... II.	384	60
Iskolák a Kárpát-medencében (1996)	292	100
Negyvennyolcas idők I.	692	100
Negyvennyolcas idők II.	625	100
Negyvennyolcas idők III.	106	88
A keszthelyi uradalom 1850 előtti hagyatéki... III.	418	100
Ipolyi Arnold: A tengeri kisasszony	15	15

Hadikfalva falukönyve 1799-1874	619	300
Katonalevelek	228	228
Kocsis Aranka: Zoboralji hímzések	22	22
Székely festett bútorok (magyar népművészet X)	20	18
Régi szűcsrajzok (magyar népművészet XXIV.)	7	7
Csornai menyecskekendők (magyar népművésze	46	46
Selmeczi Kovács Attila: Nemzeti jelképek a magy	106	106
Színes néprajzi fotók 2014	43	37
Egy falu az országban	8	8
Átváltozások. Palotából múzeum	185	46
Bata Tímea: Talpasház és bikla. (2017)	421	420
Bata Tímea: Műtermi fotózás Békés megyében (:	526	512
Fejős Zoltán: Amerikai magyar műt. 2020	618	471
Algériai textilek	49	49
Magyar nép címere	182	60
A magyar nép hagyományos kultúr: 2003	40	10
Folk culture of the Hungarians	13	4
Keserű gyökér (1995) 1995	24	21
Cigány-kép - Roma-kép 1998	57	57
Birodalmak Peremén (1997) 1997	258	50
Családi körben	24	24
Nem csak sastoll... 1999	37	37
Időképek (2001) 2001	413	213
Nyeregbe!	1	
Clay Shamans and Stone Jaguars. 2005	359	359
Sámánszobrok és kőjaguárok	19	19
Sámánszobrok és kőjagurok kiállításvezető	1 419	50
Huszka József, a rajzoló gyűjtő (2006)	45	45
műanyag (2007) 2007	361	98
Képgyártó dinasztia Székelyudvarhelyen	404	403
Legendás lények, varázslatos virágok	3	3
Virágozózott... Anno. Az Umlingok Kalotaszegen	53	53
A Másik (2008)	648	300
(M)ilyenek a finnek? (2009) 2009	65	63
Boldog képek	121	120
Gitanos D'Hongria	142	95
Aranyba rejtett arcok. Aranymaszkok Ázsiából	1 258	250
Nők, szőnyegek, háziipar. Kiállítási I 2012	60	60
Nők, szőnyegek, háziipar. Kiállítási \ 2011	9	9
Amazónia. Utak az indiánokhoz. Kiá 2011	87	87
Saarema, Muhumaa és Hiumaa: Az 2012	51	47
Erdélyen innen - Alföldön túl 2013	112	112
Találkozások (2013) 2013	117	117
Vidas Gitanas	162	62
Bicikliváros Szabadka-Budapest (20 2014	34	34
Megvetés és önbecsülés. 2014	3	3
A székelykaputól a törülközőig (201 2015	162	160
Betlehem. "nagy dolgok a jászolnál 2015	12	12
A szabadság kódjai 2016	202	100
Bocskor, csizma, paduka. Kalandoz: 2017	46	46
A Ryijy élő hagyománya 2013	7	7
Remekművek Palmyrából	76	20

Kolumbia aranykincsei	59	20
Cédrus népe	8	8
Nagymosás	14	14
Wales élő kézművessége (1978-79)	200	20
Busmanok	350	20
Három vallás Jeruzsáleme (1992)	8	8
Les source de la memoire	13	13
Istenek arca. Afroamerikai oltárok (1999)	279	100
Italy: The one and the only (1998)	5	5
Kenu és tipi	25	25
Vietnám	6	6
Casa Mare	76	76
Ünnepi viseletek a kínai Yünnan tartományból	148	48
Kisó kendői. Kendők és asszonyok a huszadik szá	27	27
Szent idő a torlodó időben	125	25
Nyeregtakarók	2	2
Szerelem a levegőben	34	34
Kaméleon (2002)	35	35
A kaland nyomában	4	4
Ősfoglalkozási képek	1	1
Város-képek	139	139
Kortárs ruha-tér-kép	384	40
Az ismeretlen európaiak	138	138
Vízálló	365	98
Liszt és a "czigány zene" 2011	233	233
Kauri és nagyító – Óceániai ékszere 2011	118	118
Ácsolt fatornyok - védelmező temp 2013	86	83
Gáborján Alice: Szűrűjasok	1	1
Szacsvay Éva: Üvegképek	6	6
Fejér-Roboz: Székképek	190	190
Balogh Jánosné Horváth Terézia: Gyűrűk	1 270	270
Gáborján Alice: Cifraszűrök	14	14
Gráfik Imre: A nyereg	445	187
Sáfrány Zsuzsa: A tükrös	127	127
Csupor István, Rékai Miklós: A vajköpülő (2003)	338	338
G. Szabó Zoltán: A duda	363	120
Szójka Emese: A sárközi bútor	3	3
Selmeczi Kovács Attila: A kézi aratás járulékos es	55	55
Gráfik Imre: Céhemlékek	449	443
Selmeczi Kovács Attila: A tokmány	189	189
Katona Edit: Feliratos tárgyak 2009	363	362
Főzy Vilma: A piaroa gyűjtemény 2010	622	616
Csupor István: Céhes kerámiák	488	485
Kerezsi Ágnes: Obi-ugor viseletek 2010	302	301
Szacsvay Éva: Szobrok	276	200
Biró Anna: Huon-öböli fej- és melldíszek	103	103
Földessy Edina: Torday Emil kongói gyűjteménye	10	10
Sedlmayr Krisztina: Szalmakosarak	100	94
Wilhelm Gábor: Sámántárgyak. Diószegi Vilmos	293	290
Szarvas Zsuzsa: Zsidó tárgyak 2017	201	187
Szójka-Foster: Betlehemek 2017	380	358

---

46 597

21 658